

0874

જાન બાહાદુર મનચેરજી ડા. મરઝબાન
સી. આમ. ડા.

વિવેક વાણી,

યાને

ધર્મેશ્વરીતભાતનું પુસ્તક.

(આગ્રહિત બીજી.)

રચનાર

દરદુનજ બેહરમજ મરજબાન,

તે “શુલિયરની મુસાફરીઓ,”

“મયુક કુટારા,” “ઓમર

પાશા” દંત્તા રચનાર.

દરદુનજ બેહરમજ મરજબાને,

દ. બે. મરજબાનની કુંઠ ના જાપાખાનામાં

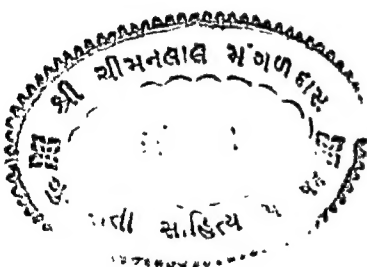
મિલિટરી સ્કુવેર લેન, ડ્રાટ, મુંબઈ,

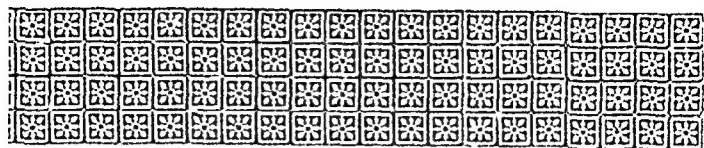
પોતાને માટે

જાપાને પ્રસિદ્ધ કયું છે.

395
भाग २
(द्वितीय)

८८२४

મેહરબાન વાહાલા ભાઈ સાહેબ મનચેરછ

આપની સેવકતરફની આજુ મેહરબાની,

ઝાહેર ઉપયોગી ઝેંદગી, પદા-

પકારી કામો, કામતરફની

કાળછ વગેરેની

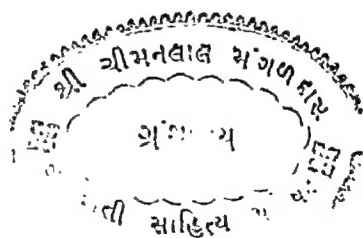
યાદમાં

આ પુસ્તક આપને માનસાથે અર્પણ કરવાની રજા લઉં છું.

સેવક,

ફ. બે. મરઝબાન.

આ પુસ્તક ઇસવી સન ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં
કાયદાપ્રમાણે “ રેજીસ્ટર ” કરાયું છે

પ્રસ્તાવના .

“યુરોપની” મુધરેલી પ્રગ્નઓ જેટલી કળાકૌશલ્ય અને વિદ્યાદુન-
 રમાં આપણાં લોકોકરતાં ચઢતીછે, તેટલીજ વિવેકની ગાયતમાં
 પણ ચઢતીછે, એમ કહેવામાં કશું ખોટું નથી. તેઓના ઉંચા
 પ્રકારના વિવેકનેલીધે આજે આપણામાટેલા ઘણાંજ તેઓતરફ માનની
 નજરથી જુવેછે. તોયે એપરથી એમ ન ધારવું, કે દેશીઓમાં વિવેક-
 જેવું કશું નથી. પારસીઓ, હિંદુઓ, મુસલમાનો, ઇત્યાદિ દ્રાવિડોમાં
 પોતપોતાની દ્રામનેઅનુસરતા વિવેકાછે, તોયેપણ વેપારવણજ, રાજદુઆરી
 કામકાજ, તેમજ વધતી જતી ખાનગી મિત્રાઈનેલીધે દેશીઓ ઇંગ્લેન્ડની-
 સાથે ઘાઝ સંબંધમાં આવતા જાયછે, તેમજ ઉંચા પ્રકારનો સઘળો
 વેહેવાર ઇંગ્લેન્ડ ગૃહસ્થોસાથે થઈ પડવાનેલીધે દેશી ગૃહસ્થોને વારંવાર
 તેઓસાથે ભેળાવાની જોગવાઈ મળેછે, અને તેટલામાટે તેઓનેલગતા
 વિવેકાનું જ્ઞાન દરેક દેશી યાનુ અને ગૃહસ્થે ધરાવવાની વધારે અગત્ય
 અને ફરજીછે. આ વિવેકવિવેનું અત્યારમુખી ગુજરાતી ભાષામાં એક પણ
 લાયક પુસ્તક બહાર ન પડેલું હોવાથી, અને તેની અગત્ય જોવાથી વાંચ-
 નારનાં હાથમાંહેલું આ ન્હાનું પુસ્તક ગુજરાતી ભાષા વાંચનારી પ્રગ્નની
 હજુર રજુ કરવાની મેં હેમત કીધીછે, અને તેમ કરતાં હું નમનતાઈસાથે
 જણાવવાની રજા લઉંછું, કે મારી મતલબ કાંઈ દેશી કુટુંબોને વિવેક
 શિખાડનારતરીકે બહાર પડવાની, કે એક મોટા અંધકારતરોકે ઝાંહેરમાં
 આવવાની બિલકુલ નથી, ઉલટું હું ખુશીસાથે કબુલ કરુંછું, કે અત્યાર-
 અગાઉ દેશીઓના મોટા ભાગે ઘણાખરા લાયક ઇંગ્લેન્ડ વિવેકા ખુદ પોતામાં
 તથા પોતાનાં કુટુંબોમાં દાખલ કર્યાંછે, તોયે તેથી એવી ઓપડીઓ બહાર
 ન પાડવી જોઈએ, એમ કાંઈ કરવું નથી. ઇંગ્લેન્ડ આટલાગધા વિવેકી-

છતાં તેઓમાં પુષ્કળ ગ્રંથો “વિવેક અને તાઝીમતવાઝો” નેલગતાં બહાર પડ્યાંછે, અને હજી પણ પડતાંજ નયછે, માટે ઇંગ્રિજ વિવેકાનેલગતી થોડીક સારી ચોપડીઓનો માત્રફતરજીમો એકઠો કરી આ ન્હાનું પુસ્તક બહાર પાડયુંછે, જે આશાછે કે દરેક દેશી કુટુંબમાં અગત્યનું થઇ પડશે.

આ ન્હાનાં પુસ્તકમાં સમાવેલી દરેક બાબત વાંચનારે પસંદ કરવીજ નેઈએ, એમ કેહેવાની મારી મતલબછે, એવું વાંચનારે ધારવું નહીં. મારી મુખ્ય મતલબ ઇંગ્રિજ વિવેકા કેવાછે, તેજ માત્ર જણાવવાનીછે. તેઓમાંથી સારાનરસા, અને દરેક દેશી કામને લાગુ પડી શકેએવા વિવેકા ચુંટી કાઢાડવાનું, અને તેપ્રમાણે ચાલવાનું કામ વાંચનારનું પોતાનુંછે.

આ ચોપડી લખતાં લાપાકરતાં માંહેની બાબતઉપર વધારે ધ્યાન આપવામાં આવ્યુંછે, એટલો સ્હેજ ખોલાસો કરવામાટે મારાં માયાલું વાંચનારાંઓ મને ક્ષમા કરશે.

સાધારણરીતે વપરાતા ઇંગ્રિજ શબ્દો આ ચોપડીમાં વાપરતાં તેની ઇંગ્રિજ બેડણી તથા ઉચ્ચારો આપ્યાછે, જે બેકે પેહેલી આંખે નકામાંજેવા લાગશે, તોયે તેઓથી બિલકુલ અજાણ્યાં વાંચનારને થોડોધણો પણ ફાયદો થવાની આશા રાખ્યામાં આવેછે.

બ્યાં નાન્યતરજીતિમાં લખવામાં આવ્યુંછે, ત્યાં તે સ્ત્રીપુરૂષ બંધને લાગુ પડેછે.

આ બીજી આવૃત્તિ ઘટતા મુધારાવધારાસાથે વખતપ્રમાણે બહાર પાડીછે.

શું તવાંગર કે ગરીબ, બાનુ કે ગૃહસ્થ, ન્હાની કે મોટી ઉમરના, દરેકદરેક જણને રીતભાત જાણવવાની ઘણીજ અગત્યછે, અને તે આ પુસ્તક વાંચવાથી શિખી શકાશે. તવાંગરોએજ વિવેકી થવું અને ગરીબોએ નહીં, એમ ધારવું ભૂલભરેલુંછે. ગરીબો પૈસે ગરીબછે, તોયે આબરૂદારછે, અને તેઓને તો વિવેકા જાણવવાની ઘણીજ અગત્યછે. મુખ્યકરીને પછવાડે આ પુસ્તકબાબે મુંબાઇ ઇલાકાના તમામ આબરૂદાર પત્રો, તથા ચોપાન્યાઓએ ઘણા ઉંચા અભિપ્રાયો આપ્યા હતા, એજ તેની ભારે અગત્યતા દેખાડેછે.

આ પુસ્તક કાંઇ વાર્તાનું કે સાધારણ બાબતનું નથી, કે જેથી એકવાર વાંચીને ફેંટી દેવાય, પણ તેને ઘણી સંભાળથી સાચવી રાખવાની દરેક જણ કાળજી રાખેછે, એમ અમારાં હરકોઇ સમજી વિવેકી બાનુ કે ગૃહસ્થ ના પાડશે નહીં.

મારાં વાંચનાર બાનુ કે શુદ્ધ હું સારીરેસે જાણું છું, કે આ વિવેકીછો, અને ખરા ઈંગ્રેજ વિવેકા ખુદ પોતામાં તથા આપનાં કુટુંબન પણ દાખલ કર્યાં છે, તેટલામાટે કાંઈ એવું પુસ્તક ન ખરીદવું એમ નથી. જુઓ, “યુરોપ”ની પ્રજા દરેકરીતે આપણાં કરતાં દરેક બાબતમાં મુન્દરેલી છે, અને તેઓમાં ઘણાં વિવેકા છે, છતાં તેઓ વિવેકના ધારાપ્રમાણે જ શું મંડળીમાં કે ખાનગી વેહેવારમાં ચાલે છે, છતાં તેઓમાં કે વિવેકનેલગતાં કેટલાં બધાં પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે, અને પડનાં જાય છે. ત્યારે શું આપણે એવાં લાયક પુસ્તકોની અગત્ય નથી? છે, માટે તે વાંચીને, તમારાં બચ્ચાંઓને વંચાવીને વિવેકી કરો !

વિવેકની બાબતોમાં, આ પુસ્તકમાં જણાવ્યાઉપરાંત બીજું ઘણું નવું જણવાનું છે, પણ જેટલું અત્રે જણાવ્યું છે, તેટલાપ્રમાણે જ ને અમારાં શાણા વાંચનાર બાનુ કે શુદ્ધ ચાલશે, તો તે “પાટી શુદ્ધ-બાનુ” કે “પાટી શુદ્ધ”તરીકે લેખાશે.

છેલ્લે, મારાં સમજી વાંચનારાંઓને કેહેવાની કરી અગત્ય નથી, કે દરેક કુમળાં બાળકોનાં મનઉપર વિવેકના કાવત્રાઓ બચપણથી હસાવવા-માટે આ ચોપડીની અક્કેડી નકલ પોતાનાં ઘરમાં “ટેબલ”ઉપર એવી જગ્યાએ મુકી રાખવાની અગત્ય છે, કે જેથી ન્દાનાંભોટાં સર્વેનાં હાથમાં તે હંમેશાં આવ્યા કરે, અને તે વાંચીને તેઓ ઈંગ્રેજ વિવેકથી જાણકાર થાય.

ફ. એ. મરઝખાન.

મુંબાઈ, ડીસેમ્બર ૧૮૯૪.

સાંકળિયું.

પ્રકરણ.	પાનું.
૧. ઝોળખાણુ કરાવવાવિધે	૧
૨. ઝોળખાણુ-અથવા પીછાણુ-પત્ર	૧૧
૩. “કાર્ડ”	૧૫
૪. મુલાકાતે જવાવિધે.	૩૦
૫. સવારની મુલાકાત	૫૧
૬. નોતરૂં અથવા ઇજન (ચિટ્ટી લખવાની રીત.)	૬૬
૭. સવારની અને સાંજની મળલેસો.	૭૫
૮. નાચની મળલેસ.	૮૪
૯. ખાતાંની મળલેસ	૯૮
૧૦. લંચન	૧૪૮
૧૧. જાહેર ખાતાંની મળલેસ	૧૫૨
૧૨. “એટ-હોમ.”	૧૫૬
૧૩. ચલનવિહાર યાને પગે ફરવા જવા, ગાડીમાં અને ઘોડા- ઉપર સવારી કરવાવિધે	૧૫૯
૧૪. રમતગમતો	૧૭૪
૧૫. પ્રવાસ યાને મુસાફરી	૧૮૧
૧૬. સંભાષણ યાને વાતચિત	૧૮૮
૧૭. પુશાક	૨૦૩
૧૮. થોડીક અગત્યની સૂચનાઓ.	૨૧૪
૧૯. થોડાક સાધારણ વિવેકી દુચકાઓ	૨૨૫
૨૦. નૌકરો	૨૩૪
૨૧. ભેટ-સોગાત	૨૩૮

વિ.વે.ક. વા.ણી,

યાને

ઈંચે ૭ રીતભાત.

—o—

પ્રકરણ ૧.

ઐગળખાણ કરાવવાવિધે.

INTRODUCTION.

(ઇન્દ્રોદ્દેશન.)

એ કમ્પીળથી અન્નપુષ્યા ધણીઓવચ્ચે ઐગળખાણ કરાવવાનું કામ જેટલું ધારવામાં આવેછે, એટલું સેટેલું અને નછલું નથી, પણ ખરેખર જ્ઞેતાં તેમાં એક ઐગળખાણ કરાવનાર ધણીને ધણી કળવકળ અને પાટી સમજ વાપરવાની અગત્ય પડેછે.

દેટસીકવેળા સામસામી આજુવાળાઓનરફની ઇચ્છાથી તેઓવચ્ચે ઐગળખાણ કરાવવામટે આગમચથી બદોળસ્ત કરી રાખ્યામાં આવેલો હોયછે, પણ ધણીવેળા તેવી કરી ગોઠવણ આગમચથી કર્યાવિના એકાએક ઐગળખાણ કરાવ્યામાં આવેછે. ગમે તેવીરીતે ઐગળખાણ કરાવવામાં આવે તેની ચિંતા નહીં, પણ તે કરાવવાઆગમચ ઐગળખાણ કરાવનાર ધણીએ સારી સમજ વાપરવી જોઈએછે, એટલેક આગમચથી તેને જાણવું જોઈએ, કે જે યે ધણીઓની એકમીલસાથે તે ઐગળખાણ કરાવેછે, તેઓ ભવિ-

ખ્યામાં એકબીજાને પસંદ કરીને તે ઓળખાણ ચાલુ રાખશે કે નહીં. અગરજે બંધે બાલુવાળાઓએ પોતાની મર્જી સામી બાલુવાળાનીસાથે ઓળખાણ કરવામાટે જણાવી હોય, અને ત્યારપછી તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાનું કામ તમારે માથે આવી પડે, તો ચિંતા નહીં, કેમકે તે કામ ત્યારે તેઓ બંધેની મર્જીથી તમે અમલમાં આણોછો. અગર કાંઈવેળા તમારા મનમાં સંદેહ ઉપજે, કે “ઓળખાણ કરાવવી કે નહીં,” તો વધારે સારું એછે, કે તેટલામાટે આગમચથી બંધે બાલુવાળાઓનો વિચાર ખાનગી પુછી લેવો, અને જો બંધે જણાં કશું વાંધાજેવું ન જણાવે, તો તમારે તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાને કશો વાંધો નથી, પણ જો તેને બદલે એક આનુતરકથી નામર્જી જણાવવામાં આવે, તો ઓળખાણ કરાવવાના અખાડાજ કરવા. બંધે બાલુ જો પદવીમાં સરખી હોય, તો ઓળખાણ કરાવવાઆગમચ બંધેની મર્જી પુછવાની અગત્યછે, પણ જો બંધેની પદવીમાં ફર્ક હોય, તો વધારે ઉંચી પદવીવાળાનીજ મર્જી પુછવી જોઈએ. આ રીત ગૃહસ્થ તથા બાનુ બંધેને એકસરખી રીતે લાગુ પડેછે.

દરેક જણને એકમેકસાથે ઓળખાણ કરાવી આપવીજ જોઈએ એમ કાંઈ ઝરરનુંજ નથી, કારણકે ધણીવેળા તેમ કરવાથી આપણે ધણી નાપસંદ હાલતમાં આવી પડ્યે છીએ. તેમ કરવાનો અલખરો રાખવાથી તમે જેનીસાથે ઓળખાણ કરાવોછો, તેનીઉપર કશો પણ ઉપકાર કરતા નથી, કે જેની ઓળખાણ કરાવોછો, તેનીઉપર પણ ધણોજ થોડો આભાર કરોછો, કેમકે વારંવાર જેનીસાથે ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવેછે, તે તેવી ઓળખાણ થયેલી જોવાને બિલકુલ ઇચ્છતું નથી. એથી તમે આડકતરીરીતે બંધેને નુકશાન કરોછો, માટે બનતાંમુઘી ઝરર જણાય, અને ફર્ક પડે, તોજ ઓળખાણ કરાવ્યામાં ઝહાપણછે.

સાધારણ રવાઝમુજબે જો એક ગૃહસ્થની ઓળખાણ એક બાનુસાથે કર્યામાં આવે, તો પ્રથમમાં બાનુની તેબાબે આગમચથી મર્જી પુછવાની ઝરરછે. જે ગૃહસ્થોનાબાબમાં તેમ ન કરે તો ચાલે. તોયે તે ઓળખાણ બંધેને ગમતી થઈ પડશે કે નહીં, તેનો આગળથી વિચાર કરવો સારોછે.

અગરજે એક ગૃહસ્થ તમોને ખીજા કાંઈ ગૃહસ્થસાથે, કે જે તેના કરતાં ઉંચી પદવીનો હોય, કિંવા કાંઈ બાનુસાથે ઓળખાણ કરાવી આપવાની અર્જ કરે, તો તમારે ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે તે બાનુની પ્રથમમાં રજા માગવી, અને જો તેમ કરવાને તમે અશક્ત હોવ, તો બહાનું કાઢાડજે,

કે તમેને તેણીનીસાથે ઓળખાણ કરાવવાજેટલી મિલાઈ નથી, કે જેથી તમે તે છુટ લઈ શકો.

દંમેશાં ઓળખાણ કરાવતીવેળા ઉતરતી પદવીનાની ઓળખ ઉઁચી પદવીનાનીસાથે કરાવવામાં આવેછે. એક ગૃહસ્થ અને બાનુનીવચ્ચે ઓળખાણ કરાવતીવેળા ગૃહસ્થની ઓળખ બાનુને આપવામાં આવેછે, પછી ગૃહસ્થ ઉઁચી પદવીનો હોય, અને બાનુ ઉતરતી પદવીની હોય, તોયે તેની ચિંતા નહીં. નાજુક પંથનીને માન આપવાના કાનુનઉપર આ આ વિવેક રચાયજોછે.

ન્યારે જે બાનુઓનીવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવામાં આવેછે, ત્યારે કુંવારી બાનુની ઓળખ પેહેલાં પરણેલી બાનુનીસાથે કરાવ્યામાં આવેછે, પણ જો કુંવારી બાનુ પરણેલી બાનુકરતાં પદવીમાં ચઢતી હોયછે, તોપરણેલી બાનુની ઓળખ કુંવારી બાનુસાથે કરાવવામાં આવેછે. અગરજો અંધે બાનુઓ પરણેલી હોય યા કુંવારી હોયછે, અને જો તેણીઓની પદવી પણ એકસરખીજ હોયછે, તો ગમે તેણીની પેહેલાં ઓળખ આપવામાં આવેછે, પણ તેનેઅદલે જો તેણીઓની પદવીવચ્ચે જરાપણ ફર્ક હોયછે, તો ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણેજ વર્તવામાં આવેછે.

ઓળખાણ કરાવવા પેહેલાં તે ધણીઓ સામસામી ઉમેલા હોય, તેમાંથી ચઢતી પદવીનાને પુછવું, કે “મીં કાવસછ, મીં અરશેદછની તમારીસાથે ઓળખાણ કરાવવાની રજા આપશે?” અને રજા મળવાપછી એકબીજાનાં નામે સામસામા ધણીઓને માલ જણાવવાં, જેમકે પ્રથમ મીં અરશેદછતરફ દાથ કરીને મીં કાવસછને કહેવું, કે “મીં અરશેદછ,” અને ત્યારપછી મીં કાવસછતરફ દાથ કરીને મીં અરશેદછને કહેવું, કે “મીં કાવસછ.” માલ નામેજ યોગવાં, તેથી વધુ યોગવાની કરી અગત્ય નથી. એવીરીતે ઓળખાણ કરાવી આપતીવેળા મોટે સાદે જાણે સિદ્ધામ કરતા હોય, કે વેપારી અઝારના દલાલ હોયએમ પોદારવાની અગત્ય નથી. થીમે સાદે અને થડે સ્વભાવે ઓળખાણ કરાવી આપવી જોઈએછે.

જે બાનુઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાપછી તેણીઓ એકબીજાતરફ નમેછે, અને ત્યારપછી એકાદ બાનુ તે ઓળખ થવામાટે કાંઈક નમ્રતાભર્યો વિચાર કે ખુશહાલી ઝાહેર કરેછે. તોયે પેહેલીજ ઓળખાણમાં તે-

ણીએ એકબીજાસાથે “શેક-હાંડ”^૧ કરતી નથી, પણ જો એ બાનુએ-
માહેલી એક ઘણી ઉંચી પદવીની હોય, અને તેણી પોતાની ખુશીથી બી-
જને “શેક-હાંડ” કરવામાટે પેહેલી ઓળખમાંજ હાથ આપે, તો તેથી
બીજા બાનુને માન મળેલું સમજવામાં આવેછે, એટલામાટે કે જાણે તે
બાનુએ તેણીનીતરફ મિતાઇ અથવા માયા બતલાવીછે. તોયે બંધે બાનુએ
ઓળખાણ થવાપછી એકબીજાને માત્ર નમે તેકરતાં “શેક-હાંડ” કરે, તો
તે ઓળખાણ કરાવનાર પોતે પોતાના હકમાં વધારે માનભર્યું સમજેછે.

એક બાનુસાથે ઓળખાણ કરાવી આપવામાં આવે, ત્યારે હંમેશાં
ખુશીભર્યો દેખાવ કરવો. અગરજો તેણી તમારા કરતાં વધારે ઉંચા દર-
જ્જની હોય, તો જાણે તમોને મોટું માન મળ્યું હોય, એવો દેખાવ
કરવાથી તમો ડાહ્યામાં ખપશો.

એક ગૃહસ્થ અને બાનુવચ્ચે ઓળખાણ થવાપછી જો સામેવાળી
બાનુ પરણેલી હોયછે, તો “શેક-હાંડ” કરવામાટે પોતાનો હાથ પેહેલાં
આગળ ધરેછે, પણ કુંવારી બાનુતો ઘણું કરીને માત્ર નમેછે.

તમારા ઘરમાં તમારો મિત્ર કોઇ ગૃહસ્થને કે બાનુને સાથે લાવે,
તો ધરધણિયાણીની ફર્જી, કેતેની અથવા તેણીનીસાથે પ્રથમ “શેક-હાંડ”
કરવી, પણ તમારા ઘરમાં જો કોઇ પરણેલો આવી રહ્યો હોય, અને તેને મળવા
જો કોઇ આવે, તો તે વેળા ધરધણિયાણીને “શેક-હાંડ” કરવાની ઝરૂર નથી.

તમારે ત્યાં ખાનાંની મજલેસ હોય, પછી તે મોટી હોય કે નહાની,
તોયે ત્યાં ઓળખાણ કરાવવાબાબે ધરધણિયાણીએ સમજ વાપરવી
જોઈએછે. ત્યાં આવેલાં દરેક જણને એકબીજાસાથે ઓળખાવવાની કાંઈ
અગત્યજ નથી, પણ ખાનાંઉપર બેસીવેળા અલ્લેક ગૃહસ્થની અલ્લેકી
બાનુસાથે ઓળખાણ કરાવી આપવી પડેછે. કે જોયે તે તેણીને ખાનાંની
“ટેબલ” ઉપર લઈ જાય, અને ખાનું પુરું થતાંસુધી તેણીની માવજત
કરે (જુઓ “ખાનાંની મજલેસ”). એવીવેળા તેણીનીસાથે ઓળખાણ
કરાવવી કે નહીં, તેવિશે આગમચથી બાનુની મર્જી પુછવાની કરી અગ-
ત્ય નથી. માત્ર ખાનું તૈયાર થાય, તેની થોડી ઘડીઆગમચથી તેઓવચ્ચે
ઓળખાણ કરાવી આપવી. અગરજો ધરધણિયાણીને ફીક લાગે, તો ખાનું
લીધાપછી દીવાનખાનાંમાં જ્યારે બાનુઓ પાછી ફરે, અને તક મળે, ત્યારે

૧ “Shake-hands.” “શેક-હાંડ” કરવી, એટલે સામા ધણીને હાથ પોતાના હાથમાં
પકડીને હાળવવો. એમ કરતું એ દોસ્તી કે ઓળખાણની નેશાનીછે.

જાનુઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવી આપે, પણ તેથીઉત્તરું જાનુઓનાં ખાનાંની “ટેબલ” ઉપરથી ઉડી જવાપછી ઘરધણીએ જાકી રહેલા ગુદસ્થોની એકખીન્નસાથે ઓળખાણ કરાવવાની કરી અગત્ય નથી, કેમકે તેઓ પોતેજ ત્યાં વાતચિત કરતાં એકખીન્નને ઓળખશે. ખરેખર જેતાં એક યજમાનતાં ઘરમાં જોડેલા ગુદસ્થો એવીરીતે સાથે મળ્યા હોય, તે સઘજાનું ત્યાં મળવુંજ એકખીન્નસાથે ઓળખાણ પાડવામાટે જસણે, માટે જો તેઓ વગરઓળખાણે પણ એકખીન્નસાથે વાતચિત કરે અને ભળાય, તો તેમાં કશું અડચણજેવું નથી. ગુદસ્થો એકખીન્નસાથે, જાનુઓ એકખીન્નસાથે, કે ગુદસ્થો જાનુઓસાથે વાતચિત કરે, પણ એવીરીતે વાતચિત કરતાં પાકી ઓળખાણ થયેલી ગણાય નહીં, અને દ્રાઢકલેશા એવી ઓળખાણવાળા જે ગુદસ્થો જો ફરીથી બહાર દેથે મળ્યા, તો માત્ર નખીનેજ તે ઓળખાણ ઝાઝોર કરી શકે, અથવા જો એક ગુદસ્થ અને એક જાનુવચ્ચે કાંઈ મિત્રને ત્યાં લાંબો વખતસુધી વાતચિત થઈ હોય, તો તેઓ પણ એકખીન્નને ફરીથી બહાર દેથે મળતાં માત્ર નખીને ઓળખાણ જણાવે, તેથી વધારે છુટ લઈ શકાતી નથી. પણ જે જાનુઓથી થોડી વાતચિતની ઓળખમાં બહાર દેથે મળતાં એક ખીન્નને નખીવરીક શકાતું નથી.

યાદ રાખવું, કે જે જે જણાંની ઓળખાણ તમો કરાવી આપોછો, તે બંધની સારી ચાલચલણના તમો ઝાગીન થયા જરાજરજો, માટે તમારી ખાતરી હોય, કે બંધ માણસો આજરજો, તોજ તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવી આપવાનું માથે લેજો. ઉતાવળા કે આવિચારી થઈ જેની ગમે તેનીસાથે હરકોઈની ઓળખાણ કરાવી આપવાની ટેવ ઘણી માડી અને ધાસ્તીસરેલીજો, અને તેમ કરનારને માથે મોટો જોખમ રહેછે.

અગરજો તમારીસાથે (ગુદસ્થ હોય) એક જાનુની ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવે, તો તમોએ “શેક-હાંડ” કરવામાટે પ્રથમ તમારો હાથ લાંબો ધરવો નહીં.

અગરજો તમારે ત્યાં જે જણાં સવારની મોઝાકાતે આવ્યાં હોય, અને તેઓ બંધ એકખીન્નથી અજાણ્યાં હોય, તોથે તેઓની મઝીવિના તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવી આપવાની કાગજ રાખતા ના, કેમકે તેઓવચ્ચે તમારે ઓળખાણ કરાવી આપવીજ જોઈએ એવું કશું નથી. (જુઓ “સવારની મુલાકાત.” તેઓ જન્મે ન ધારેલીરીતે એકજ મિત્રને ત્યાં મળી ગયાં, એજ તેઓવચ્ચે પોતાને હાથે ઓળખાણ કરવામાટે પુરતુંછે.

એવીવેળા મુલાકાતે આવનારાઓમાંથી કોઇએ મેઝાજ કરીને ચુપ બેસી રહેવું કે મરડાટ કરવો એ હલકાંપણાંની નેશાની છે. એવી રીતે મુલાકાતે ગયા હોય, અને ત્યાં કોઇસાથે ઓળખ થઇ હોય, તો ખીજે કંથે મળવાથી તમોએ નમવું કે સલામ કરવી ન બેધએ.

અગરબે તમો તમારા એકાદ મિત્રસાથે ફરવા ગયા હોય, અને ત્યાં તમારો કોઇ ખીજે મિત્ર મળી જાય, તો તમારા આ બંધે મિત્રોવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાની કશી અગત્ય નથી, પણ બે એવીરીતે તમારા એકાદ મિત્રસાથે ફરતાં તમારી ઓળખાણવાળી કોઇ બાનુ મળી જાય, અને તમોને તેણીનીસાથે વાત કરવાની કે રસ્તામાં થોપવાની ઝડર પડે, ત્યારેતો તમારા મિત્રની રહેજ ઓળખ તે બાનુને આપવી, પણ એ ઓળખથી ફરીથી તેઓ કંથે મળે, તો તમારા મિત્રે તે બાનુને નમવું કે સલામ કરવી એ ઘણું અસભ્યતાભરેલું છે. એજ વિવેક એક નાચની મજલેસમાં થયેલી ઓળખાણને પણ લાગુ પડે છે.

એક લાઇ પોતાની બેહેનની, કે એક બાપ પોતાના બેટાની આગમચથી મર્ઝી પુછવાવિના ખીજાંઓસાથે ઓળખાણ કરાવે, તો તેમાં કશું ખોટું નથી, પણ યાદ રાખવું, કે તેમ ઓળખાણ કરાવતાં સામી બાણુવાળાંકરતાં તેનું પોતાનું કુટુંબ ઉતરવું ન હોય, નહીંતો એવીરીતે ઓળખાણ કરાવ્યાથી તેને હલકું લાગે છે. તમારાં કુટુંબમાંનાં કોઇસાથે ઓળખાણ કરાવતીવેળા નામ બોલતાં ઘણી સંભાળ લેવી બેધએ છે, અને “મારા બાવા,” “મારા માય,” “મારો લાઇ,” કે “મારી બેહેન,” એવીરીતે બોલવું નહીં, પણ “મારા બાવા, મીં—,” “મારાં માતાજી, મિસિસ—,” “મારા લાઇ, મીં—,” કે “મારાં બેહેન, મિસ—,” (અથવા બે બેહેન પરંબુલી હોય, તો “મિસિસ —”) કરી બોલવું બેધએ છે. તમારાં પોતાનાજ ધણિયાણીની ઓળખાણ કરાવતાં કેહેવું, કે “મારાં બાનુ,” અથવા “મારાં ધણિયાણી.” “હાટલ” જેવી જગ્યાએ ઉતરતાં નામ નોંધાવતાં ખુદ પોતાનેમાટે જણાવવું, કે “મીં—” અને તેવણનાં ‘લેડી’ ” એ ચાલ ધણાંજ હલકાંપણાંની નેશાની દેખાડે છે.

કુટુંબની વડી છોકરીને તેણીનાં નામવગર માલ કુટુંબનેજ નામે ઓળખાવવામાં આવે છે, જેમકે “મિસ શેરઉડ,” પણ તેણીથી બાકીની ન્હાની છોકરીઓને તેણીઓનાં નામો સાથે બોલીને ઓળખાવવામાં આવે છે, જે-

મંદ્રે “ મિસ મૉડ શેરઉડ, ” “ મિસ વરન્ડિનિયા શેરઉડ, ” કે “ મિસ મેરી શેરઉડ, ” ઇત્યાદિ.

તમો કેથે ગયા હોય, અને સાથે તમારાં ધણિયાણી હોય, અને તેવી-વેળા જે દાઇ બીજાંસાથે ઝોળખાણ કરાવવાની અગત્ય પડે, તો તે કામ તમારું નહીં પણ તમારાં ધણિયાણીનું છે, કેમકે તેણીનીમારફતે ઝોળખાણ ઘવાથી બંધે બાબુને માન મળે છે, તથા ઝોળખાણને વજન મળે છે.

અગરજે તમો એકાદ એવી મજ્જેસમાં ગયા હોય, કે જ્યાંની ઘર-ધણિયાણીસાથે તમોને ઝોળખાણ ન હોય, અને ત્યાં તમારું નામ પૌકારવામાં કાંઈ બૂઝ થાય, અથવા ત્યાં ચાલતી-ધુસધુસથી તમારું નામ સંભળાય નહીં, તો વગર ગળ્યડ કરવે પ્રથમ ઘરધણિયાણીને શોધી કાઢારી, તેણીને તમારું નામ જણાવવું, અને તમારે પૌતાને હાથેજ તેણીનીસાથે ઝોળખાણ કરવી, પણ એવીરીતે પૌતાને હાથે ઝોળખાણ કરતાં ધણીજ સાદાઈ વાપરવી જોઈએ, અને તમારી પદવી કે હોદ્દો, કે તમારો દાઇ ખેતાય જેમ બનેતેમ ત્યાં યોરોજ જણાવવાની સંભાળ લેવી અગત્યની છે.

સાંજની મજ્જેસમાં એકબીજાંસાથે ઝોળખાણ કરાવવાનો આસ આગળ હતો, પણ હવે તે નિકળી ગયો છે. જેવા તમે દીવાનખાનાંમાં દાખલ થયા, કે તમારું નામ પૌકારવામાં આવે છે, અને તેવેળા તમોએ ઘરધણિયાણીને તેમજ મજ્જેસને માત્ર નમવું જોઈએ. એથી વધુ વિવેકની કરી અગત્ય નથી.

ઝોળખાણ કરાવતીવેળા દરેક બાબુના ધણીનું નામ ખુલું બોલવું, અને નામ બોલવામાં બૂઝ કરવી નહીં, કેમકે ઝોળખાણ કરાવનાર દરેક ધણીને તમો સારીપેઠે ઝોળખતા હોવા જોઈએ, અને તેમ ઝોળખાવવાનું માથે લેવાજતાં જે તમો બૂઝ કરો, તો તે ધણીજ ખોટું ગણાય. અગરજે તમારીસાથે દાઇ બાબુ કે ગૃહસ્થની ઝોળખાણ કરાવ્યામાં આવતી હોય, અને તે વખતે તમો તે બાબુ કે ગૃહસ્થનું નામ બરાબર સાંભળ્યું ન હોય, તો જરાપણ ગભરાયા કે અચકાયાવગર બેલાચક પાછું તે પુછવાને કરી અડચણ નથી, કે “ માફ કરજે, પણ મેં એવલુનું નામ બરાબર સાંભળ્યું નથી.” એમ કરવામાં કર્યું ખોટું નથી.

અગરજે બંદારગામથી તમારો દાઇ મિત્ર કે ઝોળખાણવાળો તમારે ત્યાં આવ્યો હોય, તો તેનીસાથે બીજાંઓની ઝોળખાણ કરાવતાં તેનાં નામસાથે ને કયે ગામથી આવ્યો છે, તે જણાવજો, જેમકે “ ‘ ઇટાલી’થી

આવેલા મીં ———.” અગર જ્યાં તમે વસ્તા હોવ, ત્યાંનોજ તે રહે-
વાસી હોય, પણ લાંબે વખે મુસાફરીથી પાછો ફર્યો હોય, તો જણાવજો,
કે “મીં———”, હમણાંજ ‘ફાન્સ’ થી આવ્યાછે,” ઇત્યાદિ. એ પ્રમાણે
જરાસરખો એશરો કરવાથી બધે જણાને વધારે ઓળખાણ કરવાને બહાનું
મળેછે, અને તેવણની મુસાફરીવેળા જોયલી જગ્યાઓ, દેશો, ઇત્યાદિનું
વર્ણન પુછવાને સામાને બની આવેછે. પણ જો તેમ પુછવામાં ન આવે,
તોયે પોતાની હુશિયારી બનાવવામાટે પોતાનીતરફથીજ તમારા પરાણાએ
બ્યાન કરવા મંડી જવું ન જોઈએ, કેમકે તેમ કરવાથી કદાચ સામા
ધણીને કંટાળો ઉપજશે, અને ઓળખાણ આગળ વધારવાનેબદલે તે તેને
દુઃકેથીજ ખેરવાને આહારો.

એક પાદરીની ઓળખાણ કરાવતાં તેનાં નામઆગળ “રેવરંડ”^૧
બોલવામાં આવેછે. અગરજો તે “ડી. ડી.”નીર પદવી ધરાવતો હોયછે,
તો “રેવરંડ ડૉક્ટર”^૨ કરી કહેવામાં આવેછે. પણ જો તે એક
“બિશપ”^૪ હોયછે, તો તે પ્રમાણે “બિશપ———” કરી કહેવામાં
આવેછે.

જ્યારે એક યાનુ અથવા ગૃહસ્થસાથે તમારી ઓળખાણ કરાવવામાં
આવે, ત્યારે જાણે આગળ તેણીને અથવા તેનેવિષે તમે કાંઈજ જાણતા
ન હોવ, એવું ડોળ ધાલતા ના. અગરજો તમારીસાથે ઓળખાણ થનાર
જરાપણ જાણીતો હશે, તો એવું અજાણપણું કદી માફ ન થઈ શકેએવું
છે, કેમકે એક આસામીનેવિષે એવું જણાવવું, કે તે બિલકુલ જાણીતો
નથી, એ તેને એક જાતનું અપમાન કરવા બરાબરછે.

અગરજો માફાં ભાગ્યે તમારીસાથે કોઈ એવા માણસની ઓળખાણ
કરાવવામાં આવે, કે જે તમોને નાપસંદ હોય, તો જ્યારે ફરીથી તે તમોને
મળે, ત્યારે માત્ર ધારાપ્રમાણે નમીને તમારો વિવેક દેખાડજો. ભારખોજથી
પણ ક્ષમાર વિવેકથી સલામ કરવાથી વધારે ઘરવટ થશેજ નહીં. પણ
તમારે તેને નમવું તો જોઈએછેજ, કેમકે એકવાર ઓળખાણ થવાપછી

૧ Reverend.

૨ Doctor of Divinity. “ડૉક્ટર ઓફ ડિવિનિટી.” આ શબ્દોને સંક્ષેપમાં

D. D. કરી લખવામાં આવેછે.

૩ Reverend Doctor.

૪ Bishop.

ખીજવાર મળતાં માત્ર તેનીતરફ ટીકીને પસાર થઈ જવું એ ગૃહસ્થપણાંની નેશાની નથી. એમ કરવાથી ખુદ તે ધણી, કે જેને તમો એરીતે ખેરવાનો યત્ન કરોછો, તેની પોતાની આંખમાં વટીક તમો દલકા પડોછો.

એક જણને “હુંકંથી ડામવું,” એટલે “હુંકંમાંજ પતાવવો” એ રીત ગૃહસ્થપુરુષ કે ગૃહસ્થસ્ત્રીની નથી. હા, અગરજે કોઈ એવો ઝોળખાણ થયેલો નહારી ચાલેતો તમોને જણાય, અથવા તેને “હુંકંમાં પતાવવા” માટે એવું કોઈ ભારે કારણ મળી આવે, તો પછી તેમ કરવું ઘટારતછે. એક ઝોળખામણા ખીજાણવાળાને દૂર કરવાની રીત એજછે, કે તેનીસાથે ધણી રીતભાતથી વર્તવું, એવું દેખાડવાને કે તે ધણી થોડીજ ઝોળખેછે, પણ એકદમ તેને “પતાવવો” એ વિવેકથી ઉત્સરુંછે. ધણી રીતભાત થોડી ઝોળખાણવાળા અથવા અજ્ઞાન ધણીસાથેજ ચાલેછે.

આટલુંતો જણાવવું જોઈએછે, કે જેમ કોઈ ઝાહેર જગ્યામાં ઝોળખાણ કરાવ્યામાં આવે તેમ ઝોળખી “શેક-હાંડ” કરવામાં આવેછે, પણ જો ખાસરીતે ઝોળખાણ કરાવ્યામાં આવે, અને ઝોળખાણ કરાવનાર ધણી કહે, કે “હું મારા મિત્ર મિન્—ની તમારીસાથે ઝોળખાણ કરાવવા માગુંછું,” તો તમારે તે મિન્—ને તમારો હાથ “શેક-હાંડ” કરવામાટે આપવો, અને તે પણ ખરાં અંતઃકરણથી, કારણકે તેમાં પછી કશીરીતે આંચકા ખાવાનું રહેતું નથી.

યાદ રાખવું, કે જો એક ધણીની તમારીસાથે એક મંડળીમાં સારી રીતે ઝોળખાણ કરાવ્યામાં આવી હોય, તો પછી તેનો તમારીપાસેથી કોઈ ઉપદ્રાર લેવાનો દંક રહેછે, અને તેથી કોઈ મજબુત કારણવિના તમો તેને “હુંકંમાં ડામી” શકતા નથી.

પણ ત્યારે જો કોઈ જાનુ કે ગૃહસ્થસાથે તમોને ઝોળખાણ કરાવ્યામાં ન આવી હોય, તો શું તેઓસાથે વાતચિત કરવીજ નહીં? ના, તેમ નથી. ધણીક વખતે તેમ કરવાની ફર્જ પડેછે, અને તેમ ખીલાશક કરવું, તેમાં કશું ખોટું નથી. આગગાડીના એકજ ડબ્બામાં, કે મુસાફરીમાં ખીજ કોઈ વખતે જો તમો એકજ એકઉપર બેઠેલા હોવ, તો આખી મુસાફરીવેળા ધ્રુવડનીપેઠે ચુપ બેસી રહેવાના કરતાં સાધારણ ગાયતોઉપર ખુશ મેઝાજથી પણ સખ્યતાથી વાતો કરવી વધારે વિવેકી લાગેછે, અને બન્નેનો વખત સારીરીતે વેહેવાઉપરાંત કંટાળો ઉપજતો નથી. દ્રક્ત મુસાફરીમાંજ નહીં, પણ એવાજ ખીજ ઘણા પ્રસંગોએખી વગરઝોળખાણ વાતચિત કરવામાં

કશું અવિવેકજેવું નથી. તો જોકે એવી પીછાણથી તમો સામા ધણી-સાથે કાઢરીતે ભવિષ્યમાં મિત્રાચારી કે ઓળખ ચાલુ રાખવાને બિંદકુલ બંધાયલા નથી. તે ઓળખાણુ ફક્ત “કામ ચલાઉ”જ બાણવી.

વળી આગળી ઓળખાણુ ન છતાં જો કાંઈ બાનુ અગવડમાં હોય, કે કાંઈ ખીછરીતે તેણીને મદદની ઝરૂર હોય, અને તેણીનીસાથે તેવેળા ખીજે કાંઈ ગૃહસ્થ કે બાનુ સોખતી ન હોય, તો તેવીવેળા તેણીને જોઇતી મદદ કરવામાં કશું ખોટું નથી. અગરજે તમો ઇંગ્રેજી પુશાકમાં હોવ, તો તમારી ટોપી ઉતારી, તેણીને જોઇતી મદદ કરવાને, અને જો ઝરૂર પડે; તો તેણીને મથકેસુધી પોહોંચાડી આવવાને ધણીજ નર્માશથી અર્જ કરજે; અને તેમ કર્યાપછી નમીને સલામ કરી, તેણીનીઆગળથી ચાલતી પકડજે. પણ હલકા હળમડા થઇને “શેકન્ડાંડ” કરવા દોડી જતા ના. તેમ જો તેણી પોતેજ ખુશીથી કરે, તો પછી તમારો હાથ તેણીને આપવાને કશી અડચણુ નથી. પણ જો આગળી ઓળખાણુ ન હોવાનેલીધે તેણી ફક્ત નમીનેજ તમારેથી છુટી પડે, તો તેમાં કશું પણ અવિવેકી કે અપમાન લેવાજેગ સમજવું નહીં.

પ્રકરણ ૨.

ઓળખાણ- અથવા પીછાણ-પત્ર.

LETTER OF INTRODUCTION.

(લેટર આવ ઇન્ટ્રોડક્શન.)

જે વીરીને એકબીજાંથી અન્નાડ્યાં ઝીણુરૂપેએ એ ઓળખાણ કરાવવામાં આવેછે, તેવીવરીતે એકાદ મિત્ર ગદારગામ જવાનો હોય, કે જ્યાં તેને કાંઈ ઓળખતું ન હોય, ત્યાં આપણા મિત્રોડિપર ઓળખાણ કરાવવામાટે ભક્ષામણુ-પત્ર અથવા ઓળખાણુ-પત્ર આપવામાં આવેછે. જેવીરીને ઓળખાણુ કરાવવામાટે સંભાળ લેવાની અગત્યછે, તેનાજેટકીજ અલ્લકે તેથી વધારે અગત્ય પીછાણુ-પત્ર આપવાવેળા લેવી જોઈએછે. જેને ગમે તેને, અને જેટલાં ગમેએટલાં પીછાણુ-પત્રો આપવાં નહીં.

અગરજે કાંઈ ધણીને તમે ઓળખતા ન હોવ, તેજતાં તેને ભક્ષામણુ-પત્ર આપીને તમારા મિત્રપાસે, તેનાં કુટુંબનીઅંદર, અને વળી તેના વિશ્વાસતળે મોકળી આપવો, એ કાંઈજ નહીં પણ કદી માફ ન થાયએવું ખીંદરકારપણુંછે.

અગરજે ભક્ષામણુ-પત્ર કશું જનાર, તથા જેનીડિપર તે કશું જવામાં આવનાર હોય, તે અર્થે જ્યાં તમારા મિત્રો હોય, તેજ ભક્ષામણુ-પત્ર આપવો, પણ જો તેઓ તમારા માત્ર ઓળખાણુવાળા હોય, તો ભક્ષામણુ-પત્ર આપવાનો તમોને કશો દરક નથી.

દમિયાં યાદ રાખવું, કે જે ધણીડિપર તમો પીછાણુ-પત્ર આપોછો, તેના આભારતળે તમો જતઓછો. સમજો કે તમારો એકાદ મિત્ર કાંઈ મોટાં શેરૂંરમાં વસેતો હોય, અને તેનીડિપર જ્યારે કાંઈ તમારા મિત્રને

પીછાણુ-પત્ર આપીને મોકલો, ત્યારે તમારા બહારગામવાળા મિત્રને માથે ઓળખાણુ-પત્ર લઈ આવેલા મિત્રનેમાટે કેટલીક મેહેનત લેવાની, અને ખર્ચ કરવાની ફરજ આવી પડેછે, અને તેનેલીધે કેટલીકવેળા વિવેકનેખાતર પોતાના કામધંધામાં અડચણુવટીક ખમવી પડેછે. તેને પોતાના શેહેરમાં સાથે લઈ ફરવા, ખાનું આપવા, અથવા તેનેમાટે એકાદ ન્હાની મજ્જેસ મેળવવા, ઇત્યાદિ ઘણીક આખતોમાં ખર્ચ કરવો પડેછે. તમારા એક મિત્રની સગવડનેખાતર બીજા મિત્રને ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે જે મેહેનત, ખર્ચ અગવડ, વગેરે ખમવું પડેછે, તે હંમેશાં ધ્યાનમાં રાખીને જો ઘણી અગત્ય જણાય, તોજ પીછાણુ-પત્ર આપવો. તે આપવાઅગાઉ પુષ્ટ વિચાર કરજો, કે તે પત્ર લઈ જનાર ઘણી તમારા બહારગામવાળા મિત્રની દોસ્તીનેલાયક છે કે નહીં. તેની ઓળખ થવાની ખુશાળીથી બહારગામવાળા મિત્રે કી-ધેલા ખર્ચના, અને લીધેલા શ્રમનો બદલો વળી રહેશે કે નહીં.

અગરજો પત્ર લઈ જનારા ઘણીની ચાલચલણમાં કે સ્વભાવમાં કાંઈ-રીતની ખોડ જણવાઈતાં તમો પત્ર આપો, ત્યારેતો તમોએ તમારા બહારગામવાળા મિત્રઉપર સંતોષ અને ખુશહાલીનેબદલે એક જાતનો બોલો અને પીડા નાખેલી ગણાયછે. એક મિત્રનો ઉપકાર લેવામાટે બીજા મિત્ર-ઉપર કાંઈપણ જાતનો બોલો નાખવો, એ સમજી ગૃહસ્થનું કામ નથી.

પીછાણુ-પત્ર લઈ જનારે તે પોતે જાતે કદીપણ લઈ જવો નહીં, પણ તે પોતાના નોકરસોડે અથવા ટપાલમારફતે મોકલી આપવો, કેમકે પોતે જાતે લઈ જવાથી તેને ઘણું હલકું પડવું પડેછે, અને સામો ઘણી તે વાંચે ત્યાંસુધી બહાર ચાકરનીપેઠે થોભવું પડેછે. વળી પીછાણુ-પત્ર ખુદ પોતે નહીં લઈ જવાનું એક બીજું મોટું કારણ એછે, કે તેમ કરવાથી જે ઘણીઉપર તમો તે લઈ ગયા હોય, તેની મઝી તમોને આવકાર દેવાની કદાચ હોય કે ન પણ હોય, તેજતાં પણ તમો જાતે જઈને ઉભા રહો, તો ફરજના માર્ગે તેને તમોને આવકાર દેવોજ પડેછે, અને વળી જો કદાચ સામો ઘણી અવિવેકી હોય, અને તમારા તેનીઉપર લાવેલા લગામણુ-પત્રની કાંઈ દરકાર ન કરે, તો તેથી તમોને મોટું અપમાન ખમવું પડેછે.

તમોને આવકાર દેવો કે નહીં, તે સામા ઘણીની મઝીઉપર રાખવાથી તમોને પોતાને, તેમજ તેને અર્થને કાયદોછે. અગરજો સામો ઘણી વિવેકી અને સમ્બાતાવાળો હશે, તો તમોતરફથી ઓળખાણુ-પત્ર તેને મળવાપછી બનતી ઉતાવળે, અથવા બીજેજ દીને તમોને મળવા આવશે, અથવા તમારે ત્યાં પોતાનાં નામનો “કાર્ડ” મુકી જશે, અથવા તમોને

ચિટ્ટી લખશે, અને ત્યારપછી જો તમે તેને મળવા જશો, તો વધારે કીક લાગશે.

જેમ “ઈંગ્લાંડ” માં લલામણુ-પત્ર લઈ જનાર પોતે જાને તે લઈ જતો નથી, પણ સામા ધણીઉપર તે મોકલી આપેછે, તેમ “ફ્રાન્સ” માં તથા “યુરોપ” ની ખીણ ધણીખરી જગ્યાઓઉપર તેથી ઉલ્લેખ રવાજછે, યાને તે પત્ર લઈ જનાર ધણી ને પોતાસાથે લઈનેજ મળવા જાયછે. તોયે “ઈંગ્લાંડ” અને “અમેરિકા” માં તે પત્ર લઈ જનાર જે જવાન ગૃહસ્થ હોયછે, અને સામે ધણી તેનાકરતાં ઉમરે ઘણો વડો હોયછે, અથવા જે પદ્ધતિમાં તેનાકરતાં ઘણો ઉંચો હોયછે, અને કાંઈ કામનેમાટે તેની મદદ માગવા આવ્યો હોયછે, ત્યારેતો તે પોતે જાતેજ ખીણાણુ-પત્ર લઈને તેની-આગળ જાયછે. કામકાજનેલગતાં સઘળાં લલામણુ-પત્રો પોતે જાને લઈ જવામાં કરી અડચણ નથી.

અગરજે એક ગૃહસ્થ તમારા કામ મિત્રતરફથી ઓગખાણુ પત્ર લઈને તમારીઆગળ આવે, અને તે પત્ર તથા તેનીસાથે પોતાના નામનો “કાર્ડ” પણ તમોને મોકલી આપે, તો તમારે ખીજેજ દડાડે તેને મળવા જવું, એટલુંજ નહીં, પણ તમારેથી જેટલી યતી શકિએટલી તેની માવજત કરવાને, અને તેની સગવડ, ઇત્યાદિઉપર ધ્યાન આપવાને તમે પોતાને અંધા-યજ્ઞ સમજજો. અગર તમારેથી યતી શકવું હોય, તો તેને તમારે ત્યાં જમવા યોજાવજો, પણ જે તેમ કરવાની તમારામાં શક્તિ ન હોય, તો તેને કોઈ પ્રદર્શન, સંપ્રદસ્થાન, ગાયનનો જગમો, કાનૂર ઇમારત અથવા બાગ, કે એવીજ તમારા શેરની કોઈ જેવાલેગ જગ્યા દેખાડવાને તેને તમારીસાથે લઈ જશો તો ચાલશે. સમજો કે તમે એકાદ મોટા કાર-ખાતાંમાં, “બંક” માં, કે એવીજ કોઈ જેવાલાયક જગ્યામાં નોકરીએ હોય, તો તે તેને દેખાડવાથી તે ખુશી થશે, પણ તેમ કરતાં જે કાંઈ ખર્ચ થાય, તે તમેએજ આપવો જોઈએ.

દુકાંમાં, યાદ રાખવું, કે વિવેકની રીતિપ્રમાણે તમારી ઉપર ખીણાણુ-પત્ર લઈ આવેલા ધણીતરફ માયા અતલાવવાને, અને સહકર કરવાને તમે અંધાવજાઓ, અને તેમ કરવાથી તમે કાંઈજ નહીં, પણ તે પત્ર આપનાર તમારા મિત્રને ખુશી કરોજો, અને માન આપોજો.

અગરજે તમે તેને જમવાનું નોતરું કરી શકાએવી દાલતમાં હોય, તો તમારા ખીજ થોડક મિત્રોને પણ સાથે જમવા યોજાવજો, તો સારું

લાગશે. એમ કરવાથી તેની ખીજ મિત્રોસાથે ઓળખાણ થશે, અને તેથી ભલામણ-પત્ર આપનાર તમારા મિત્રની મતલબ પુરેપુરી પાર પડશે. પણ જે તેનીસાથે જમવા તમારા ખીજ મિત્રોને બોલાવો, તો જેઓ તેનાજેવી પદવીના હોય, તેઓનેજ બોલાવજે.

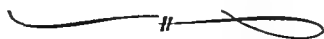
પીછાણ-પત્ર લખતીવેળા ઘણી સંભાળ લેવાની અગત્ય છે. તેમાં તે લખ જનાર ઘણીનું નામ ખુદ્દી રીતે લખવું, અને તેને ખુદ પોતાનેલગતી બાબતવિષે જેમ બનેએમ થોડું તેમાં જણાવવું. તેવણુ ફલાણુ ગૃહસ્થ છે, અને તમારા એક મિત્ર છે, જેવણુને આવકાર દેશો એવી આશા તમે રાખો છો, એટલુંજ જે માત્ર જણાવશો, તો બસ થશે.

મુસાફરી કરતીવેળા બની શંકેએટલાં ભલામણ-પત્રો સાથે રાખવાં સારાં છે, પછી તેનો ઉપયોગ કરો કે ન કરો તેની ચિંતા નહીં.

ઓળખાણ-પત્ર ખીડવા કે તેઉપર મોહોર કરવાવિના તે ખુલ્લુંજ આપવું, કે જેથી તે લખ જનાર તમારો મિત્ર તેમાં શું લખ્યું છે, તે જાણી શકે, એટલુંજ નહીં, પણ તેનીઉપર તમારો પુરતો વિશ્વાસ છે, એમ જણાય. કારણકે જ્યાંસુધી તે લખ જનાર ઘણીવિષે તમોએ સારું લખ્યું ન હોય, ત્યાંસુધી તમો તેને એક ભલામણ-પત્ર આપોજ નહીં. તે પત્ર લખ જનાર મિત્રને તમારો પીછાણ-પત્ર સામા ઘણીને પોહોંચાડવા આગમ્ય બંધ કરવાની અર્જ કરવાથી જણે તેમાં તમે શું લખ્યું છે, તે જાણવાની તમો તેને ભરમમાં રાખી આપો છો.

પત્ર લખવામાટે તમારું કાગઝ, ઇત્યાદિ સામાન ઉંચી જાતનો હોવો જોઈએ.

ઉપર જણાવેલા વિવેકપ્રમાણે પીછાણ-પત્ર લાવનાર ઘણીતરફ ચાલવાને તમો મંડળીના કાયદાથી બંધાયલા છો, અને જે તેપ્રમાણે તમો ન-ચાલો, તો લોકો તમોતરફ એક જંગલી અને અસભ્યતાવાળા ઘણીતરીકે આંગળી દેખાડશે. લોકોના વિચારથી ઝહીને નહીં, પણ તમો સભ્યતાવાળા, વિવેકી, અને ડાહ્યા ગૃહસ્થ છો, એમ બતાવવાસારૂં મંડળીના વિવેકને માન આપી ચાલવું જોઈએ.

પ્રકરણ ૩.

“કાર્ડ.”

CARD.

“કાર્ડ.”

સંસારી આજન્મમાં આપણું નામનો “કાર્ડ” વાપરવાવિધેનો વિવેક અગત્યના વિવેકામાંહેલો એક છે. સર્વે ઓળખાણપીછાણનો પાયો અથવા મૂળ “કાર્ડ” છે. ઓળખીતાંઓનું મંડળ પોતાનીઆસપાસ બનાવવા તથા તે વધારવાનું પેહેલું પગલું વિવેકની રીતે બેતાં “કાર્ડ” થી છે, અને તેટલામાટે તે આજન્મમાં ગદગતી કરવાથી, અથવા તેનેજગના વિવેકામાં ખીદરકાર રહેવાથી ઓળખાણ થવાને તથા વધવાનેબદલે તેથીહિલકુલ પરિણામ નિપજે છે, અને તેવી ખીદરકારી કરનાર હલકો અને અવિવેકી ગણાય છે.

અગરજે કોઈને ઘર તમો મળવા જાઓ, અને જે ઘરઘણી કે ઘરઘણિયાણી ઘરમાં હોય કે ન હોય, તોપણ તમારી મર્જી તેઓને મળવાની નહીં, પણ તમો આવી ગયાછો, એમ માત્ર જણાવવાનીજ હોય, તો નિચ્ચે બારણાંઆગળથીજ તમારા નામનો “કાર્ડ” મુકી આવવો જોઈએ છે.

“કાર્ડ” મુકી આવવાનું કામ મુખ્યકરીને ઘરઘણિયાણીનું ગણાય છે. એક બાનુ પોતાના ઘણીનેમાટે, તેમજ પોતાનેમાટે; એક દીકરી પોતાના પિતાનેમાટે; અને એક ભવિષ્ય પોતાના કાકાનેમાટે “કાર્ડ” મુકી આવી શકે છે. હંમેશાં “કાર્ડ” મુકી આવવાનું કામ ઘરઘણિયાણીને કરવું પડવાથી ઘરઘણીને પોતાને “કાર્ડ” મુકી આવવાનું કામ ક્વચિતજ કરવું પડે છે, અથવા ઘણીવેળા તો બિલકુલ કરવું પડતું નથી. તોયે તેને પોતાના કુવારા ભિત્રાને ત્યાં મળવા જતીવેળા “કાર્ડ” મુકી આવવાનું કામ પો-

તાને કરવું પડેછે, કેમકે પરણેલી યા કુંવારી બાનુઓએ કુંવારા ગૃહસ્થોને ત્યાં “કાર્ડ” મુકી આવવાનો વિવેક નથી. તોયેપણુ જો એક કુંવારા ગૃહસ્થે બાનુઓને પોતાને ત્યાંની મજલેસમાં નોતરી હોય, તો પછી તે બાનુઓ તે કુંવારા ગૃહસ્થને ત્યાં “કાર્ડ” મુકી આવી શકેછે.

પ્રુદ કુંવારા ગૃહસ્થોને પોતાને પણ “કાર્ડ” મુકી આવવાની બાબતમાં ઘણી સંભાળ લેવાની ફર્જ પડેછે. “કાર્ડ” મુકી આવવાનું કામ ઘણું કંટાળાભરેલુંછે, અને તેટલામાટે વારંવાર તેમાં ઘણી ગફલતી કરવામાં આવેછે. એક કુંવારો ગૃહસ્થ પોતાના બીજા કુંવારા મિત્રને મળવા જાય, અને તે જો ઘરમાં ન મળે, તો “કાર્ડ” મુકી આવે કે નહીં, તેની ઝાઝી દરકાર કરવામાં આવતી નથી, કેમકે તેને ક્યાંથી શોધી કાઢાડવો, તે તેના મિત્ર સારીરીતે જાણેછે. ઘણીકવેળા એક કુટુંબનો કાષ્ઠ માનીતો કુંવારો મિત્ર “કાર્ડ” મુકી આવવાની બીદરકારી કરેછે, તો તેનીતરફના આહાને લીધે તેઉપર અબાડા પણ કરી જવામાં આવેછે. એક કુંવારો ગૃહસ્થ પોતાના મિત્ર ધરધણી અને ધરધણિયાણીનેસાઝ “કાર્ડ” મુકી આવી શકેછે.

તમારાં મિત્રો બહારગામથી પાછાં આવે, કે તમે પોતે બહારગામથી પાછા ફરો, તો તમારા મિત્રને ત્યાં ધરધણીનેમાટે તેમજ ધરધણિયાણીનેસાઝ અફેકો “કાર્ડ” મુકી આવવો જોઈએ.

ધરધણિયાણીઉપરાંત કુટુંબની બીજી બાનુઓસાથે પીછાણુ ધરાવવા-છતાં પણ જો એક ગૃહસ્થ ત્યાં મળવા જાયછે, અને “કાર્ડ” મુકી આવેછે, તો તે “કાર્ડ”ના છેડો વાળતો નથી. એક ગૃહસ્થથી કુટુંબમાંહેલી જવાન બેટીઓનેમાટે, અથવા ધરધણિયાણીની હરકાષ જવાન સગી જો તેણીનીસાથે રહેતી હોયછે, તો તેણીનેમાટે “કાર્ડ” મુકી અવાતો નથી; પણ જો એક પરણેલી બાનુ, કે જેણીનીસાથે તેને ઓળખ હોય, અને જેણી પણ જ્યાં તે મુલાકાતે જતો હોય, ત્યાંજ રહેતી હોય, તો અલબત્તાં તેને તેણીનેમાટે તેમજ તેણીના વરનેમાટે અફેકો “કાર્ડ” મુકી આવવો જોઈએ, અને તે “કાર્ડો” તેઓનેસાઝ મેલ્યાછે, એમ નૌકરને જણાવવાની અગત્યછે.

એક ગૃહસ્થનાં નામનો “કાર્ડ” પાતળો અને સાદો હોવો જોઈએ. જાડો “કાર્ડ” નફારો શોખ બતલાવેછે. ચળકતા “કાર્ડ” કદીપણુ વાપરવા નહીં. “કાર્ડ” ઘણો સફાઈદાર હોવો જોઈએ. મેલા “કાર્ડ” વાપરનાર કદીપણુ ગૃહસ્થતરીકે ઓળખાતો નથી. “કાર્ડ” થોડી પોહોળાઈનો

હોયો લેઈએ. એક ગૃહસ્થનાં “કાર્ડ” નું કદ નિચ્ચે આપેલા “કાર્ડ” નાંજેટલું હોયું લેઈએ. તેઉપરનું નામ વચ્ચેવચમાં હાપયું લેઈએ, જેમકે “મિં સ્મિઠ,” અથવા જે પોતાના આપ કે લાઈથી પોતાને આગળખાવયું હોય, તે “મિં ફ્રાન્સિસ સ્મિઠ” કરી હોયછે.

Mr. Francis Smith.

પોતાનાં નામઆગળ “મિં,” “મિસિસ.” કે “મિસ” મુકવાને-અદ્દલે માત્ર નામજ રાખયું, એમાં ફેટલાકા મોટી જલ ગણેછે, અને તે વાપરવાનો શોખ સારો નથી એમ જણાવેછે. તેમ વળી ફેટલાકા “મિં,” “મિસિસ,” કે “મિસ” પોતાનાં નામઆગળ રાખતાં નથી. આ પાછળી રીત “યુરોપ” ના અંદરના લાગોમાંતે વપરાતી હોવાથી તે ઇંગ્લેન્ડ મંડ-ળીઆમાં લાખલ થઈછે. તોયે નામઆગળ “મિં,” “મિસિસ,” કે “મિસ” મુકયું કે નહીં, એઆખે મોટો મતફેર ચાલેછે, અને જેને જેમ કીક લાગેછે, તેમ કરેછે.

માનસૂચક પદ્ધતીનેલગતા કોઈપણ ખેતાઓ “કાર્ડ” ઉપર કટીપણ લખવામાં કે જખાવવામાં આવતા નથી, જેમકે “ડૉક્ટર આવ લૉ” (D. L.), “કિંગ્સ કાઉન્સલ” (K. C.), “મેમ્બર આવ પારલ્યામેન્ટ” (M. P.), “નાઈટ કમાન્ડર આવ ધ બાઈ” (K. C. B.), “ડૉક્ટર આવ મેડિસિન” (M. D.), ઇત્યાદિ. લશ્કરી કે ધંધાનેલગના ખેતાઓ ખચીત કરીને તે ધરાવનાર પુરૂષનાં નામનીઆગમચ વપરાયછે, અને અલગતાં તે વાપરવામાં કરી અડચણ નથી, જેમકે “કરનલ સ્મિઠ,” “કૅપ્ટન સ્મિઠ,” “રેવરંડ એચ. સ્મિઠ,” “ડૉ. સ્મિઠ,” ઇત્યાદિ.

ખીજ ખેતાખોમાં “ધ ઑનરેબલ” નોજ ૧ માત એક ખેતાખ “કાર્ડ” ઉપર લખાતો નથી. તેસિવાય ખીજ સઘળા અમીરી ખેતાખો લખી શકાયછે. દાખલાતરીકે “ધ ઑનરેબલ હેન્રી સ્મિથ” ના “કાર્ડ-” ઉપર માત “મિ. હેન્રી સ્મિથ” જ છાપવામાં આવેછે, અને “ધ ઑનરેબલ” શબ્દો છોડી દેવામાં આવેછે.

એક પરણેલી બાનુ પોતાના વરની સંસારી પદવી પોતાના “કાર્ડ-” ઉપર લખી શકેછે, પણ હોદ્દાનેલગતો ખેતાખ કે પદવી તેણીથી પોતાના “કાર્ડ” ઉપર મુકી શકાતાં નથી, જેમકે એક “જનરલ,” કે “એડમિરલ,” કે “કરનલ” ની બાનુ પોતાના “કાર્ડ” ઉપર “મિસિસ જનરલ કે,” કે “મિસિસ એડમિરલ ખ,” કે “મિસિસ કરનલ ચ,” એપ્રમાણે મુકી શકતી નથી, પણ તેનેબદલે ફક્ત “મિસિસ કે,” “મિસિસ ખ,” કે “મિસિસ ચ” કરીનેજ મુકી શકેછે.

“નાઇટ,” “બેરોનેટ” કે ખીજ ઉમરાવી પદવીના ગૃહસ્થની બાનુ પોતાના વરની પદવી પોતાના “કાર્ડ” ઉપર મુકી શકેછે, જેમકે “લેડી—,” “બેરોનેસ—,” “ડચેસ—,” ઇત્યાદિ.

એક “બેરોનેટ,” અને એક “નાઇટ” ના “કાર્ડ” ઉપર માત “સર” લખાયછે, જેમકે “સર જ્યોર્જ સ્મિથ.” એક ગૃહસ્થનું ઠંકાણું તેના “કાર્ડ” નાં ડાયાં ખુણાંમાં નિચ્ચે ત્રીજો અક્ષરે છાપવામાં આવેછે, જેમકે:—

Mr. Francis Smith.
Free Road,
Eastern Boulevard.

૧ અને જણાવવાની અગત્યછે, કે “ધ ઑનરેબલ” નો ખેતાખ અમીરી ખેતાખવાળા ગ્રહસ્થોના બેટા તથા બેટીઓથીજ વપરાયછે, તેમાં અને “ઑનરેબલ મિ. ” ના ખેતાખમાં પ્રણા તકાવતછે, અને તેટલામાટે સાધારણ “ઑનરેબલ મિ. ” ના ખેતાખવાળાને માત “ધ ઑનરેબલ” જ કરી લખી શકાતું નથી.

કામકાજમાં વપરાતા “કાર્ડ” ઉપર માનપૂર્વક પદવી કે હોદ્દો ડાખી શકાયછે, પણ ખાનગી મુલાકાતવેળા તો પોતાનું નામજ માત્ર હોવું જોઈએછે.

ગૃહસ્થનો “કાર્ડ” બાનુના “કાર્ડ” કરતાં લગભગ અર્ધા કદનો હોયછે.

અગરજે તે કાંઈ “કલચ”નો સલાસદ હોય. તો તે “કલચ”નું નામ “કાર્ડ”ની જમણી બાજુનાં ખુણાંમાં જાપવાનો આવછે. લશ્કરી અમલદાર પોતાની “કલચ”નું નામ ફેકાણાંનેઅદ્દે ડાખી બાજુનાં ખુણાંમાં અને પોતાની “રેજીમેન્ટ”નું નામ, હગેરે જમણી બાજુનાં ખુણાંમાં જાપાવેછે.

“કાર્ડ” ન્હાના, અને ત્રાંખાંની “પ્લેટ” ઉપરથી કે જાપેલા અક્ષરોમાં હોવા જોઈએ. “એલ્ડ ઇંગ્લિશ” અક્ષરોમાં (આવા Mr. Kipling) “કાર્ડ” જાપાવવાની રીત હવે લુની થઈ ગઈછે, અને હવે એવા અક્ષરોમાં “કાર્ડો” કવચિતજ જાપાવવામાં આવેછે, તેમજ “ગૌલ્ડિક” (આવા Mr. Brown), કે “બ્રાઉન” (આવા Mr. Brown) ડીખાંમાં નામ જાપાવવાનેઅદ્દે સાદા “ઈટાલિયન” (આવા Mr. Brown) ડીખાંમાં નામ જાપાવવું જોઈએછે. નામના અક્ષરો જેમ અનેએમ સાદા. અને બનતાંસુધી કાંઈપણ બતના શાણગારવિનાના હોવા જોઈએ. તેઉપરનું નામ કાળી શાષમાં જાપેલું હોવું જોઈએ. રંગીન કે શેનેરી શાષમાં જાપેલા “કાર્ડો” તે વાપરનારનો નકારો શોખ દેખાડેછે.

“કાર્ડો” જાપેલાજ હોવા જોઈએ, અને હાથે લખેલા હોવા ન જોઈએ. કાંઈ મોટો વિદ્વાન, કે કાંઈ નામીયો અને બહુિતો આસામી પોતાના “કાર્ડો” હાથે લખે, તો ચાલે, કેમકે તેની સહી એક અજ્ઞાએખીતરીકે રાખવામાં આવેછે. પણ સાધારણ ધણીએ તેમ કરવું, એ માત્ર હરી દાહા-ડવાજોગછે, કારણકે તેઉપરથી એમ જણાયછે, કે તે પણ પોતાને નામીયાં માણસમાં જાપાવવાને ઇચ્છેછે. નામદાર શાહનશાહબાનુ, કે મહુમ મિન્ગલાડસ્ટનજેવો મહાન પુરૂષ, યા મહુમ બેરન ટેનીસનજેવો રાજ્યકવિ જે પોતાનો “કાર્ડ” હાથે લખીને વાપરે, તો બરાબરછે, પણ તેનેઅદ્દે કાંઈ મેરી જોન્સજેવી બાનુ, કે જૉન રિમ્મ પુરૂષ જે એમ કરે, તો તેની કરી કીમત ગણાય નહીં, એટલુંજ નહીં, પણ ઉલટી તેઓની હાંસી થાયછે.

જેઓ શોગમાં હોય, તેઓએ પોતાના “કાર્ડ”નીઆસપાસ કાળી કેનારી રાખવી જોઈએછે.

મુલાકાતે જતીવેળાના “કાર્ડો” કદીપણ ટપાલમારફતે મોકલવા નહીં, એમ કરવાથી વિવેકનું અજ્ઞાનપણું જણાયછે. “કાર્ડો” હંમેશાં પોતે જતે જઈને મુકી આવવા ભેઠએછે. પણ કોઈવેળા બે કોઈ તમારો અતિ જની મિત્ર તેજ તમારા ઓળખાણવાળાને ત્યાં પોતાનો “કાર્ડ” મુકવા જતો હોય, તો તે તમારીતરફથી તમારો “કાર્ડ” પણ મુકી આવી શકેછે. તેજપ્રમાણે એક લશ્કરી અમલદારનો બીજો લશ્કરી અમલદાર મિત્ર પણ કરી શકેછે, તોયે એવીરીતે બીજનીમારફતે “કાર્ડ” મોકલવાની રીત બનતાંમુધી કાયદાસર ગણાતી નથી, પણ જ્યાં વખત ઘણો થોડો હોય, કે સામી બાબુવાળાઓનું રહેવાનું ઠેકાણું ઘણું મોટે છેટે હોય, તોજ આપ્રમાણે બીજા મિત્રપાસે અગવડનીવેળાએ “કાર્ડ” મોકલવાનું માફ થઈ શકેછે.

કોઈ નવા ઓળખાણવાળાને ત્યાંની એક પરણેલી બાનુનેમાટે, અથવા ધરધણિયાણીનેમાટે એક ગૃહસ્થથી પોતાનો “કાર્ડ” મુકી અવાતો નથી, પછી તેઓસાથે તેને એક ખાનાંની, નાચની, ખાનગી યા ઝાહર મન્નેસમાં, અથવા હરકોઈ બીજો ઠેકાણે ઓળખાણ કરાવવામાં આવી હોય, અથવા તેનીતરફ તેણી ગમેએટલી માયાથી અને ધરવટથી વર્તી હોય, તોયેપણ તેણીનેમાટે “કાર્ડ” મુકી આવી શકાતો નથી. પણ બે તેણી ખાખમુસ તેને મુલાકાતે આવવાને અર્જ કરે, અથવા સમજી જવાય એવીરીતે અસેમસે જણાવે, કે તેની મુલાકાત તેણીને ઘણીજ પસંદ પડતી થઈ પડશે, તોપછી તેમ કરવામાં કશું વાંધાજેવું નથી. થોડી ઓળખાણ થવાપછી એક બાનુનેમાટે કદીપણ “કાર્ડ” મુકી અવાતો નથી, એ સારી-પેટું થાદ રાખવું. અગરબે તે બાઈની મર્જી તેને તેડવાની હશે, તો તે જણાવવામાટે તેણી કાંઈ નમ્રતાભર્યો એશારો કરશે, જેમકે “અમેા પાછાં ફલાણે ઠેકાણે આવ્યે, ત્યારે તમોને ત્યાં ફરીથી મળવાને ઘણાં ખુશી થઈશું,” “જો તમો અમોને મળવા ઇચ્છો, તો અમેા હંમેશાં પાંચ વાગતે ઘરમાં મળીશું,” ઇત્યાદિ.

એક ગૃહસ્થે એક જવાન બાનુસાથે ઓળખાણ થવાપછી તેણીનેમાટે “કાર્ડ” મુકી આવવો નહીં, સિવાય કે તેણીની માતા, અથવા હરકોઈ બીજી વડી બાનુ, કે જેણીના તાબામાં તેણી રહેતી હોય, તેણી તે જવાન બાનુને તે ગૃહસ્થસાથે ઓળખાણ વધારવામાટે ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે તક અને ઉત્તેજન આપે, પણ એવી તક કે છુટ તે જવાન બાનુએ પોતે લેવા કરતાં જે વડી બાનુના તાબામાં તેણી હોય તેણીનીમારફતે કે પોતાની

માનાનીમારફતે લેવી સારીછે, એક ગૃહસ્થે પોતે મોટા ચઢીને મુલાકાતે આવવામાટે ઇચ્છા દેખાડવી એ ધાર્મિક દલકાઠભર્યું છે.

અગરજે એક ગૃહસ્થને હરકાઈ જાતની મજલેસનું નોતરું કરવામાં આવ્યું હોય, અને તે નોતરું તેણે કબુલ કર્યું હોય કે ન હોય, તોયે તે મજલેસને ખીજેજ દીને, અથવા જો ખીજેજ દીને ન જાની શકે, તો એક અફવાઈયાંનીઆંદર જરૂર તેણે ધરધણિયાણી અને ધરધણીનેમાટે મળી બે “કાર્ડ” તેઓને ત્યાં મુકી આવવા જ્ઞેહએછે. પછી તે ત્યાં ગયો હોય કે ન હોય, તોયે તેને જોડાવીને જે માન આવ્યું, તેમાટે પોતાની સબ્યતા તેને દેખાડવી યોગ્યછે.

અગરજે ખાનાંની મજલેસમાં જોડાવ્યામાં આવ્યો હોય, ત્યારે તો ખીજે દીને માત્ર “કાર્ડ” મુકી આવવાકરતાં યજમાનાની મુલાકાતે જવાથી વધારે સારું લાગેછે, કેમકે ખાનાંની મજલેસનું નોતરું વધારે નઝદીકની ઓળખાણુ તથા વધારે મિત્રાઈ જતલાવેછે. પણ જો તમે મુલાકાતે જતઓ, અને યજમાના ઘરમાં ન મળે, તોપછી રીતિપ્રમાણે “કાર્ડ” મુકી આવવામાં કરી અડચણ નથી.

અગરજે ઓળખાણુ નવીજ થયેલી હોય, તો મજલેસનો દહાડો વિત્યાઉંડે ખીજેજ દીને, પણ જો લાંબા વખતની ઓળખાણુ હોય, તો એક અફવાઈયાંની અથવા દશ દિવસનીઆંદર પોતાનો “કાર્ડ” મુકી આવવો જ્ઞેહએછે, પણ જેમ જહદીથી તે મુકવામાં આવે, તેમ વધારે સબ્યતાભરેલું લાગેછે. અગરજે એક કુંવારો ગૃહસ્થ નોતરું કરે તો તેનેમાટે પણ ઉપસીજરીતે “કાર્ડ” મુકી આવવો જ્ઞેહએછે. તોયે પ્રાણમિત્રોની બાબતમાં મંડળીનો કાયદો ઘણો કઠણ નથી, અને તેટલામાટે જો એકાદ યજમાનમિત્રનેમાટે કદાચ તેનો મેહમાનમિત્ર “કાર્ડ” ન મુકી આવે, તો ચાલી શકેછે. વિવેકકરતાં મિત્રાઈ વધુ મોટો દરજ્જો ધરાવેછે. બે ગૃહસ્થો-વચ્ચે “કાર્ડ” મુકી આવવાની બાબતમાં થોડોજ વિવેક હોયછે. અગરજે તેઓવચ્ચે વધારે ઓળખાણુ હોયછે, તો ધાણુંકરીને બહાર તેઓનું એક-ખીજાસાથે વારંવાર મળવું થાયછે, અને તેટલામાટે “કાર્ડ” મુકવાની અગત્ય ઓછી થાયછે. અલબત્તાં, જો એક ગૃહસ્થ પોતાના એકાદ મિત્રને મળવા ગયો હોય, અને ત્યાં તેનો મેળાપ ન થાય, તો વિવેકની રીત સાચવવાકરતાં, તેને તે મળવા આવ્યો હતો, એમ માત્ર જણાવવાની મતલબથી જો તે “કાર્ડ” મુકી આવે, તો તે કુદરતીછે.

અગરજે બે ગૃહસ્થોવચ્ચે થોડીજ ઓળખાણુ હોય, અને જો તેઓ

એકજ મંડળમાં ફરતારા ન હોય, અથવા તેઓવચ્ચે વારંવાર મુલાકાત થતી ન હોય, અને તેટલામાટે જો તેઓ એકબીજાને ત્યાં “કાર્ડ” મુકી આવે, તો તે ખરાબરહે.

અગરજો ઉતરતી પદવીનો ગૃહસ્થ ઉંચી પદવીના ગૃહસ્થને ત્યાં “કાર્ડ” મુકી આવે, તો તેથી એમ જણાયછે, કે તે ઓળખાણ વધારવાને ખતીછે; અગરજો એક ઉંચી પદવીનો ગૃહસ્થ પોતાનાકરતાં ઉતરતી પદવીના ગૃહસ્થને ત્યાં “કાર્ડ” મુકી આવે, તો તેથી એમ જણાયછે, કે તે તેની ઓળખાણ પસંદ કરેછે; પણ જો બંધે સરખી પદવીના હોય, તો ગમે તે એક પેહેલાં મુકી આવે, તેની ચિંતા નહીં.

અગરજો એકાદ નવાં કુટુંબસાથે તમોને ઓળખાણ થઇ હોય, અને જો તમોને તેઓ તેજ વર્ષમાં એકાદ વખત પોતાને ત્યાંની મન્દિરસમાં નોતરે, તો તે આખાં વર્ષમાં તમારે તેઓને ત્યાં “કાર્ડ” મુકી આવવાની ફરજીછે, પછી તેજ વર્ષમાં કદાચ તેઓ ખીજી મન્દિરસ મેળવે, અને ત્યાં તમોને નહીં નોતરે તોપણ. અગરજો ખીજે વર્ષે પણ તમોને એવી મન્દિરસમાં ન બોલાવે, તોપછી તમારી અને તેઓનીવચ્ચેની ઓળખાણનો છોડો આવ્યો સમજીને વધારે મુલાકાતે જવું નહીં. એવી મુલાકાત એક વર્ષમાં માત્ર ચાર બસ થશે.

આગળ જણાવ્યુંછે, તેમ મુલાકાતના “કાર્ડો” પોતે જાતેજ જમીને મુકી આવવા જોઈએછે, અને કદીપણ દપાલમારફતે મોકલવા નહીં, કેમકે ગમેએવી પણ અડચણછતાં જો તેમ કરવામાં આવે, તો મોટો અવિવેક કાઢીલો ગણાયછે.

તમો “કાર્ડ” મુકવા જાઓ, અને તેવેળા સામા ધણીનો જે નૌકર તમારો “કાર્ડ” લેવા હાઝર થાય, તેને કુટુંબની તનદરોસ્તીવિધે ખબર પુછવાને બુલશો માં.

ચોક્કસ બાબતમાંજ એક નૌકર પોતાની બાઈનીતરફથી “કાર્ડ” મુકી આવી શકેછે, પણ તેમ પણ વારંવાર કરવામાં આવતું નથી. “લાંછું છેટું,” “ખરાબ હવા,” “અગત્યની રોકાણ,” અથવા “મંદગી,” ઇત્યાદિ કારણોનેમાટે કદાચ પોતાનો “કાર્ડ” પોતાના નૌકરસોડે મોકલી શકાય, જોકે વિવેક તો તે બાનુને પોતાનેજ “કાર્ડ” મુકવા જવાની ભલામણ કરેછે.

મોટી ઓળખાણખીજાણવાળી એક બાનુ પોતાને ત્યાં આપવામાં આવેલી મુલાકાતોની એક નોંધ રાખેછે, જેમાં પોતાનાં ક્યાં ઓળખાણ-

વાળાઓ તેણીનેમાટે કયે દહાડે “કાર્ડ” મુકી ગયાં હતાં, અને તેઓને-
માટે તેણી પોતે પાછા “કાર્ડ” ક્યારે મુકી આવી હતી, ઇત્યાદિ બાબતો
નોંધી રાખવામાં આવેછે.

એક બાનુના મુલાકાતના “કાર્ડ” ઉપરનું નામ ત્રાંચાંની “પ્લેટ-”
ઉપર ફાતરેલા ન્હાના અક્ષરોઉપરથી છાપેલું, તથા ટ્રાઇપલ ગતના શણ-
ગારવિનાનું હોવું જોઇએ. “એડ્ડ ઇન્ડિક્શ” અક્ષરોમાં તે છપાવવામાં
આવતું નથી. “કાર્ડ” પાતળો હોવો જોઇએ, તથા તે ચળકતો હોવો
ન જોઇએ. તેની લંબાઇ ૩૫ ઇંચની, અને પોહોળાઇ ૨૫ ઇંચની હોયછે.
તેણીનું નામ “કાર્ડ”ની ગરાબર વચ્ચે, અને તેણીની રહેવાની જગ્યા
ગળી બાનુનાં ખુણાંમાં નિચ્ચે છાપેલી હોવી જોઇએછે. અગરજો તેણી જે
જગ્યાએઉપર રહેતી હોય, તો તે બીલું ઠેકાણું જમણી બાનુનાં ખુણાંમાં
જણાવવામાં આવેછે. અગરજો તે બીલું ઠેકાણું માત્ર થોડાજ વખતેમાટે
હોય, તો ત્યાં છાપવાનેજદરે દાથે લખવામાં આવેછે.

“લંડન”નાં ઉંચે વાંધેનાં લોકોમાં દમણાં એકજ “કાર્ડ” ઉપર
ધણી ધણિયાણીનું નામ સાથે છાપવાનો આજ્ઞ જતો રહ્યોછે. તોયેપણુ હજી
ઘણે ઠેકાણે એકજ “કાર્ડ” ઉપર અંધ નામે સાથે છાપવામાં આવેછે,
તો જોડે તેમ કરવાજતાં ધણીનાં નામના તથા ધણિયાણીને નામના જુદા-
જુદા “કાર્ડો” પણ રાખવા પડેછે.

જવાન બાનુઓને પોતાનાં નામના જુદા “કાર્ડો” રાખવાનો વિવેક
નથી. તેણી પોતાની માતાનાં નામના “કાર્ડ”નીઉપરજ તેણીનાં નામની-
નિચ્ચે પોતાનું નામ છપાવેછે, અને ત્યાં પોતાનાં નામનીઆગળ “મિસ”
બોલ મુકેછે. અગરજો મા મરણ પામી હોયછે, તો બાનુઓના વાપરવાના
મોટા “કાર્ડ”ઉપર પોતાના પિતાનું નામ છપાવી તેનીનિચ્ચે ઉપર જણા-
વ્યાપ્રમાણે પોતાનું નામ છપાવેછે. પણ પોતાના પિતાનું નામ વાપરવું
પડેછે, તે કારણમાટે ગૃહસ્થોને વાપરવાના ન્હાનાં કદના “કાર્ડ” તેણીથી
વાપરી શકાતા નથી. એજ રીત એકલાં વસ્તાં લાઇ અને જેહેનને પણ
લાગુ પડેછે.

અગરજો એક જવાન બાનુને તેણીની ટ્રાઇ સગી કે સહી મંડળીમાં
લેજવામાટે સાથે લઇ ફેરવેછે, તો તેણીના “કાર્ડ”ઉપરજ સિસાપેનથી
તે જવાન બાનુ પોતાનું નામ લખીને તે વાપરેછે.

ચોકસ મોટી ઉમરે પુગવાપછી એક બાનુ કુંવારી હોવાછતાં પોતાનાં નામનો જુદો “કાર્ડ” વાપરી શકેછે.

અગરજો એક બાનુ ગાડીમાં બેસીને મુલાકાતે જાયછે, તો તેવીવેળા તેણીનીસાથે તેણીના ધણી કદાચજ નયછે. ધણુંકરીને તેણી એવીવેળા પોતાનીસાથે પોતાનો પુરૂષનૌકર રાખેછે, જે ઉતરીને ખચર કાઢાડેછે, કે “ઘરધણિયાણી ઘરમાં છે કે નહીં?” અગરજો તેણી ઘરમાં ન હોય, તો મુલાકાતે જનારી બાનુ પોતાના નૌકરને ત્રણ “કાર્ડો” આપેછે; એક પોતાનીતરફથી અને બે પોતાના ધણીતરફથી; પણ જો તેણીના ધણીનું નામ તેજ “કાર્ડ” ઉપર સાથે છાપેલું હોયછે, જેમકે “મિ. અને મિસિસ ક્રિમ્મ્સ,” ત્યારેતો ધણીનીતરફથી માત્ર એકજ “કાર્ડ” આપવામાં આવેછે. તો જોકે ઘરધણિયાણીનેમાટે પોતાનાં નામનો જુદો “કાર્ડ” તો મુકવાજ પડેછે, કેમકે એક બાનુ બીજી બાનુનેમાટે પોતાનો “કાર્ડ” મુકી આવી શકેછે, અને એક ગૃહસ્થ પોતાનો “કાર્ડ” ધણી અને ધણિયાણી બંધને-માટે મુકી આવી શકેછે.

મુલાકાતે જનાર બાનુનીસાથે આવેલો પુરૂષનૌકર પોતાની બાઇતરફથી “કાર્ડો” ઘરધણિયાણીનો જે નૌકર ઉતર આપવામાટે આવેછે, તેને આપેછે, જે પોતાના હાથમાં આ “કાર્ડો” જ્યાંમુધી મુલાકાતે આવનારી બાનુ ગાડી હાંકા જાય, ત્યાંમુધી પકડી રાખેછે.

અગરજો એક બાનુ ખરેખર મુલાકાતે આવી ન હોય, પણ માત્ર “કાર્ડ” મુકવાજ આવી હોયછે, તો તેણી પોતાના નૌકરને ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે ત્રણ “કાર્ડો” આપેછે, અને જણાવેછે, કે “મિસિસ—નેમાટે,” અને પછી તેણીનો નૌકર સામા ધણીના નૌકરને તેજપ્રમાણે “મિસિસ—નેમાટે” કરી પાછું બોલીને તે “કાર્ડો” આપેછે. એમ કરવાનેલીધે કરી ભૂલ થવાનો સંભવ રહેતો નથી.

અગરજો મુલાકાતે જનારી બાનુને જેણીને ત્યાં તેણી મુલાકાતે ગઇ હોય, તેણીનીસાથે વધુ પીછાણ હોયછે, તો તેની પુછેછે, કે “મિસિસ—ઘરમાંછે?” અને જો તેણી ઘરમાં હોયછે, તો ત્યાંથી પાછાં ફરવાઆગમચ પોતાના ધણીને નામના બે “કાર્ડો” દીવાનખાનાંની “ટેબલ” ઉપર જઈ દેખાઇ આવે એવી જગ્યાએ મુકી આવેછે. તેણી “કાર્ડ” મુકવાની ટોપલીમાં? તે “કાર્ડો” મુકતી નથી, અથવા ઘરધણી ઘરમાં હોય, અને

Mrs. Elliott Smith.

એક બાનુના “કાર્ડ” નું કદ.

તેણીને નમ્રતાસાથે તે ગારીસુધી મુકવા આવે, તોયેપણ તેને તેણી તે આપતી નથી, અથવા ઘરઘણિયાણીને આપતી નથી, કેમકે તેમ કરવું ઘોરું ગણાય છે ; પણ દીવાનખાનાંમાં તેણી ખાનગીરીને એકાદ નોકરપુરુષને આપે છે, અથવા ગારીમાં બેસાપછી તેણીના પોતાના નોકરપાસે અંદર મોકલે છે, કદીને કે “મિ. અને મિસિસ—નેમાટે.” અગરજે તેણીએ પોતે ઘરઘણિયાણીની મુલાકાત લીધી હોય છે, તોપછી તેણી પોતાનો “કાર્ડ” દીવાનખાનાંની “ટેબલ” ઉપર કદીપણ મુકી શકતી નથી, કેમકે મળવાપછી તેમ કરવાની કરી અગત્ય રહેતી નથી. એવીવેળા માત્ર પોતાના ઘણીનાંજ નામના એ “કાર્ડ” મુકી આવી શકે છે, જેમાંનો એક ઘરઘણીનેમાટે અને બીજો ઘરઘણિયાણીનેમાટે હોય છે.

અગરજે મુલાકાતે જતારી બાનુનીસાથે તેણીનો વર હોય છે, અને જો સામી બાનુની ઘરઘણિયાણીની મુલાકાત તેણીનાં ઘરમાં થાય છે, તો પછી વર સામી બાનુના વરનેમાટે પોતાનો એક “કાર્ડ” મુકી આવે છે ; પણ જો ઘરઘણીની પોતાની પણ ઘરમાં મુલાકાત થાય છે, ત્યારે એકપણ “કાર્ડ” મુકવાની અગત્ય રહેતી નથી.

અગરજો ઘરઘણિયાણીની એક કે વધુ બેટીઓ પણ હોય છે, ત્યારે મુલાકાતે આવતારી બાનુ “કાર્ડ” મુકી જતીવેળા “કાર્ડ”ની જમણી બાજુનો છેડો વાળે છે ; પણ જો તેણીને ગમેતો ઘરઘણિયાણીને તથા દરેક

બેટીનેમાટે છુટાછુટા “કાર્ડો” મુકી આવે. ગમેએમ કરે તેની ચિંતા નહીં, પણ જો બેટીએ જવાન હોયછે, તો ઘણુંકરીને “કાર્ડ” નો છેડો વાળવામાંજ આવેછે. એમ “કાર્ડ” નો છેડો વાળવાથી એમ જણાયછે, કે તે ધરધણિયાણી તથા કુટુંબની સર્વે બાનુઓનેમાટેછે. પારકાં દેશથી મુલાકાતે આવનારાંઓ પોતાના “કાર્ડ” નું ખુણું ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે વાળવાનેબદ્ધે જમણી બાજુની આખી કાર વાળેછે, પણ તેમ કરવાની મતલબ તથા છેડો વાળવાની મતલબ તો એકજછે.

અગરજો ધરધણીને બેટા કે બેટા હોયછે, તો મુલાકાતે આવનારી બાનુ પોતાના વરને નામના “કાર્ડો” તેઓનેમાટે મુકી આવેછે, પણ તેણીથી પોતાના વરને નામના “કાર્ડો” બેટીઓનેમાટે, તેમજ પોતાને નામના “કાર્ડો” બેટાઓનેમાટે મુકી આવી શકાતા નથી. યાદ રાખવું, કે કુટુંબના જે માણસોની મુલાકાત થઇ હોય, તેઓનેમાટે પાછા “કાર્ડો” મુકી અવાય નહીં.

તમારે ત્યાં કોઇ “કાર્ડ” મુકી ગયું હોય, તો તેનો પાછો ઉત્તર વાળવામાટે એક અડવાડિયામાં, કે ઘણુંતો દશ દિવસમાં તમારે પાછો “કાર્ડ” તેને ત્યાં મુકી આવવો જોઇએછે, પણ એકજ અડવાડિયાનીઅંદર તે મુકી આવો, તો તે વધારે સભ્યતાભર્યું ગણાયછે.

અગરજો તમારી મુલાકાતે કોઇ આવ્યું હોય, તો તમારી પણ ફર્જ-છે, કે તમોએ પણ મુલાકાતેજ જવું; અગર “કાર્ડ” મુકવામાં આવ્યો હોય, તો તમારે પણ “કાર્ડ” જ મુકી આવવો, અને નહીં કે જો મુલાકાતે આવ્યું હોય, તો “કાર્ડ” મુકી આવવો, અને “કાર્ડ” મુકવામાં આવ્યો હોય, તો મુલાકાતે જવું. આ બાબતમાં બાનુઓ ઘણી ચોક્કસ રહેછે.

અગરજો એક ઊંચી પદવીની બાનુને ત્યાં ઉતરતી પદવીની બીજી બાનુ માત્ર “કાર્ડ” મુકી આવી હોય, તોપણ તે ઊંચી પદવીવાળી બાનુ તે “કાર્ડ” નો પાછો ઉત્તર “કાર્ડ” થીજ વાળવાનેબદ્ધે મુલાકાતથી વાળે, તો તે વિવેકનીરીતે બની શકેએવુંછે, અને તેમાં ઉતરતી પદવીની બાનુને ખાસ માન આપવાબરાબર ગણવામાં આવેછે; પણ જો ઉતરતી પદવીવાળી બાનુ મુલાકાતે ગઇ હોય, અને તેનેબદ્ધે ઊંચી પદવીવાળી બાનુ માત્ર “કાર્ડ” જ મુકી આવે, તો સમજવામાં આવેછે, કે પેહેલીની ઓળખાણ ઘણી નજીવી ગણવામાં આવીછે. અગરજો એક ઉતરતી પદવીવાળી

આનુને ત્યાં તેણીનાં કરતાં ઉંચી પદવીવાળી આનુ માત્ર “કાઈ” મુદ્રા આવી હોય, અને તેને જલ્દી જો તે ઉતરતી પદવીવાળી આનુ પાછી મુદ્રાકાને બનય, તો તેમાં તેણીને ઘણું દલકું લાગે છે. એ કારણમાટે જો નોકરને “કાઈ” આપવામાં આવે છે, તેનેથી કાંઈ બૂઝ થઈ તેથી રખેને મંડળીનો કાપદો તુટે એવી બ્લીકથી તેના સ્વાધીનમાં એક નાંધ-ચુક આપવામાં આવે છે, જેમાં તે ઘિગતવારે સઘળું લખી લે છે, કે જેથી ગેરસમજુતી કે બૂઝ થવાનો સંભવ રહે નથી.

જો આનુ કે ગૃહસ્થને માટે “કાઈ” મુદ્રામાં આવે, તે ઉપર તેઓનાં નામ કદીપણ લખવામાં આવતાં નથી. એમ કરવું ઘણું ખોટું ગણાય છે; પણ જો તે ગૃહસ્થ કે આનુ કાંઈ મોટી વીણીમાં રહેતાં હોય, કે જ્યાં બીજા ગૃહસ્થો અને આનુઓ પણ હોય, તો ત્યાં મુદ્રામાં આવેલા “કાઈ” જાણે કાંઈ બૂઝ ન થાય, એટલામાટે જો તે ઉપર લખવામાં આવે, કે “મિ. અને મિસિસ—ને માટે” તો તે કદાચિત્ત આવી શકે. વળી તેમ પણ જો અગત્યજેવું જણાય, તોજ લખવામાં આવે છે, પણ બીજા વાંચે એમ લખવું ઘણું દલકું અને તોછડું ગણાય છે.

એક આનુની બીજા આનુસાથે ખાનાંની કે એવીજ બીજા કાંઈ મજ્જે-સમાં જો ઓળખાણ થઈ હોય, તો તેટલીજ બીજાણુ ઉપરથી તેણીથી “કાઈ” મુદ્રા આવી શકાતો નથી; તેમ કરવા આગમચ તેઓ બંધ એ મંડળીમાં વારંવાર મળવું લેઈએ છે, અને ત્યારપછી તેઓ એકમેકની બીજાણુ વધારવાને ખુશી છે, એમ જણાય, તો પછી “કાઈ” મુદ્રા આપવામાં કરી અડચણ નથી.

“ઈંગ્લાડ” માં, ગામડાંમાં કે પછી શહેરમાં, ગમે તે જગ્યાએ “કાઈ” મુદ્રા આવવાનો વખત એકજ છે, અને તે ખપોરના રા. થી તે સાંજના દા. નીવચ્ચેનો છે. સવારના કાંઈ વખતે કે સાંજના દા. પછીથી “કાઈ” મુદ્રા આવી શકાતો નથી. ત્યાં ઉંચે વધિની મંડળીમાં “કાઈ” મુદ્રા આવવાનો વખત ખપોરના ૩ થી ૫ વાગતાસુધીનો છે, પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સકારામાં સકારો અને મોડામાં મોડો વખત ખપોરના રા. થી તે સાંજના દા. વાગતાસુધીનો ગણાય છે.

એક આનુ બીજા આનુની મુલાકાત માત્ર જો કામને સરજ લે છે, અથવા કાંઈ ગૃહસ્થને, જેવો કે પાદરી, વૈદ, વકીલ, ઇત્યાદિને કામસર મળવા

જાય છે, તો તેણી પોતાનો “કાર્ડ” ઘરઘણી કે ઘરઘણિયાણીને પોતાના ડાહ્યામાટે નોકરને આપે છે. એવીવેળા “કાર્ડ” એમ નોકરપાસે મોકલે, તો આવે ; પણ જો તેણી માત્ર મિત્રતરીકે મુલાકાતે આવી હોય, અને ખચ્ચર કાહાડતાં જો સામી બાલુવાળાં ઘરમાં હોય, તો કદીપણ એક બાતુથી પોતાનો “કાર્ડ” નોકરપાસે મોકલાવી શકતો નથી.

એક મિત્ર મદદ પડ્યો હોય, અને તેની ખચ્ચર કાહાડવા જો તમો જાણો, તો તમોએ જાતે તેને ત્યાં જઈને “કાર્ડ” મુકી આવવો, અને ટપાલમારફતે મોકલવો નહીં. એવીવેળા એક બાતુ “કાર્ડ” ઉપર છાપેલાં પોતાનાં નામનીઉપર “ખચ્ચર કાહાડવામાટે” કરી લખે છે. તેસિવાય બીજું કશું વધુ તેઉપર લખી શકતું નથી. એવીરીતે ખચ્ચર કાહાડવા આવનારાંઓનો તેઓની મમતાનેમાટે પાછો ઉપકાર માનવામાટેનાં “કાર્ડો” છાપેલા તૈયાર વેચાય છે, જે ઉપકાર માનનાર ખરીદીને તેઉપર પોતાનું નામ લખી ટપાલનીમારફતે મોકલે છે, કેમકે ઉપકાર માનનારો હજી માંદોજ હોય છે, અથવા તરતનો સાજો થયેલો હોવાજતાં તે માંદોજ ગણાય છે, માટે તેવીવેળા ટપાલમારફતે જો તે “કાર્ડો” મોકલે, તો તેમાં કશું ખોટું ગણાતું નથી. આ “કાર્ડો”ની મતલબ તે મોકલનાર માંદાં આદમીનાં સાજાં થવાની ખચ્ચર આપવામાટેની છે, માટે જો તે માંદો ધાસ્તીભરેલી માંદગીમાં હોય છે, તો તેવેળા તેનો ઉત્તર તેનેથી વાળી શકાતો નથી. “કાર્ડો” મુકી જનારાંઓના “કાર્ડો”ના ઉત્તરો તેના સાજા થવાપછીથીજ વાળી શકાય છે, માટે જો દીલ થાય, તો તેમાં કશું ખોટું ગણાતું નથી ; પણ જો મદદ પડેલો આદમી તેની માંદગીનીવેળા પોતાને ત્યાં ખચ્ચર કાહાડવા આવનારાંઓને ત્યાં પોતે જાતે જઈને ઉપકાર પાછો વાળવાજેટલો તનદરેસ્ત થયો હોય, તો તે સાધારણરીતે વપરાતો પોતાનો “કાર્ડ” ખચ્ચર કાહાડવા આવનારને ત્યાં મુકી આવી શકે, અને તેવીવેળા તે “કાર્ડ” ઉપર “મમતાભરેલી ખચ્ચર કાહાડવામાટે થયેલા ઉપકારનેમાટે પાછો ઉપકાર” આગ્રમણ પોતાનાં છાપેલાં નામનીઉપર લખીને તે મુકી આવવાની રીત સાધારણ છે.

એક કુટુંબમાં મરણ થવાપછી તેઓને ત્યાં શોકના “કાર્ડો” ૧ મોકલવાની રીત મંડળીના કાયદાથી બિલકુલ ઉલટી ગણવામાં આવે છે. આ

રીત અસહી છે. તેવી જ રીતે ધર્મમાં દાખલ કરવાની ક્રિયાના “કાર્ડ”^૧ તથા લગ્નની ખુશદાસીમાં મોકલવામાં આવતા “કાર્ડ”^૨ મોકલવાની રીત આગળ હતી, પણ દવે તે નિકળી ગઈ છે, અને દવે તે અસહી અને નિયમ-વિરૂધ્ધ ગણવામાં આવે છે. પણ જે તે મોકલવાની તમારી મર્જી જ હોય, તો તે ટપાલમારફતે મોકલવા.

લગ્નનાં તેડાના “કાર્ડ” અને એમ સાદા, અને કશા પણ શણગાર-વિનાના હોવા જોઈએ.

એક જગ્યાએ થોડા વખતેસાફ આગળ હોય, અથવા ત્યાંથી ખીજે ગામ જઈ વસવાના હોય, ત્યારે રજા લેવામાટે છેલ્લી મુલાકાતના “કાર્ડ” ઉપર એક ખુણામાં “P. P. C.” અથવા “P. D. A.” કરી લખવામાં આવે છે, જે “ફ્રી” ભાષામાં “pour prendre congé,” અથવા “pour dire adieu” કરી છે, જેનો અર્થ “રજા લેવામાટે,” અથવા “સલામ કરવામાટે” કરી થાય છે.

એક દુરુબમાં કોઈનું મરણ થયું હોય છે, તો તે મિત્રાને અને આગામી શુભીલાયણાંઓને “કાર્ડ” નીમારફતે જણાવવામાં આવે છે. એવી-વેળા “કાર્ડ” ઉપર મરનારનું નામ, ઉમર, જન્મજૂમી. રહેવાનું ઠેકાણું, અને તેની છેલ્લી આરામગાહની જગ્યા, એટલું માત્ર જણાવવામાં આવે છે.

૧ Christening-Cards. “ક્રિસ્ટનિંગ-કાર્ડ્સ.”

૨ Wedding-Cards. “વેડિંગ-કાર્ડ્સ.”

પ્રકરણ ૪.

મુલાકાતે જવાવિષે.

VISITING.

(વિજિટિંગ.)

મુલાકાતે ઘણાં કારણોસારે જવામાં આવેછે. મિત્રાદનેમાટે, કોઈ મિત્ર કે ઓળખાણુવાળાંનાં કુટુંબમાં ધવેલાં મરણનેસારે દેલાસો દેવામાટે. ક્ષત્ર અથવા એવાંજ કોઈ બીજા ખુશહાલીલયાં બનાવપછી પોતાનીતરફથી ખુશી જણાવવા તથા મુઆરકબાદી આપવામાટે, અથવા માત્ર કાયદાપ્રમાણે મુલાકાતઅદલ મુલાકાતે જવામાં આવેછે. મુલાકાતે જવાઆવવામાં, તથા સામાંની મુલાકાત લેવામાં વખતો ઘણો ભોગ આપવો પડેછે, તોયે મંડ-ળીના સલાસદોવચ્ચે, તથા મિત્રો અને ઓળખાણુપીછાણુવાળાંઆવચ્ચે સારી લાગણી અને મિત્રાદ. ભાઈચારો અને એકસંપી જળવી રાખવા તથા વધારવામાટે મુલાકાતે જવુંઆવવું એક ઘણું અગત્યનું સાંધનછે, અને હંમણાંનાંજેવા સુધરેલા વખતમાં તે અવશ્યનુંછે, માટે મુલાકાતે જવા-આવવાની રીત સંભાળવી ચાહુ રાખવાની વધારે અગત્ય જણાયછે.

પ્રથમ રીતસરની મુલાકાતો લેવામાં આવેછે, જે ભેદે મિત્રાદનેમાટે લેવામાં આવતી મુલાકાતમાં ભેગાદને તેજપ્રમાણે ગણાયછે, તોયે એક મિત્રને ત્યાં જમી આઆપછી રીતસરની મુલાકાતે જવાની ફર્જ પડેછે, તો ભેદે ઘણુંકરીને ધંધાદરીઓથી એવી જાતની મુલાકાતે પોતાના ધંધાની રોકાણનેલીધે જઈ શકાતું નથી, અને તેટલામાટે તેઓનેજ માત્ર તેમ ન કરવામાટે માફ થઈ શકેછે.

એવી રીતસરની મુલાકાત ઘણીજ ટુંકી હોવી ભેધએછે, અને તે હરકોઈ ખાતાંને વખતે આપવાને અતતાંસુધી અખાલ કરવા ભેધએછે,

સિવાયકે તેમ કરવાને તમોને ખાસ અર્જ કર્યામાં આવી હોય. એવી વખતે મુલાકાતે જનાર ઘણી સામા ઘણીનાં દેશમાં એક ખીણજેવો થઈ પડેછે. અને તે કારણસાથે ખરાં દેશથી તેને આવકાર આપવામાં ધરધણી તથા ધરધણિયાણી જે કદાચ પછાત પડે, તે તે સ્વભાવિકછે. એક ધરધણિયાણી પોતાનાં આગજોખાજોસાથે જેડીને ભોજન કરતી હોય, તેવેજા એવી કંટાળાભરેલી મુલાકાતો તેણીને ખુશ લાગતી નથી; માટે અનેતો તેઓને જામવાનો વખત આગમ્યથી જાણી લેવો. અને તે ચુકવીને મુલાકાતે જવું. એકવાર તે વખત જાણી લીધા, કે ફરીથી ખજર કાઢાડવાની ઝરૂર પડશે નહીં. એટલામાટે થોડી યાદદાસ્તશક્તિ તમોને ધરાવવી જોઈએ.

ઘણાંમાંઘણાં અર્થો કલાક એવી મુલાકાતસાથે પુરેનોછે.

પાળેજું ફૂતરું મુલાકાતનીવેળા સાથે લઈ જવામાં આવતું નથી. કદાચ તેના પગ ગલીય હોય, અથવા તે પારકાંને દેખીને ભરવા માટે, અથવા રમનિયાલ સ્વભાવનું હોય, તે લાગજું કાઢી જાનુના ઝોળાઉપર ચઢી જોડે, કે નહીંતો ધરધણિયાણીની “ઈઝી-ચેર”^૧ કે “સોફા”^૨ ઉપર લાગજું ગોઠવાઈ જાય. વળી ઘણીવેળા સામા ઘણીને ત્યાં પણ પાળેડી યિ-લાટી, ફૂતરું, કે કાંઈ ખીનું જનવર હોય, તે લાગજું તેનીસાથે લડીને ગળગળ કરી મુકે. વળી ઘણાંકાને ફૂતરાં, કે એવાંજ કાંઈ ખીનું જનવરનો જાતી ધિક્કાર હોયછે. ઉપસાં અને એવાંજ ખીનું અનેક કારણોને-લીધે એક મુલાકાતે જનારે પોતાની મુલાકાતસાથે પોતાનાં જનવરની પણ મુલાકાત સામા ઘણીસાથે કરાવવાની કાંઈ અગત્ય નથી!

તેમજ વળી એક માતાએ પોતે મુલાકાતે જતીવેળા પોતાનાં જાગજોખાંને પણ સાથે લઈ જવાં ન જોઈએ. અગરજો તેઓ ઘણાંજ તાણેદાર, ડાઘાં, અને વિવેકી નથી હોતાં, તે એવીરીતે સાથે લઈ જવાથી તેણીને પોતાને તેમજ ધરધણિયાણીને અંધને ઘણીક અડચણો ખમવી પડેછે. ધર-ધણિયાણી મુલાકાતે આવનાર જાનુને કદાચ બદારથી ખુશી રાખવા, તથા અપમાન ન થાય એટલામાટે તેઓને રીઝવવાનું હોય ઘાલશે, પણ અં-જરખાનેથી રજોને તેણીની “આલ્બમ”^૩ નું, કે “ફ્લોવર-વાસ”^૪ નું, કે કાંઈ

૧ Easy-chair. એટી પિંડવાળી અડચણને બેઠવાની કુરસી.

૨ Sofa. કાંઝો માલીવાળો બેઠવાનો નીચો કોચ અથવા કુરસી.

૩ Album. તરતીરો રાખવાનું પુસ્તક.

૪ Flower-Vase. ફુલદાન. દીવાનખાનાંમાં શોખાનેમાટે મુકવામાં આવતાં ફુલો રાખવાનું કોણિનું વાસાજી.

ક્રામતી ચોપડીનું, કે દીવાનખાનામાં શણગારનેસાર મુકેલી ખીજી ક્રામ શોભિતી અને ક્રામતી વસ્તુનું બાળકો સત્યાનાશ વાળે, તેની ફેકર રાખશે, અને બાળકો ધણુંકરીને એવી નાદાની કરવાને ચુકતાં નથી. તેણી તેવિધે બોલી શકતી નથી, તથા વળી તેઓને તેમ કરતાં કેમ અટકાવવાં તેની તેણીને સમજ પડતી નથી. વળી માતા પોતે પણ એવાં એડાંથી લજવા-યછે, અને ખીયા કરેછે, કે રંગેને છોકરાં કાંઈ નુકસાની કરે. વળી તેઓ ન બોલવા ઘટેતેવું કાષ્ટવાર બોલી દેછે, દત્તાદિ બીજાં ધણાં કારણોનેલીધે બાળકોને મુલાકાતનીવેળા સાથે ન લઈ જવું વધારે સલામતીભર્યું તથા વિવેકાળે, અથવા જો તેઓ ગાડીમાં સાથે આવ્યાં હોય, તો મુલાકાત પુરી થતાંમુધી તેઓને ગાડીમાંજ બેસાડી રાખવાં ફિક પડશે. અગરજો મુલાકાતે જતારી માતાને ધણું ન્દાનું લાવતું બાળક હોય, અને સાથે લઈ જવાની ફર્ક પડે, તો ગાડીમાં આવ્યાને સ્વાધીન કરીને ઉપર જવું, અથવા તેણીના હસ્તકમાં સાથે લાવી દીવાનખાનામાં ન લાવતાં, એકાદ બીજા ન્દાના આરડામાં થોભાવવું, પણ જો તે ભૂગકાંને મળવામાટે ધરધણિયાણી ધણાં ખારથી બોંહોંસ કરે, તો પછી દીવાનખાનામાં તેને લાવવાને કશી અડચણ નથી.

અગરજો મુલાકાતનીવેળા ચાલતી વાતચિત દમવગરની થઈ પડે, અને જાણે વાત કરવાજેવું કશું હોય નહીં એવીરીતે વાત ચાલે, તો બેહતર કે મુલાકાત સમાપ્ત કરી પાછું ફરવું. ધરધણિયાણીને કદાચ એકમ વખતે કાંઈ કામ કરવાનું હોય, અને તેટલામાટે થોડીક “મિનિટો” પણ ત્યાં વધુ બેસી રહેવાથી તેણીને મોટી અડચણ ખમવી પડેછે. તોયે જાણે તમો સમજી ગયાં હોય, કે ધરધણિયાણી હવે તમોને ખેરવવાને ચાહેછે, માટે તમો જવોછો, એવું બતલાવીને એકદમ ઉતાવળાં થઈ જવા ઉડવું નહીં, પણ શાંત સ્વભાવે નમ્રતાથી જવાની રજા માંગવી, અને એવું બતલાવવું, કે જાણે તમો જોઈએછો તમો જોઈએછો, માટે હવે જવું જોઈએ.

અગરજો બીજાંઓ મુલાકાતે આવ્યાંછે, એમ ધરધણિયાણીને ખબર કરવાને તેણીના નાકર આવે, તો બનેએમ જલદી રજા લઈ લેવી. તોપણ નવાં આવનારાંઓનેલીધે તમો જતાં હોય, એમ દેખાડવું નહીં. તેઓ દાખલ થઈને બેસે, ત્યાંમુધી તમારે થોભવું, અને ત્યારપછી ઉડીને ધરધણિયાણીની રજા માંગવી, અને બીજાં આવનારાંઓને સમ્બતાથી નમવું. એવીરીતે તમારા જવાથી ધરધણિયાણીને માથેથી બે ટોળીઓને ખુશી રાખ-

વાનું કામ જોઈું થશે. કદાચ તેણી તમોને ધોળવાને માથાથી ઝઝું કરે, તોપણ જે એકવાર જવા ઉડ્યાં, તો જવુંજ લાગું.

અગર મુક્તાકાંતનીવેળા તમોને વંશ જાણવાસાર તમારું ઘડિયાળ જેવાની અગત્ય પડે. તો તેમ કરવાઆગમચ ઘરધણિયાણીની રજા પુછવી જેઠાએ, અને “ખીછગમ કામછ.” યા “મળવા જવુંછ,” ઇત્યાદિ કાંઈ ગદાનું કાદારીને ઘડિયાળ જેવામાટે તેણીથી મારી ચાલાવી જેઠાએ.

અગરજે મુક્તાકાંતે ગયાપછી જણાય, ‘કે ઘરધણિયાણી ગદાર જવા-માટે તૈયાર થઈછે, અથવા તેણી જમવા બેઠવાની તૈયારી કરેછે, તો જન-તાંત્રીથી ઉતાવળે મળીને જતાં રહેવું. કદાચ તેણી સમ્યકાનેખાતર વધારે વખત ધોળવાની વિનંતી કરે, તોયે કાંઈ ખીછ રોકાણનું ગદાનું કાદારીને ત્યાંથી નિકળી જવાથી વધારે ફીક લાગેછે. જેઠે તમો તો અગતણપણે ત્યાં ગયાં હોય, તોયે તમારે એમ ન જનજાવવું, કે તમો ત્યાં એક વગરતેડકાં ગયાંછા. એવીવેળા ખુશ સ્વભાવે ત્યાંથી જઈ રજા લેશા, તો ખસ ; પણ જે ઘરધણિયાણી ડાડી હોય, અને તમોને ખરાય ન લાગે, માટે પોતે અગતણ ખમનાજતાં તમોને ધોળવા જણાવે, અને તમારા જવામાટે ખરે-ખર દેલગીર થાય, તો વળી ફરીથી મળવાની કશુજાત આપીને ત્યાંથી જવું.

અગરજે તમો કાંઈ ખાસ કામનેસજળે એક જાનુની મુક્તાકાંતે ગયા હોય, તો તે જાગત ધ્યાનમાં રાખી. તમોને તક મળતાં તથા તમારી મુક્તાકાંત ખમ કરવાઆગમચ તે તેણીને જણાવી દેવી. પણ જે તેવેળા ખીજાંએ પણ મુક્તાકાંતે આવેલાં હોય, તો જતીવેળા દીવાનખાનામાં જઈ એક “કાર્ડ” કે કાગળના દુકડાઉપર તે તમારી જાગતવિધે કોટજ એશા-રામાં લખી તે કાંઈ નોકરમારફતે તે જાનુને મોકલી આપવું, અથવા ગમેતો મોટુંથીજ તે જાગત નોકરને જણાવવી. પણ આ દેશના નોકરો “યુરોપ-” ના નોકરોકરતાં શુદ્ધિમાં ઘણાં ઓછા હોયછે, માટે લખીનેજ જવું વધારે સલામતીલયુંછે.

અગરજે તમારી મુક્તાકાંતની મનલગ કાંઈ જાગતવિધે મળવાયાગે આગમચથી વંશ મુકરર કરવાની, કિંવા કાંઈ જતનું ઇજ્જત રૂપમાં કરવાની, ઇત્યાદિ કાંઈ કારણથી હોય, અને તે તમો તમારી મુક્તાકાંતને-દરમેઆત જણાવી ચુક્યા હોય, છતાં જતીવેળા તે ફરીથી ખુલા શબ્દોમાં કહી જલ્લે, કે જેથી કાંઈતની ભૂલ થવાનો સંભવ રહે નહીં.

અગરજે તમો ગૃહસ્થ હોય, અને મુક્તાકાંતે જતીવેળા તમારીસાથે

ખીજી બાનુઓ પણ મુલાકાતે જતી હોય, તો તેઓને ઉપર લઇ જવાનું, ઘંટ વગાડવાનું, “કાર્ડો” લખવાનું, ઇત્યાદિ સર્વે કામ ગૃહસ્થતરીકે તમોએજ કરવું જોઈએ. મકાનમાં, તેમજ દીવાનખાનાંમાં દાખલ થતીવેળા તમોએ હંમેશાં તેણીઓનીપછવાડે ચાલવું જોઈએ. તેઓ ઘરઘણિયાણી-સાથે સલામ કરી રહે, ત્યાંસુધી તમોએ જરા થોપવું, અને પછીજ તમોએ તેણીને સલામઅક્રામ કરવી. સિવાયકે તમારીસાથવાળી બાનુઓ ઘર-ઘણિયાણીથી અજાણી હોય, અને તેઓ બન્નેવચ્ચે તમોને ઓળખાણ કરાવવાની ઝડર હોય, તેવીવેળા તમોએ તેઓનીસાથેજ દીવાનખાનાંમાં દાખલ થવું, કિંવા તેઓ અંદર દાખલ થાય તેટલાં દરવાજામાં હાજર રહેવું, અને પછી તેઓનીઆગળ આવી સાથેજ દીવાનખાનાંમાં દાખલ થવામાં કશું ખોટું નથી. તોયે તમારીસાથવાળી બાનુઓ ખેસે નહીં, ત્યાંસુધી તમોએ કદીપણ ખેસવું નહીં. તેઓનેમાટે કુરસીઓ જોઈતી હોય, તો લાવી આપવી; ચોપડી જોવા માંગે, તો તે લાવી હાજર કરવી; કામ પડે, તો ઘંટ વગાડવો; ઇત્યાદિ તેઓની દરેક સગવડ સાચવવી. એટલાજ કારણ-માટે દાદરઉપરથી નિચ્ચે ઉતરતાં તેણીને તમારા હાથની મદદ આપવાને માંગણી કરવી. દાદર ચઢતીવેળા લીંતની બાજુ બાનુને આપવી, કે જોઈ તેણીને દાદરનો કટેરો પકડવાને કાવે. પણ કોઇ વૃદ્ધ કિંવા ખીમાર બાનુને ઉપર લઇ જતીવેળા હંમેશાં તમોએ એકાદ પગથિયું આગળથી ઉપર ચઢ્યા કરવું ફિક થઇ પડશે.

તેમજ જો બાનુઓના હાથોમાં પડીકું, જત્રી, શાલ, ઇત્યાદિ કાંઇ હોય, તો તે તેણીઓના હાથમાંથી લઇને તેણીને ઉપર ચઢવા કે નિચ્ચે ઉતરવામાટે સગવડ કરી આપવાની ઝડરછે.

મુલાકાત ખતમ થતાં હંમેશાં બાનુઓએ પ્રથમ ઉઠવાની અગત્યછે, અને તેમ કરવાપછી તેણીઓ સલામઅક્રામ કરી રહે, કે પછીથી ગૃહસ્થ-તરીકે તમોએ તેણીઓનીપછવાડે ઓરડો છોડી જવો જોઈએ.

અગરજો મુલાકાતે ગયાપછી જણાય, કે ઘરઘણિયાણી ઘરમાં નથી, તો તમારો “કાર્ડ” ત્યાં મુકી આવવો જોઈએ. (જુઓ “કાર્ડ.”) પણ તેવેળા ઘરઘણિયાણીવિષે કશું તેણીના નૌકરને પુછવું નહીં.

જીવનન મિત્રની મુલાકાત લેતીવેળા તાઝીમતવાઝો કરવાની ઘણુંકરીને અગત્ય નથી. તોયે તેઓની મુલાકાત પણ નેમેલે વખતેજ લેવી જોઈ-એ. જો તમારો મિત્ર કામમાં રોકાયેલો હોય, પછી તે ગૃહસ્થ હોય

કે યાનુ, તો વધારે વખત તેને ત્યાં ધોળવું જોઈતું નથી. સંસારી મંડળમાં, કે મિત્રોનાં મંડળમાં, કે પારકાં મંડળમાં, ગમે ત્યાં પણ વિવેકનો કાયદો તો જળવવોજ જોઈએ. અગર તેમણે ન આજ્ઞા, તો ઘણું અવિવેક અને દલકાંમા અપશે.

તમે ક્યે દેહાડે અને કાણની મુક્તાકાંતે ગયાં દનાં, તેની એક એકસ નોંધ રાખવાની ઘણી અગત્ય છે. કેમકે તેમ કરવાથી જો સાચી જાણુવાળાંએ તમારી એાગખાણુ ન વધારવામાટે તમાને વળતી મુક્તાકાંત આપવાના અખાડ કર્યા હશે, અથવા ઘણું જાણે વખતે આપી હશે, તો તે નોંધ શુદ્ધિપરથી તરત જળગાદ જશે, અને તેથી તમાને પણ તેઓસાથની મુક્તાકાંત અનનાંસુથી એાડી કરવાને યતી આવશે. અગર તેઓની તે ધારણા જાણવાજતાં જો તમે અવારનવાર મુક્તાકાંતે દોડી જયા કરશે, તો દલકાંમાં અપશે, અને તેઓની નજરમાં નિચ્ચાં પડશે.

એક વિવેકી ધરધણિયાણીએ પોતાની મુક્તાકાંતે આવનારાંએને એક યા ઘણુંતો એ “મિનિટ”થી વધુ વખત મળવાવગર દીવાનખાનાંમાં ઝોડી કરવાં નહીં, અને જો વધુ વખત થયો હાય, તો તેણીએ દીવાનખાનાંમાં દાખલ થતાંજ તેઓથી દરગુઝર આદાવાની તેણીની રૂઝ છે.

અગરજો તમે મુક્તાકાંતે જાઓ, અને તેવેળા ધરધણિયાણી અને ખીછ યાનુઓ દીવાનખાનાંમાં હાજર ન હાય, તો જેવાં તે લોકો ત્યાં દાખલ થાય, કે તરત તમારી જગ્યાએથી ઉડીને ઉભા થઈ, છેક દરવાઝાનુકીલ તેઓને ભેટવાને જજો. કાંઈ કાદેર જગ્યાએ, કિંવા “હોટેલ”માં કાંઈ યાનુની મુક્તાકાંતે ગયા હોય, તો તેણીને દાખલ થતાં દરવાઝામાંજ મળવાની ઘણી અગત્ય છે. એવીવેળા તમારી બેઠકઉપર બેસી રહી તેણીની અદરસુથી આવવાની રાદ જોવી, અને પકડી ઉડી ઉભા થવું, એનાજેવું અવિવેકી એક ગૃહસ્થનેમાટે યીજીું કશું નથી.

એક સારી મંડળીમાં એક પડોણાએ બેસ્વામાટે કેહેવાની વાર જોવી નહીં, પણ તરત પોતાની બેઠક લેવી; પણ જો કાંઈ તદનજ અજાણુયો ઘણી હોય, તો તેને ધરધણિયાણીએ બેસ્વાની અર્જ કરવી જોઈએ. મુક્તાકાંતે જનાર ગૃહસ્થે ધરધણિયાણીનાં દીવાનખાનાંમાં દાખલ થવાપછી સર્વેથી મુખ્ય કુરસીઉપર કદીપણ બેસ્વું નહીં; તેમજ વળી યીજી હાથઉપર તે યાનુથી ઘણે છેટે પણ બેસ્વું ન જોઈએ. એક અંગ્રેજ ગૃહસ્થ મુક્તાકાંતનીવેળા પોતાની ટોપી પોતાના હાથમાં પકડી રાખે, પણ કુરસી

કે “ટેન્ક” ઉપર તે મુકતો નથી, પણ જો કદાચ અંધે હાથે કામમાં લેવાની ઝરૂર પડેછે, તો તે પોતાની કુરસીનીપાસે નિચ્ચે ભોંયઉપર મુકેછે. તેમજ છત્રી, અથવા થંડી કે સર્દીની રૂતુમાં ઉપર ઓઢવાનો ડાલો ૧ બહારનાં ન્હાનાં દીવાનખાનાંમાં મુકાને મોટા દીવાનખાનાંમાં દાખલ થવું જોઈએછે. ઘરઘણિયાણીએ તે તેના હાથમાંથી લેઈને બાબુએ મુકવાનો વિવેક નથી. એક વિવેકી બાબુની મુલાકાતે જો એકથી વધુ જણાં આવેછે, તો તેણી સઘળાંઓને સરખું આદરમાન આવવાનો યત્ન કરેછે. તોયે સર્વેથી છેલ્લાં આવનારાંઓતરફ તેણી વધારે ધ્યાન આપેછે, કેમકે તેઓ નવાં આવનારાંછે, માટે જો બની શકે, તો બીજાંઓના આવવાપછી પેહેલાં આવનારાંઓએ રજા લેવી, કે જેથી તેણી પોતાનાં બીજાં આવેલાં પરાણાંઓસાથે છુટથી વાતચિત કરી શકે; પણ જો તેમ કરવાનેઅદલે પેહેલાં આવનારાંઓ ઉડી જવાનેઅદલે નવાંનવાં મુલાકાતે આવનારાંઓનાં આવવા તથા જવાજતાં પતે નહીં, તો તેઓ “એન”તરીકે, અથવા વધારે ખુલાશબ્દોમાં કહે, તો “અસબ્યતાવાળાં અણુધડ”લેખે ગણાયછે.

એક કુંવારી બાબુએ એક પરણેલી બાબુની મુલાકાતે પ્રથમ જવાનો વિવેક નથી. પેહેલી મુલાકાત પ્રથમ પરણેલી બાબુ આપેછે, અને ત્યારપછી કુંવારી બાબુ વળતી મુલાકાતે જાયછે.

જવાન પરણેલી બાબુઓ પોતાની સહીઓની મુલાકાત એકલીજ લેછે, તોયે કોઈ ઝાહેર જગ્યા, જેવીકે પ્રદર્શન, ઝાહેર વાંચણશાળા,^૨ “મ્યુઝીયમ”,^૩ કે ઝાહેર બાગો, ઇત્યાદિ ઠેકાણે પોતાના પતિ, અથવા બીજા વધારે ઉમરની બાબુઓના સાથવિના તેણીઓથી એકલું જઈ શકાતું નથી. એમ કરવું એ જીંદગીપણાંની નેશાની ગણાયછે; તો બેકે તેણી પોતાનીજ ઉમરની બેહેનપણીઓ, પછી તેણીઓ કુંવારી હોય કે પરણેલી, તોયે તેણીઓસાથે ફરવા જઈ શકેછે. ગૃહસ્થો પરણેલી બાબુઓની મુલાકાત બેકે તેણીઓનાં રહેવાનાં મકાનઉપર લઈ શકેછે, તોયે તેમ કરવામાટે તેણીઓના પતિઓને તેવિધે બાબુ કરવી અને રજા મેળવવી બેધએછે.

એક બાબુ એક અગ્નિજ્વાળા ગૃહસ્થની મુલાકાતે ધંધાનેસર, અથવા કાંઈ અગત્યનાં કામસર સિવાય જઈ શકતી નથી. એમ કરવું એ માત્ર હલ-

૧ Overcoat. વેલાયતમાં ભારે થંડી પડવાનેલોધે બહાર જતીવેળા જે મોટા, જાડા ડાલોઓ બાબુઓ તથા ગૃહસ્થો ઓઢેછે તે.

૨ Library.

૩ Museum ચમત્કારિક પદાર્થોનું સંગ્રહસ્થાન.

કાંપણાંનીજ નેશાની નથી. પણ તે ઘણું અઘટિત છે. તેપણુ યાદ રાખવું, કે એ જાગતમાં ઉભરનારુ વધારે માનથી લેવામાં આવે છે, અને નેટલા-માટે એક રૂદ્ર વયનો અને કુંવારો ગૃદસ્થ કામપણુ પરણેલી જાનુની મુક્તાકાન્ત લઈ શકે છે, કે જેણીને તે સારીપેઠે ઓળખતો હોય; પણ એવી મુક્તાકાન્ત રીતસરની મુક્તાકાન્ત ગણાતી નથી, અને એવી મુક્તાકાન્તે ઘણુંક-રીને હંમેશાં એક અથવા બીજી કાદ જાળનકિપર તે રૂદ્ર ગૃદસ્થની સલાહ પુછવાનેમાટે જવામાં આવે છે; પણ એવી મુક્તાકાન્તે આવનારી જાનુ તેણીના પતિની રજાથી આવી છે, એમ અલજનાં તે ગૃદસ્થે આશા રાખવી લેઈએ છે, અને તેણીની એવી મુક્તાકાન્તવિધે કાદને પણ તેણે જણાવવું. એ એક ઘણી શર્માલેરી કુચ્ચાઈ ગણાય છે.

એક અંદ્રેજી જાનુના મોટી ઉભરના છોકરાઓથી પોતાની માતાની મુક્તાકાન્તે આવનારી જાનુના દેખતાં માથાંકિપર ટોળીમુઠાં દીવાનખાનાંમાં દાખલ થઈ શકાવું નથી. તેમ કરવું, અથવા તેણીનાં દેખતાંજ એકાદ “દંડી-ચર” ઉપર લાંબા થઈ કાદ વર્તમાનપત્ર કે ચોપડી વાંચવા બેસી જવું, એ ઘણું અવિવેકી ગણવામાં આવે છે, અને તેથી જુદ માનને તથા તેણીની મુક્તાકાન્તે આવનાર અંધને અપમાન કરવાસરણું ગણાય છે. મુક્તાકાન્તનીવેળા બેટાઓએ તેમજ બેટીઓએ દીવાનખાનાંમાં દાખલ ન થવું વધારે વિવેકી લાગે છે.

મોટાં થઈને પોતાનીમેળે તેઓ શિખરો, એમ વિચારનારાંઓની મોટી ભૂલ છે. ન્હાનપણે મનકિપર જે સારી અસર થાય છે, તે ઘણી મઝાજુત હોય છે, અને મોટપણમાં તે સેહેલાઈથી નિદ્રણી શકતી નથી, માટે વિવેકી કાયદાઓ જયપણથીજ જાળકાનાં મનકિપર હસાવવાની દરેક વિવેકી મા-બાપની ફરજ છે. માબાપના વિવેકકિપર જાળકના વિવેકનો મોટો આધાર રહે છે, એમાંતો કસો શક નથી. નહારી લાંબા, કે નહારી ચાલ જાળકા મુખ્યકરીને માબાપથીજ શિખે છે, માટે માબાપની ફરજ છે, કે જાળકને ન્હાનપણથીજ ફરી કેળવણી આપી વિવેકી કરવાં.

કાદ મિત્ર કે ઓળખાણવાળાંકિપર પડેલાં દુઃખને માટે, કે જેમાં તેનાં કુટુંબમાં થયેલાં કાદ મરણનું દુઃખ સંદેથી મુખ્ય ગણાય છે, તેનેમાટે દેસાસો દેવાકાજે પણ તેની મુક્તાકાન્ત લેવામાં આવે છે. આ મુક્તાકાન્ત તે જતાવ જન્યાપછી એક અહવાડિયાંનીઅંદર આપવી લેઈએ છે. એવી મુક્તાકાન્તનીવેળા પ્રથમ તમારા નામનો “કાડી” મોકલવો લેઈએ છે. અને લે

મરણના દેલાસામાટે ગયાં હોય, તો તમારો “કાર્ડ” કાળી શોકની નેશાનીસાથના હોવો જોઈએ, તથા તમારા પુશાકઉપર પણ રહેજ શોકની નેશાની હોવી જોઈએ; તેમજ ઘરઘણિયાણીસાથેની મુલાકાતવેળા તમારી રીતભાત અને વાતચિત ઘણી ગંભીર હોવી જોઈએ. એવી દેલાસાની મુલાકાતે ઘણુંકરીને સગાંવાહાલાં તથા ઘણાં અતલગનાં મિત્રોજ માત્ર જાય છે, અને તેઓએ બનતાંમુઘી તે દુઃખી બનાવની યાદ ઘરઘણિયાણીને આપવાથી પરહેઝ રહેવું જોઈએ.

કાંઈ ખુશીલચોં બનાવનેમાટે મુઆરકબાદી આપવાસાર જો મુલાકાતે જવું પડે, તો ઘરઘણિયાણીને મળીને તમારી મુઆરકબાદી ઝાહેર કરવી જોઈએ. અગરજો તમોને લગ્નનું તેડું આવ્યું હોય, તો પરણનારના માઆપની મુલાકાતે તેઓનાં તેડાંના આભારમાં તે ખુશહાલીલચોં બનાવ બની ગયાકેડે જવું જોઈએ. કાંઈ ખાનાંની મજલેસમાં જઈ આવ્યાપછી એક અઠવાડિયાંનીઅંદર યજમાનાની મુલાકાતે તમારે જવું જોઈએ.

અગરજો તમોને શાદીનું ઇજન કર્યામાં આવ્યું હોય, તો તેવીવેળા સાધારણ મુલાકાતનીવેળા જેમ વર્તવામાં આવેછે, તેમજ વર્તવું જોઈએ. ઇજનના “કાર્ડ”માં જે વખત જણાવ્યામાં આવ્યો હોય, તેજ વખતે હાઝર થવાની કાળજી રાખવી. અગરજો તમોને પરણનાર બાનુસાથે આગળની પીછાણ હોય, તો તરત તેણીનીઆગળ જઈ, તેણી લવિબ્યમાં મુખી થાયએવું કાંઈ ઇચ્છજો, પણ કદીખી તેણીની શાદીમાટે તેણીને મુઆરકબાદી આપશો ના. એવી મુઆરકબાદી તમો પરણનાર ગૃહસ્થને યાને વરરાજને આપી શકો, પણ પરણતી કન્યાને તો કદીપણ નહીં.

કન્યાને લલી દોઆ ચાહી, વરરાજને “શેક-હાંડ” કરવી. ત્યારબાદ કન્યાની માતાને, અને જો તેણી હેંયાત ન હોય, તો જે બાનુ તેણીની માતાતરીકેની ફર્જ બજાવતી હોય, તેણીને શોધી કાઢી, થોડાજ પણ લાયક શબ્દોમાં તે શુભ બનાવમાટે તમારી ખુશહાલી ઝાહેર કરવી, પણ કદીખી તેણીનેવટીક મુઆરકબાદી આપવી નહીં. એટલું દુકમાંજ કરી ત્યાંથી ખસી જવું, કે જેથી બીજાં પરોણાંઓને પણ તેવીજરીતે મળવાભેટવાની અને વાત કરવાની તક મળે.

અગરજો તમો વરરાજને ઓળખતા હોવ, પણ કન્યાને નહીં, તો તમોએ તેણીનીસાથે તમારી ઓળખાણ કરાવવાની તેનેજ અર્જ કરવી. એવીવેળા કુટુંબના બીજા પુરોષો પણ આ કામ સારીરીતે બજાવી શકેછે, માટે તેઓને તેમ અર્જ કરવામાં કશું ખોટું નથી.

તમારાં કાઠ મિત્રો ગદારગામથી પાછાં ફર્યાં હોય, તો અનની ઉતાવળે તેઓની મુજાકાતે જવાથી ઘણું સારું લાગેછે. પણ જો કામનેસમજીને તેમ કરવાને તમારેથી ન અને, તો તમારા નામના “કાઈ” ઉપર તેઓનાં પાછાં ફરવામાટે તમારી ખુશહાલીના થોડાક સમ્પદો લખી, તે તેઓને ત્યાં મુકી આવવો, દિવા તમારા નોકરસોડે મોકલી આવવો. તેવીવેળા તે “કાઈ” ઉપરજ લખી જત્યાવડું, કે અનની જોગવાઈએ તમોને તેઓની મુજાકાતે આવવાને ઘણી ખુશહાલી ઉપજશે.

નવાં વર્ષને દહાડે જો મુજાકાતે જાઓ, તો તે ઘણીજ કુંક હોવી જોઈએ. તેવીવેળા પધારો મારીને ખેરી રહેવું ઘણું અવિવેકી લાગેછે, સિવાયકે જેઓની મુજાકાતે તમો ગયા હોવ, તેઓ તમારાં જીનાં મિત્રો હોય, અને તમોને તમારી મુજાકાત લંબાવવાને ખરાં દેવથી આશ્રય કરે.

મુજાકાતે ગયા હોવ, અને તમારાં નામનો “કાઈ” લઈને નોકર અંદર ગયો હોય, તેટલાં તમારેથી દેવાનખાનાંમાં દાખલ થવાઈ શકાતું નથી, અને ઘરઘણિયાણી બોલાવે, તો ખારણુંઉપર ટંકારા મારવાયિના અંદર દાખલ થવું ઘણું અવિવેકી ગણાયછે; પછી મળવા આવનાર અને ઘરઘણી યા ઘરઘણિયાણીવચ્ચે ગમેએટલી ઘાટી મિત્રાઈ હોય, તોયે આ વિવેકઉપર ઘણુંજ ધ્યાન આપવામાં આવેછે.

અગરજો તમો અંધ ગાડીમાં ખેરીને મુજાકાતે ગયાં ન હોવ, તો વરસાદની કતુમાં મુજાકાતે નહીંજ જાવો, તો સારું, કેમકે સિંજતયજ્ઞાં અને લોંદાજેવાં કુગડાંસાથે, તથા કાદવથીભરેલાં “ખુટ” સાથે જવાથી તમો એક ગૃહસ્થાનુનાં દેવાનખાનાંમાંહો જિજાવેલો ગાડીઓ, અને કુરસી કે “સાક્ષા”ની સુંદર એક ખરાબ કરવાયિના રહેશે નહીં. વળી એવી અવસ્થામાં મુજાકાતે જવાથી તમો પોતે પણ મુઘટ નથી, એવો વિચાર સામાં ઘણીનાં મનમાં આવવાયિના રહેશે નહીં.

વધારે પડેણુંઓવાળાં દેવાનખાનાંમાં દાખલ થનાંજ તમોએ તરત ઘરઘણિયાણીનીપાસે જવું, અને તેણીને સલામ કરી મળવું, અને ત્યારપછી જો એક તેણી તમોને ગતલાવે, ત્યાં જેવું જોઈએછે. એક ગૃહસ્થને એક દેખાડવાની અગત્ય નથી. તેણે તો કાઠપણુ લાયક કુરસી લઈને

૧ વેલાયતમાં પુષ્કળ થઈ તમા સર્વો દેવાનેકોઈ દરેક આરજનાં ખારીખારણાં ખંધ રાખી મુકવાની ફરજ પડેછે, અને તેટલામાટે તેમાં દાખલ થવાઆવશ્યક રજા પુછવાસાર ખંદાવો ખારણુંઉપર ટંકારા મારવામાં આવેછે. આ રીત અત્રે પણ ચાલેછે.

પોતેજ એસ્વું, કે જેથી ગૃહસ્થોની સંભાળ લેવાની અગત્ય અને મહેનત ઘરઘણિયાણીને રહે નહીં.

મુલાકાતે ગયાં હોય, અને ઘરઘણિયાણીસાથે વાતચિત ચાલતી હોય, તેવેળા ઝોરડામાં મુકવામાં આવેલા સામાનની જાણે નોંધ કરતાં હોય, એવીરીતે ઝોરડામાં ઉપરનિચ્ચે, આસપાસ સર્વે ઠેકાણે ટીકાને ઘણીજ એન્ટેઝારીથી જોયા કરવું, એ ઘણુંજ અવિવેકી ગણાયછે. તેમજ ત્યાં આવતાં જતાં દરેક જણનાં મ્હોંડાં ટીક્યાં કરવાં, એ પણ ઘણું અવિવેકીછે. તેઉપરથી એમ જણાયછે, કે જાણે ઘરઘણિયાણીનાં ઘરમાં કોણ વસેછે, કેટલા નોકરોછે, ઇત્યાદિ જાણવાની તમોને છુપી ઇચ્છા થાયછે.

મુલાકાતે ગયાં હોય, તેવેળા જે કામમાં ઘરઘણિયાણી રોકાયલી હોય, તેઉપર કશીપણ ટીકા કરવી નહીં; અને જો તમારા જવાથી તેણી પોતાનું કામ બંધ કરી જાણુ મેલે, તો તે આત્રુ રાખવામાટે સહ્યતાનેખાતર તેણીને અર્જ કરવી જોઈએછે. અગરજો તેણી કોઈ એપડી વાંચતી હોય, તો તે તેણીનીપાસે કદીપણ વાંચવા ઉછીની માંગવી નહીં, એવી ટેવ રાખવાથી જ્યારે પણ તમો કોઈને ત્યાં મુલાકાતે જશો, ત્યારે તમારાં આવવાવિધેની ખબર થતાંજ સામી જાનુઓ પોતાનું કામ, કે હાથમાંની હરકોઈ વસ્તુ તમારેથી છુપાવવાની દોડાદોડ કરશે, એવું ધારીને કે વળી તમો તે માંગશો.

કામકાજવિનાના આજસુ પડોસીને વારંવાર મુલાકાતે આવી કંટાળો આપવાનું ઉત્તેજન આપવું નહીં, અને જો નફ્ટ થઈને આવ્યા કરે, તો “ઘરમાં નથી” કરી જણાવી, મુલાકાત લેવાના અખાડા કરવા, કે જેથી તેઓ પોતાનીમેળે પતશે. એટલાસારૂ તેઓની મુલાકાતે તમોએ પોતે પણ બનતાંસુધી થોડીજવેળા જવું જોઈએછે. એક ડાહી અને પોતાનો વક્ત્ર સાચવવાને એન્ટેઝાર એવી એક જવાન જાનુ મુલાકાતે વારંવાર દોડી જયા કરતી નથી, તેમજ ખીજાઓની મુલાકાત ઘણીવેળા લેવાને ખુશી રહેતી નથી, પણ જો પોતાની સહીઓ પોતાનાજજેવી ડાહી હોયછે, તો તેણીઓની મુલાકાત મધ્યમસર લેછે.

જેઓ તમોને અજુગમતાં હોય, કે કોઈ ખીજરીતે વાંધાભર્યાં લાગતાં હોય, અને જેઓનો સ્વભાવ, રીતભાત, ચાલચલણ, વિચારો, વગેરે તમારેથી ઉલટાંજ હોય, તેઓનાં ઇજનો બનતાંતુલીક કબુલ કરવાના અખાડાજ કરજો, કેમકે એવી રીતના અક્કેકથી ઉલટા સ્વભાવના, રીતભાતના, ચાલચલણના, વિચારોના, વગેરેસાથે દરરોજ ભેળાયા કરવામાં અને

ફક્ત દેખાડેખીનો ગરોખો ચાલુ રાખવામાં આવેદે અંધને નુકસાન થાયછે. તેનું પરિણામ સેવટે દ્રાહરીતે સાહે આવતું નથી, તે યાદ રાખવું.

મુલાકાતનેલગતા વધુ વિચિત્રાંશિયે “સવારની મુલાકાત” વાળાં પ્રકરણમાં વધારે વિગતવાર જણાવવામાં આવ્યુંછે.

નિચ્ચે જણાવેલી આખત ઝેદમાન તથા ઝેદમાના તેમજ યજમાન અને યજમાના રાજેને એકસરખીનીને લાગુ પડેછે.

ફેટલાંક ફેટુણામાં પોતાના મિત્રો અથવા સગાંવાદાલાંઓને પોતાને ધર, અથવા જો તેઓ દુર રહેતાં હોયછે, તો ત્યાં થોડાક દડાડા, અડવાડિયાં, કે મદિના આવી રહેવાનું તેડું કરવામાં આવેછે. આ ચાલ ઘણી પસંદ કરવાજોગછે, અને તેમાંથી ઘણાંક કાપદા થવાની આશા રહેછે.

જ્યારે તેડું કરવામાં આવેછે, ત્યારે તે ફેટલા વખતેમાટેછે તે, તથા જો અગત્ય જણાયછે, તો ખીછ આખતો, જેવીકે આગગાડીનો વખત, ક્યાં “રોશન” ઉપર ઉતરવું, ઇત્યાદિ આખતો ઓલાસેવાર જાખવામાં આવેછે, કે જેથી પદોણાને મુલાકારી કરવામાં મુલલ પડેછે. ફેટલા વખતેમાટે રહેવા ઓલાવ્યામાં આવેછે, તે જો આગમચથી યજમાન અથવા યજમાના જાણી ન જણાવે, તો પદોણાને જોરેની રહેછે. અગરજો એક જાનુને તમો તમારે ત્યાં રહેવા આવવાનું તેડું કરે, પણ તે ફેટલા વખતેમાટેછે, તે જો ન જણાવે, તો તેણી સમજી શકતી નથી, કે તેડું થોડા દડાડાને માટેછે, કે એકાદ અડવાડિયાંનેમાટેછે, યા એકાદ મદિનાનેમાટેછે, અને તેટલામાટે તેણી પોતાસાથે પોતાનાં લુગડાં, ઇત્યાદિ સામાન ફેટલા લેવા, તેવિયે શુંચવડા કરેછે; ત્યારપછી તેણીનીસાથે વસનારાંઓની સલાહ પુછવામાં આવેછે; ઇજતનું કાગઝ ફરીફરીથી વાંચી જોવામાં આવેછે, એવી મતલબથી કે કાંઈ વધારે ઓલાસો તેવિયે થાય; દરેક જગ્યા પોતપોતાનું જુદું મત આપેછે; પછી જો તેણી નોનર કમુલ કરી તરતવેળા જાયછે, તો પાછું ફરવાની રજા ક્યારે મારું, તેના શક અને વસવસાનેલીયે તેણીની મજાદ અને ખુશીમાં ઘણી ખલલ થાયછે.

અગરજો તમો તમારે ત્યાં કોઈને પદોણાંતરીકે રહેવા ઓલાવે, તો તમારી મુખ્ય ફર્જ એછે, કે તેઓની (પછી જાનુ હોય કે ગુદચ) સગવડઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું, અને તેઓસાથે એવીરીતે વર્તવું, કે જાણે તેઓ પોતાનાંજ ઘરમાં રહેતાં હોય, એમ તેઓને લાગે. “આ ઘર નંમારું પોતાનુંજછે, એમ સમજજો” એટલું કહેવુંજ કાંઈ ખસ નથી. ઓટો

દેખાવ ધારણ કરવાનેઅદ્વૈ તમોએ ખરાંજ મિત્રાઇભર્યાં દેલથી તેઓસાથે વર્તવું જોઇએછે. ગમે તમો મોટા મેદૃશમાં રહેતાં હોવ, યા ન્હાની ઝુપડીમાં વસતાં હોવ, તોયે જો તમારે ત્યાં પરાણાંઓને રહેવા યોગ્યતા, ત્યારેતો તમારેથી અને તેમ દરેક યુક્તિથી તેઓને તમારી પરાણાગત ખુશ લાગે, એમ કરવાનો યત્ન કરવો જોઇએછે, અને તેમ કરતાં જો તમોને કાંઈ મેહેનત પડે, અથવા ખર્ચ થાય, તો તે પરાણાંઓ ન જાણે એવી-રીતે કરવો. કેટલાંદિને આ અર્થે જાણતો દેખાડવાની ઘણી હોંસ થાયછે, એવી મતલબથી, કે તેઓની ઘણી મમતા સામા ઘણીઉપરછે, તે તે દેખાડવાથી જણાઇ જાય; પણ એમ વિચારવામાં ભૂલછે. તેમ કરવાથી ઉલટું તમારાં પરાણાં શર્મમાં પડેછે, અને જો ડાહ્યાં હોયછે, તો તમારી આ હલકાઇ સહન કરવાકરતાં તમારી પરાણાગતમાંથી જલ્દીથી છુટવાને ઇચ્છે-છે, અને ફરીથી તમારું તેડું કબુલ કરતાં નથી. અલબત્તાં, તેઓનો વખ ખુશીમાં અને મોજમઝાહમાં જાય, એમ કરવાની તમારી ફર્જ છે; તોયે તે ફર્જ એવીરીતે અદા કરવી, કે પરાણાં જાણે, કે તમો તમારી હંમેશની રીતમુજબ તમારો વખત ગાળોછો, અને તેઓનેખાતર વધુ કશી અગવડ ભોગવતાં નથી, અથવા તમારા વખતનો ભોગ આપતાં નથી. તમારી ચાલચલણ તમારાં પરાણાંઓનાં દેખતાં એવી રાખજે, કે જેથી તેઓ ધારે, કે તેઓની હાઝરીથી તમોને ખરેખરો આનંદ ઉપજેછે; તેજપ્રમાણે પરાણાંઓની પણ ફર્જ છે, કે પોતાના યજમાનોની સઘળીરીતે સગવડ સાચવવાનો તથા તેઓની પરાણાગતથી તેઓ ઘણાં સંતોષ પામ્યાંછે, એમ દેખાડવાનો યત્ન કરે. વળી તેઓએ પોતાના યજમાનનાં ઘરમાં જાણે પોતાને ઘર રહેતાં હોય, એવીરીતે વસ્તું ભેંધએછે.

જુદાજુદા ધણીઓના શોખ જુદાજુદા હોયછે; કાંઈ એક રીત અથવા વસ્તુ પસંદ કરેછે, તો બીજે બીજી રીત અને વસ્તુ; એટલામાટે પરાણાંને પસંદ પડતી રીતપ્રમાણે ચાલવાનો યજમાને યત્ન કરવો ભેંધએછે.

અગરજો તમારો પરાણો તમારાકરતાં ઉતરતી પદવીનો હોય, તોયે જેટલો વખત તે તમારી પરાણાગતનિચ્ચે રહે, તેટલો વખત તેને તમારી ખરાખરનો ગણવો જોઇએછે, કે જેથી તે પોતાની હલકી પદવીનેમાટે શર્માય નહીં.

કેટલાએક યજમાનોને પોતાના એરડા, સામાન, અથવા ખાનાંપિનાંવિષે હંમેશાં હલકા મત ઝાહેર કર્યાં કરવાની ટેવ હોયછે, અને તેથી વધારે સાડાં અને ઉંચું પોતાનાં પરાણાંનેમાટે તેઓપાસે ન મલે, તેમાટે

પોતાની દેશગીરી વારંવાર ઝાઝેર કર્યા કરેછે. આ વિચારકરતાં વધારે ખીવકુદ્દાઠભરેલા વિચાર શોડજ દશે. તેમ વળી ખીજત હાથઉપર પોતાનીજ સઘળી વસ્તુઓની પોતેજ વખાણ કર્યા કરવી, એ પણ ઉપલાનાં જેટલુંજ ખીવકુદ્દાઠભર્યુંછે. સર્વેથી સરસ રીત તો એજછે. કે તેઓવિધે કશું પણ આગવુંજ નહીં. તેમજ વળી પોતાનાં પદોણાંને ઘોંટાંસ કરીને દ્રાહ વાની વધારે ખાવાને આગ્રહ કરવો. અથવા તેઓની મર્જીઉપરાંત તેઓની રક્ષાખી ખાનાંથી જલ્લાજલ ભર્યા કરવાથી પણ દલકું લાગેછે.

તમારાં પદોણાંઓની મર્જી પડે, ત્યાંસુધી તેઓને તમારે ત્યાં રહેવા દેવાં લેખએછે. અગરજે તેઓ તમાંને છોડી જવાની મર્જી જણાવે, પણ તમારી મર્જી તેઓને વધુ વખત તમારી પદોણાગતતળે રાખવાની હોય, તો સાફ દેલથી તે તેઓને જણાવજે. પણ જે તેઓ પોતાનો વખત મુકરર કરીનેજ આગ્યાં હોય, અને વધારે વખત રહી ન શકે, ત્યારેતો તેઓનાં જવાબાંયે તમારેથી ગતી શક્યેટલી સઘળી તૈયારીઓ કરવી.

અલગતાં, જેટલા વખત તેઓ તમારાં પદોણાંતરફ રહ્યાં હોય, તેટલા વખતમાં તમારી દલની સઘળી જોવાજોગ ઇમારતો, ઇત્યાદિ તેઓને દેખાડવાને તમારે ચુકવું નહીં.

ખીજત હાથઉપર પદોણાંઓને પણ લાઝેમછે, કે પોતાનાં વખતઉપરાંત યજમાનને ત્યાં પડી રહેવાની શોખાઇ કરવી નહીં. કેમકે કદાચ તેઓનાં જવાપછી ખીજત પદોણાંઓ આવનાર હોય, અને તેટલામાટે તેઓના વધુ વખત રહેવાથી યજમાનને ફેટલીક આગતમાં અડચણ ખમવી પડેછે, તથા તેઓની ધારેલી ગાફલણ ઉલટાઈ જાયછે.

યજમાને કદીપણ પોતાનાં આગંદાને પદોણાંના ઓરડામાં જવા દેવાં નહીં. કાંઈ કામનેસાર મોકલવામાં આવે, તેસિવાય તેઓએ કદીપણ ત્યાં જવું નહીં, અને તે વખ્તે પણ માંહે દાખલ થવા પેહેલાં તેની રક્ષા પુછીને માંહે દાખલ થવું, એવી ચોક્કસ આજ્ઞા તેઓને કરવી લેખએછે. વળી તેઓએ પદોણાંનાં ઓરડાનીપાસે રમવું કે ગળગડ કરવી નહીં; જે તે દીવાનખાનાંમાં આવે, તો ઓળાઉપર ચઢી ઘેરવું નહીં, કે તેનાં ગજવામાં હાથ ધાવવો નહીં, કે તેનીકને પૈસા માંગવા નહીં, ઇત્યાદિ આગતોવિધે આગંદાને સમજવી રાખવાં લેખએછે. અગરજે પદોણા તેઓને પૈસા આપે, તો તે તેઓનીજપાસે તરત પાછા મોકલાવી દેવા લેખએછે.

પદોણાંઓની ફર્જે, કે પોતાના યજમાનને ત્યાં રહેવા જવાઆગમ્ય, જે ગતી શકતું હોય, તો તેનાં કુટુંબની રીતભાતવિધે જેટલી અને-

એટલી બાબતથી વાકેફ થવું. ત્યાં મેહેમાનતરીકે રહ્યાં હોય, ત્યારે રાત્રે સુવા જવાઆગમય સવારનો નાસ્તાનો વખત જાણી લેવો, અને તે વખતે, તેમજ બીજાં ખાનાં વખતે જમવાના ઓરડામાં આવી હાજર થવાને બની શકે, એટલામાટે પોતાના ખાનગી ઓરડામાં તૈયાર થઈ રહેવું, કે તેડું આવતાંજ ત્યાં જવાને બની શકે. એવિષે તથા એવીજ બીછ બાબતોવિષે તમારી ખેદમતમાંહેલા નૌકરને પુછીને વાકેફ થઈ રહેવું.

જોકે કેટલાંક કુટુંબોમાં સૌ પોતપોતાને ગમે તે વખતે નાસ્તો લેછે, અને તેઓ ગમે ત્યારે નાસ્તો લે તેની ફેકર નહીં, પણ પરોણાંની ફરજ છે, કે પોતાનો જજમાન તથા જજમાના જે વખતે નાસ્તાઉપર બિરાજે, તેજ વખતે પોતે પણ હાજર થવું, કે જ્યથી તેઓસાથે વાતચિત કરવાને તેને બની શકે.

નાસ્તો કરવાપછી પણ મેહેમાને પોતાના યજમાનની હાજરીમાં રહેવું, કે જો તે તેને કંથે સાથે લઈ જવાનો હોય, અથવા ઘરમાંજ કાંઈ રમતગમતમાં યા વાતચિતમાં વખત ગાળવાનો હોય, તો તેમ બની શકે; પણ જો તે કાંઈ કામમાં રોકાયેલો હોય, ત્યારે તો તેનીપાસેથી રજા માંગી દૂર થવું જોઈએ. તેટલો વખત પરોણાંને ગમેતો પોતાને ઘર અથવા મિત્રોઉપર કાગઝપત્રો લખવાં, ગમેતો ઘરમાંહેલી “લાઈબ્રેરી”માં જઈને વાંચવા બેસવું, અથવા કાંઈ બીજા મિત્રોસાથે ફરવા, દોડાઉપર સવારી કરવા, અથવા શેકાર કરવા જવું. ટુંકામાં, કાંઈપણીતે ઘરમાં નકામાં ભગ્યા કરવાકરતાં પોતાનો વખત સારીરીતે ગાળવો. જેઓ એવીરીતે પોતાનો વખત ગાળવાનેબદલે બધો વખત ઘરમાંહેલી બાનુઓસાથેજ પટપટ કર્યા કરવામાં કાઢાડેછે, અથવા આખાં ઘરમાં લાંથી ત્યાં કાંઈ કામકાજ-વગર રખડ્યા કરેછે, તેઓને “બીજા”તરીકે ગણવામાં આવેછે. કાંઈજ કરવાનું ન હોય, તો “બિલિયર્ડ” રમવાના ઓરડામાં જઈ પોતે એકલા-એજ માહાવેરો પાડવો, અથવા કામનું બહાનું કાઢાડી આસપાસ ફરવા નિકળી પડવું.

બેઝેસ એટલી તરદી પોતાના યજમાનને આપવી; તોયે પોતાને-માટે જે વધુ તરદી તેને પડતી હોય, તેમાટે કદીપણ માફ માંગવી નહીં,

૧ Library. ઘણુંકરીને ફેગવાયલા ઘણીઓ પોતાના, તથા પોતાનાં કુટુંબના ઉપયોગનેમાટે પોતાને ત્યાં આપડીઓનો એક સંગ્રહ રાખેછે.

૨ Billiard. દડાથી રમવાની આ “ટેબલ” વેડાયતનાં ઘણાંખરાં દરેક સારાં ઘરમાં રાખવામાં આવેછે. અને પણ ઘણેક દેકાણે એવી “ટેબલ” રાખવામાં આવેછે.

કેમકે જ્યારે તમેને પંદોણાંતરીકે પોતાને ત્યાં રહેવા બોલાવે, ત્યારે તમારેમાટે દરેક તરફી લેવાની તેની પોતાનીજ દક્ષિણે. એવીરીતે માફ માંગવાથી એમ જણાયછે, કે જાણે તમારો મિત્ર તમારી પંદોણાગત વગરઅન્યણે ખમવાને શક્તિવાન નથી.

જ્યારે તમારાં કાંઈ મિત્રને ત્યાં પંદોણાંતરીકે રહેતાં હોય, તેવેળા જે વજમાના કાંઈ અગત્યનું સીવવાસાંધવાનું, ભરવાસાંધવાનું, કે એવાંજ કાંઈ બીજાં ઘરસંસારી કામમાં રોકાયલી હોય, તો તેમાં એક બાનુ પંદોણાંએ તેણીને અન્યણુ કરવાનેબદ્ધે, જે તેણીને સારીરીતે મદદ કરી શકાતી હોય, તો કરવી. પણ જે તેમ સારીરીતે બની શકતું ન હોય, તો તેણીનું કામ બગાડવાનેબદ્ધે તમે તે સારીરીતે બચવી શકશો નહીં, તેમાટે ફક્ત દેલગીરી જાહેર કરી, તેમાં મદદ કરવાથી દુરજ રહેવું, પણ તે બગાડવું નહીં.

તમેને વાપરવા આપેલો એરડો, તથા ત્યાં મુદ્દેલો સામાન, તેમજ તમારાં પેટેરવાનાં હુગડાં, ઇત્યાદિ, શું તમારું પોતાનું કે શું તમારા વજમાનનું સદાદ્વાર રાખવાને, અને તેની પુરતી સંભાળ લેવાને અલગતાં તમે વિવેકનીરીતે બંધાયલાંછો. અગરજે ત્યાં નોકરની કાતાઈ હોય, તો તમેએ તમારું કામ તમારે પોતાને હાથે બજાવવાને શર્માવું નહીં.

અગરજે તમેને તમારીસાથે તમારો પોતાનો નોકર રાખ્યાવિના બાલનું ન હોય, અને જે તમે કાઢને ત્યાં થોડા દિવસ પંદોણાંતરીકે રહેવા જાઓ, તો તમારા નોકરનેસાથે લઈ જવાઆગમન તમારા વજમાનની તેવિધે મર્જી પુછાવીને તેની રજા મેળવવી જેઠબધે.

બાનુએએ યાદ રાખવું, કે જ્યાંસુધી તમેને ઘણાં આગ્રહથી કહેવામાં આવે નહીં, ત્યાંસુધી કદીપણ તમારાં આજકાને તમારીસાથે ત્યાં લઈ જતાં ના, કેમકે તેમ કરવાથી તમેને પોતાને તથા તમારા વજમાનને ઘણીકરીતે અન્યણો સોરવી પડશે.

અગરજે થોડા વખતનેમાટે તમે જતાં હોય, તો નકામા ગાંસડાપોટલા તમારીસાથે લેતાં ના, કારણકે તેમ કરવાથી પણ ઘણીકરીતે તમારા વજમાનને અન્યણુમાં પડવું પડેછે. જેઠતોજ સામાન, હુગડાં, ઇત્યાદિ તમારીસાથે રાખજો.

જેટલો વખત તમે કાઢને ત્યાં પંદોણાંતરીકે ઉત્યાં હોય, તે વખતમાં કાંઈ આસપાસ રહેનારાં તમારાં બીજાં મિત્રોનું જમવાનું કે દરેકાંજ બીજાં તેડું કશુજ કરવાઆગમન વિચાર કરજે, કેમકે તમે પોતે તમારા વજમાનનાં પંદોણાં થઈ ચુક્યાંછો, માટે તેને પોતાને પણ જે તમારીસાથે તેડું

રાં કંપડાંની ઘોવામણુ, હજમત, ઇત્યાદિ અર્થ તમોએ પોતેજ આપવો જોઈએ.

જો બની શકે, તો લખવાની એક નહાની પેટી તેમાં લખવાનો સર્વ સામાન ભરીને સાથે રાખવી. ટપાલની “ટિકટો” સાથે રાખવાને કદીપણ ચુકવું નહીં, કેમકે એવી વખતે તેઓનો ધણો ખપ પડેછે, અને મેઝબાન કે મેઝબાનાપાસે તે વારંવાર માંગવા જવાની ફર્જ પડેછે, કે જેથી તેઓને નાહકની તરફી પડેછે. સાધારણ વસ્તુઓ જેવીકે શાષ, કલમ, કાગળ, ઇત્યાદિ જો તમો સાથે ન રાખો, તો તે જોછતીવેળા માંગવા જવું પડેછે, અને તેથી નહાઈ લાગેછે, માટે એવો થોડોક જોછતો સામાન સાથે રાખવો ધણો અગત્યનોછે. બાનુઓએ સીવવાભરવાનેલગતો ભેઠતો સામાનપણુ સાથે રાખવો ધણો ઝરૂરનોછે. એવીરીતે કંટાળો આપવાથી ધણાંક પરાણાંઓ જેઓ ખીજી ધણીક બાબતોમાં ગમતાં થઇ પડવાં જોઈએ, તેઓ એવાં નજીવાં કારણોનેલીધે અણુગમતાં થઇ પડેછે.

ચોકસ દુકુઓમાં પોતાના ચોકસ રવાજો હોયછે, જેવિધે કાઠપણુ પરાણાંએ બહાર કાઠઆગળ વાત કરવી ન જોઈએ. એમ કરવાથી વિશ્વાસઘાત કીધેલો ગણાયછે, કેમકે તમો તેઓનાં પરાણાંતરીકે રહી, તેઓની માયા મેહરબાનીનો લાલ લેવાપછી, જો કાઠપણુ એવી વાત બહાર જણાવો, કે જેથી તેઓને જરાપણુ નહાઈ લાગે, તો તેથી તમો પરાણાંનાં નામને એબ લગાડોછો.

બનતાંસુધી યજમાનનાં ઘરના નૌકરોને રોકવા નહીં, તેમજ પોતાની પતરાજી દેખાડવાસાથે તેઓને નકામી તરફી આપ્યા કરવી નહીં. નૌકરોએ કીધેલી તમારી સેવાના બદલામાં કાંઇ બખ્શેશ આપવાનો ચાલછે. જોકે આ ચાલ ધણાંક વિવેકી ગૃહસ્થો અને બાનુઓ નહારે ગણેછે, અને તે બંધ થયેલો જોવાને ચાહેછે, તોયે તેવિધે હજી કશો અટકાવ થયેલો ન હોવાથી, તેમ કરવાની પરાણાંને ફર્જ પડેછે. તેમ કરવું કે નહીં, તે પરાણાંનાં ગજવાંઉપર, તેની મર્જીઉપર, અને તેઓ કેટલો વખત પરાણાંતરીકે રહ્યાં હતાં, તેઉપર આધાર રાખેછે. તોયે તેઓને ખુશી કરવામાં કશું અણુ-ઘટવું કે અવિવેકી નથી.

જેટલો વખત તમો કાઠને ત્યાં પરાણાંતરીકે રહ્યાં હોવ, તેટલો વખત જો તમોને તમારો યજમાન નાટકમાં, જલસામાં, કે હરકોઇ એવાં ગમ-તનાં ઠેકાણાંઉપર પોતાનીસાથે લઇ જાય, તો તેમ કરતાં જે સઘળો અર્થ

ધાય, તે યજ્ઞમાનનેજ આપવા દેવો, અને તે આપવાની તમોએ કદીપણ માંગણી કરવી નહીં, એમ કરવું એ તેને અપમાન આપવાગણ્યરહે, કે-મકે તમો તેના પરાણાંછો, અને તમોને રાખવા, ખવાડવા, અને સાથે ગમન આપવાને તે અંધાયલોછે. પણ જો તમો ગૃહસ્થ હોવ, અને યજ્ઞમાનાને, અથવા તેણીની જેડીએને તમારીસાથે દ્રાઢ એવે દેહાણું લઇ જવો, ત્યારેતો તેણીએનો તેમજ તમારો પોતાનો અર્થ તમોએજ આપવો પડે-છે. એવીવેળા ગારીલાપું વડીક તમારેજ આપવું જોઈએછે.

દરેકરીને યજ્ઞમાનનાં ઘરમાં આસનતા કાયદાએ તથા રીતલાતો એક પરાણાંએ સાચવવાની ફરજ છે, અને તે જણવામાટે આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે ઘરના નોકરને પોને પુછીને, અથવા સાથે જો પોતાનો ખાનગી નોકર લા-વ્યામાં આવ્યો હોય, તો તેનીમારફતે યજ્ઞમાનના નોકરથી ખબર મેળવીને જાણીતા થઇ તેપ્રમાણે વર્તવું જોઈએછે.

જેવું જણાય કે શુવા જવાનો વખત થયોછે, પણ તમારેસીધે કુટુંબનાં સર્વે જણાં જગ્યા કરેછે, તો તમોએજ ઉડીને સલામઅક્ષામ કરી તમારા ખાનગી આરગમાં જવું.

અસળતાં, થોડાંજ પરાણાંઓ એવાં હશે, કે જેઓ પોતાના યજ્ઞમાનનું ઘર છોડી જતીવેળા પોતાની દેહગીરી ઝાઢેર કરવાને, અને પોતા-ઉપર થયેલો ઉપકાર કણુક કરવાને જૂઝી જાય. તોયે એમ ઘણીવાર બ-નેછ, માટે તેમ ન અને એટલાસાદ સમ્યક્તાનેખાતર ચોંપ રાખવી જોઈ-એછે; પણ તે દેહગીરી કે ઉપકાર ઝાઢેર કરતાં દ્રાઢ નહાનુંજેવું આગમ-વથી ગોખી રાખેલું લાખણુ કરવાની અગત્ય નથી. ફક્ત પોતાની જા-ગણી અનેએમ થોડા અને સાદા યોજામાં ઝાઢેર કરવી, એટલે બસ. વળી તમારે ઘર સલામત પોતાંઅવાપછી તેવિધે તમારા યજ્ઞમાનને ત્રણચાર દિ-વસોનીઅંદર જણાવવાની યાદ રાખવી; મુખ્યકરીને બાનુઓએ તો તેમ કરવાને કદી ચુકવું નહીં. તેમ જણાવતાં જો તેઓની પરાણાગતથી ત-મોને ઉપજેલી ખુશી, તથા તેઓના થયેલા ઉપકારવિધે તમો રહેજ એ-શારો કરશો, તો તેથી વધારે સાદું લાગશે.

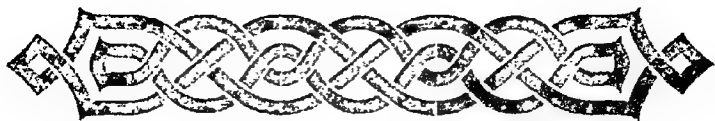
એકવાર ઓળખાણ થવાપછી જે પેહુડી મુલાકાત એકબીજાંને આ-પવામાં આવેછે, તે ઘણુંકરીને હંમેશાં ચઢતી પદવીનાતરફથી અથવા મંડ-ળીમાં વધારે ચઢતો દરજ્જો ધરાવનારતરફથી આપવામાં આવેછે, માટે ઉતરતી પદવીનાંએ પ્રથમ તેમ કરવાથી તોછડું લાગેછે. તો જોકે ગામ-

ડાંમાં રહેનારાંઓનાળાળમાં એવો નિયમછે, કે ત્યાં નવાં આવનારાંઓની મુલાકાતે પ્રથમ ત્યાંનાં જુનાં રહીસો જાયછે, અને ત્યાં શેહેરનાજેવો ઉંચી-નિચી પદવીનો અંતર રાખવામાં આવતો નથી.

શેહેરમાં પેહેલી ઓળખાણ થવાપછીની મુલાકાતવેળા પ્રથમ “કાર્ડો” મુકી આવ્યામાં આવેછે, તેનો જવાબ તરત ખીજેજ દીને વળતા “કાર્ડો” મુકીને આપવામાં આવેછે, કેમકે ત્યાં ગાડીની, “ડ્રામ”ની, કે એવીજ ખીજી સગવડો ઝાઝી હોયછે, પણ ગામડાંઓમાં ઘરોવચ્ચે મોટો અંતર હોવાથી શેહેરનીપેઠે તરત ખીજેજ દીને વળતા “કાર્ડો” મુકવાને સગવડ થઇ પડતી નથી. તોયે બનતી ઉતાવળે તેમ કરવું વધારે વિવેકી લાગે-છે, માટે “કાર્ડો” મુકી આવવામાં કે વળતી મુલાકાત આપવામાં ખીદ-રકાર રહેવું, એ ઘણું અવિવેકી ગણાયછે.

મંડળીને સાથે જોડી રાખવામાટે એક કલ્પિત સાંકળ ઘણીક કડી-ઓની બનેલીછે, અને આ કડીઓને હંમેશાં ચળકતી રાખવાને તમોએ તમારો લાગ બળવવો જોઇએછે, અને હંમેશાં ચોકાસી રાખવી જોઇએ-છે, કે તમારા અવિવેકથી, હુણડાઇથી, નાદાનીથી, કે તમારા હરકેાઇ ખીન્ન દુર્ગુણથી તે કડીઓઉપર કાટ ન ચઢે, અને તેઓમાં ફાટ ન પડે.

પ્રકરણ ૫.

સવારની મુલાકાત.

MORNING CALL.

(મોર્નિંગ કોલ.)

આ પ્રકરણ શુરૂ કરવાઆગાઉ જણાવવાની અગત્ય છે, કે જેવીરીને વિવેકના કાચાઓઉપર સુધરેલી પ્રગતિ આમલ કરે છે, તેવી-જરીતે તેઓના નોકરોને પણ નિમિત્ત આપેલી હોય છે, કે જેથી તે કા-ચાઓ સારીરીતે અમલમાં લાવી શકાય. નોકરોને કેટલું કરવાનું. યાદ રાખવાનું, તથા ધ્યાન આપવાનું છે, તેનો કાંઈક ખ્યાલ આ પ્રકરણ વાંચ-વાથી આવશે.

સવારની મુલાકાતે અપોરનું ખાનું^૧ લેવાઆગમ્ય જવામાં આવે છે. અને તે સાંજનાં^૨ ત્રણથી છ વાગ્યાસુધીમાં લેવામાં આવે છે. જે મુલાકાત અપોરના એક વાગ્યાનીઆગમ્ય લેવામાં આવે છે, તે સવારની મુલાકાત-તરીકે ગણાતી નથી, કારણકે તેથી મુલાકાત ઘણાં અતલગનાં મિત્રોથીજ લેવાઈ શકાય છે, અને તેટલામાટે વિવેકનીરીતે જોનાં તે ખરી સવારની મુલાકાતતરીકે ગણાતી નથી. મુલાકાતે જનાર તથા જેની મુલાકાતે જ-વામાં આવે, તેઓવચ્ચેની વધતીઓછી મિત્રાઈઉપર વખતનો ધણોખરો આધાર રહે છે, પણ જો રીનિસર મુલાકાતે જવું હોય, તો વિવેકના ધા-રાપ્રમાણે ઉપર જણાવ્યામુજબ સાંજનાં ત્રણથી છ વાગ્યાસુધીમાં જવું જો-ઈએ છે. રસમપ્રમાણે સમ્રીતે યાજનાં મુલાકાતે જવાનો વખત સાંજનાં

૧ Dinner. “ દિનર.” રાતનાં ખાનાંને Supper “ સપર ” કહી કહે છે.

૨ ઉપરની જાણનામાં જણાવેલા સમયા વખતે “ ઈન્ચાઈ ” ના છે, અને તેટલામાટે તે વખતે તથા અંગેના વખતોવચ્ચે કંઈ પડે છે.

ત્રણથી ચાર વાગ્તાસુધીનો; અને અર્ધી રસમ તથા અર્ધી મિત્રાઇતરીકે ચાલતાં ચારથી પાંચ વાગ્તાસુધીનો; અને જો ઘણી મિત્રાઇ હોય, તો રસમ એક બાજુએ મુકીને પાંચથી છ વાગ્તાસુધીનો વખ મુલાકાતને માટે હોય છે.

રવિવારે મુલાકાત લેવી કે નહીં, તે વિષે ઘણો મત ફેરે છે. વિવેક પ્રમાણે બાનુઓ રવિવારે કદી પણ મુલાકાતે જતી નથી; તેમજ માત્ર ઓળખાણ પીછાણવાળાંઓએ પણ રવિવારે મુલાકાતે જવું, એ જોઈએ તે કરતાં વધારે છુટ લીધેલી ગણાય છે, પણ જો સામી બાજુવાળાં આગ્રહથી તેમ કરવાને ખુશી દેખાડે, તો પછી રવિવારે પણ મુલાકાત લીધેલી ખોટી ગણાય નહીં. વળી તેથી ઉલટું ઘણાં મિત્રાઇવાળાંઓ પોતપોતામાં ખાસ કરીને રવિવારેજ મુલાકાત લે છે, અને તેટલા માટે બાનુઓ અને ગૃહસ્થો, મુખ્ય કરીને ગૃહસ્થો, પોતાનો મુલાકાતનો વખ રવિવારને દીને લંબાવીને બપોરના ત્રણથી છ વાગ્તાસુધીનો રાખે છે.

નિયમિત વખતની મુલાકાત ઉપર ઘણું ધ્યાન આપવું જોઈએ છે. કેટલાકા જેઓ સારીરીતે જાણે છે, કે કયે વખે મુલાકાતે જવું, તે છતાં પોતાને પુષ્કળ ફેરસત હોવાને લીધે, અને વાતચિતમાં પોતાની સઘળી હુશિયારી બતલાવવાને માટે, ગમે ત્યારે અને ગમે એટલો વખ પોતાના મિત્રોને ત્યાં જઈને ધામો નાખે છે. એવા મુલાકાતે આવનારાઓ “કાળાં માય ટાહેલાં,” “ભેજનાં ખીમા,” કે “સો વર્ષનાં મેળાં”ને નામે ઓળખાય છે ! જોકે બહારથી તો તેઓને આવકાર દેવામાં આવે છે, તો પણ અંદર ખાનેથી તેઓને ઘણા ધિક્કારવામાં આવે છે. વખસર મુલાકાતે ન આવવાથી, તેઓ ધરધણિયાણીને અતિશય અડચણમાં નાખે છે. દરેક કુટુંબને પોતાનાં ધરને લગતું કામકાજ કરવાનું હોય છે. કોઈ માતા પોતાનાં બચ્ચાંઓને પાઠ કરાવે છે, તો કોઈ ધરખટલામાં પોતાનો સવારનો વખ રોકે છે. વળી કેટલીએક બાનુઓ ઝાડપાનની શોકાન હોય છે, તો કોઈ ગાયન અને ચિતારકામ કરવાને ઉલટ ધરાવે છે, તેટલા માટે એવા “કાળાં માય ટાહેલાં,” પછી તેઓ દુનિયાદારીથી ગમે એવા માહિતગાર હોય, કે મળતાવડા સ્વભાવના હોય, તોયે જો જ્યારે ને ત્યારે આવીને ધામો નાખે, તો તેઓથી કોણ કંટાળ્યા વિના ન રહે ? તેઓ ત્યાંથી વખત થઈ જવા છતાં પતતાં નથી, અને પોતાનો લવલવારો એક ઢેકાણે પુરો થાય છે, કે તેજ ફરીથી કોઈ ખીજ મિત્રને ધર કરવાને પછી રજા લે છે, અને “હું ધાડું છું,” કે મેં તમોને ઘણો વખત રોક્યાં છે,” કે “હું આશા રાખું છું,” કે

હું ઘણો લાભો વખતે ત્યાં નથી રહ્યો?” ઇત્યાદિ વાક્યોથી પોતાની દેલ-ગીરી જણાવીને પછી ત્યાંથી વ્યય છે.

જેઠે એક વિવેકી આનુ કે ગૃહસ્થ પોતાના ગમેએવી પદ્ધતીના પરો-ણાને ગમેતે વખતે તે આવે, તોયે આદરમાન આપેછે, તોપણ જો તમારી રોકાણનેલીધે તમોને એવી રીતસર આપવામાં આવતી મુલાકાતો લેવાને પુરતો અવકાશ ન હોય, તો તમારા નૌકરને કદી મુકવું, કે મુલાકાતે આવનારાંએને તમે “ઘરમાં નથી” કરી દેદે; પણ જો તેમ દેદેવાને તમે બૂલી ગયાં હોય, કે તમારો નૌકર ગદ્ગદતીથી તેઓને આંદર લાવે, ત્યારેતો તેઓને બેઠવાની તમારી ફર્જ છે. પછી તેમ કરતાં તમોને ગમે-એવી અડચણ ખમવી પડે, તોયે ફેકર નહીં.

ઘણી ઘણિયાણી દાદજીવેળા સાથે મુલાકાતે વ્યય છે, પણ ઘણુંકરીને તો તેઓ સાથે જતાં નથી. આનુ ઘણુંકરીને પોતે એકલીજ મુલાકાતે વ્યય છે; પણ જો તેણીની એકાદ મોટી ઉમરની બેઠી હોયછે, તો તે તેણી-નીસાથે વ્યય છે. ઘણીકવેળા બે આનુઓ, કે જેણી બંધે ઘરઘણિયાણીની ઓળખાણવાળી હોયછે, તેણીઓ સાથે મુલાકાતે વ્યય છે. બાપ, મા, અને છોકરીઓનું એક આનુ કુટુંબ શેઠેરમાં ઘણી અગત્યસિવાય કદાચજ સાથે મુલાકાતે વ્યય છે; પણ તેમ ગામડાંમાં થઈ શકેછે, કેમકે ત્યાંનો વિવેક તેવોજ છે.

અગરજો એક આનુ ખીજી ઓળખાણવાળી આનુની મુલાકાતે ગાડી-માં ગઈ હોયછે, ત્યારેતો તેણીનીસાથેનો નૌકર સાગી આનુના નૌકરને પ્રશ્ન પુછેછે, કે “મિસિસ—— ઘરમાંછે?” પણ જો તેણી પગે ચાલતી મુલા-કાતે આવી હોય, તો આ પ્રશ્ન તેણી પોતેજ કરેછે. અગરજો સામે નૌકર વિવેકી હોયછે, તો માત્ર “હા, બાઈ,” અથવા “ઘરમાં નથી, બાઈ,” સિવાય પોતાની બાઈનાં ઘરનેલગતું, યા તેણી ક્યાં ગઈછે, ઇત્યાદિ ખીલું કશું વધુ બોલતો નથી; તેજરીતે મુલાકાતે જનારી આનુ અથવા ગૃહસ્થે પણ તેણી ક્યારે પાછી ફરશે, ઇત્યાદિ પ્રશ્નો કદીપણ નૌકરને પુછવા નહીં. એમ કરવું એ ઘણું ગેરસહકામલરેલું છે. અગરજો “ઘરમાં નથી” એમ જણાવ્યામાં આવે, તો તે આનુએ “કાર્ડ”ની બાજતમાં જણાવ્યાપ્રમાણે પોતાનો “કાર્ડ” મુકી આવવો; પણ જો જે આનુની મુલાકાતે તેણી અ-થવા તે ગયો હોય, તેણી ઘરમાંજ હોય, તો કાંઈપણ વધુ બોલવાવગર ઘરમાં દાખલ થવું, અને નૌકર તેણીને અથવા તેને રસ્તો બતાવે, ત્યાં તેનીપછવાડે જવું. નૌકર તેણીને અથવા તેને દીવાનખાનાંમાં લઈ જશે.

પછી ગમે એવીરીતે તેઓ ધરથી જાણીતાં હોય, તોયે નૌકરે રસ્તો અતલાવવોજ જોઈએ, અને પછી તેણીના અથવા તેના આવવાવિષે ધરધણિયાણીને જાણ કરવી જોઈએ. મા અથવા બેહેનો, યા એવાંજ કોઈ અતલગનાં સંબંધસિવાય દરેક બીજી વખતે એજ પ્રમાણે વિવેક સાચવવો જોઈએ. દીવાનખાનાંના દરવાજાઉપર જઈ પોહોંઆપછી મુલાકાતે આવનારી ખાનુએ અથવા ગૃહસ્થે પોતાનું નામ નૌકરને જણાવવું, કે “મિસિસ—,” અથવા “મિ—.” અસ એટલુંજ બોલવું. “મારું” નામ સ્મિરે, એમ કેહેવું, અને “મિ” અથવા “મિસિસ”-વગર નામ બોલવું, એ ઘણું હલકું છે.

અગરજો મુલાકાતે આવનાર “આંરેબ્દ” હોય, તો તે પોતાનાં નામસાથે જણાવવાની કશી અગત્ય નથી. પણ તેસિવાય બીજા સઘળા મોટા ખેતાણો નામ જણાવતીવેળા બોલવા જોઈએ. ખેતાખસાથનું આખું નામ પોતાના “કાર્ડ” ઉપર છાપેલું હોય છે. (જુઓ “કાર્ડ”ની આખત.) એક ખાનુએ કે ગૃહસ્થે જો ધરધણિયાણી ઘરમાં હોય, તો કદીપણ પોતાનો “કાર્ડ” નૌકરને આપવો નહીં. એમ કરવું ઘણું ખોટું છે.

ઈંગ્રેજ વિવેકપ્રમાણે મુલાકાતે આવનાર ગૃહસ્થ દીવાનખાનાંમાં જ્યાં-મુઢી ધરધણિયાણીની મુલાકાત લખને “શેક-હાંડ” કરે નહીં, ત્યાંમુઢી પોતાની ટોપી હાથમાંજ પકડી રાખે છે, કેમકે જ્યાંતુલીક તે દીવાનખાનાંમાં હોય, ત્યાંતુલીક તેનેથી તે પેહેરી શકાતી નથી, કારણકે એક ધરધણિયાણીનીહજુરમાં તેણીનાં ધરમાં એક ઈંગ્રેજ ગૃહસ્થથી ટોપી માથાંઉપર રાખી મુઢી શકાતી નથી. તેમજ દીવાનખાનાંમાં ટોપી મુઢીને અંદર આવવું, એ પણ એક જાતની છુટ લીધેલી, અને અવિવેકી ગણાય છે. એકજ ધરમાં સાથે વસ્તા એક કુટુંબના પુરૂષો પોતાની ટોપી દીવાનખાનાંમાં મુઢી શકે છે, અથવા પોતાનીસાથે ટોપી લેવાવિના બેસ્વાઉડવાના ઓરડામાં દાખલ થઈ શકે છે. દીવાનખાનાંમાં ટોપી ટાંગી આવવાથી એમ જણાય છે, કે તે ટોપી પેહેરનાર ધરમાંજ છે.

સાજનાં પાંચ વાગે બોલાવવામાં આવેલી “ટી-પાર્ટી,”^૧ નાસ્તાનું નોતરું, અપોરનાં ખાનાંની મન્ડેસ, વતરોગેમાં આ વિવેકથી ઉલટીજરીતે ફરવામાં આવે છે, યાને તેવેળા પરાણાઓ પોતાની ટોપી દીવાનખાનાંમાં મુઢીને અંદર દાખલ થાય છે.

“દાંડાં” માં ઘણું કરીને ગૃહસ્થો અને જાનુઆરિયો દાથમાં મુઝાં પેટ્ટેરી કરવાનો ચાલ છે, અને મુલાકાતની વેળાએ જેસ્વાના ઓરડામાં દાખલ થતાં એક ગૃહસ્થ જમણા દાથનું મુઝું કાઢાડી નાખે છે, પણ જે તે કાઢાડી ન નાખવાને બદલે પેટ્ટેરેલું જ રાખવા ચાલતો હોય, તો બેંક તેથી સવ્યતાભરેલું લાગતું નથી, તોયે મુઝાંસુધાંજ એક જાનુસાથે “શેક-દાંડ” કરતી વેળા તેણે માફ માંગવાની, અથવા મુઝું રહેવા દેવા વિષે કશો પણ એશારો કરવાની અગત્ય નથી.

મુલાકાત કરવાના તથા નાસ્તો કરવાના વખતની આગમચથી ઘરધણિયાણીએ પોતાના નોકરને ચેતાવી મુકવું બેઠાંએ છે, કે જે કાંઈ બીજું મુલાકાતે આવે, તો તેને શો હિત્તર દેવો.

“ઘરમાં નથી,” એટલેકે મળવા આવનારાંઓની મુલાકાત લેવાની મઝી નથી, મારે જે ઘરમાં હોવાજતાં “ઘરમાં નથી” એમ નોકર જણાવે, તો તેથી કાંઈ જુદું ઓલેલું ગણાતું નથી, પણ તેની મતલબ એમજ, કે કાંઈ કારણને લીધે મળવા આવનારાંઓને બેંડી શકાતું નથી. શા-માટે મુલાકાત લેવામાં આવતી નથી, ક્યાંક સધળું મુલાકાતે આવનારાંઓને સમજવા જવું ઘણું અગવડનું અને મેંદુનતનું કામ થઈ પડે છે, અને તેટલામાટે “ઘરમાં નથી” એટલુંજ માત્ર ફેરવવામાં આવે, તો મુલાકાતે આવનારાંઓએ સમજી જવું બેઠાંએ છે. પણ જે તેમ નોકરને આગમચથી ચેતાવી રાખવામાં આવ્યું ન હોય, અને કાંઈ જાનુ મળવા આવે, અને નોકરથી ખબર કાઢાડતાં તે એકદમ “ઘરમાં નથી” એમ જણાવવાને બદલે “હું ખબર કાઢાડી આવું, બાઈ,” કે એવોજ કાંઈ ભાંગોતુટો હિત્તર આપ્યાપછી ઉપર જઈ પોતાની બાઈને પુછી આવીને પછી જણાવે, કે “ઘરમાં નથી,” તો તે એક જતનું અપમાન ગણવામાં આવે છે, અને બધાં મળવા આવનારાંઓને બદલે તેણીનેજ મળવાસાફ ના પાડવામાં આવ્યું છે, એમ તેણી સમજે છે. વળી નોકર પોતાની બાઈને પુછવા જાય, તેટલો વખત મળવા આવનારી જાનુને દરવાજાઉપર ગાડીમાં, અથવા દીવાનખાનામાં બેસી થવું પડે છે, અને તે પણ ઘણું અવિવેકી ગણાય છે. જે એક ઘરધણિયાણી મુલાકાત લેવાની ન હોય, તો તેણીએ

૧ Gloves, Mittens, or Mitts. “ગ્લોવ્ઝ, મિટન્સ,” અથવા “મિટ્સ.” આંગળાંસાથનાં હાથનાં મુઝાંને “ગ્લોવ્ઝ” કહે છે, પણ આંગળાંવિનાનાં અથવા અર્ધાં આંગળાંનાં મુઝાંને “મિટન્સ” અથવા “મિટ્સ” કહી કહેવામાં આવે છે.

અનનાંસુધી પોતાની મુઝાકાને આવનારાંઓની નજરથી દુર રહેવાનો યત્ન કરવો જોઈએ.

અગરજો એક યાનુ અદાર જવામાટે તૈયાર થતી હોય, અને તેટલાં જો કાંઈ બીજી યાનુ મળવા આવે, તો નૌકરે તેણીને તેવિયે ખુશું જણાવવું જોઈએ. પછી જો ઘણું અગત્યનું કામ હોય, તોજ મુઝાકાતે આવનારી યાનુએ ધરંધણિયાણીને નરદી આપવી. નરદી તો માત્ર “કાડ” મુઝાકાને તે વખતે તો જતાં રહેવું વધારે ગહાપણુલયું છે.

અગરજો એક યાનુ બીજી યાનુસાથે મુઝાકાત લેતી હોય, તેટલાંજ કાંઈ ત્રીજી યાનુ મળવા આવે, તો નૌકરે તેવિયે ત્રીજી મળવા આવનાર યાનુને કશું જણાવવાની અગત્ય નથી, પણ તેણીને દીવાનખાનાંમાં બેસાડીને તેવિયે પોતાની બાંધને ખજર કરવી જોઈએ.

જો દિવસે એક યાનુ પોતાને ત્યાં મળવા આવનારાંઓની મુઝાકાત લેવાની હોય, તે દિવસે અનનાંસુધી તેણીએ પોતાનાં દીવાનખાનાંમાંજ લાઝર રહેવું, કે જોથી જો કાંઈ મળવા આવે, તો તેઓને તરત આવકાર દેવાને બની શકે. મુઝાકાતે આવનારને જોતાંજ તેણીએ ઉભાં થઈ, સામે આવી, તેણીની અથવા તેનીસાથે “શેક-નાંડ” કરવી જોઈએ. તેણીએ પોતાને ત્યાં આવનારને બેસવા ફર્માવવું નહીં, પણ પોતેજ એકદમ બેસી જવું, કે જોથી મુઝાકાતે આવનાર પણ જો સારી તળિયત પામેલી યાનુ અથવા ગૃહસ્થ હશે, તો તરત ધરંધણિયાણીની જોમ અનેએમ નજદીકમાં બેસશેજ. પણ જો મુઝાકાતે આવનારી યાનુ તેમ ન કરે, તો ધરંધણિયાણીએ “સોફા” ઉપર બેસવાને તેણીને અર્જ કરવી. અગરજો મુઝાકાતે આવનારી યાનુ કે ગૃહસ્થ થઈ ઉમરનાં હોય, તો તેઓને એક “દાઝી-ચેર-” ઉપર બેસવાને અર્જ કરવી. તેમ કરવાને જો તેઓ સમ્યક્તાનેખાતર ના પાડે, તો બોલોંસ કરીને બેસાડી, તેઓનીનજદીકમાં પોતે જઈ બેસવું જોઈએ. અગરજો ઘણી યાનુઓ સાથે આવે, તો તેણીની દરેકની ઉમર અને પદવીપ્રમાણે કાયદે માન આપવું, અને દરેકને સગવડલેડેલી જગ્યાએ બેસાડવી.

અગરજો એક જવાન યાનુ મુઝાકાતે પેહેલી આવીને બેઠેલી હોય, અને તેટલાં જો બીજી કાંઈ વધારે ઉમરની યાનુ મુઝાકાતે આવે, તો પેહેલી યાનુની ફરજ છે, કે પોતે બેઠીને તેણીને પોતાની જગ્યા લેવાની નમનતાદસાથે અર્જ કરવી, અને પોતે બીજી જગ્યાઉપર જઈ બેસવું.

એક ધરધણિયાણીએ કે તેણીને મળવા આવનારે મુલાકાતનીવેળા ઘણી ગળ્યડ કે ઝોટા દેખાયો કરવાનો યત્ન કર્યો, એ હલકાઈની નેશાની છે. એવાં ગળ્યડ કરનારાંઆ ઘણુંકરીને હલકા વર્ગનાં કોંઈ હોય છે, કે જેઓ વગરમોભાએ, અને વગરસાવધપણે પોતાને અંગળ દેખાડવામાટે ખાલી ગળ્યડાટ કરી મુકે છે. તેઉપરથી જણાય છે, કે તેઓને મંડળીમાં ફરવાની ટેવ નથી.

ધરધણિયાણીએ પોતાને ત્યાં મુલાકાતે આવનારાંઓને “આગળમો,” “ફોટોગ્રાફો,” ચોપડીઓ, ચિત્રોવાળાં વર્તમાનપત્રો, ચિતારોના નમુનાઓ, કે પોતાનાં કુટુંબનાંઓએ હુતરસંગથી કાંઈકી કાંઈપણ કાશેશના નમુનાઓ દેખાડવાની પેટેજ કાઢાડવી નહીં.

અગરજો ધરધણિયાણી અને મુલાકાતે આવનારવચ્ચે ઘણો ધરોળો ન હોવાનેકીધ. જો કુટુંબકળીકાનેલગતી વાતચિત થઈ શકે નહીં, તો બીજી સાધારણ ગાયતો અને ગામગપાટાઉપરજ સચુરી પકડવી જોઈએ છે.

જે આતુને મંડળીમાં બેળાવાની ટેવ હોતી નથી, અને જેણી બીજી કાઠરીતે વાત કરી શકતી નથી, તેણીજ ઘણુંકરીને એવીરીતે થોડા ધરોળાવાળાં મુલાકાતે આવનારસાથે પોતાનાં ઘરને, પોતાનાં કુટુંબને, અને સર્વે પોતાનેજલગતી વાતો કયાં કરે છે, કે જે જેકે સામાં ઘણીઓ કદાચ સભ્યતાનેખાતર ઉલટનું ટોળ દેખાડીને સાંભળે છે, તોપેપણ અંદરખાનેથી તેઓને કંટાળો ઉપજે છે, અને તેઓની મુલાકાત તેઓને પોતાનેજ ભારી પડે છે.

થોડા ધરોળાવાળાં મુલાકાતે આવનારે પા કલાકથી વધુ વખત ધરધણિયાણીને ત્યાં થોગવું નહીં, અને તે પા કલાક ધરધણિયાણીએ બનતાં-સુધી પોતાના પંદોણને ખુશ લાગે એવીરીતે વાતચિત, વગેરેથી પસાર કર્યો. ધરધણિયાણીએ કદીપણ પોતાને ત્યાં મુલાકાતે આવનારને કાંઈ આવાખીવા, વગેરેનેમાટે પુછવું નહીં, જેમકે “જરા ‘વાઈન’ ને ‘ચિરિકટ’ લેશો?” અથવા “‘વાઈન’ ને જરા ‘કક’ ખાશો?” ઇત્યાદિ. એમ કરવું વિવેકથીઉલટું છે. સવારની મુલાકાતવેળા માત્ર આસિવાય બીજું કશુંપણ પુછવાનો આલ નથી, કેમકે મુલાકાતે આવનારને એસિવાય બીજાં કશાંની અગત્ય હોતી નથી. તોપણ જો મુલાકાતે આવનાર દુરને તકાવતેથી આવેલું નમો જાણે, ત્યારેતો નાસ્તો કરવામાટે અર્જ કરવી વાઝબી લાગે છે. પણ જો નજદીકથી આવેલું હોય, ત્યારેતો એમ પુછવામાં આવતું નથી. તોપે મુલાકાતે આવનાર જો કદા ઉમરનું અને નળણું હોય, તો તેને સાથે

નાશ્તો કરવા એસ્વાની અર્જ કરવી, એ ઘણું સભ્યતાનું કામ છે. વિવેકને દરેક કાયદો જુદા ઉમરનાંઓતરફ માનથી જોવાને દરેક વિવેકી બાનુ કે ગૃહસ્થને ફર્માવે છે.

ઘરઘણિયાણીએ પોતાને હાથે ચા પ્યાલાઓમાં નામવી, અને જો મુલાકાતનીવેળા કોઈ ગૃહસ્થ હાજર હોય, તો તેણે ઘરઘણિયાણીએ નામીને તૈયાર કીધેલી ચાનાં પ્યાલાં મુલાકાતે આવનારી બાનુઓમાં વહેંચવાં જોઈએ છે; પણ જો ત્યાં કોઈપણ ગૃહસ્થ હાજર ન હોય, ત્યારેતો ઘરઘણિયાણીએ પોતે તેમ કરવું, અને ત્યારપછી ખાંડ તથા દુધ લઈ જઈને મુલાકાતે આવનારાંઓને આપવું; પણ જો તેણી પોતેજ ખાંડ તથા દુધ નાખીને ચા તૈયાર કરી તે મુલાકાતે આવનારાંઓને આપતી હોય, ત્યારેતો ખાંડ તથા દુધવિષે દરેક જણને પુછવાની તેણીની ફર્જ છે, કેમકે કેટલાંકો મોળી તેમ કેટલાંકો મીઠી ચા પસંદ કરે છે. સાંજની મુલાકાતવેળા જો ચા આપવામાં આવે, તોસાથે માત્ર પાતળી “ગિરિકટ,” “ફેક”ની કાતરીઓ, અથવા પાઉંની પાતળી કાતરીઓઉપર માખણ ચોપડીને તે આગળ મુકવામાં આવે છે; મુરબ્બો, મિઠાઈ, ઇત્યાદિ કદીપણ પુછવામાં આવતું નથી, તો જોકે સાંજની ચાની મોટી મન્દેસમાં તે પણ પુરૂં પાડવામાં આવે છે. અગરજો કોઈ ગૃહસ્થ ત્યાં હાજર ન હોય, તો ચા પી રહેવાપછી મુલાકાતે આવનાર બાનુ પોતાનું ચાનું પ્યાલું રકાળી સર્વેથી નજદીકની એકાદ “ટેબલ”ઉપર મુકે છે. જોકે ચાની “ટે” પાસે પડેલી હોય, તોયે તેમાં તે મુકવામાં આવતાં નથી. અકેકું પ્યાલું ચા પી રહ્યાપછી બીજું પીવાની માગણી કરવામાં આવતી નથી, અથવા “કેમઈ, ચા પસંદ પડી કે?” ઇત્યાદિ પ્રશ્નો પણ પુછવા ઘણા અણધરતા ગણાય છે. એવા પ્રશ્નો પોહાંચખાના ચલાવનારી ઉતરતા વર્ગની સ્ત્રીઓ કરે. તો ચાલે, કેમકે ત્યાં તેણીઓ પૈસાનેખાતર પોતાના ઘરઘણીની મર્જી સારી જાતનું બાનું પીનું આપીને સાચવવાને આતુર રહે છે.

કેટલીક બાનુઓ ચા પોતે આપવાનેજદરે આકરનીમારફતે વહેંચાવવાનું પસંદ કરે છે, અને જો તેમ કરવામાં આવે છે, તો મુલાકાતે આવનારાંઓની સંખ્યાનાં પ્યાલાં તેઓમાં આગમચથી ચા રેડીને લાવવામાં

૧ ટ્રેસમાં ચા પિરસ્તીવેળા ખાંડ તથા દુધ છુટાં આપવામાં આવે છે, કે જેથી ચા પીનાર પોતાનીમર્જી મુજબ તે ઓછુંવધુનું લઈ શકે.

૨ Tray. લાકડાની અથવા ધાતુની રકાળી, ધાગી અથવા તબકડી.

આવેછે. ચાનાં ખાણાંની સાથેજ “ટ્રે” ઉપર ખાંડ તથા દૂધ પણ લાવવામાં આવેછે. ચાનાં ખાણાં દરેક યાનુઆગળ તેણીની પદવીપ્રમાણે વારાફરતી લઈ આવવામાં આવેછે. સર્વેથી ઉંચી પદવીની યાનુઆગળ સર્વેથી પેહેલાં, તેણીથી ઉતરતીપાસે પછી, અને એપ્રમાણે વેહેંચનાં સર્વેથી છેલ્લાં ઘરઘણિયાણીની પોતાનીઆગળ લાવવામાં આવેછે.

ન્યારે “ટ્રે” ધરીને નોકર ઉભો રહેછે, ત્યારે દરેક યાનુ પોતાની મઝીમુજબ ખાંડ તથા દૂધ પોતાની ચાનાં ખાણાંમાં લેછે. વળી તેજ “ટ્રે” નીઉપર માખણ ચોષડેલી પાઉંની કાનરીઓ, અથવા “ખિસ્કિટ”ની એક રકાખી પણ હોયછે. ચાદાની તેવેળા અંદર લાવવામાં આવતી નથી. ગમેતો ઘરઘણિયાણી પોતાને દાથે ચાનાં ખાણાં વેહેંચે, કે ગમે નોકરસોંટે વેહેંચાવે, તે અંધમાં કશું વાંધાજેવું નથી. તોયે નોકરપાસે વેહેંચાવાની રીત એવું બનલાવેછે, કે જતણે મુલાકાતે આવનારાંઓસાથે ઘરઘણિયાણીને કામો ધરોળો ન હોય.

દેટલીકવાર ચાનેઅદલે કાઢી આપવામાં આવેછે, પણ એ રીત ઇંગ્લેન્ડીકરતાં બીજાં પારકાં લોકોની વધારેછે.

સવારની મુલાકાતવેળા ચા પીવામાટે જમવાના ઓરડામાં લઈ જવાનેઅદલે દીવાનખાનાંમાં ચા લાવવામાં આવેછે; પણ જો સાંજની ચાની મોટી મજલેસ બેગી મેળવેલી હોયછે, તોજ માત્ર જમવાના ઓરડામાં ચા પીવામાટે પંદોણાંઓને લઈ જવામાં આવેછે.

અગરજો એક યાનુના મુલાકાતે આઆપછી દશ અથવા પંદર “ખિસ્કિટ” રહીને બીજી યાનુ ચાની લાગેછે, તો પેહેલી જેમ અનેએમ લાવવાથી ઘરઘણિયાણીસોંટેથી ખસી જાયછે, અને ઘરઘણિયાણી ઉડીને બીજી આવનારી યાનુને લેવા જાયછે, તથા “શેક-હાંડ” કરેછે, અને પાછી આવી પોતાની જગ્યાઉપર બેસેછે. અગરજો મુલાકાતે આવનાર યાનુ નહીં, પણ ગૃહસ્થ હોયછે, તો તેણી ઉડતી નથી, પણ બેસીજ રહેછે; “શેક-હાંડ” થવાપછી તે બીજી આવનાર યાનુ હોય કે ગૃહસ્થ, તોયે ઘરઘણિયાણીની નજદીકમાં તે બેસેછે. એવીરીતે પેહેલી આવેલી, તથા બીજી આવેલી યાનુઓવચ્ચે જો કાંઈ મતલબ હોય, તોજ ઓળખાણ કરાવવામાં આવેછે, નહીં તો તેમ કરવાની કશી અગત્ય નથી. તોયે પોતાની વાતચિતવેળા ઘરઘણિયાણી અસંમસે એકબીજાનાં નામો બોલી સંભળાવેછે, કે જ્યો તેણીઓ ઓળખાણ કરાવવાવિના એકબીજી કાણુછે, તે જાણી શકે. તોયે જો ઘરઘણિયાણી ડહી અને ચતુર હોયછે, તો એવીરીતે વાત છેડે-

તો આનુ તેનો ઉપકાર માનેછે, અને નર્મીને છુટી પડેછે, પણ “શેક-હાંટ” કરતી નથી.

દીવાનખાનામાં છુટાં પડતીવેળા ધરધણિયાણી ઘંટ વગાડીને પડે-ણીને બહાર નિકળવામાટે રસ્તાઉપરનું આરણું ઉઘાડ્યા, તથા જો તેણી ગાડીમાં બેસીને આવી હોયછે, તો ગાડી દરવાજાઆગળ બોલાવવામાટે પોતાના નોકરને ફર્માવેછે, અને તેમ કરવાની તેણીની ફર્જ છે, જે બગવ-વામાં જો તેણી ગફલતી કરે. તો મોટો અવિવેક કાઢેલો ગણાયછે.

અગરજો કાંઈ આનુ લાંબે તફાવતથી મુલાકાતે આવી હોયછે, અને જો પોતાની ગાડી મુલાકાતનીવેળા છોડી નાખવાનો હુકમ આપેલો હોય-છે, તો પોતાના નિચ્ચે ઉતરવાઅગાઉ ગાડી પાછી તૈયાર કરવાની વરદી આપવામાટે ધરધણિયાણીના નોકરને ઘંટ વગાડીને પોતે બોલાવવાની તેણી રજા પુછેછે. અગરજો ઘંટ નજદીકમાંજ હોયછે, તો ધરધણિયાણી તે પોતેજ વગાડેછે, અથવા જો કાંઈ ગૃહસ્થ ત્યાં હાજર હોય, તો તે વગા-ડેછે, તેમ નહીંતો ધરધણિયાણી મોટી ખુશીસાથે તે આનુને તેમ કરવા દેવાની રજા આપેછે, અને તેથી મુલાકાતે આવનારી આનુ પોતે ઘંટ વ-ગાડી બ્યારે નોકર હાજર થાયછે, ત્યારે ગાડી તૈયાર કરવામાટે તેને હુકમ કરેછે.

અગરજો કાંઈ આનુનીસાથે મુલાકાતે જતીવેળા તેણીની કાંઈ બીજી સહી હોય, કે જેણીને ધરધણિયાણીસાથે ઓળખાણ ન હોય, તો મુલા-કાતવેળા તેણીને સાથે ઘરમાં લઈ જઈ શકાતી નથી, પણ બહાર ગાડીમાંજ થોભાવવાની ફર્જ પડેછે, પણ જો ધરધણિયાણીની અથવા સહીની બેમાંથી એકની પણ મર્જી ઓળખાણ કરવાની હોય તો, અથવા બીજા કાંઈ ખા-સ કારણમાટે તેણીને પણ લઈ જવાની મર્જી હોય, કે જેથી ધરધણિયાણી તથા પોતાની સહીવચ્ચે ઓળખાણ થાય, ત્યારે તેણીને સાથે અંદર લઈ જવામાં અડચણ નથી.

અગરજો એક આનુ બીજીની મુલાકાતે જતી હોય, કે જેણી પોતે કાંઈ બીજાનાં ઘરમાં પડેણાતરીકે ઉતરી હોય, તો મુલાકાતે જનારી આનુ નોકરને માત્ર પોતાની સહીનેમાટેજ પુછશે, કે “—— ઘરમાં છેકે?” પણ ધરધણિયાણી, કે જેણીને ત્યાં તેણી ઉતરી હોય, તેણીવિષે પુછતી નથી. પોતાની સહીસાથે મુલાકાત લીધાપછી, જો તેણીને ધરધણિયાણી-

૧ આગળ “નોટ” માં અણુઆપ્રમાણે “ઈન્ડાંટ” માં ઘણી ચંડીનેલીધે બાદણાં બંધ રાખવાની ફર્જ પડેછે, અને તેજામાટે નોકરને બોલાવવામાટે દરેક આરણમાંથી ઘંટ વગાડવામાં આવેછે. (જુઓ પાને ૩૯ મે.)

સાથે રહેજી પણ ખીજાણુ હોયછે, તો તેણીનેમાટે પોતાનો “કાર્ડ” મુદ્રા આવેછે, પણ જે રહેજીની આગળખાણુ ન હોય, ત્યારેતો તેટલું પણ કરવામાં આવતું નથી.

અગરજો એક જાનુને ત્યાં જીંછ જાનુ પડેજાનુતરીકે ઉતરેલી હોય-છે, તો ધરધણિયાણી પોતાનો એકાદ જેસ્વાઈવાનો આરો પડેજાણે પોતાનાં આગળખાણુવાળાંઆની મુલાકાત લેવાને જની આવે. માટે તેટલો વખતુધી તેણીની મર્જીમુજબ વાપરવા દેછે. કે જ્યાં તેણી પોતાનાં આગળખાણુખીજાણુવાળાંઆ, મિત્રો, દત્તાદિને બેઠી રહે ; પણ જો તેમ જની સકતું ન હોય, તો પોતાનાં દીવાનખાનાંમાં તેણીને મુલાકાત લેવા દેછે. અને તેણી પોને મુલાકાતનીવેળા ત્યાંથી દૂર રહેછે. પણ જો મુલાકાતે આવનાર ધરધણિયાણીનું પોતાનું પણ ખીજાણુવાળું હોય, ત્યારેતો ત્યાં થોજવામાં કશી અડચણુ નથી. પણ જો પોતાના પડેજાણી મુલાકાતે આવનારાંઆસાથે આગળખાણુ ન હોવાજતાં ધરધણિયાણી ત્યાંથી ખસી ન જાય, તો તે ધણું અવિવેકી ગણાયછે. અગરજો મુલાકાતે આવનાર એક શુદ્ધ-સ્થ હોય, અને તેણીનો પોતાનો પડેજો એક જવાન કુંવારી જાનુ હોય, તો ધરધણિયાણીને ત્યાં તેણીની વડીતરીકે ઘોજવાનો લક રહેછે.

અગરજો પડેજાણી મુલાકાતે આવનાર કાષ્ટ એકસ જાનુસાથે ધર-ધણિયાણીને પોતાને આગળખાણુ કરવાની દમ્જ થાયછે, તો તેણી તેવિધે પોતાના પડેજાણે જાનગી જવાવેછે. કે જેણી મોલાકાતે આવનાર જાનુનાં પાછાં જતીવેળા તેવિધે અર્જ કરેછે, તથા નોંધરને દર્શાવેછે, કે “તમારાં જાકને જલ્લાયો, કે મિસિસ——— દીવાનખાનાંમાંછે.” જેની મતલબ ધરધણિયાણી સમજી જાયછે, કે તેણીને જાણાવેછે, અને ત્યારપછી રીતસર એકજીંછવચ્ચે આગળખાણુ કરાવવામાં આવેછે.

આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે દર્શાવી રાસ “મિનિટો”થી વધારે વખત મુલાકાતે આવનારે ઘોજવું નથી. પણ જો વાત ઘણી અગત્યની હોય, કે એવાંજ કાષ્ટ જીવનાં કારણનેસીધે મુલાકાતે આવનારથી ઉડી જવાય નહીં, તો ઘણાનાંધણે અર્થો કલાકસુધી થોજી રાકાયછે, પણ તેપછીથી જવું વધારે ઠીક લાગેછે. તેમ કરવાથી ધરધણિયાણી દેલગીર થાય તે પરવડે, પણ તમારા વધારે વખત જેસ્વાથી તમારી પતવાની વાર જાય, તેમાં સાદું લાગે નહીં.

વળી કદાચ ધરધણિયાણીની ઘોજાવવાની ખરેખરી મતલબ ન હોય,

તોપણ માન આપવાની મક્કસદે ધોળવાની અર્જ કરેછે, માટે એકવાર ઉઠ્યા એટલે જલુજ ગાડાપણુમયુંછે. તેમ વળી ગરાયર વાળેજ ઉઠે જવાનેમાટે ઘડિયાળ કાઢાડીને વારંવાર વખ તપાસ્યા કરવાથી પણ હલકાગેછે. વાત ઘણી સારીરીતે આણતી હોય, તેવેળા વખ થવાથી જવ ઉઠવું, એ ઘણી મોટી ખીચદળી ગણાયછે. વાત જરા ધીમી પડી હોય તેવેળા જવા ઉઠે, તો સાફ કાગેછે, પણ જો જવાના વખઉપરાંત વાત સારીરીતે આપાજ કરે, તો જાણે જવા માંગતા હોય, એવું ટાળ કરી ધરધણિયાણીનું પ્રથમ ધ્યાન એવવું જોઈએ.

અગરજે કાઠ સવારની મુલાકાતે આવ્યું હોય, અને તેવેળા ધરધણિયાણી યુથવા, ભરવા, દત્યાદિ કાંઈ નજવાં કામમાં રોકાયતી હોય, તો પોતાના પંરોણુઓને આદરમાન આપવાપછી તેનીસાથે વાતચિત કરતીવેળા તેણીએ પોતાનું કામ બંધ કરવાની અગત્યછે. પણ જો મુલાકાતે આવનાર તેણીનીસાથે અનલગની મિત્રાઈ ધરાવતી હોય, તો તેમ કરવાની ઝાઝી અગત્ય નથી, તોયે તેણીનીપાસે તેમ કરવાનું આજુ રાખવાની રજા તો માંગવી જોઈએ. જોકે એ ગાળતસર જુઠાંબુઠાં મતોછે, તોયે ઉપજી મત સાદી અક્કલે વિચારતાં વધારે વાજળી લાગેછે. તોપણ સભ્યતાનેખાતર ગાયન, ચિત્રા દોરવાનું કામ, અથવા એવુંજ કાઠ ખીલું કામ, કે જેમાં તેણીને ચિત્ત દેવું પડે, અને તેથી પંરોણુઓસાથે ધ્યાન રાખી ગરાયર વાત કરવાને ન બને તે તરત બંધ કરવું ઘટેછે. એક વિવેકી બાનુ પોતાનાં સઘળાં પંરોણુઓને એકસરખું આદરમાન આપેછે, અને બનતાંબુધી એવી વાત ચલાવેછે, કે જેમાં સર્વેને લાગ લેવાને બની આવે.

સઘળાં પંરોણુઓમાં કાઠ નામાંકિત, અથવા ઘણાં જુઝુર્ગ યા કાઠ મોટી પદવી ધરાવનાર પંરોણુતરફ જો ધરધણિયાણી વધારે મર્યાદા તથા માનથી વર્તે, તો તે વાજળી ગણાયછે, કાઠ ઉંચી પદવીનાં ઉમરાવતરફ યા કાઠ નામાંકા લખનારતરફ, યા એવાજ કાઠ ખીજી અસાધારણ પુરુષતરફ તેણીનાં વધારે માનથી વર્તવાસાર ખીજી પંરોણુઓ બડબડશે નહીં, પણ પૈસાનેખાતર એક પંરોણુતરફ વધારે માનથી વર્તવું, એ કાંઈજ નહીં, પણ હલકાં ભેગની, અને હલકી જુનિયાદની નેશાનીછે, કે જે ગમેએવાં નર્મ સ્વભાવનાં મુલાકાતે આવનારાંઆ પણ સાંખી ન શકે, એ સ્વભાવિકછે.

સવારના મુલાકાતે જતીવેળા, યા સવારની મુલાકાત પોતે લેતીવેળા એક બાનુ જોકે ઘણાં ઉંચાં કપડાંથી પોતાનું શરીર સજુગારતી નથી,

તોયે સાદાં પણ સોજાં, અને દેલખેસ્તાં કપડાં તેણીએ પેહેરવાં ઘટેછે. મુલાકાતે જતીવેળા જો તેણી પગે ચાત્રીને જવાનેબદ્ધે ગાડીમાં જતી હોય, તો તેણી વધારે સારાં કપડાં પેહેરે, તો તેમાં કાંઈ અડચણજેવું નથી. તેમજ એક ગૃહસ્થે પણ હંમેશાં સોજાં ફરવું ઘટેછે. હાલના વખતમાં હાલહવાલ પુશાકવાળો પુરૂષ ગૃહસ્થમાં ખપી શકતો નથી, (જુઓ “પુશાક”વાળું પ્રકરણ.)

જોકે પેહેલી નજરે જોતાં જાપવી સૂચનાઓ નજીવી લાગેછે, પણ ખરેખર જોતાં તેઓ ઓછી અગત્યની નથી. પ્રથમ નજીવી આખતોઉપર અખાડા કર્યાથી તેઓ બદીનું મોટું રૂપ પકડેછે, એ હંમેશાં યાદ રાખવું. એવી નજીવી આખતોઉપર ધ્યાન આપવાની ટેવ રાખ્યાથી, તે કુદરતીરીતે માણસના સ્વભાવસાથે જોડાઈ જાયછે, અને એવી વિવેકી ચાલ ચલાવનાર શું બાનુ કે શું ગૃહસ્થ હંમેશાં મંડળીમાં માન ધરાવેછે, તેમજ સંસારી આખતમાં સુખી થાયછે.

ખીજી કેટલીક અગત્યની સૂચનાઓ, કે જેઉપર દરેક જાતની મજ્જે-સવેળા ધ્યાન આપવાની જરૂરછે, તેવિષે જે બોલ અને જણાવી આ પ્રકરણ પુરૂં કર્યું છે.

મુલાકાતનીવેળા ભોંયઉપર પગો ઠોક્યા કરવા, કે કુરસી યા “ટેબલ”-ઉપર આંગળાંઓવડે ટકારા માર્યા કરવા, એ વિવેકથીઉલટુંછે.

નાકમાંથી સર્વેનાં દેખતાં મજ્જેસમાં લીંટ કાઢાડવાથી દુર રહેવું. ઘણાંકોને એવી જગ્યાએ પોતાનાં આંગળાંઓવચ્ચે નાક પકડીને પુંઊં-પુંઊં-કરવાની ધિક્કારવાભેગ ટેવ હોયછે, પણ તે ટેવ બનતાંસુધી કાઢાડી નાખવાની અગત્યછે. ડાઁ ઑલિવર ઉવેનડેલ હોમ્સ નામે લખનાર જણાવેછે, કે “ગૃહસ્થ કોણુને કેહેવો, એ બાબતમાં સઘળી તકરારો અને વિરૂધ મતોને એક બાજુએ મુકતાં બંધે બાજુવાળાઓ આ બાબતમાં તો એકમત થાયછે, કે જે ઘણી આંગળાંઓવચ્ચે નાક પકડીને લીંટ કાઢાડેછે, તે કદીપણ ગૃહસ્થમાં ખપી શકતો નથી.”

એક મજ્જેસમાં કદીપણ બગાસાં કે ઓડકાર ખાવો નહીં, કે છીંકા-છીંક કરવી નહીં. અગરજો ખાંસી કે છીંક આવે, તો તેવેળા જરા દમ ઉપર રાખીને ખેસ્વાનો યત્ન કરવાથી તે જતાં રહેશે, હોહ જુલાવી તથા મ્હોં ઉઘાડીને મજ્જેસમાં ફરવાની ટેવ રાખવી ન જોઈએ. વિવેક-

સવારની મુલાકાત.

ઉપર સખનાર એક યવા શ્રદ્ધાની શિખામણું, કે “હંમેશાં મહાંવાટે
નહીં; પણ નાકવાટે દમ લેવો, મહાં બંધ રાખીને મુવાની ટેવ
રાખવી; ઉઘાડું મહાં રાખવાની ટેવ નખખાઈ બતલાવે છે, અને
એવી ટેવ રાખવાથી તનદેરાસ્તીને તથા ઢાંતોને મુકસાની થાય છે.”

પ્રકરણ ૬ .

નોતરૂં અથવા ઇજન.

(ચિકી લખવાની રીત.)

INVITATIONS. LETTER-WRITING.

(ઇન્વિટેશન્સ. લેટર-રાઇટિંગ.)

જે આ ખુલા, સારા અક્ષરે લખી શકતા ન હોય, તેઓએ ચિકીપત્રીએ નહીંજ લખવી ભલી છે. અક્ષર એવા લખવા જોઇએ, કે સામે વાંચનાર તે સહેલાઈથી ઉકલાવી શકે. હાલનાજેવાં વખતમાં, કે જ્યારે દરેક જણને પોતાનો વખ કામતી છે, તેવા વખમાં એવા ઉપ્પાણુંજેવાં, સાંકેતિક અક્ષરોવાળાં લખાણો લખી સામા ધણીનો વખત તેનીપાસેથી છિનવી લેવાનો કામને કશો હક નથી.

ચિકીપત્રી લખવી એ કાંઈજ નહીં પણ જાણે વાતચિત કાગઝઉપર લખીને કરતાં હોય એમ છે, એટલામાટે વાતચિતમાં જેટલી સંભાળ લેવાની ઝરૂર છે, તેટલીજ કાગઝપત્રો લખવામાં પણ લેવાની અગત્ય છે. ભાષા તદ્દન સાદી અને સહેલ હોવી જોઈએ; તેમાં કાંઈપણ જાતના હલકા શબ્દો વાપરવા નહીં જોઈએ; તેમ વળી તેમો ધણું “ડાહાપણના ભંડાર” છે, એવો ખોટો અને ખ્યાલી શીલસુશીલયોં વિચાર રાખી ધણું ડાહાપણ દેખાડવાથી પણ દુરજ રહેવું. વાતચિત કરતાં જો ભૂલમાં કાંઈ ખોલાઈ જાય, તો ચાલે, પણ લખતીવેળા તેવી ભૂલો થવી ન જોઈએ; કેમકે લખતી વખતે તો તેમને ધણો વખત મળે છે, અને તેટલામાટે એકાદ ભૂલભર્યો શબ્દ, કે ખોટી જોડણી, ઇત્યાદિ માફ થઈ શકે એમ નથી.

પ્રકરણ ૬ .

નોતરૂં અથવા ઇજન.

(ચિઠ્ઠી લખવાની રીત.)

INVITATIONS. LETTER-WRITING.

(ઇન્વિટેશન્સ. લેટર-રાઇટિંગ.)

જે એ ખુલા, સારા અક્ષરે લખી શકતા ન હોય, તેઓએ ચિઠ્ઠીપત્રીએ નહીંજ લખવી ભલી છે. અક્ષર એવા લખવા જોઈએ, કે સામે વાંચનાર તે સહેલાઈથી ઉકલાવી શકે. હાલનાજેવાં વખતમાં, કે જ્યારે દરેક જણને પોતાનો વખત કીમતી છે, તેવા વખતમાં એવા ઉપ્પાણુંજેવાં, સાંકેતિક અક્ષરોવાળાં લખાણો લખી સામા ધણીનો વખત તેની પાસેથી છિનવી લેવાનો કામને કશો હક નથી.

ચિઠ્ઠીપત્રી લખવી એ કાંઈજ નહીં પણ જાણે વાતચિત કાગઝઉપર લખીને કરતાં હોય એમ છે, એટલામાટે વાતચિતમાં જેટલી સંભાળ લેવાની ઝરૂર છે, તેટલીજ કાગઝપત્રો લખવામાં પણ લેવાની અગત્ય છે. ભાષા તદ્દન સાદી અને સહેલ હોવી જોઈએ; તેમાં કાંઈપણ જાતના હલકા શબ્દો વાપરવા નહીં જોઈએ; તેમ વળી તમે ઘણું “ઝાહાપણુના ભંડાર” છે, એવો ખોટો અને ખ્યાલી શીલસુરીભર્યો વિચાર રાખી ઘણું ઝાહાપણુ દેખાડવાથી પણ દુરજ રહેવું. વાતચિત કરતાં જો ભૂલમાં કાંઈ ખોલાઈ જાય, તો ચાલે, પણ લખતીવેળા તેવી ભૂલો થવી ન જોઈએ; કેમકે લખતી વખતે તો તમોને ઘણું વખત મળે છે, અને તેટલામાટે એકાદ ભૂલભર્યો શબ્દ, કે ખોટી જોડણી, ઇત્યાદિ માફ થઈ શકે એમ નથી.

મળી શકે છે. કામકાજના પત્રઉપર તમારું ઠેકાણું તથા તારીખ જણાવવાને કદીપણ ચુકવું નહીં. કામકાજનાં મથાળાં જાપેલાં કાગઝો ખાનગી વેહેવારમાં વાપરવાં ન લેખ્યે.

લીંટી દોરેલાં કાગઝો વાપરવામાં બેક કાઢરીતે ખાટું નથી, તોયે લીંટીવગરનાં સાદાં કાગઝો વધારે સારાં લાગે છે. બે તમોને લીંટીવગરનાં વાપરવાવિના ચાલતું ન હોય, તો લીંટી જાપેલાં જાડાં કાગઝો તૈયાર વેચાતાં મળે છે, તેમાંનો એકાદ કાગઝ વેચાતો લાવીને તમારીપાસે રાખી મુકવો, અને લખતીવેળા તમારાં કાગઝનીનિચ્ચે તે મુદ્રીને લખવું. એવો એક કાગઝ તમો ઘરમાં પણ તમારે હાથે દોરીને બનાવી શકશો.

અગરબે એકાદ લાંબું કાગઝ લખવાની અગત્ય પડે, તો શુદ્ધાતમાં છેક ઉપરથી લખવા માંડશો, તો તેમાં કશી હરકતજેવું નથી, કેમકે એમાં કાંઈ જાતનો વિવેક કાયદો છેજ નહીં, પણ બે કાગઝ ટુંકું હોય અને માત્ર થોડીક લીંટીઓ લખવાની હોય, ત્યારેતો સઘળું લખવાનું, તમારી સહી, વગેરે સર્વે એકજ બાજુએ સમાઈ જાય, એવીરીતે ગોઠવીને લખશો, તો સારું લાગશે.

પેહેલાંજ પાનાંઉપર જમણી બાજુએ મથાળે તારીખ, તેનીનિચ્ચે તમારું ઠેકાણું, અને બે બની શકે તો તમારાં ઘરનું “નંબર,” ઇત્યાદિ લખવું.

સરનામું કેવીરીતે કરવું, કેમ લખવું, ઇત્યાદિ શિખાડવાનું કામ આ પુસ્તકનું નથી, પણ તેમાટે એકાદ સારી “પત્ર-પોડી” લેવાથી માણુમ પડશે.

અગરબે તમોને “મોનોગ્રામ”^૧ અથવા “ક્રેસ્ટ” વાપરવાનો શોખ હોય, તો તે બનેએટલો સારો, અને માત્ર એકજ રંગમાં જાપેલો હોવો લેખ્યે છે. સોનેરી કે ઘણાં રંગમાં જાપેલો “મોનોગ્રામ” કે “ક્રેસ્ટ” સામાં ઘણીનો ઇતરાટ દેખાડે છે, તેટલામાટે તેમ કરવું વિવેકી ગણાતું

૧ Monogram. એક ધણીનાં નામનાં મુળ અક્ષરોને વણીને તેનો બનાવેલો એક આકાર. Crest. શબ્દોવગરની માત્ર પિચ્છ, કલગી, ઇત્યાદિ પોતાની નેશાનીવાળી મોહોર. લખવાનાં કાગઝો, પરબીડિયાંઉપર શોખનેખાતર “મોનોગ્રામ,” “ક્રેસ્ટો,” તથા મોહોરો રંગરંગી શાકથી છપાવવામાં આવે છે. કેટલાક શોખીનો એવા “મોનોગ્રામ,” “ક્રેસ્ટ,” વગેરે પોતાની ગાડીનાં બારણાં, ચમચાકાંટા, કાચકામ, ઇત્યાદિઉપર પણ પડાવે છે.

નથી. મોટા ઘણીઓ કે ગરેખાંઓ પોતાનો, અથવા પોતાનાં કુટુંબમાં અસલવારેથી વપરાતો “ક્રાઉ-આવ-આર્મ્સ”^૧ વાપરેછે.

કામકાજનાં પત્રોસિવાય બીજાં ક્રાઉપણ પવહિપર લાખવડે મોઢેર કરવામાં આવતી નથી, તેમ વળી હાલની રીતપ્રમાણે ચકતી, અથવા જેને “વેફર”^૨ કરી દેરેછે, તે પણ વાપરવામાં આવતાં નથી.

શોગ અતલાવવાસાથે કાળી કેનારીનાં કાગઝો તથા પરબીડિયાં વાપરવામાં આવેછે, અને તે વાપરનારસાથે મરનારના થોડા કે ઘણાં સંબંધ-પ્રમાણે તેની કેનારી ઓછી કે વધતી પોહોળાઈની હોયછે. એવાં કાગઝો તથા પરબીડિયાં જેટલો વખત શોગ રાખવામાં આવેછે, તેટલો વખત વાપરવામાં આવેછે. આગળ કોઈ અતલાગના મરનારના શોગનેમાટે ભારે મોટી પોહોળાઈની કાળી કેનારીનાં કાગઝો વાપરવામાં આવતાં હતાં, પણ તે રસમ હાલ નિકળી ગઈછે, અને સાધારણ પોહોળાઈનાંજ હવે વધારે પસંદ કરવામાં આવેછે. ખરેખરો શોગ કે મરનારનેમાટેની ખરાં દેલની લાગણી કાંઈ એવા ઓટા દેખાવો કરવાથી ખરી જાણતી નથી. ખરેખર કુઃખ હંમેશાં છિતરનું હોયછે, અને નહીં કે ગદારનું.

અગરજે સાંજની, અથવા એવીજ કોઈ બીજી મજલેસનેમાટે તેડું કરવામાં આવેછે, તો તેનેમાટે જાપેલા “ક્રાઉ,” અથવા “નોટ-પેપર” વાપરવામાં આવેછે, અને એવા “ક્રાઉ” અથવા “નોટ-પેપર” ને મથાળે તે નોતરેલા ધણીનું નામ લખવામાં આવેછે. માત્ર જ્ઞે ઘણાં ઓળખાણવાળાંઓની અથવા મિત્રોનીજ મજલેસ હોયછે, તો તેવાં તેડાંનેમાટે નોતડું કરનાર યજમાના ખુદ પોતાના મુલાકાતે જવાના “ક્રાઉ” ઉપર પોતાને હાથે લખીને તે “ક્રાઉ” મોકલી આપેછે. એવી જાતનાં નોતરાંનો પાછો ઉત્તર લખવાની અગત્ય નથી. એવાં નોતરાંમાં તમારે ગમેતો જાઓ યા ન જાઓ, તો આવે; પણ જ્ઞે તમે ન જાઓ, તો બીજેજ દિવસે ઇજનનેમાટે તમારે યજમાનાને ઘર તમારે “ક્રાઉ” મુકી આવવો જોઈએ.

અગરજે નાચનું તેડું કરવામાં આવેછે, તો તે પણ ઉપલાનીજપેઠે હોયછે, ફક્ત માત્ર એટલોજ કે તે તેડાંના “ક્રાઉ” અથવા “નોટ-પેપર”-

૧ Coat-of-Arms. જેવીરીતે અને જે કારણસાથે “મોનોગ્રામ,” “ક્રેસ્ટ,” ઇત્યાદિ વાપરવામાં આવેછે, તેવીજરીતે અને તેજ કારણસાથે “ક્રાઉ-આવ-આર્મ્સ” પણ વપરાયછે. વેલાયતનાં સપ્તમા ઉંમે વધિના અમીરઉમરાવોના પોતાનાં કુટુંબનેલગતા “ક્રાઉ-આવ-આર્મ્સ” હોયછે, અને બીજાંઓ તેની નકલ ન કરે, માટે અમુક રકમ આપી તે નોંધાવવામાં આવે.

૨ Wafer.

નાં ખુણાંમાં “નાચછે,” અથવા “રાત્રે ૧૧ વાગ્તે નાચછે,” એટલું વધુ જણાવ્યામાં આવેછે. અગરજ્ઞે ગાયનની મજલેસ હોયછે, તો ગાયન ફટલે વાગ્તે શુર થનારછે, તે જણાવ્યામાં આવેછે.

એવાં આદરસ્તકારી નોતરાં ત્રણ અફવાડિયાં, અથવા એક મહિનો-આગમચથી મોકલવામાં આવેછે. અગરજ્ઞે તેટલો વખત હાથમાં ન રહે, તોયે દશ દિવસઆગમચથી તો તે મોકલવાંજ જોઈએછે.

તેડાંનેમાટે ન્હાનાં કદનાં “નોટ-પેપર,” તથા તેને મળતાંજ અને ઘેસ્તાં પરખીડિયાં વાપરવામાં આવેછે, અને તેઉપર નોતરનાર ધણીને ગમેતો પોતાનો “મોનાંઆમ” અથવા “કેસ્ટ” છપાવેછે. જે રંગનાં કે કદનાં “નોટ-પેપર” વાપરવામાં આવે, તેનેજ બંધઘેસ્તાં પરખીડિયાં પણ વાપરવાં જોઈએછે. હમણાના વખતમાં તરેહવાર “દ્રાશીન”નાં “નોટ-પેપરો” તથા તેનેલગતાં પરખીડિયાં બહાર પડેછે, એટલે ક્યાં વાપરવાં અને ક્યાં નહીં, તે કેહેવું લગાર કઠણછે. છતાં એટલુંતો જણાવવું જોઈએ-છે, કે બનતાંતુલીક ઘણાંજ લપકાદાર, ઘણાંજ મોઢાં, અને ઘણાંજ રંગ-બેરંગી “નોટ-પેપરો” વાપરવાં એ સારા શોખની નેશાની નથી. યાદ રાખજો, કે પુશાકનીઆગતમાં પણ જેટલું સાદુ એટલું શોભિતું લાગશે, તેમજ વાપરવામાં આવતાં કાગઝોઆગે પણ જાણવું.

બનતાંતુલીક “નોટ-પેપર”ને બરાબર સરખાં વાળવાં, કે જેથી તે પરખીડિયાંમાં સરખાં ઘેસી જાય. જેમ બને તેમ થોડી ઘડી વાળવી સારીછે, કે જેથી તે સામા ધણીને મળતાં ઊઘેડવામાં આવે, ત્યારે તેઉપર ઘણા કાપાકાપાજેવું લાગે નહીં.

ખાનાંની મજલેસનાં ઇજનો ધણી અને ધણિયાણી બન્નેને નામે લખવામાં તથા મોકલવામાં આવેછે. (જુઓ “ખાનાંની મજલેસ.”) અગરજ્ઞે ગામમાં ઘણેક ઠેકાણે મજલેસો કે મેળાવડાઓ થવાના હોયછે, ત્યારેતો ખાનાંની મજલેસનાં નોતરાં તે દિવસની ત્રણ અફવાડિયાંઆગમચથી મોકલવામાં આવેછે, નહીંતો સાધારણ વખતે, એટલે દશ દહાડા-આગમચથી જો મોકલવામાં આવે, તો યસ ગણાયછે. તેડાં હાથે લખેલાં અથવા છાપેલાં ગમેએમ મોકલી શકાયછે.

મિત્રાને તેડતીવેળા ચિટ્ટીમાં “તમારા પધારવાથી અમોને માન મળશે” કરી લખવામાં આવેછે, પણ જો ધણી ઓળખાણુ ન હોય, તો “તમારા પધારવાથી અમોને ખુશહાલી ઉપજશે” કરી લખવામાં આ-

વેહે. જ્યોત્સનાની મન્ત્રેશ્વરીમાં ગમતનેસાર “કોઈ” એમ કહવાનો, અથવા ગાયન કરવાનો આગ્રહ. અગરને તેમ હોય. તે મુલાકાતે જતીવેળા વાપરવાના “કોઈ”નાં ખુણાંઉપરજ લખીને તે મોકલવામાં આવેછે.

દેવા અક્ષરે ચિટ્ટીપત્રીઓ લખવી, તે જગ્યાવ્યાપકી દવે સાધારણ દરેક કામકાજનેમાટે દેવીરીતે કાગજપત્રો લખવાં તેવિધે અત્રે રહેજ જણાવવાની અગત્યછે.

કાગજ લખવાપકી કાદપણ અક્ષર કે શબ્દ જરીવડે, યા દરકાઈ ખીછરીતે ઘસી કાઢાવે નહીં. એમ કરવું ઘણુંજ જોઈએ. અગરને જૂઠામાં કદાચ કાંઈ લખાઈ જાય, તો તેઉપર સાદનો લીટો એવી, તેની-ઉપર તે પાછું લખવું.

અગરને ચિટ્ટી ટપાલમારફતે મોકલવાની હોય. તો ટપાલની “રિક્ટ” પરખીડિયાંનાં ઉપજાં જમણી આંગુનાં ખુણાંઉપર ચોટાડવી. તે વાંટા યા ઉંધી ચોટાડવી નહીં. એવીરીતે “રિક્ટ” ચોટાડવાથી તમો સામા ધણી-તરફ અવિવેક કરતા હોય, એમ ગણાયછે, કેમકે તેનાં કાગજઉપર ગમે-એમ “રિક્ટ” ચોટાડ્યું. તો તેને ચાલી જશે, એમ તમો ધારતા હોય. એવું તેઉપરથી જણાયછે. વળી એવીજરીતે કાગજઉપર કાંઈ ચિટાણી વસ્તુના, કે સાદના, કે દરકાઈ ખીજન ડાંધા હોવા ન જોઈએ. કામકાજનાં પત્રોમાં દંમેશાં ઉતરનેમાટે અક્ષેપી “રિક્ટ” જિલ્લાથી ઘણું વિવેકી લાગેછે.

ખાનગી કે કામકાજનાં દરેક પત્રો કાળી, ઘેરી ઝાંખુરી, યા ઘેરી “ખુ” શાઈથી લખવાં જોઈએછે. ખુણી “ખુ” કે રાતી શાઈથી કે સિસાપેનથી કદીપણ ચિટ્ટીપત્રીઓ લખવી નહીં. સારી ઘેરા કાળા રંગની શાઈ વધારે પસંદ કરવાજોઈએ. શીટા શાઈએ લખવું, એ કદીપણ માફ ન થઈ શકેએવી ખીચદળી કીધેલી ગણાયછે, કેમકે રહેજ ખર્ચમાં તમો સારી જતની શાઈ મેળવી શકો એમછે.

કામકાજનું ટુંક લખાણ “પોસ્ટલ-કોર્ડ” ઉપર ક્યાંમાં આવેતો ચાલે, પણ ખાનગી ચિટ્ટીપત્રી એવા “કોર્ડો” ઉપર લખી શકાતી નથી, અને જો સામો ઘણી તમારાં એવાં લખાણુનો ઉત્તર ન વાળે, તો તેમાં તેનો કશો વાંક કાઢાડી શકાતો નથી.

પરખીડિયાં જિલ્લીવેળા થુકે કરીને તે કદીપણ વળગાવવાં નહીં. જો

આ રીત ઘણી સાધારણ થઇ ગઇછે, તોયે તે કાઇપણ રીતે પસંદ કરવા-
જ્ઞેગ ગણાતી નથી.

જેનીઉપર તમે ચિટ્ટી લખતા હોવ, તેનું સરનામું જરાજર લખ-
વાની સંભાળ લેવી જોઇએ. ઘણાંક અસાવધ અને ગાફેલ લખનારાંઓ
કાગઝ એકને લખવા બેસેછે, તેમાં બીજાનેલગતું પણ કાંઇ લખી દેછે,
અને પછી તે કાગઝ બિડીને ત્રીજાને સરનામે મોકલી આપેછે, માટે લખ-
તીવેળા સાવચેત રહેવાની અગત્યછે.

ઘણાં જણાંઓને સરનામું પરબીડિયાંનાં છેક એક ખુણાંમાં ત્રીણાં
અક્ષરે લખવાની ટેવ હોયછે, અને બાકાની જગ્યા ખાલી રાખવામાં આવેછે.
તેમ કરવું, એ સારા શોખની નેશાની નથી. પરબીડિયાંની જરાજર વચ્ચેથી
સરનામું લખવું શરૂ કરવું, પણ જે વધારે લખવાની અગત્યજ પડતી હોય,
તોજ સહેજ વધારે ઉપરથી લખવામાં કરી અડચણજેવું નથી.

સઘળાં નામે, પદવીઓ, ખેતાઓ, ઇત્યાદિ આખાંજ લખવાં.
તેઓને સંક્ષેપમાં લખવાથી તે લખનાર અવિવેકમાં ખપેછે ; જેમકે જે
“કૅપ્ટન,” “અંસ્કુવાયર,” “કમિશનર,” “મૅડમ,” “મૅન્સીયર,”
ઇત્યાદિ લખવું હોય, તો “Capt.,” “Esq.,” “Commisr.,”
“Mad.,” “Mon.,” અથવા “M.,” આપ્રમાણે ન લખવું,
પણ “Captain,” “Esquire,” “Commissioner,”
“Madame,” “Monsieur” કરી આખું લખવું. ધંધાદારીઓને
“મિ.,” અથવા જે પેઢી હોયતો “મેસર્સ”^૧ કરી લખવું જોઇએ.

એક કુંવારી બાનુ એક ગૃહસ્થને “મારા પ્યારા સાહેબ” કરી લખી
શકતી નથી, પણ માત્ર “પ્યારા સાહેબ” કરીજ લખેછે ; પણ જે તેણી
અથવા સામો ગૃહસ્થ ઘણાં ઉમરે પુગેલાં હોયછે, તો તેમ લખવામાં કરી
અડચણ નથી. ઇંગ્રેજી રીતપ્રમાણે એક બાનુનું સરનામું કરતાં તેણીને
પોતાને નામે નહીં, પણ તેણીનાં વરને નામે લખવામાં આવેછે, જેમકે
“મિસિસ લુસી સ્મિઠ” નહીં, પણ મિસિસ આર્લ્સ સ્મિઠ” કરી લખવું
જોઇએ. એક કુંવારી બાનુ એક પરણેલા ગૃહસ્થસાથે કાગઝપત્રનો વહે-
વાર કામકાજસિવાય બીજાં કાંઇ કારણસર રાખી શકતી નથી.

^૧ Messieurs. આ શબ્દ તેમજ “મૅડમ,” “મૅન્સીયર,” ઇત્યાદિ શબ્દો “ફ્રેન્ચ”
ભાષાનાંછે, “મેસર્સ” શબ્દ “મૅન્સીયર” નું બહુવચનછે, અને તેનો અર્થ “મારા સાહેબો”
કરી થાયછે. “મૅડમ”નો અર્થ “મારાં બાઈ” કરી થાયછે.

દ્રાહ્મણુ પત્રમાં, પછી તે પત્ર કામકાજનો હોય, કે મિત્રાઈનો હોય, તેણે તેમાં નમારું નામ અને કામ લખવાને બુલશો માં.

તમારાં કરતાં ઉંચી પદવીનાંને અથવા દલકી પદવીનાંને કાગજ લખ-
તીવેળા અનેએમ દુંકમાંજ તે લખવો જોઈએછે; કેમકે પેલુંકાંમાં સામા
ધણી તમારા કરતાં ઉંચી પદવીનો હોવાથી તેનો વધુ વખ લેવામાં તમે
તેનીતરફ યીઅદગી કરાંછો, તેમ યીજામાં લંબાણુ કરવાથી તમે તમારા-
કરતાં દલકી પદવીનાંસાથે ધણી છુટ લઈ તમારો ભારખાજ ખોદાંછો.
ધણીજ મિત્રાઈવાળાંએને લંબાણુ પત્રો લખવામાં કરી અડ્યાણુજેણુ નથી.
અગરજે કામનેસર કાંઈ ધણાં કામનાં માણુસને લખવું પડે, પછી તે ધણી
આનુ હોય કે ગૃહસ્થ, તો બનતાંસુધી તે લાવડાથી, અને રોજનાં સામાં
ધણીને સમજ પડી જાય, એવીરીતે લખવું જોઈએછે. આપણને આપણા
વિચારો દુંકમાં જણાવવાની મર્જી ન હોય, અથવા તેમ કરવામાટે લગાર
વધુ તરફી પડતી હોય, તો તેટલામાટે સામાં ધણીનો વખ રોકવો, અને
તેને વધુ તરફી આપવી, એ જોઈએ.

મિત્રોને કે જોગખાણુવાળાંએને કાગજપત્રો લખતાં યાદ રાખવું, કે
જે કાંઈ નકારા સમાચાર લખવા હોય, તો તે એકદમ લખવા નહીં, પણ
એવીરીતે લખવું, કે વાંચનારને તેનો ઝટકા ધીમેધીમે અને થોડાં લાગે.
લાયક શબ્દોની તમારી પસંદગીથી તમે વાંચનારને લાગવું દુઃખ
ધણું ઝોણું કરી શકશો. આપણને પાતાને થયણું કાંઈ નુકસાન યા માંહો
બનાવ બનતાંસુધી દુંકમાંજ જણાવવો, અને પત્રમાં તેવિધે વારંવાર એ-
શારો કર્યા કરવો નહીં. એમ કરવું એ કાંઈજ નહીં પણ વગરવિચારતું
દુઃખણું ગણાયછે. અજાણતાં, એવી વખતે તમારા મિત્રોની તમારીતરફની
દાઝ અને લાગણી મેગવવાનો તમારો દક્ક છે ખરો, પણ તેથી કાંઈ તમારાં
પિંજણુલયાં પત્રો વંચાવી તેઓને કંટાળો આપવાનો પણ તમેને કશો
દક્ક નથી.

દ્રાહ્મણુ માહા સમાચારવગરનો પત્ર ખુશ સ્વભાવથી લખેલો હોયો
જોઈએ, પણ જો દ્રાહ્મ માહા સમાચાર લખવા પડે, તો જેવી પરમેશ્વરની
ઇચ્છા, એવા વિચારથી લાગ્યને આધીન થઈને લખતા હોવ, એવી
દગથી લખવા.

નકારી દળે, નકારા સ્વભાવથી, અને નકારા શબ્દોથી લખેલો એક
પત્ર ઘણો અવિવેકાઈ. ગુસ્સાની અથવા કીનાની ધુંધમાં આવીને લખેલા

પત્રકરતાં વધુ અયોગ્ય ખીલું કાઢ નથી. અગરબત્તે તમોને તમારો ગુસ્સો બહાર પાડવો હોય, તો બેલાકક તમારો પત્ર લખજો; પણ ખીજો દિવસ થાય નહીં. ત્યાંસુધી તે મોકલતા ના, પણ જો તેમ એક દહાડો રાખી મુકવાની તમારામાં ધીરજ ન હોય, ત્યારેતો બેહતર કે તે લખવોજ નહીં, પણ તેનેઅલ્લે સામા ધણીની, કે જેણે તમોને અપમાન આપ્યું હોય, યા ખોટું કથું હોય, તેની મુલાકાત લેવી, કેમકે એકવાર ગુસ્સામાં આવીને હરકાંઈ બેલાયણું ભૂલી જવાયછે, પણ કાગજઉપર લખેલું રહી જાયછે, અને તેવિધે ધણીવાર પાછળથી ભારે પસ્તાવો કરવો પડેછે.

અગરજો તેવીજરીતે કાંઈ તમારેથી ઉતરતી પદવીનું તમોને અપમાન આપે. અથવા નુકસાન કરે, તો તેને ઘણાજ સભ્યતાભરેલા અને થંડા શબ્દોમાં પત્ર લખવો. તમો ચાહાવોએટલો તમારો મોભો બળવીને લખજો, પણ તમારી ફરિયાદ સાદી, અને વગર સહરાગાતભરેલી ભાષામાં જણાવજો, એટલે ત્યાંજ તકરારનો છેડો આવી જશે. અગરજો તેમ કરવાથી સામા ધણીની આંખો ઉઘડીને તેને પોતાની ભૂલનો પસ્તાવો થાય તો ફીક, નહીંતો પછી કશાંથી તેને પસ્તાવો થનાર નથી. એટલું યાદ રાખવું, અને ત્યારે તમારા હપકાથી જોકે તેને તો કશું નુકસાન થશે નહીં, તોયે તમારા પોતાના હકમાં મારું થશે, અને વળી તમારા મોભાને હલકું લાગશે.

જેમ વાતચિતમાં તેમજ લખવામાં પણ હુપણું રાખવું ઘણુંજ ખી-અદખીભરેલું અને અપમાનભર્યુંછે. હંમેશાં તમારો પત્ર લખતીવેળા ખુશીભર્યા અને થંડા સ્વભાવથી તે લખવો, અને તેઉપરાંત વળી સામા ધણીતરફ માયાળુ અને સભ્યતાભર્યા હોવએવી હમે તે લખવો જોઈએછે, કે તેથી જેમ એક અચ્છા લખનારની નવી ચોપડી વાંચવાને કાઢને ઉત્તર થાય, યા એક છવજન મિત્રને આવતો દેખી કાંઈ ખુશી થાય, તેમ તમારો પત્ર આવેલો જોઈ તે વાંચવાઆગમ્ય સામો ધણી ખુશી થાય, અને તે જરૂરી ઉખેડી પ્યારથી વાંચવા માટે. નહીંતો પછી જેમ “કાળાં માય ટાહેલાં”ને જોઈ સામાંઓ મ્હોં મચમચાવે, કે “વળી આ પીડા ક્યાંથી આવી?” તેમ તમારો પત્ર આવેલો દેખીને પણ તેઓ એમજ મનમાં દુઃખી થાયછે.

બાગ હોયછે તો) “ક્રોકેટ,” “લૉન-ટેનિસ,”^૧ નેશાનબાઝી, ૨ ઇત્યાદિ ગમ-તોની ગોઠવણ કરવામાં આવી હોયછે, અને તેટલામાટે સાંજનાં છ વાગતા-થી પણ વધુ વખતસુધી મજલેસ ભેગી રહેછે. એવીવેળા સાદું મ્હોં સમા-રવાનું મોટા જગ્યામાં પ્રથમ આપવામાં આવેછે, અને ત્યારપછી વખ જતે થાંડી, હલકી ફરાળ તૈયાર કરવામાં આવેછે. આ થાંડું ખાનું જો બહાર ખુદી હવામાં તંબુઓ મારી ત્યાં પિરરવામાં આવેછે, ત્યારેતો વધારે ગમત પડેછે.

શું ખાનુ કે શું ગૃહસ્થ, જેઓ મંડળીમાં હંમેશાં ભેળાતાં હોય, તેઓએ “ક્રોકેટ,” “લૉન-ટેનિસ.” ઇત્યાદિ રમતગમતોનું જ્ઞાન ધરાવવું જોઈએછે, કે જેથી ઝડપનીવેળા તેઓમાં ભાગ લેવાને તેઓને બની આવે. ધરધણિયાણીએ પોતાનાં પરોણાંઓની એકબીજાંસાથે ઓળખાણ કરાવી આપવી, અને તે એવીરીતે કે તે ઓળખાણ એકબીજાંનેલાયકની અને મનગમતી થઈ પડે. એવી મજલેસમાં આવેલાં ઘણી નહાતી વયનાં પરો-ણાંઓને બીદરકારીથી વિસારી દેવાં જોઈતાં નથી. શું જવાન કે ખુદાં, ઉંચા પુશાકમાં સણગારેલાં કે હલકાંમાં, શું ખુબસુરત કે શું બદસુરત, એ સઘળાંતરફ એક વિવેકી ધરધણી અને ધરધણિયાણી એકસરખી નજ-રથી જોઈ સર્વેને સરખું માન, અને સરખો આવકાર દેછે.

સાંજની મજલેસ ૩ રાત્રે આસરે નવથી દશ વાગતે શુરૂ થાયછે, અને મધરાતે, અથવા કોઈવેળા તેથી પણ અસુરે ખલાસ થાયછે, પણ આ દે-શમાં તો ઘણુંકરીને સાંજના ચારથી છ વાગતેથી શુરૂ કરવામાં આવેછે.

તેનાં નોતરાં ઓછાંમાંઓછાં ત્રણ અઠવાડિયાંઆગમચથી કરવાં જો-ઈએછે, અને તે કબુલ કરવામાં આવે, કે કોઈ અડચણનેલીધે દેલગીરી-સાથે ના પાડવામાં આવે, તોયે તેનો ઉત્તર એક અઠવાડિયાંનીઅંદર વા-ળવો જોઈએછે. આપ્રમાણે ઉતાવળે તેડાં કરવાથી પરોણાંઓને પોતાનો પુશાક તૈયાર કરવાને, તથા તેનો ઉત્તર ઉતાવળે વાળવાથી યજમાનને મ-જલેસનેલગતી તૈયારીઓ કરી રાખવાને બની શકેછે.

૧ Lawn-Tennis. એ એક જાતની રમતછે, જેમાં નેતરના “બેટ” વડે નહાના દડાને હંમેશાં ગતિમાં ને ગતિમાં રાખવામાં આવેછે. આ રમત રમવામાટે બાગ, કે હરકોઈ ખીણ ખુલી જગ્યા વધારે લાયકનીછે.

૨ Archery. “આરચરી.”

૩ સાંજની મજલેસને ઇંગ્લેન્ડમાં “Evening Party” ઉપરાંત “At Home” કરી પણ કહેછે. જેવિધે એક ખુદાંજ પ્રકરણમાં વિગતે જણાવ્યામાં આવ્યુંછે.

દીક્રમાંજ ઉમેલી હોયછે. તોયે જે ત્યાં ઉમેલી ન હોય, અને તેણીને મળવા જતાં વચ્ચે તમોને બીજા મિત્રો અને ઓળખાણવાળાંઓ મળે, તો તેઓની મુલાકાત લેવાને કરી અડચણ નથી, તોપણ ત્યાં ઝાઝોવાર ન થોપતાં ધીમેધીમે તમારો રસ્તો કરી ધરધણિયાણીને મળવાની ઘણી અગત્ય છે. અગરજે તમો મજ્જેસથી અને ધરધણિયાણીથી અજાણ્યા હોવ, અથવા પારકે મુઠ્ઠથી નવાજ આવેલા હોવ, તો એવી મજ્જેસમાં દાખલ થતાંજ ધરધણિયાણીને શોધી કાઢાડી ઘણીજ સાલસાધથી તમારું નામ જણાવી તમારીમેળેજ નેણીનીસાથે ઓળખાણ કરવી ; પણ એવીવેળા તમારું નામ કેહતાં તમારો કાંઈ ખેતાય કે હોદ્દા હોય, તો તે ખતતાંબુધી થોડાંજ જણાવવો.

આગળ એવી મજ્જેસમાં દાખલ થતાંજ આખી મજ્જેસને સલામ કરવાનો ચાલ હતો, પણ તે હવે ગિલકુલ નિકળી ગયોછે, અને હમણા પરાણાંઓ માત્ર પોતાના મિત્રો અને ઓળખાણવાળાંઓનેજ ભેટેછે. અગરજે કાંઈ પરાણો તદ્દન નવોસવોજ હોય, પછી તે ખાનુ હોય કિંવા ગૃહસ્થ, તોયે તે એકજ જાયાતળે બીજાંઓનીસાથે મળેછે, એજ તેણીને અથવા તેને બીજાંઓસાથે છુટથી વાતચિત કરવાનો દક બખ્શેછે. તોયે દજી ઘણે મોટે ખાંચરેની એવી મજ્જેસમાં છુટથી એકબીજાંસાથે ભેળાવાની ઘણી છીટછે, જે ડાલાં માણસો ખરેખર દેલગીર થવાબેગ ગણેછે. એકબીજાંસાથે ભેળાવાનેજદલે એકાદ ખુણાંમાં પડેલી “ટેબલ” આગળ જઈ બેસી રહેવું, અને તેઉપર મુંઝલી “આલબમ,” અથવા એવીજ કાંઈ બ્રીજ ચિત્રપોથી જેવામાં જાણે કેવાએક મશ્ગુલ થઈ ગયા હોય, તેવો દેખાવ કરવો, અથવા બીજાં તમારાજજેવા સ્વભાવનાં એકાદ મિત્રસાથે વાતે વળગીને બંધાયે વખત પુરો કરવો, એ ઘણું બીવકુદાઈભરેલુંછે, અને તેટલામાટે તમો ગમેએવા શર્મજી હોય, તોયે તે ન માફ થઈ શકેએવુંછે.

એવી સાંજની મજ્જેસમાં દાખલ થતીવેળા એક ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થ પોતાની ટોપી હાથમાં પકડી તે દેવાનખાનાંમાં સાથે લઈ જાયછે. ગૃહસ્થોથી એવી મજ્જેસમાં બેસી રહી શકાતું નથી. અગરજે બેસ્વાની અગત્યજ પડેછે, તો થોડી બીડવાળા એકાદ ભાગમાં જઈ બેસ્વામાં આવેછે. તેમ વળી એક ગૃહસ્થ એકજ જગ્યાએ ઘણો વખતસુધી ઉભો પણ રહેતો નથી. એક ઓરડામાંથી બીજા ઓરડામાં જવાને ગભરાયા કરવું, એ ચોકસ દેખાડેછે, કે તે ઘણી મંડળીમાં નવોજ દાખલ થયેલો હોવો જોઈએ.

અગરજે તમે એક દેવ, ત્યાં ખીછ ખાતી ફરતી ન દેવ, તોજ નમારી ફરતીઉપરથી ઉડીને તે કાંધને ઘેરવા આપવાનો વિવેક કરે.

જે આનુઆ અને ગુદસ્થ ગાથવગાડી વ્હણતાં દેવ, તેઓને જે ધર-ધણિયાળી ગાવાની કે વગાડવાની અર્જ કરે, તો તેણીની અર્જ તરત કરી-કારવી લેઈએછે. તેમ કરવાઆગમય ધરધણિયાળીપાસે કાસાવાસા અને ઘોઠોસ કરાવવી, એ ધણું અવિચેડીછે. તેણીની ગાવાવગાડવાની અર્જજ એકરીને સામાને માનલરીછે. યાદ રાખવું, કે કાંઈ પંદોણાંને ગાવાવગાડ-વાની અર્જ કરવાનો દર માત્ર ધરધણિયાળીનાજછે, અને તેટલામાટે કાંઈ ખીલ્તે પંદોણાં. પછી તે આનુ દેવ કે ગુદસ્થ, જે ગાવાવગાડવાની અર્જ કરવાની ખીઅદખી કરે, તો તેણીને અથવા તેને કાંઈ અવાનું કાદારી નમ-નનાજસાથે ના પાડવામાં આવે, તો તેમાં કશું અવિચેડી નથી. તેમ વળી ધરધણિયાળીએ પણ કાંઈની મર્જીઉપરાંત ગાવાવગાડવાને ધણી ઘાં-ઠોસ કરવી નહીં.

અગરજે મળસેસમાં કાંઈ ગાનું કે વગાડનું દેવ, તો તેવેગા એક-દમ ચુપ ઘેરવું લેઈએછે. યાદ રાખવું, કે તેઓ તે ખીલ્ત પંદોણાંઓની ગમતનેમાટે કરેછે. અને તેટલામાટે તેથી વખતે વાત કરવી, એ ધણું દસકાં ધણીનું કામછે.

અગરજે મળસેસમાં કાંઈ ગુદસ્થ રમુછ ગાયનો ગાવાનું માથે લે, તો તેને ખુબ ધ્યાન રાખવું, કે તેમાં અનીનિલયું કશું દેવ નહીં. કેમકે એક સારી મળીમાં એવાં ગાયનેનેજ નહીં, પણ તે ગાનારાઓને પણ અનાંકરણથી ધિક્કારવામાં આવેછે.

જેઓ ગાતાં અથવા વગાડતાં દેવ, તેઓએ વ્હણવું લેઈએછે, કે કંબાણ કરવાકરતાં એકાદ એ ન્દાનાં ગાયનો, કે ધણાં મોટાં ગાયનનો થો-હોક ભાગ ગાવાવગાડવાથી મંળીને જેટલી ખુશી ઉપજશે, તેનાંકરતાં કંબાણ કરવાથી ઉત્તરો કંટાળો આવવા માંડશે. અગરજે તમારાં સાંભ-ળનારાઓને તમારું ગાવું કે વગાડવું પસંદ પડશે, તો તેઓજ તમોને વધારે ગાવાવગાડવાની ખુશીસાથે અર્જ કરશે, અને એવીરીતે અર્જ કર-વામાં આવે, એજ તમોને એકરીને મુઆરકાદી લેવાલેગ બનાવે. મં-ળી લેઈને તેનેસાયકનું ગાનું કરવું લેઈએછે. જેમ વાતચિત મંળીને-અનુસરતી કરવી લેઈએછે, તેમ ગાયન પણ મંળીનેઅનુ કરવું લેઈએ-કે. ગંભીર માણસોનીદુરુર રમુછ ગાયન કરવું, અને ઠોસીઆઓનીદુરુર ભીર ગાનું ગાવું, એ અર્થ એકમેકથીઉત્તરુંછે, માટે કેહેવતછે, કે

“જેવો દેશ તેવો વેપ,” તેમ જ્યાં જેમ ડીક લાગે તેમ કરવું; પણ આ-
ટણુંતો યાદ રાખવું, કે જે તમો સારીરીતે ગાદવગાડી શકતાં હોવ, તોજ
ગાવાવગાડવાનો યત્ન કરવો, કે જેથી તમારાં સાંભળનારાંઓવચ્ચે તમારી
હારી થાય નહીં.

સાંજની મજલેસમાં ખનતાંસુધી જાણીતી ખાનુઓ અને ગૃહસ્થોને
ગ્રાહાવવાથી તે વધારે ફતેહમંદ ઉતરેછે. “જાણીતાં” એટલે માત્ર નામે
મોટાં કે પૈસાદાર નહીં, પણ જેઓ પોતાની અક્લદુશ્ચારીનેમાટે જાણીતાં
હોય, કે મોટા હોદ્દા ધરાવતાં હોય, સખાવતનાં કે એવાંજ ખીજાં પરો-
પકારી કામમાં નામ કાઢાડ્યું હોય, ઇત્યાદિઓ કે જેઓ હંમેશાં મંળી-
નાં આગેવાનતરીકે ગણાયછે, તેવાંઓને નોતરવાં જોઈએછે.

પરોણાંઓ જેમજેમ આવતાં જાય, તેમતેમ તેઓને આ આપવામાં
આવેછે, અને સાંજ પડતાં તેઓવચ્ચે “આદસ-કીમ” ફેરવવામાં આવે-
છે. અગરજે ખાનું પણ હોય, તો દરેક ગૃહસ્થને અક્કેરી ખાનુસાથે મે-
ળવી આપવામાં આવેછે, (જુઓ “ખાનાંની મજલેસ.”); પણ જે
કાદ ખાનુ રહી ગઈ હોય, તો ખાનાંઉપર જતીવેળા જે ગૃહસ્થ તેણીની-
સાથે છેલ્લો વાતે ઉભો હોય, તેને તેણીનીસાથે ખાનાંની “ટેન્ડ” ઉપર
જવું જોઈએછે. અલખતાં, તેને યાદ રાખવું, કે જે તેને કાદ ખીજાં ખા-
નુસાથે આગમચથી મેળવી આપવામાં આવ્યો હોય, ત્યારેતો તેજ ખાનુ-
નીસાથે તેણીની હાઝરીમાં રહેવાને તે બંધાયજોછે. દરેક ખાનુને અક્કેકા
ગૃહસ્થસાથે મેળવી આપવાને ઘરઘણિયાણીએ સંભાળ લેવી જોઈએછે.
(જુઓ “ખાનાંની મજલેસ.”)

એવી મજલેસનેમાટે જેમ બનેએમ ઘણી કુસાદે જગ્યા હોય, તો
સાઈ. ઓરડામાંહેલી સગવડભરી જગ્યાઓમાં આરામ આપેએવી એકા
કરી રાખવી, પણ વચ્ચેની જગ્યા જેટલી બનેએટલી ખાલી રાખવી જોઈ-
એછે. હાથે દોરેલાં કે જાપેલાં ચિત્રો, કે ચોપડીચોપાનિયાં તથા વર્ત-
માનપત્રોમાંથી કાપી કાઢાડેલા ટોચકાઓ, કાપલાઓ, ચિત્રો, ઇત્યાદિ એકઠાં
કરી એકાદ સુંદર કોરાં પાનાંની ચોપડીમાં વળગાડેલા એવી ચોપડીઓ, “
વગેરે નવાઈની અને રમુજની ચોપડીઓ “ટેન્ડ” ઉપર ગોઠવી રાખવી
જોઈએછે.

અગરજે પરોણાંઓમાં કાદ ઘણો જાણીતો ગૃહસ્થ કે ખાનુ હાઝર

ણાય નહીં, અને ત્યારપછી ન જણાય તેમ ત્યાંથી વગર ગડબડ કરવે સ-
ટકી જવું વધારે સજાહકારક છે.

સાંજની મજલેસોમાં પંરોણાંઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાનો આગળ
રવેયો હતો, પણ તે હાલમાં નિકળી ગયો છે. એવી મજલેસમાં સાંથે મળ્યાં
એટલે બધાં એકસરખાં ગણાય છે, અને તેટલામાટે ભારખોજથી કે મગર-
રીમાં રહી ફર્યા કરવું, એ ઘરઘણિયાણીને અપમાન કરવાખરાબર છે. હજી
પણ અસલી વિચાર ધરાવનારા કેટલાક યજમાનો પોતાનાં પંરોણાંઓની
એવી મજલેસમાં એકખીજાંસાથે મુલાકાત કરાવે છે, પણ તેમ કરવાનેલીધે
સર્વેથી મોડે આવનારાંઓને એક જાતની લાંખી અને કંટાળાભરેલી ક્રિયા-
માંથી પસાર થવાની ફર્ પડે છે, અને જેથી તેઓને ઘણું ભારી પડે છે.
તેનાંકરતાં અંદર દાખલ થતાંજ મજલેસને નમીને સલામ કરી સઘળાંમાં
ભેળાઇ જવું વધારે સુતરું અને થોડું કંટાળાભરેલું છે. એકખીજાંની
ઓળખાણ કરાવવાઆગમત્ય તેવિધે બંધે આજુનો વિચાર જાણી લેવો
જોઇએ છે. (જુઓ “ઓળખાણ કરાવવાવિધે.”)

એવીજ સાંજની મજલેસમાં કેટલીકવેળા નાચવાનું પણ હોય છે. અ-
ગરજો તમોને મજલેસવિધે કશી ખબર ન હોય, અને તમો તો યજમા-
નને ત્યાં માત્ર રીતસર મળવા ગયાં હોવ, અને ત્યાં જવાપછી તમોને જ-
ણાય, કે તેને ત્યાં મજલેસ ઓલાવવામાં આવી છે, તો તેથી ગભરાવું નહીં,
પણ થડે સ્વભાવે યજમાન કે યજમાનાની મુલાકાત લઇ જલ્દીથી ત્યાંથી રજા
લેવી. પણ જો તેઓ તમોને મજલેસમાં સામેલ થવાનો આગ્રહ કરે, તો
ખુશીસાથે તે કબુલ કરવું, પણ જો તમોને એમ જણાય, કે ત્યાં રહેવા-
નો આગ્રહ ખરાં દેલથી નહીં, પણ માત્ર તમોને ખુશી કરવામાટે કર્યામાં
આવ્યો છે, ત્યારેતો ન થોડાવામાટે તમારી દેલગીરી જણાવી રંજાજ લેવી
વધારે સાડું છે. વગરજાણવે તમો ત્યાં જઇ લાગ્યાં તેમાટે તમોએ તરતજ
મારી આડાવાની, કે દેલગીરી જણાવવાની કરી અગત્ય નથી, પણ તે
બનાવ વિત્યાંકેડે થોડા દિવસ રહીને ઘરઘણિયાણીને લખી જણાવવું, કે તે-
ઓને ત્યાંની મજલેસવિધે તમો અજાણ્યાં હતાં.

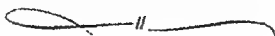
આ પ્રકરણ પુરું કરતાં વિવેકના એ હિમદા વચ્ચનો વધુ કેહેવાની રજા
લેયે છૂંચે. મજલેસમાં કદીપણ કોઇ પંરોણાંની કોઇ ચોકસ ટેવઉપર, કે
તેના ગુણદોષઉપર ટીકા કરવી નહીં. કોઇની પછવાડેથી ઢંકડી કરી તેને
ખીજાંઓની રમુજનો ભોગ કરવો, તેનાંકરતાં કોઇની ઝાડ જોઇ, તે ઝાડ

સવારની અને સાંજની મજ્જેસો.

આપણું પોતાનામાં હોય, તો તે સુધારવાનો યત્ન કરવો વધારે સારું છે.

વળી આખી મજ્જેસમાં સૌકરતાં ડાહ્યાપણવાળો હુંજી, એવું હોય ત્રાણવાથી દુર રહેવું ઘણું વિવેકીય છે. વાતચિત કરતાં સામે યાતનાર ઓટો છે, એમ ઝટ કહી દેવું, એ ઘણું અવિવેકીય અને દલકાં માણસનું કામ છે. સામે ધણી ઓટો હોય, તોયે તેની બૂઝ ઘણું નર્મ સ્વભાવે દેખાડવી. યજ્ઞમાનને ત્યાં જોવા મુંઢલાં ચિત્તાં, ઇત્યાદિઉપર દીકા કરવી, એ કાંઈજ નથી પણ તેના માલિકની મરખરી કરવાજાયજી, સારે તેમ કરવાથી દુર રહેવામાં ડાહ્યાપણું છે. એવાં અવિચારી દીકા કરનારાંઆ મો-હેવેલુંજે અજ્ઞાપામણાં પડી જાય છે, અને પછી તેઓને કાંઈ પોતાને ત્યાંની મજ્જેસમાં યાત્રાવવાને આદાતું નથી. એવાં માણસો પછી વારંવાર ક-યાંદ કરે છે, કે “અમોને કાંઈ મજ્જેસમાં યાત્રાવતું નથી,” ઇત્યાદિ, પણ તેમાં ખટું જોતાં તેઓને પોતાનેજ વાંકું છે.

મજ્જેસ જે અઘ્યાયોમાં મળી હોય, તેજ અઘ્યાયોમાં પરીણાં-ઓએ પોતાની યજ્ઞમાનાની મુલાકાતે જતું જોઈએ, પણ જો તેમ કરવાને ન થતી શકે, તો મજ્જેસવિષે પોતાની ખુશહાલી જાહેર કરી એક “કાર્ડ” મુકી આવવો ઘટે છે. જે જાનુએ તમારી મઝાદનેમાટે ખચે કીધા, મેહનત લીધી, અને જેણીએ તમાને પોતાને ત્યાં નોતરીને માન આપ્યું, તેણીનાંતરફ એટલો વિવેક જતજાવવાની તમારી ફરજ છે, કે જે અદા કરવાથી મંડળીમાં ભાઈચારો વધે છે.

પ્રકરણ ૮ .

નાયની મન્ડેસ.

BALL-PARTY.

(બૉલ-પાર્ટી.)

જે દેશીઓમાં નાયના મેળાવડામાં જાનુઆરિયે તથા ગૃહસ્થોએ એક-મેકસાથે વળગીને નાયવાનો રડ્યો નથી, અને તેટલામાટે આ પ્રકરણની જાગી અગત્ય નથી, તોયે જો દોઢવાર એવી નાયની મન્ડેસમાં સામેલ થવું પડે, તો નાયવાસિવાય બીજી સઘળી બાબતોમાં ફેવીરીતે વર્તવું, તથા ઇંગ્લેન્ડમાં નાયની મન્ડેસનેલગતા વિવેક ફવાછે, તે બાલુવું દરેક વિવેકી દેશીને અગત્યનું થઈ પડશે.

નાયની મન્ડેસ જે પ્રકારની હોયછે; એક “જાહેર” અને બીજી “ખાનગી.” જાહેર નાયની મન્ડેસોમાં આખું લોકમંડળ આવી શકે-છે. લશ્કરી અને દરીઆવર્ધીખાતાના અમલદારો પોતપોતામાં એવી જાહેર નાયની મન્ડેસો મેળવેછે. જાહેર નાયની મન્ડેસમાં દાખલ થવા-માટે “ટિકેટો” ખરીદવી પડેછે. વળી દોઢ જાહેરખાતામાં, અથવા સ-ખાવતનાં કામમાં મદદ કરવાસાડે પણ ઉધરાણાંથી એવી જાહેર નાયની મન્ડેસ મેળવવામાં આવેછે. “લંડન”માં એવી મન્ડેસને લોકમંડળ જાઝું પસંદ કરતું નથી, તોયે કેટલાકો તે સખાવતનાં કામમાં મદદનેમાટે ક્યાંમાં આવેછે, એવા રૂઝ વિચારથી તેમાં ભાગ લેછે.

અલખતાં, જાહેર નાયની મન્ડેસમાં સામેલ થતીવેળા સાથે તેની “ટિકેટ” રાખવી પડેછે. તેમજ લશ્કરી, કે એવીજ બીજી નાયની મન્ડેસમાં સામેલ થતીવેળા તે નાયનાં તેજાંને “કાર્ડ” સાથે લઈ જઈ દરવાજાઉપર ઉભેલા, અથવા નક્કી કીધેલા દોઢ અમલદારને આપવો જો-

કચ્છે. તેમ કરવામાટે તે તેડાંના “કાડ” ઉપરજ જણાવેલું હોયછે :
તોયે ફેટલીકવાર તેમ જણાવ્યામાં આવતું નથી, અને તે એવીજ મનસ-
અથી કે સઘળાં પંડોળાંએ તેવિધે અલખનાં સારીપંદે જાણેછે.

ખાનગી મજલેસનાં તેડાંના “કાડ” કે ચિટ્ટી સાથે લાવવાની અગ-
ત્ય નથી. પણ જો “આસ માસ્કે” કે અથવા “માસ્કેડે” માં જવાનું
હોયછે, કે જ્યાં તે દોણ ધણીછે, તે આગખી સદાય નહીં, ત્યારેતો તેડાં-
નો “કાડ” કરવાજાઉપર દેખાડવાથીજ પંડોળાંથી અંદર જવાજ શકાયછે,
અને તેમ કરવાની ધણાંક કારણોનેલીધે ફક્ત પડેછે, એવીવેળા “કાડો”
કરવાજાઉપર દેખાડવામાટે તેમાંજ અર્જ કર્યામાં આવી હોયછે.

સ્ત્રીપુરુષોએ એકબીજાને વળગાને ભરમજલેસમાં નાચવાનો રસયો
જાતોછે કે મોટો તેવિધે અત્રે કશું ન જણાવનાં માત્ર એટલુંજ કહ્યું છે,
કે ખુદ સુધરેલાં લોકોમાં પણ એવિધે મનદેરછે. નામાંકિત “ફેન્ચ” લખ-
નાર મોસિયરે જણાવેછે, કે “નાચવાનાંકરનાં બીજાં કાંઈપણ વધારે
અગત્યનું માણસનેમાટે નથી.” જ્યારે બીજો લખનાર ચેમ્બરલીન કહે-
છે, કે “તે (નાચવાનું) કાયમ થઈ ગયેલી એક સૂખીઈછે, કે જે
કબુલ કરવાને ડાહ્યાં માણસોને પણ ફક્ત પડેછે.” ગમે તેમ હોય,
તોયે નાચવાનો રવાજ હવે એટલોતો જડ થઈ ગયોછે, કે તે “યુરોપ” નાં
સુધરેલાં લોકોનો એક મુખ્ય વિવેક થઈ પડ્યોછે, કે જેવિના તેઓને આ-
લસતું નથી, અને દરેક સભ્યતાવાળાં સ્ત્રીપુરુષને તે વિવેક હાસિલ કરવાની
ઝરૂર થઈ પડીછે.

નાચનાં તેડાં કશ દિવસથી તે ત્રણ અઢવાડિયાં કે એક મહિનોઆ-
ગમઅથી કરવામાં આવેછે, અને તેઓનાં પાછો ઉતરે ઉતારવળે વાગવાની
અગત્યછે. નાચની મજલેસનાં નોતરાં એક ઘરધણિયાણીને નામે કરવામાં
આવેછે, અને તેમાં ઘરધણીનું નામ કદીપણ દાખલ કરવામાં આવતું નથી;
પણ જો વજમાન કુંવારો હોય, કે રંગયંત્રો હોય, તો પછી નોતરાં તેને
પોતાનેજ નામે કરવામાં આવેછે. અગરજો તે રંગયંત્રો હોય, પણ જો
તેની મોટી વયની એટી હોય, તો આપ તથા એટી અંધિને નામે નોતરાં

૧ Bal Masque, or Masquerade આ જાતની નાચની મજલેસમાં સામેલ
ચનાર દરેક જણ ખોટી બનાવતરું મોંડું, તથા બીજી છુપા લેખાશ પહેરી આવેછે. એમ ક્યોંકી
તે કોયુંછે, તે આગખો શકાતું નથી. કેરેછે, કે એટી જાતની નાચની મજલેસથી ઘણીકવાર અનીતિ
દેખાયછે, એટલામાટે સમજી દેવેજો એવી જાતના નાચને ધિક્કારેછે, તથા પોતે સામેલ થતા નથી,
તેમજ પોતાનાં કુટુંબને પણ ચલા દેતા નથી.

કરવામાં આવેછે.

અગરલ્લે નાયની મજ્જેસ મેળવનાર બાનુની ઓળખાણ થોડીજ હોય, યા ઓળખાણ બોહોળી હોવાજતાં તે મોટાં લોકોમાં ઝાઝી ન હોય, તો પોતાનાં કરતાં કાઠ વધારે ઉંચી પદ્ધતીની સહીની સાથે મળીને તેણી નોતરાં કરેછે, કે જેમાં તે સહીનાં ઓળખાણવાળાંઓને નોતરવામાં આવે-છે. અગરલ્લે તેમ કરવામાં આવેછે, તો તે તેડાંના “કાર્ડ” ઉપર તે સહીનું નામ, તથા તેણીની “સલામસાથે” કરી જણાવ્યામાં આવેછે, કે જેથી નાય આપનાર બાનુથી અબ્બાણ્યાંઓને તેડાં જાયછે, ત્યારે તેઓ જાણી લેછે, કે તેઓને તેડાં ફલાણી તેઓની સહીતરફથી કરાવ્યામાં આવ્યાંછે. મંડળીમાં નવાંજ દાખલ થયેલાં, અથવા પોતાની ઓળખાણ વધારવાની કાળજી રાખનાર ધણીધણિયાણીને એમ કરવાની વારંવાર ઝર પડેછે.

અગરલ્લે કે નાયની મજ્જેસ બોલાવતી હોય, અને પોતાની ઓળખાણવાળી અને બોલાવી હોય, પણ ગને કંતી સાથે કશી ઓળખાણ ન હોવાથી તેણીને તેડું ન હોય, તોપણ ગને ખની સાથે મિત્રાઈ હોય, અને તેણીની ઇચ્છા કંતી આપેલી નાયની મજ્જેસમાં સામેલ થવાની હોય, તો તેણી પોતાને પણ તેડું કરાવવામાટે અને અર્જ કરેછે, જેણી તેવિધે કંને લખી જણાવેછે. હવે જો કંને કશી અડચણ ન હોય, તો ખની ઉપર આહાર કરવામાટે તેણી ગને પણ પોતાને ત્યાંની નાયની મજ્જેસમાં પધારવાનું નોતરું કરેછે, પણ તે નોતરાંનાં “કાર્ડ” ઉપર આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે “ખની સલામસાથે” કરી લખવામાં આવેછે. પણ જો કે અને ખને કશી ઓળખાણ ન હોય, ત્યારેતો તેમ અર્જ કરી શકાતી નથી. તેમ કરવામાટે થોડીપણ ઓળખાણ તો હોવીજ જોઈએછે. એવીરીતે એક મિત્રની મારફતે હરકોઈને ત્યાંની મજ્જેસમાં સામેલ થવાનો રવાજ ઇંગ્લેન્ડમાં ઘણો સાધારણછે.

અગરલ્લે એકજ કુટુંબમાંથી એક કરતાં વધારે જણાંને નોતરું કરવાનું હોયછે, તો તે દરેકને નામના જુદાજુદા “કાર્ડો” મોકલવામાં આવેછે, અને તેનો પાછો ઉત્તર બીજેજ દિવસે ધરધણિયાણી ઉપર મોકલવો જોઈએછે.

એક નાયની મજ્જેસ દેલખુશ થાયએવી કરવામાટે સારા મોટા ઓરડાઓ, સારાં ગાયનનાં વાજાંત્રો, સારા સ્નેહીઓનો મોટોસરખો મેળાવડો, આ સઘળું ઘણું અવશ્યનુંછે. નાયનો એક નહાનો મેળાવડો ઘણો સુસ્ત લાગેછે, તેટલામાટે નાયનો મોટો મેળાવડો કરવાઆગમય તે કરનારે પૈસાની મોટી રકમ, ઘણો વસ્ત્ર, અને પુષ્કળ ધીરજ ખર્ચવાસાથે તૈયાર થઈ

કામીછે, તેવીજરીતે વળી જોઈએ તેકરતાં વધારે ગરદીવાળી મજલેસ પણ નકામીછે.

નાયનેમાટે લગલગ ચોરસ ચોરડો હોય, તો સારું; પણ જો તેની પોહોળાઈકરતાં લખાઈ રહેજ વધારે હોય, તો વધારે સારું, કેમકે કેટલીક જાતના નાચીમાં તેવો ચોરડો વધારે સગવડ પડતોછે. એક ઘણો લાંબો, પણ ઘણો સાંકડો ચોરડો નાયનેમાટે બિલકુલ નકામો ગણાયછે.

નાયના ચોરડામાં એક સારી પાર્ટયાની ભાંય વધારે અગત્યના ધરાવેછે, એક ખાનગી ઘરમાં નાયના ચોરડામાં ગાલીચો બિલાડીને તેઉપર “હાલંડ” કપડું^૧ સારીપેઠે તાણીને જડી લેવામાં આવેછે.

નાયનારાંઓની સગવડ અને સુખનેમાટે પુરતી રોસ્તી અને દવાનો પુરતો આવજાવ ઘણાંજ અવશ્યતાંછે. અગરજો નાયના ચોરડામાં ઘણી ગર્મી પડતી હોયછે, તો ચોરડામાં સગવડવાળી જગ્યાઓઉપર બફાંનાં મોટાં હીમડાં મુકવામાં આવેછે, કે જોથી ચોરડામાં થંડક રહે. વળી એવી વખતે ખીજ જાતની રોસ્તીઓકરતાં વિજળીક રોસ્તીઓ વધારે પસંદ કરવામાં આવેછે. જેમ સારાં ખાનાંનેમાટે ઉચી જાતનો દારૂ અગત્યનોછે, તેમ નાયની એક સારી મજલેસનેમાટે ઉંચા પ્રકારનું વાહન પણ અગત્યનુંછે, અને તેટલામાટે તેપછવાડે વધુ ખર્ચની અખીલાઈ કોઈપણ ગાલી ધરધણિયાણી કરતી નથી. નાયવાને શોખીન બાનુઓને “પિયાનો” વગાડવા એસાડી દેવી, કે ઘોડાક શિખાઉ ગૃહસ્થોને વગાડવા એસાડવા, એ ખીજાં નાયનારાંઓની મોજમાં ખલલ કરવાખરાબરછે, અને તેથી તેઓ નારાજ થાયછે. નાયનેસાડે હરકોઈ વાહન વગાડવું, એ તે દુત્તરના ખરાબર શિખેલાં આદમીઓનું, અને ઘણાં લાંબા માદાવેરાવાળાઓનું કામછે, માટે નાયની ખાનગી મજલેસ મેળવનારાંઓએ તે દિવસે સારાં વાહન વગાડનારાંઓને બોલાવવા જોઈએછે. એક ન્હાનીસરખી મજલેસનેમાટે એકાદ “પિયાનો,” અને તેનીસાથે વાંસગી વગાડવાથી મજાદનું વાહન બની શકેછે.

બાનુઓનેસાડે ખાસ રાખેલા ચોરડામાં ઘણીસરખી મોંઘાં જોવાની આરસીઓ ગોડવતી જોઈએછે; તેમ વળી તેણીઓના આસે અને પુશાકો નાયતાં ચુંધાઈ જાય, તો તે પાછા દરોસ્ત કરવામાં મદદ કરવામાટે સ્ત્રી-નાકરોને ત્યાં રાખવી જોઈએછે, તથા તેજ ચોરડામાં તેણીઓની શાળો

તથા ઉપર ઓઢવાના જબ્બાઓ ટાંગવામાટે આંકડાઓની હારો ગોઠવવી જોઈએ. દરેક જબ્બા કે શાળાનીઉપર અક્કેટ્રી “ટિકેટ” તે ધરાવનાર આનુનાં નામની મારવામાં આવેછે, અને તેનીજ અક્કેટ્રી ખીંછ નકલ ખુદ તે આનુને સ્વાધીન કરવામાં આવેછે. નાચનાં જે પુશાક જરાપણુ દોડેતુડે, તો તે તરત દરોસ્ત કરવાસાથે સોયદોરો પણુ ત્યાં રાખવો જોઈએ. “રીફ્રેશમેન્ટ-રૂમ” માં ઉંચી જતની ડ્રાઈ, “લેમોનેડ,” “આઈસ-ક્રીમ,” “વાઈન” અને “બિરિકટ”નો મોટો જથ્થો રાખવો જોઈએ. અગરજે તેમ ગોઠવી રાખવાનું ન દાવે, તો નાચનારાંઓનીવચ્ચે નૌકરોમારફતે તે ફેરવવામાં આવેછે.

નાચની મળ્લેસ ઓઢાવી હોય, તે દિવસે ખાનું આપવું કે નહીં, તે યજમાનની નાણુંસંબંધી હાલતઉપર આધાર રાખેછે. અગરજે પૈસાનો કશો સવાલ ન હોય, ત્યારેતો ખાનું આપવું ફીક લાગેછે, અને તે ઘણુંકરીને એકાદ પેદેસે વાંધેનાં પોંદોંચખાનાંમાં વરદી આપી ખાસ બનાવ્યામાં આવેછે. એમ કરવાથી યજમાનની, તેમજ તેના નૌકરાની સઘળી મેહેનત અને કડાકુટ તળી જાયછે, અને વળી યજમાનાની તેવિયેની કાળજી તથા ચિંતા દુર થાયછે. અગરજો એટલું નાણું ખર્ચવાની યજમાનમાં તાકાત ન હોય, તો ઘરમાંજ ખાનું તૈયાર કરાવવું, પણુ તે ગમેએવું સાદું હોય, તોયે તે ઉંચા પ્રકારનું અને પુષ્કળ હોવું જોઈએ. નાચનારાંઓ ઘણુંકરીને “ભુખાં ડાંસ” જેવાં થઇ જાયછે, અને જો પછી ખાવાનું જોઈએએવું અને જોઈએએટલું હોતું નથી, તો તેઓનાં દેહ દુઃખાયછે.

હમણાંહમણાં નાચનેજ દિવસે ખાનું પણુ આપવાનો આલ ઓછો થતો જાયછે, કેમકે તેમ કરવાથી ખુદ ધરધણિયાણીને ઘણીક સામડી મેહેનતમાં પડવું પડેછે, અને સાથે પરાણુંઓને તેઓની નાચની મળ્લેસમાં ખસલ થાયછે. તોયે મ્હોં સમારવાનું, અને તે પણુ ઉંચી જતનું અને પુષ્કળ રાખવાની તો અગત્યજાછે.

આ બાબતમાં “ફ્રેન્ચ” લોકોની રીત વધારે પસંદ કરવાજોગછે. લાંબી “ટેબ્લો”ઉપર ખાનું ગોઠવવામાં આવેછે, જેની માંહેલી બાજુએ નૌકરો ઉભા રહેછે, કે જેઓ દરેક પરાણુંને જે જોઈએ તે આપ્યા કરેછે. કાંઈ ત્યાં બેસતું નથી, કેમકે ત્યાં બેસવાનું કશું હોતું નથી, પણુ જો બેસ્વામાટે બેઠકા ગોઠવેલી હોયછે, તો તે બીંતની બાજુતરફ ખાનુઓને સાથે ગોઠવેલી હોયછે, તોયે ગૃહસ્થો તો ઉભાજ રહેછે. ગર્ભાની રૂતમાં બર્ફમાં થંડી કીધેલી તરેહવાર અને ઘણીક ખાવાની વસ્તુઓ રાખવી જો-

તાનાં ઓળખીતાંઓ અને મિત્રોસાથે ગમેતેમ સલામઅદામ કરવાને કરી અડચણ નથી. તોયે એવીરીતે માત્ર એકજવેળા ઘરઘણિયાણીને સલામઅદામ કરવી જોઈએ. તેમ વળી બિલકુલ તેમ કરવાને બૂલી જવું નહીં, યા તેણીનીપાસે જઈ “કેમછ, કેટલાંનાં ખાગમાં ઉત્યાં?” કત્યાદિ બીઅદબીલયાં પ્રસ્નો તેણીને કદીપણ પુછવા ન જોઈએ. એમ કરવું જણેજ ખીવકુદામલયું” તથા અવિવેકીછે.

અગરજો આગમચથી ઓળખાણ કરાવવામાં આવી ન હોય, તો એક બાનુથી કાઠ પારકા ગૃહસ્થસાથે કાઠ ઝાહેર નાયની મળ્લેસમાં સાથે નાયવાનું કણુક કરી શકાતું નથી; પણ જો ઓળખાણ ન હોવાજનાં પોતાનીસાથે નાયવાસાર તે ગૃહસ્થ તે બાનુને અર્જ કરવાની બૃજ કરે, તો તેને ઉગવવામાટે “હું આગમચથી ખીન ગૃહસ્થસાથે નાયવાને કણુક થઈ ચુકાણું,” કે “હું થાકી ગઈછું,” એવું ખોટું બાદાડી તેણીએ તેને ઉગવવો નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી તો એવું સાચત થાયજે. કે જાણે તેણી ઓળખાણ કરવાઅર્થે વિવેકને ગણકારતી નથી. તેણીના સાદો અને સેહેલા ઉત્તર માત્ર એજછે કે, જો કાઠનીમારફતે તે ગૃહસ્થ તેણીની એકવાર ઓળખાણ કરવાની તરફી લેશે, તો તેણીને તેની માંગણી કણુક કરવાને ઘણી ખુશી ઉપજશે. પણ આ વિવેક માત્ર ઝાહેર મળ્લેસમાંજ આવી શકેછે. કાઠનાં ઘરની ખાનગી મળ્લેસમાં તે ચાલી શકતો નથી. તેમજ ઝાહેર નાયની મળ્લેસમાં જો કાઠ પારકા ગૃહસ્થ કાંઈ મ્હોં સમારવાનું કાઠ બાનુને આપવા માગે, તો તે તેણીથી લઈ અથવા ખાઈ શકાતું નથી; એવી કાઠ ઝરનેમાટે તેણીને તેણીના પિતા, ભાઈ, અથવા કાઠ વૃદ્ધ ઉમરના મિત્રઉપર આધાર રાખવો પડેછે. કાઠ ખાનગી મળ્લેસમાં તેમ ચાલી શકેછે, કારણકે ત્યાં કાઠર થયેલાં દરેક પેનાણાંની આબરનેમાટે યજમાન અને યજમાના ગ્રામીનજેવાંછે.

નાયની મળ્લેસ ખાનગી હોય, તોયે યજમાનાનાં કુટુંબમાંહેલું કાઠ ઓળખાણ કરાવે નહીં, ત્યાંસુધી એક ગૃહસ્થથી એક બાનુને પોતાનીસાથે નાયવાની અર્જ કરી શકાતી નથી; તેમજતાં પણ જો કાઠ ગૃહસ્થ માગીના વિવેકથી ઉલટો જઈ એક બાનુતરફ તેમ કરવાની બીઅદબી કરે, અથવા ઓળખાણ કરવાની છુટ લે, તો તે ઝાહેર મળ્લેસમાં આવેલા એકાદ તરકડો પુરૂષ હોય, એવીરીતે તેનીતરફ તે બાનુએ વર્તવું નેહતું નથી, કેમકે તેમ કરવાથી તેણીના યજમાન અને યજમાના અર્થેને જાણે

તેણી અપમાન કરતી હોય, એમ દરેકે. ખાનગી મળ્લેસમાં એક મિત્રનાં એકજ છાયાતળે તેઓ સર્વે એકઠાં મળ્યાં, એજ યિના દરેક પરાણાંને એકબીજાં સાથે ભેળાવાને માટે બસ છે. .

એક ખાનુ અને એક ગૃહસ્થવચ્ચે સાથે નાચવા માટે જો એળખાણ કરાવી આપવામાં આવી હોય, તો તેથી તેઓએ લવિષ્યમાં પણ તે એળખાણ જળવળી રાખવાની કરી અગત્ય નથી. એવી એળખાણ કરાવવામાં આવી હોય, તોયે જો બીજે વખતે તેજ ગૃહસ્થ રસ્તામાં, બાગમાં, કે દરકાઠ બીજી જગ્યાએ જો તેજ ખાનુને ફરીથી મળે, તો તેણી જાણે તેને એળખતીજ ન હોય, એવીરીતે અખાડા કરવામાં આવે છે. નાચમાં થયેલી એળખાણ નાચે ત્યાં સુધીનીજ ગણાય છે, અને એવી પીછાણ થવા પછીથી બીજે પ્રસંગે તેના લાભ લેવો, એ એક અવિવેકી પુરૂષનું કામ છે.

નાચી રહ્યા પછી નાચના ઓરડામાં અહીંથી તહીં ચાલ્યા કરવું એ એક ઉંચી મંડળીનાં તરીકાથી ઉલટું છે. નાચી રહેવા પછી જોડિયણ ખાનુને તરતજ તેણીની સાથે આવેલી કાઠ વડીલ ખાનુને હસ્તક પાંચી સાંપી આવવામાં આવે છે.

કાઠ મોટા પ્રસંગને માટે ધારાપ્રમાણે પેહેરવો જોઈતો પુશાક પેહેરવા વિના એક નાચની મળ્લેસમાં દાખલ થવું ઘણુંજ અવિવેકી છે. વળી એવીવેળા સુદેદ રંગનાં, અથવા દરકાઠ બીજા ખુલા રંગનાં ચામડાનાં મુઝાં^૧ હાથે પેહેરવાં જોઈએ છે. હાથમાં મુઝાં પેહેરવા વિના ખાનુથી કે ગૃહસ્થથી નાચના ઓરડામાં એક ઘડી પણ દાખલ થઈ શકાતું નથી. જોયો નાચવાને ઘણાં શોખીન હોય છે, અને પેહેરવાસની બાબતમાં વિવેક જળવવાને ઘણાં ખંતી હોય છે, તેઓ મુઝાંની એક બીજી પણ જોડી પોતાની પાસે રાખી મુકે છે, કે જો એક ચુંથાઈ જાય, તો તરત બીજી પેહેરવા માટે કામ આવે.

એક ગૃહસ્થે કાઠ ખાનુના પુશાકને તુકસાની ન થાય, એટલા માટે પોતાથી બને એટલી સંભાળ લેવાની ફરજ છે, કેમકે બીદરકારીથી એક ખાનુને પુશાક ખરાબ કરવો, અને ત્યાર પછી માત્ર માફ માંગી છટકા જવું, એ કાંઈજ નહીં પણ મોટું બીચ્છદબીપણું છે. ઘોડેસવાર લસકરના અમલદારોથી એક નાચની મળ્લેસમાં “બુટ” સાથે ઘોડાને મારવાના કાંટા પેહેરીને આવી શકાતું નથી.

અગરજો નાચની મન્વેસનું નોતરું કણુલ કથું હોય, તો ત્યાં હાઝર થવાને, અને તે પણ વળી વખસર હાઝર થવાને કદી ચુકવું જોઇતું નથી. એક યજ્ઞમાનાતરફ એનાકરતાં વધારે બીઅદબીભયું અને અપમાનભયું બીનું ઘોઘું જ હશે.

નાચી રહ્યાપછી એક ગૃહસ્થે સાથે નાચનારી બાનુને તેણી મ્હેં સમારવા ઇચ્છે છે કે નહીં તે પુછવાની, અને જો તેણી હા પાડે, તો તેને તેણીને “રફિશમેન્ટ ઇમ”માં સાથે લઇ જઇને તેણીની આગતાસ્વાગતા કરવાની ફરજ છે. સર્વેથી છેલ્લાં સાથે નાચનારાંએની જોડીમાંહેલા ગૃહસ્થની ફરજ છે, કે જો ખાનું હોય, તો પોતાની જોડિયણ બાનુને ખાનાની “ટેબલ” ઉપર લઇ જઇ બેસાડવી; ત્યાં બ્યાંસુધી તેણી જમી રહે, ત્યાંસુધી તેણીની ખેદમતમાં રહેવું, અને ત્યારપછી તેણીને પાછી નાચના આરગમાં લઇ જઇ, જે બીજી વડીલ બાનુનીસાથે તેણી આવી હોય, તેણીનીઆગળ પોહોંઆડી આવવી. વળી બાનુની પણ ફરજ છે, કે તેટલો વખ તેણીએ તેજ ગૃહસ્થનીસાથે રહેવું.

હજીતો એકવાર સાથે નાચી રહ્યાં ન હોય, તેટલાંજ બીજીવાર પણ તેએએજ સાથે નાચવામાટે આગમચથીજ નક્કી કરી રાખી શકાતું નથી. પછી તેણીની સગતીથી એક ગૃહસ્થને ગમેએટલો આનંદ થતો હોય, તોયે તેને તેણીને નાચવાસારૂં વારંવાર અર્જ કર્યાં કરવી જોઇતી નથી. મુખ્યકરીને એકબીજાંસાથે પરણવાને કણુલ થઇ ચુકેલાં જોડાંએ આ આખતઉપર વિશેષ ધ્યાન આપવાની ફરજ છે. અગરજો એક બાનુ એક ગૃહસ્થસાથે નાચવાને કણુલ થઇ ચુકી હોય, તોયે નાચ શરૂ થતાંજ જો તેણી બીજા કોઇ ગૃહસ્થસાથે નાચવા માંડે, તો તેથી પહેલાં ગૃહસ્થે એમ ધારવું જોઇએ, કે તેણીએ એમ બૂલથી કયું છે, અને પોતાને તેથી ગમેએટલું માફું લાગે, તોયે પોતાનો સ્વભાવ થડો રાખીને પોતાને થયેલાં અપમાનવિષે અખાડા કરી જવું જોઇએ. તેનેજદ્દે ગડબડ કરી મુકી ખાતગી નાચની મન્વેસમાં કોઇ જાતનો નહારો દેખાવ કરવો, કે જેથી બીજાં પરાણાંએનાં દેલ ખાટાં થાય, એ કાંઇજ નહીં પણ પોતાના યજ્ઞમાન અને યજ્ઞમાનાને અપમાન કરવાજરાજર, અને ખુદ પોતાની ફજીહતી કરવાજરાજર છે. ઝાહેર નાચની મન્વેસમાં પણ એવો દેખાવ કરવો ઘણો હપકાઝાયક છે. એવીવેળા કે હરકોઇ બીજે પ્રસંગે મિદા સ્વભાવનું ડોળ ઘાલવું ઘણું જ વિવેકી છે.

અગરજો કોઈ ગૃહસ્થ વધુ વખત નાચમાં હાજર રહી શકતો ન હોય, તો તેણે નાચવાળા ઓરડામાંથી બનેએમ વગરગડબડ કરવે નિસરી જવું જોઈએ, કે જોથી તેનું જવું કોઈ જાણે નહીં, અને મંડળી તુટી ન જાય. અગરજો એમ નિસરી જતાં કેથે યજમાના મળી જાય, તો તેણીની રજા એવી હશે લેવી, કે તેવિધે બીજાં પરોણાંઓ કશું જાણે નહીં; પણ એમ રજા માંગવામાટે યજમાનાને ધુંડી કાઢાડવાની કરી અગત્ય નથી.

તેડાંમાં જણાવેલા વખતીપછી અર્ધા કલાકનીઅંદર પરોણાંઓએ હાજર થવું જોઈએ. ઘણુંકરીને રાત્રે સાડાનવથી દસ વાગતાસુધીમાં નાચ શુરૂ થાયછે.

ઝાહેર નાચની મજલેસમાં રાત્રે હડી વાગતાસુધીજ રહેવાઈ શકાયછે, કેમકે ઉંચે વાંધેનાં લોકો તે વખતપછીથી ઝાહેર નાચની મજલેસમાં થોઅવાને પસંદ કરતાં નથી.

જેઓને ગાયનનો શોખ અને માહાવેરો નથી હોતો, તેઓ સારીરીતે નાચી શકતાં નથી. નાચવાઅગાઉ અને નાચી રહ્યાપછી એક ગૃહસ્થ પોતાની જોડિયણ બાનુને વાંકો વળીને નમેછે. અગરજો એક ગૃહસ્થ પોતાનો સ્વભાવ જળવીને સઘળાસાથે મળતાવડો થઈ ન શકે, તો તેણે નાચમાં જવુંજ નહીં. કોઈ વખત ઘણી ખુશસુરત બાનુસાથે તે નાચે, તો તેમ વળી કોઈ વખત ઘણા સાદા દેખાવની બાનુસાથે પણ તેને નાચવું પડેછે, માટે તેનો કશો વિચાર તેને મનમાં લાવવો ન જોઈએ, તથા તેવિધે પોતાની નાપસંદગી કોઈરીતે ન દેખાડવાની કોશિશ કરવી જોઈએછે. અગરજો એક જવાન ખુશસુરત બાનુનેબદલે તેણીનીસાથે આવેલી કોઈ વડીલ બાનુને ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર લઈ જઈ બરદાસ્ત કરવી પડે, તો તે ખુશ સ્વભાવથી કરવી, અને જો તેમ કરતાં ઘણો કંટાળો છુટતો હોય, તોયે જાણે તેથી તેને ઘણી ખુશી પૈદા થતી હોય, એવો દેખાવ કરવો જોઈએછે. નાચમાં લાગ લેવાનેબદલે બારણાંઆગળ કે એકાદ ખુણાંમાં ભટક્યા કરવું જોઈતું નથી; તેણે દમ આંધીને ખાવાપીવા, કે વાતજ કરવા મંડી જવું જોઈતું નથી; જો કોઈ નજવી હરકત નડે, કે લગાર ભૂલથી અપમાન થાય, તો તે સાંખી જઈ હસતું મ્હોડું રાખવું; ટુંકાંમાં, પોતે પોતાને ભૂલી જઈ બીજાંઓની ગમત અને સગવડ વધે એવીરીતે વર્તવું જોઈએછે.

એકાદ બાનુઓ નાચની મજલેસમાં જતીવેળા હાથમાં ફૂલનો એક મોટો તોરો લઈ જાયછે, જેમાંહેલાં ફૂલોનો રંગ તેણીના પુશાકનાં ચોકસ

લાગતાં રંગસાથે મેળવવાની તેણીએ કાગેશ કરેછે, જેથી ઘણો સુંદર દેખાય લાગેછે; પણ એમ કરવામાટે પૈસાદાર બાનુએજ પૈરથી કરેછે, કેમકે તેમ કરતાં ખર્ચ ઘણો થાયછે. જે રૂતુમાં નાચ હોય, તેજ રૂતુમાં ઉગતાં ફૂલોનાં રંગસાથે પોતાના કીમતી પુશાકનો રંગ રાખવો, એ ખરેખર પૈસાદાર શોખીન બાનુએથીજ બની શકેઅમછે.

યજમાના પોતાનાં પરોણાંઓને આવકાર દેવામાટે દાદરનાં મથાળાં ઉપર ઉભી રહેછે, અને જમજમ તેઓ પધારનાં તપછે, તેમતેમ દરેકસાથે તેણી “શેકન્દાંડ” કરેછે. આવતાં પરોણાંઓમાંની બાનુએ પ્રથમ યજમાનાનરૂં ચાલેછે, અને તેણીએનીપુંઠે સાથે આવનારા ગૃહસ્થો ચાલેછે. તેણે દાદરઉપર ચડતાં ગૃહસ્થોએ બાનુએનીઆગળ ચડવું જોઈએછે. બાનુ અને ગૃહસ્થ પરોણાંઓથી બગલમાં હાથ લગ દાદરઉપર, અથવા નાચતા ઓરડામાં દાખલ થવાનું નથી, એમ કરવું અવિવેકી ગણાયછે. નાચતા અથવા દરેકાઈ બીજા ઓરડામાં પણ પ્રથમ બાનુએએ અને તેણીએની પછવાડે સાથે આવનાર ગૃહસ્થોએ ચાલવું જોઈએછે.

યજમાના, અથવા નડીતો તેણીની બેટીઓમાંહિંથી એક જાણી નાચીને નાચની શુરૂઆત કરેછે. “નાચ શુરૂ કરેછે,” એટલેકે જે રાગ પ્રથમ વગાડવામાં આવેછે, તે વાગતાંજ યજમાના પોતે, અથવા નડીતો તેણીની બેટીઓમાંહિંથી એક નાચમાં હાજર થયેલા સર્વેથી ઉંચી પદવીના ગૃહસ્થનો હાથ પકડીને નાચેછે, એટલે “નાચવાનું શુરૂ થયું” ગણાઈ બીજા બેટીઓ પણ નાચવા માંડેછે.

અગરજો નાચની મજલસમાં કેાઇ બાદશાહી ખાનદાનનું, અથવા કેાઇ બીજા પારકા શાહઝાદો હાજર થવાનો હોયછે, તો તેનાં આવતાંસુધી નાચ શુરૂ કરવાનો મુલતવી રાખ્યામાં આવેછે. અગરજો તે આવનાર કેાઇ શાહઝાદો, અથવા બાદશાહી ખાનદાનની કેાઇ બાનુ હોયછે, તો તેણીનીસાથે યજમાન, અને તેઓનીસામે યજમાના અથવા તેણીની બેટી અને સર્વેથી ઉંચી પદવીના બીજા ગૃહસ્થ, એમ બે બેટીઓ થઇને પ્રથમ નાચીને નાચ શુરૂ કરેછે. અગરજો તે બાદશાહી ખાનદાનનો બેટો હોયછે, તો તે યજમાનાસાથે અથવા તેણીની બેટીસાથે, અને તેઓનીસામે યજમાન અને બાનુઓમાંહિંથી સર્વેથી ઉંચી પદવીની બાનુ, એમ બે બેટીઓ થઇને પ્રથમ નાચેછે, કે જેથી નાચવાનું શુરૂ થયેલું ગણાયછે.

બાદશાહી ખાનદાનનાં પરોણાંઓને આવકાર દેવામાટે યજમાન તથા યજમાના બંધેને ઘરના દરવાઝાસુધી જવું જોઈએછે, કે જેઓને લઇને

તેઓ છેક નાયના ઓરડાસુધી આવેછે. અગરબત્તે તેણી એક શાહઝાદી હોયછે, તો અંદર દાખલ થતાં તેણી યજ્ઞમાનના હાથઉપર ટેકાને ચાલેછે, પણ જો સાથે કોઇ શાહઝાદો પણ હોયછે, તો તે ઉપલાં બેનીપછવાડે યજ્ઞમાનને લઇને ચાલેછે. બાદશાહી પરાણાંઓ ધરમાં દાખલ થતાંજ યજ્ઞમાના અને યજ્ઞમાનનીસાથે “શેક-હાંડ” કરેછે, અને યજ્ઞમાના તથા યજ્ઞમાન તેના ઉત્તરમાં વાકાં વળીને નમેછે.

સઘળાંઓસાથે બાદશાહી પરાણાંઓની પીછાણુ કરાવવાની અગત્ય નથી, પણ જો તેઓ પોતેજ કોઇ બાનુ કે ગૃહસ્થસાથે ઓળખાણુ કરવાની ઇચ્છા જણાવે, તો પછી તેમ કરવામાં આવેછે. જેવીરીતે તેઓને અંદર લાવવામાં આવેછે, તેવીજરીતે તેઓનાં જતી વખતે ધરના દરવાઝાસુધી યજ્ઞમાના અને યજ્ઞમાનને મુકવા જવું જોઇએછે.

સઘળા નાયનારા ગૃહસ્થો યજ્ઞમાનાની બેટીઓને પોતાનીસાથે નાયવાને વિવેકનીરીતે અર્જ કરેછે.

અલખતાં, નાયમાં શુંશું, અને કેવી પ્રકારે નાયવામાં આવેછે, તે જણાવવાનું કામ આ ચોપડીનું નહીં, પણ નાયવા શિખાડનારા ઉસ્તાદોનું છે, એટલે તેવિષે અત્રે કશું જણાવી શકતા નથી.

ખાનુ ખાતીવેળા એક ખાનુને ગમેતો હાથનાં મુઝાં ઉતારે યા નહીં, તેનો કશો વાંધો નથી. આ, “આઇસ-ક્રીમ,” ઇત્યાદિ ખાતાંપીતાં તો તે કાહાડવામાં આવતાંજ નથી. તોયે આ આખતમાં પણ ઇંગ્રેજોમાં હજી મતફેર ચાલેછે. કેટલાકોનો મતછે, કે નાયની મજલેસમાં હાથમાં મુઝાં પેહેરવાવગર જવું જોઇતું અવિવેકીય છે, તેટલુંજ મુઝાંમુઝાં જમવા બેસ્વું પણ અવિવેકીય છે. તોયે મોટા ભાગ જમતીવેળા મુઝાં રાખવાનું વધારે પસંદ કરેછે, તો જોકે જેવેળા નાયની નહીં, પણ માત્ર ખાનાંનીજ મજલેસ હોયછે, તેવેળા તો જમવા બેસ્તી વખતે મુઝાં ઉતારવાંજ જોઇએછે. (જુઓ “ખાનાંની મજલેસ.”)

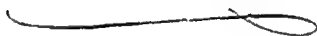
નાયમાંથી ઘર વિદાય થતીવેળા એક ખાનુને તેણીની ગાડીસુધી યજ્ઞમાને મુકવા જવું કે નહીં, તે યજ્ઞમાનનાં વિચારઉપર આધાર રાખેછે. કોઇ નહાની મજલેસની વખતે તેમ કદાચ બની શકે, પણ શેહેરની મોટી નાયની મજલેસ, કે જેમાં કોઇકોઇવાર ૩૦૦થી ૪૦૦ પરાણાંઓને નાતર્યાં હોય, તે વખતે એમ દરેક ખાનુને તેણીની ગાડીસુધી પોહોંચાડવા જવું, એ કેવળ ન બની શકેએવું છે, અને તેમ કરવાને થોડાજ યજ્ઞ-

માનો ખુશી થાય. એવી વખે ધણુંકરીને બાનુઓને ગાડીમાં બેસાડવા, વગેરેની ગોઠવણ નૌકરો રાખેછે. અગરજો વિદાય થતી બાનુનો ડાઘ ગૃહસ્થમિત્ર તેણીને ગાડીસુધી પોહાંચાડવાને ખુશી દેખાડે, તો તેમ કરવામાં કરુણ અડચણજેવું નથી.

દરેક બાનુ અને ગૃહસ્થ, કે જોઓને નાયતું તેહું કર્યામાં આવ્યું હોય, પછી તેઓ ત્યાં ગયાં હોય કે નહીં, તેયે ખીજેજ દીને યજમાનને ત્યાં તેનેમાટે તથા યજમાનાનેમાટે “કાર્ડો” મુકી આવવા જોઈએછે. અગરજો ખીજેજ દીને તેમ કરવાને ન બની શકે, તો તેજ અઠવાડિયાની-અંદર તો તેમ કરવુંજ જોઈએછે. (જુઓ “કાર્ડ.”)

નાયતી મન્ડેસમાં યજમાનાને ત્યાંના ડાઘપણ નૌકરને, પછી ન્હાના કે મોટા, પુરુષ કે સ્ત્રી, ડાઘને પણ ન્હાની કે મોટી બખ્શોશ ડાઘપણ પરાણાંએ આપવી જોઈએ નહીં. એમ કરવું ધણું જોઈએ.

યાદ રાખવું, કે નાયતી મન્ડેસ એક ગૃહસ્થ યા બાનુનેમાટે નિશાળજેવીછે, અને ત્યાં પુરતા વિવેક અને સમ્યતાવાળાંજ વધારે માન-ભરેલીરીતે પસાર થઈ શકેછે.

પ્રકરણ ૯.

ખાનાંની મજલેસ.

DINNER-PARTY.

(ડિનર-પાર્ટી.)

આ ચોપડીનું કામ ફવો ખોરાક લેવો, ઇત્યાદિ બાબતોવિષે જ્ઞાન આપવાનું નથી, એટલે તેવિષે અત્રે કશું બોલી શકતા નથી. આપણું કામ ખાનાંની મજલેસો, તેના યજમાનો અને મેહમાનો, તથા ખાનાંની મજલેસનેલગતા વિવેકાવિષે જણાવવાનું છે, અને જેઓ સારી મંડળીઓમાં દાખલ થવાને આહુ છે, તેઓને તેનું જ્ઞાન ધણું અવશ્યનું છે.

દરેક જાતની મજલેસકરતાં “ખાનાંની મજલેસ” મંડળીનાં લોકો વધુ પસંદ કરે છે. વળી ખીજ દરેક જાતની મજલેસકરતાં તે પેહેલો દરજ્જો ભોગવે છે. ખાનાંની મજલેસનું નોતરું પોતેજ દેખાડી આપે છે, કે તે પરાણો યજમાનનો વધારે માનીતો અને વધારે મિત્રાઇલયો છે, અને ખીજ કોઇપણ મજલેસનાંકરતાં ખાનાંની મજલેસનું નોતરું વધારે માનલયું ગણવામાં આવે છે.

ખાનાંની મજલેસ બોલાવનાર યજમાન અને યજમાના તે મજલેસનેલગતી રીતભાત, વગેરેથી સારીપેઠે જાણીતાં હોવાં જોઇએ. નાચની મજલેસ, કે હરકોઇ ખીજ મજલેસ એકલી ધરધણિયાણીને નામેજ બોલાવ્યામાં આવે છે, પણ ખાનાંની મજલેસ ધરધણી તથા ધરધણિયાણી બંધને નામે બોલાવવી પડે છે, એજ બતલાવી આપે છે, કે ખીજ મજલેસોકરતાં ખાનાંની મજલેસ વધારે ઉંચા પ્રકારની છે. ખીજ દરેક મજલેસવેળા મેહમાનોની પરાણાગત સારીરીતે કરવાની ફર્જ હંમેશાં ધરધણિયાણીને માથે રહે છે, પણ ખાનાંની મજલેસવેળા તે ફર્જ ધરધણીને માથે રહે છે.

ખાનાંની મન્નસ યોગાવનાર મંળીમાં ચરતો દરજ્જે ધરાવેછે. એટલુંજ નથી પણ ખાનું આપનાર પોતે મંળીમાં પોતાનો પગપેસારો પાધરીરીતે કરી શકે. એવીરીતે અવારનવાર ખાનાંની મન્નસ યોગાવવાથી પોતાનું ઓગખાણમંળા ને વધારે ખોટું કરી શકે, અને એવાં ખાનાં આપનારાઓને હિંચી મંળીમાં દાખલ થવામાટે એનાંકરતાં વધારે સારી અને વધારે ચોક્કસ જોગવાઈ ખીટ કવચિતજ મળી શકે.

“ખાનાંની મન્નસ યોગાવવી” એનો અર્થ ધણાં ખોટુંગોઠે; ને એક જાનનું જાનછે, કે જે સંદેશાદથી દાંસલ કરી શકાતું નથી, અને નેટલામાટે તે જાન ધરાવનાર ધરધણી અને ધરધણિયાણીને ઘણી અફસ અને વિવેકનો ઉપયોગ કરવો પડે, અને તેમ કરતાં જો તેઓ તેમાં ફતેદ પામે. તો પછી સારી મંળીમાં તેઓ સંદેશાદથી દાખલ થાય, એમાં ખોટું શુંછે ?

“સાદું ખાનું” એટલે હિંચા પ્રકારનું ખાવાનું સામે મુક્યું એટલે થયું એમ નથી, પણ ખાનાંની મન્નસમાં વધારેલા મેદમાનોને તેઓની પદવીપ્રમાણે “ટેન્ડ” ઉપર ગોઠવવા, તેઓતરફ પુરતા વિવેકથી વર્તવું. દત્ત્યાદિ સઘળું “સાદું ખાનાં” નેમાટે અવશ્યનુંછે.

ખાનાંની મોટી મન્નસનાં તેડાં ખાનાંના દિવસની લગલગ એકવીસ દહાડા કે તેથી પણ આગમચથી કરવાં જોઈએ, પણ જો તેમ કરવાને ન જતી શકે, તો થોડા દહાડાઆગમચથી તો કરવાજ જોઈએ. એવાં તેડાંનેસાટે જાપેલા “કાંડાં” વાપરવામાં આવેછે, કે જે “કાંડાં” નૈયાર વેચાતા મળી શકે, અને જેમાં માત્ર નામો, તારીખ, કલાક, અને સરનામું ભરવાનુંજ આજી હોયછે. ધરધણી તથા ધરધણિયાણી જદનાં નામો સાથે તેની જગ્યાએ ભરવામાં આવેછે. ખાનાંની ન્દાની મન્નસને-માટે, કે જેમાં ઘણુંકરીને વધારે અનલગનાં ઓગખાણવાળાંગ્યા તથા મિત્રોને યોગાવવામાં આવેછે, તેનાં નોતરાં ખાનાંના દિવસની દસ દહાડા-આગમચથી. અથવા તેથી પણ ઓછા દિવસઆગમચથી કરવામાં આવે, તો આવેછે. એવાં તેડાં જાપેલા “કાંડાં” નેજદે દાંધે લખેલાં હોય તો ચાલે, અને ને દરેક તેડું ધરધણી અને ધરધણિયાણી તથા પરાણાંવચ્ચે જેવી મિત્રાઈ હોય, તેવીરીતે લખવામાં આવેછે. “લંડન”માં જ્યારે મોટી ખાનાંની મન્નસો યોગાવવાની રૂતુ હોયછે, ત્યારે પોતાને મનમમતા પરા-ણાંઓની હાઝરી મેળવવામાટે કેટલીકવેળા પાચથી છ અઢવાળિયાંઆગમ-

અથી નોતરાં કરવામાં આવેછે. આમુજબે લગાર ધણા આગમચથી તેડાં કરવાનું વધારે સલાહભર્યું છે, કેમકે તેથી એક બાનુ બણી શકેછે, કે તેણીને નોતરવામાં આવેલી મન્નેસ લગાર વધારે મોટી હોવી બેઠએ, અને તેટલામાટે તેણી પોતાના પુશાક, વગેરેની તૈયારી કરી રાખેછે; ગૃહસ્થને એકજ નતનો પુશાક પેહેરવાનો હોવાથી, તેઓનાઆખમાં તેથી કશો નળવાબેગ ફેરફાર થતો નથી.

તેડાંના “કાર્ડ” ઉપર જે કાંઈ લખવામાં આવેછે, તેનેજલગતું ધણું ખર્ચ આપણાં લોકોની રીતભાતપ્રમાણે પણ લખવામાં આવેછે, માટે તેવિષે અત્રે કશું વધુ જણાવવાની જરૂર બેતા નથી, પણ બે કાંઈ ઇંગ્લીશમાં નોતરાંની ચિટ્ટી લખવા આહે, તો તેવા ધણીએ એકાદ સારી “પત્ર-પોથી” ની મદદ લેવી ફીક પડશે. એવી ચોપડીમાંથી દરેક મન્નેસનેલગતી ચિટ્ટીપત્રીનાં ખરડાઓ તૈયાર મળી આવેછે.

અગરબે ખાનાંની મન્નેસનું નોતરું કરવામાં આવ્યું હોય, અને પરોણાંથી તે કબુલ કરવામાં આવ્યું હોય કે ન હોય, તોયે તેનો ઉત્તર જેમ બનેએમ વગરઠીલે માત્ર ધરધણિયાણીને નામેજ લખી મોકલવો બેઠએછે. એમ કરવામાં બીદરકારી કરવી, એ અવિવેકીપણું છે, તથા વળી તેમ કરનાર પરોણો હલકી બુનિયાદનો ગણાયછે, કેમકે ઉત્તર પાછો ન ફરી વળવાથી ધરધણિયાણી શકમાં રહેછે, કે તે અથવા તેણી (પરોણાં) આવશે, અને સાથે જમશે કે નહીં, અને બે ન આવવાનાં હોય, તો તેઓનેબદલે બીજાં કાંઈને તેણી બોલાવી શકતી નથી, અને તેથી તેણીની મન્નેસ ધણી ભાંગીતુડી મળેછે. માટે પરોણાંની ફર્જ છે, કે ધરધણિયાણીની સગવડનેસાડે આજામાંઆજા એકથી બે દીનમાં “હા ના”નો જવાબ લખવો બેઠએ.

એકવાર નોતરું કબુલ કર્યાપછી, કાંઈ ભારે અડચણ અથવા બીજાં કાંઈ મોતેબર કારણસિવાય ત્યાં હાજર થવાને ચુકવું નહીં, પણ બે કાંઈ ન ધારેલા બનાવ, જેવોકે કુટુંબમાં મરણ, કાંઈ ઉડતો રોગ, એવિત્તી બીમારી, ઇત્યાદિથી છેલ્લી ઘડિયે ત્યાં હાજર થવાને ન બને, તો તેવિષે તરત ધરધણિયાણીને જણાવવું બેઠએછે. એનીવેળા ધરધણિયાણી તરત કાંઈ બીજા જવાન બાનુ કે ગૃહસ્થને ઉતાવળે ધજન મોકલેછે, તેથી તેઓ તરત સમજી જાયછે, કે છેલ્લી ઘડિયે કાંઈ પરોણાંએ આવવા ના લખ્યું.

દશે, પણ તેથી એવા જવાન છવડાએએ કોઈરીને મનમાં માફ લાવવાનો કાંઈ ખાસ સમજ નથી, કેમકે તેઓએ જાણવાની અગત્ય છે, કે “ખાનાંતી મન્ત્રેસ” માં ઘણાં જવાન છવડાએએને અનતાંતુડીક નોતરવામાં આવતા નથી, અને જો એવી અગત્યની વખતે તેઓને છેલ્લી ઘડિયે નોતરવામાં આવે, તો તેઓએ જાણવું, કે તેમ કરીને ઘરઘણિયાણીએ તેઓને અપમાન કીધું નથી, પણ સાચું માન આપ્યું છે, કારણકે તેણીની નજરમાં તેઓ ખીન્ન-ઓઈરતાં વધારે લાયક ગણાય છે, માટે એવીવેળા ભારખોજ કરીને જવા, અથવા ના પાડવા કરતાં, ખુશીથી જવું, અને તેણીની સગવડ ખુશ સ્વભાવે સાચેવવી, કે જેથી તેણીનો તમારીતરફનો આદર અને માન વધશે.

ખાનાંતી મન્ત્રેસનાં નોતરનાં “કાઈ” ગમેતો પોતાના નોકરસોડે મોકલવા, કે ગમેતો ઘરઘણિયાણીએ પોતે જઈને સામા ઘણીના નોકરને દવાસે કરી આવવા, કે ગમેતો ટપાલનીમારફને મોકલવા. ગમે એવીરીતે મોકલે તેમાં કશી અડચણ નથી. તેવીજરીને પરાણીને પણ ગમે એવીરીતે તેનો ઉત્તર મોકલવાની છુટ છે. તેડાં કરવાનું કામ ઘરઘણિયાણીનું ગણાય છે. કોઈરમાં એવી મન્ત્રેસનાં તેડાં એક દુરુંખમાટેલાં માત્ર બેજ જણાંને કરવામાં આવતાં હતાં, પણ હાલમાં તેજ બે પરાણાંઓની જવાન બેઠીઓ, કે સાથે રહેતી દરકોઈ ખીંછ જવાન ખાનુને પણ વારંવાર કરવામાં આવે છે.

ખાનાંતી મન્ત્રેસ મળવાનો વખત ઘણુંકરીને રાતનાં આડથી સાડા-આઠ વાગનાંતીવચ્ચેનો હોય છે, જે વખતની આસરે પંદર “મિનિટો” અગાઉથી મેદમાનોએ આવી હાજર થવું જોઈએ છે, કે જેથી જો અતી શેકે, તો સાડાઆઠ વાગનાંતેસુમાં ખાનું પિરજ્યામાં આવે. નોતરનાં “કાઈ” માં આઠ વાગનાં વખત ખાનાંતેમાટે જણાવ્યા હોય, તેજતાં સાડાઆઠ વાગને આવવું, એ ઘણું અવિવેકી ગણાય છે. ખીંછ દરકોઈ મન્ત્રેસકરતાં ખાનાંતી મન્ત્રેસમાં નેમેસે વખતે હાજર થવું ઘણું અગત્યનું છે, અને તેમ કરનાર મેદમાન તથા મેદમાના તેથી ઘણાં રીનભાતવાળાં તથા વિવેકી ગણાય છે. ખાનાંનો વખત પોતાના “કાઈ” માં જણાવવાને ઘરઘણી અને ઘરઘણિયાણીએ બૂલવું નહીં, અને તે અનતાંતુડીક પા કલાક આગમચથી જણાવવો, કે જેથી થોડીક “મિનિટો” મોડાં આવનારને શર્માવું પડે નહીં. તોયે પરાણાંઓએ તો ઘણાંમાંઘણાં પાંચથી દસ “મિનિટો-”

થી વધારે મોડું કરવું શોભાલયું નથી. હજી પાંચ દશ “મિનિટો” સકારે આવવાથી મોડું આવવાકરતાં વધારે સાડું લાગેછે. તમારી યજ્ઞ-માના તમારેમાટે ખર્ચ કરી, ઝહમત લઇ, તમેને માન આપીને નોતરે, અને તેનાચલામાં તમે ખરાબ વખતસર હાઝર ન થઇ, તેણીને ચિંતામાં નાખો, અને તેમ કરીને તેણીનું દેલ દુઃખવો, એ કાઇપણ રીતે વિવેકી ગણાય નહીં.

ઘણું સકારે જવાથી જેમ જજ્ઞમાનનાં કામમાં ખલલ થાયછે, તેમ વળી મોડે જવાથી જજ્ઞમાનાને દુઃખ ઉપજેછે. વધારે સકારે જવાથી જાણે તમે મજલેસનેમાટે અધીરા હોવએમ જણાયછે, અને તેથી હલકું લાગેછે; ખાનાંની મજાદમાં અડચણ થાયછે; અને બીજાં પરોણાંઓનો ધિક્કાર તમારીઉપર ઉતરેછે. જોકે આ બાબતમાં મત આપી શકેએવા ટેટલાકાનો એવો વિચારછે, કે મોડું થાય તોયે ફેકર નહીં, તોપણ જવાથી સાડું લાગેછે. તેમ વળી બીજાઓ જણાવેછે, કે જો ખાનું પિર-સ્વાનીઆગમચ યજ્ઞમાનને ત્યાં પોહોંચી ન શકાય, તો બેહતર કે હેલ-થીજ પાછાં ફરવું, અને બીજે દીને ઘરધાણિયાણીને પોતાની ગરહાઝરી-વિષે મારી લખી મોકલવી.

અગરજો કાઇ મેહમાના કાઇ કારણથી વખતસર આવી પુગી ન હોય, તો તેણીનાંતરફ સબ્યતાખાતર ઘરધણી અને ઘરધણિયાણી ચોકસ વખત, અને જો અગત્ય જણાય, તો લગલગ અર્ધા કલાકસુધી તેણીનેમાટે થોળેછે, પણ તેઓ એક ગૃહસ્થનેસાડું એટલો બધો વખત થોળતાં નથી, પણ થોડીક “મિનિટો” થોળીને જમવાના ઓરડામાં સઘળાં જાયછે. ખાનાંનો જે વખત “કાર્ડ”માં જણાવેલો હોયછે, તેપછી પંદર “મિનિટો” રહીને ખાનાંઉપર જવામાં આવેછે.

સાધારણરીતે વિવેકી અને સબ્યતાવાળાં પરોણાંઓ, અને જેઓ વારવાર ખાનાંની મજલેસમાં જતાંઆવતાં હોયછે, તેઓ વખતસર આવવાનો નિયમ રાખેછે. તોયે મંડળીમાં ઉંચી પદવીનાં અને બીજાં ઘણાંક ખડેખાંઓ હોયછે, કે જેઓ પોતાની પદવીઉપર મુસ્તાક રહીને, હંમેશાં ઠરાવેલા વખતકરતાં મોડાં આવેછે, એમ ખાતરીથી માનીને કે તેઓનાં જવાવિના ઘરધણિયાણી જમવા બેસશે નહીં, પણ ઝરર થોળશે; પણ આ તેઓની ચાલ ધીમેધીમે તેઓનાં મંડળમાં જાણીતી થઇ જાયછે, અને તેટલામાટે જો આહ વાગતે જમવાનો વખત નક્કી કાઢેલો હોયછે, તો

તેઓને થોડા વખત જલ્દી જણાવ્યામાં આવેછે.

“કાન્સ”માં મોટાં આવનારાં પદોષ્ઠાંગીઓનેમોટે થોળવાની બિલકુલ રીત નથી. ત્યાં નોતરાંમાં જણાવેલ એકસ વખતે સર્વે જલ્દી જમવા બેસેછે.

અરાબર વખતે ખાનાંની મજલસમાં આવવાથી ધરધગિયાળીને જમવા જવાઆગમ્ય જે ઝડપેતેમ આગળાગળીઓએ દ્રાવવાની હોયછે તે દ્રાવવાને બની આવેછે, તથા ધરધગી અને ધરધગિયાળીને તે વખતે પોતાના મેદમાનેને દીવાનખાનાંમાં આવશર દેવાને સમયઅભ્યુ થઈ પડેછે.

એક મેદમાના પોતે વજમાનને ત્યાં ઉતરવાપછી પોતાના નોકરને સાગદશ વાગે ગાડી પાછી લાવવાને હુમલેછે, કારણકે સાગદશથી પોણા-અગીઆર વાગનાસુધી પદોષ્ઠાંગી મેજખાનને ત્યાં રહેછે. પ્રથમ ધરધગિયાળીને ત્યાં આવી પુગતાંજ એક બાનુ પોતે આદેશ દત્તેઆ ઉતારીને ઉપર જવાઆગમ્ય તેનેમોટે મુકરર કીધેલા આરણમાં મુકેછે, અથવા ઉપર જલ્દને પોતાના નોકરને સ્વાધીન કરેછે. જલ્દનાસુધાં તાળીથી દીવાનખાનાંમાં દાખલ થઈ શકાનું નથી. એક હંમેશા ગુદસ્થ પોતાનો ઉપર આદવાનો મોટા ડગલા તથા ટોપી એકાદ દીવાનખાનાંમાં, અથવા લે ગુદસ્થોનેમોટે એવા ડગલા ટોપી ઉતારવાને એક ખાસ આરેશ રાખવામાં આવ્યો હોયછે. તે ત્યાં તે ઉતારીને અંદર દાખલ થાયછે. ખાનાંની મજલસમાં ગુદસ્થો હાથે મુઝાં પેદેરીને આવતા નથી. લેંકે બાનુઆનો હંમેશાં પેદેરેછે, તેણે જમવા બેસીવેળા તે કાદાડી નાખેછે. ખાનાંની મોટી મજલસમાં જે વડા નોકરના હાથમાં ધરનો સધળો કારભાર હોયછે, અને જેને “અટલર”^૧ કહી કહેછે, તે હંમેશાં દાદરનેમધ્યે ઉભા રહેછે, અને જેમજેમ પદોષ્ઠાંગી આવતાં વળેછે, તેમતેમ તેઓનાં નામો બીજાઓ સાંભળેએમ પોકારતો વળેછે. ખાનાંની ન્દાની મજલસવેળા, અથવા જ્યાં એવા “અટલરો” રાખી શકવાજેટલી ગુંજતએણે હોતી નથી, ત્યાં એકાદ બીજે પુરપત્રાદર અથવા દારી આ કામ અગતવેછે.

એક બાનુ અને ગુદસ્થનું નામ પોકારવાપછી દીવાનખાનાંમાં દાખલ થતાં તેઓ એકબીજાના હાથમાં હાથ ઘાલીને ચાલતાં નથી, તેમજ એક-મેકનીસાથે પણ ચાલતાં નથી. એમ કરવું વળુંજ દલકાઇલયુંછે, તેમાં મુખ્યકરીને અગલમાં હાથ ઘાલીને દીવાનખાનાંમાં દાખલ થવું, તે વિવેકની રીતથીહિલકુલ નથી. જેકે નોકર તે પોકારશે, કે “મિઁ અને મિસિસ કે અને મિસ ખ,” અને નહીં કે “મિસિસ કે, મિસ ખ, અને મિઁ

કુ," તોયે ખાનુઓએ પ્રથમ આગળ ચાલવું જોઈએ, અને ગૃહસ્થોએ તેણીઓનીપછવાડે.

દરેક પરોણાનીસાથે તેઓનાં આવતાંવાર ધરધણી અને ધરધણિયાણી "શેક-હાંડ" કરેછે, જેપછી ખાનુઓ પોતાની બેઠક લેછે, અને ગૃહસ્થો ઓરડામાં અહીંતહીં અફેકી ટોળીમાં ઉભા રહી વાતો ચલાવેછે, અથવા જો વધારે સકારેથી આવ્યા હોયછે, તો થોડોકવાર એકાદ જગ્યાએ જઈ બેસેછે, અથવા જો કાંઈ વાતચિત ચાલતી હોયછે, તો તેમાં ભાગ લેછે.

અગરજો હાઝર થયેલી ખાનુઓ તથા ગૃહસ્થોમાંહેલા ધણાંઓને એક ખાનુ પીછાણતી હોયછે, તોયે પોતાના દાખલ થવાપછી તરત દોડી જઈને બધાંસાથે ભેટવા પડી જતી નથી, પણ તક મળવે ધીરધીરે સર્વેને મળે-છે, તેટલાં માત્ર સ્ટેન્ડ હસીને અથવા નમીને પોતાનીતરફથી સલામ તેઓને દુરથીજ કરેછે.

અગરજો ખાનાંની મજલેસ ન્હાતી હોયછે, અને જો પરોણાંઓ એકબીજાંથી અબાણ્યાં હોયછે, તો ધરધણિયાણી માત્ર ઉંચી પદવીનાંઓની એકબીજાંસાથે ઓળખાણ કરાવી આપેછે, પણ ખાનાંની એક મોટી મજલેસમાં એમ કરવામાં આવતું નથી, સિવાયકે તેમ કરવામાટે કોઈ ખાસ કારણ હોય.

ખાનાંની મજલેસમાં સર્વેથી વધારે મોટા વિવેક મેહમાનેને તેઓની ઓછીવધતી પદવી અને ઉમરપ્રમાણે ખાનાંની "ટેબલ" ઉપર ગોઠવવાનો-છે, અને આ વિવેકઉપર ધણું બારીક ધ્યાન આપીને ભારે સંભાળ લેવાની અગત્યછે. ધરધણી આખી મજલેસમાંહેલી સર્વેથી ઉંચી પદવીની ખાનુને હંમેશાં ખાનાંની "ટેબલ" ઉપર લઈ જાયછે, અને તેજપ્રમાણે તે મજલેસમાંહેલો સર્વેથી ઉંચી પદવીનો અને સર્વેથી વૃદ્ધ ગૃહસ્થ હંમેશાં ધરધણિયાણીને ખાનાંની "ટેબલ" ઉપર લઈ જાયછે. આ વિવેકમાં કશો ફેર પડતો નથી, સિવાયકે સર્વેથી ઉંચી પદવીવાળી ખાનુ કિંવા ગૃહસ્થ જો ધરધણી અથવા ધરધણિયાણીનાં સગાં હોય, તો તેવીવેળા બીજાં પરોણાંઓવચ્ચે નહાઈ ન દિસે, માટે તેઓથી ઉતરતી પદવીની બીજાં ખાનુસાથે યા ગૃહસ્થસાથે ખાનાંની "ટેબલ" ઉપર જવામાં આવેછે. પણ જો પદવીનો સવાલ ન હોય, તો સર્વેથી અબાણી ખાનુ મેઝખાનસાથે, અને તેઓનીપછવાડે સર્વેથી અબાણ્યો ગૃહસ્થ મેઝખાનાસાથે જાયછે. પરણેલી ખાનુઓ કુંવારી ખાનુઓ કરતાં ચઢતો દરજ્જો ભોગવેછે, અને

કેટલીકવેળા એવો યનાવ ન ધારેલીરીતે જતી પણ જાયછે, અને તે ઘણું કરીને જ્યારે એવી મજલેસ ન ધારેલી એકાએક ઉભી કરવામાં આવવા-નેલીવે ચોક્કસ વખતઆગમવચી નોતરું કરવામાં આવતાં નથી ત્યારે. અથવા આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે જે પદોણાંઓ નોતરનાં પાછો ઉત્તર મોકલવામાં લીસ કરેછે, તો એમ અનેછે. અગરજે માત્ર એકજ ગૃહસ્થની ખુટ હોય-છે, તો ધરધણિયાણી સઘળી જેડીઓ કરી આપીને પોને એકલી જાયછે, કે જેથી ઘણું સભ્યનાભરેણું લાગેછે.

ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર પદોણાંઓને ગોઠવવાની સાધારણ રીત તો એમછે, કે યજમાન અથવા યજમાના દરેક ગૃહસ્થને તેનાં આવવાપછી થોડીવારે જણાવેછે. કે તેણે ફાણાણી બાદને ખાનાંની વખત સાથે લેઈને મેદરખાની કરીને જવું, કેમકે ઘણીકવેળા પદોણાંઓ એકખીજની પદવી-થી અજાણ્યાં હોયછે. જે મજલેસ બેઠાંઓની હોયછે, તો પદવીઓનો તફાવત જણાવેએવી ટાઠ ચોપડીની મદદ ખાનાંના દિવસનીઆગમવચી લેવાની ધરધણિયાણીને ફર્જ પડેછે. એવી બાબતોની ચોપડીઓ વેચાની મળી શકેછે, અને સર્વેથી જાણીતી “ડ્રેસ્ટ” અને “બર્ડ” નામના લખનારાઓની ગણાયછે.

તોથે સાધારણરીતે ખેતાજ ધરાવનારા આસામીઓ પોતપોતાના ચટતાઉતરતા ખેતાજ, અને તે ખેતાજ મેજવવાની તારીખપ્રમાણે એક-ખીજનીપછવાડે જાયછે. સરખી પદવીના ખેતાજવાળાઓમાં જેને પ્રથમ ખેતાજ મળ્યો હોયછે, તે પેરેડેસો ચાલેછે. ટાઠ રાજ્યના મંગલચીનરીકે પારકા પુરૂષો આવ્યા હોયછે. તેમાં જે ચટતો હોયછે, તે પેરેડેસો જાયછે. જે ટાઠ રાજકર્તાનરૂઢી નેમાયસો પારકાં દેશનો એકચી મજલેસમાં હાજર હોયછે. તો તેની પદવી એક જાહસાગી ખાનસાનના શાહજાદાકરતાં પાણુ ચટતી ગણાયછે. એક “ગિરાપ” ને માનખાનર મોડી પદવી આ પદામાં આવેછે. અને તેની પદવી એક “અર્ચ” નીચરાયર ગણાયછે.

૧ મર્મીયસ અથવા મર્મીયપાતિ.

૨ ડુકેઝ ઉત્તરાવાની પદવીઓ નિચ્ચપ્રમાણિતિ:—

Duke. “ડુક.” ઉત્તરાવામાં સર્વેથી ચટના દરજ્જાનો ખેતાજ “ડુક” નેહિ, જેનાંકરતાં વધારે ચટના માત્ર રાણકરતાઓ અને મજલેસ જાયછે. “ડુક” ની ખાનુને “ડ્યુસ” (Duchess) કહી કહેછે.

Marquis. “મારકિયસ.” તેની ખાનુને “મારકિયનેસ” (Marchioness) કહી કહેછે.

“નાઇટો,” “બેરોનેટો,” કે બીજા હરકોઇ ઉમરાવો જોકે એક-સરખો ખેતાય ધરાવતા હોયછે. છતાં જેઓને તે પેહેલાં મળ્યો હોયછે, તે પછીથી મેળવનારાઓ કરતાં ચઢતો દરજ્જો ધરાવેછે. દાખલાતરીકે જો એક ગૃહસ્થને ૧૯૧૩માં “અર્લ”ના ખેતાય બખ્શવામાં આવ્યો હોય-છે, તો તે બીજો ગૃહસ્થ, કે જેને ૧૯૧૪ માં તેજ ખેતાય બખ્શવામાં આવ્યો હોયછે, તેનાં કરતાં ચઢતી પદવીનો લેખાયછે.

“ડ્યુકો,” “મારક્વિસો,” અને “અર્લો”ના વડા બેટાઓ પોતાના પોતાના બીજા ખેતાયો ધરાવી શકેછે, અને તે ખેતાયો “Courtsey Titles,” યાને ફક્ત નામનાજ ગણાયછે, અને તેઓ રીતસર તેજ ખેતાય ધરાવનારા બીજાં ઉમરાવોની બરાબરના ગણાતા નથી. આ બાબત-ઉપર “ઇંગ્લાંડ”નાં બેટાઓ ખાસ ધ્યાન આપેછે, અને તે દરેકની પદવી અને ખેતાય ત્યાંનાં સર્વે બેટાં મંડળોમાં જાણીતાં થયેલાં હોયછે.

એટલુંતો જાણવું અગત્યનું છે, કે ઉમરને પદવી સાથે કશા લેણા-દેવી નથી, અને ગમેએવી એક જવાન અને કુંવારી બાનુ પોતાનાં કરતાં ઉતરતી પદવીની પરણેલી પણ ઉમરે મ્હોટી બાનુઓ ઉપર ચઢતી પદવીને-લીધે ચઢતો દરજ્જો ભોગવી શકેછે.

પોતાને મનપસંદ ગમેતે બાનુને લેઇને કોઇપણ ગૃહસ્થથી ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર જઇ શકાતું નથી. કેમકે ચઢઉતર પદવીના સવાલનું પ્રબળ સુધરેલી પ્રબલ્યોમાં ભારેછે.

અગરજો આગળપાછળ જવાનો કાંઇ વસવસો ઉભો થાયછે, તો ઘરંધણિયાણી દરેકને એકપછી એક તેઓની પદવી પ્રમાણે ખાનાંવાળા ઓર-ગમાં પધારવાની અર્જ કરેછે. જે પ્રમાણે દરેક ગૃહસ્થ પોતાને સાંપેલી બાનુને લઇ ખાનાં ઉપર તેજ અનુક્રમે બિરાજેછે. પણ તેમ જવા આગમન્ય તે પોતાની જોડિયણ બાનુને હાથ પોતાની બધલમાં લેવા માટે પોતાને કાંઈ હાથ આગળ ધરેછે. અગરજો ખાનાંનો ઓરડો ઉપલા અથવા નીચલા માળા ઉપર હોયછે, તો ત્યાં જતાં તે પોતાની સાથની બાનુને દીવારગમની બાજુથી ઉતરવા દેછે.

ખાનું તૈયારછે, તે જણાવવા સાર “બટલર” અથવા બીજો કોઇ નોકર આવેછે. તે પ્રથમ દીવાન ખાનાંનું બારણું ઉઘાડી નાખેછે, અને ત્યારપછી મોટે અને ખુલ્લે સાદે પોકારેછે, કે “ખાનું તૈયારછે.” અલ-બતાં, ઉપલા નોકરને આગમન્યથી ખબર કરવામાં આવેલી હોયછે, કે

ખાતાંવાળા ઔરડાના દરવાજાઉપર આવી પોહોંચતાંજ આનું બધલ-
માંથી હાથ કાઢાડી નાખીને છુટી ચાલેછે. ત્યાં પુગવાપછી ધરધણી જે
આનુને સાથે લાગ્યો હોયછે, તેણીને પોતાના જમણા હાથઉપર બેસાડેછે.
તેવીજરીતે દરેક ગૃહસ્થ પોતાની બેડિયણ આનુને હંમેશાં પોતાના જમણા
હાથઉપર બેસાડેછે; તો બેંકે “ઇંગ્લાંડ” સિવાય “યુરોપ”ના ખીન્ન
દેશોમાં તેથીઉત્તરોજ ચાલેછે, કે જ્યાં આનુ પોતાના બેડીદાર ગૃહસ્થના
ડાબા હાથઉપર બેસેછે.

જમવાની “ટેબલ” ઉપર આવી પોહોંચવાપછી બેડીદાર ગૃહસ્થ
પોતાનીસાથવાળી આનુને માનથી નમેછે, અને તેણી પણ તેના ઉત્તરમાં
પાછી નમીનેપછી પોતાની જગ્યા લેછે. બેસ્વાપછી ગૃહસ્થે તપાસ્વું બેઠ-
એછે, કે તેની કુરસીના પગો તેની અંધે બાજુએ બેઠેલી આનુઓના પુશા-
કઉપર ભૂલથી મુકાયા ન હોય. જો તેમ મુકાયા હોય, તો તે તરત ખસેડી
નાખવા જોઇએછે, નહીંતો કે જમી રહ્યાપછી ન્યારે આનુ ઉઠવા જાય,
ત્યારે તેણીને પુશાક ફાટી જવાવિના રહે નહીં.

સઘળાં પરોણાંઓ આવીને પોતપોતાની જગ્યાએ બેસી ન રહે,
ત્યાંમુધી ધરધણી “ટેબલ”ને મથાળે પોતાની જગ્યાઉપર ઉભો રહેછે,
અને જેમજેમ જોડીઓ આવતી જાયછે, તેમતેમ તેઓને પોતાના હાથ-
વડે ચોકસ જગ્યા લેવાની ફર્માશ કરેછે. દરેક આનુ બેસી રહે તેટલો
વખત સઘળા ગૃહસ્થો પોતાની જગ્યાઆગળ ઉભા રહેછે, અને સઘળી
આનુઓનાં બેસ્વાપછી તેઓ બેસેછે.

સર્વેને પોતપોતાની ઉંચી હલકી પદવીપ્રમાણે ગોઠવવાનું કામ લગાર
વધારે અક્કલનું અને જોખમભર્યું છે, અને તે ધરધણી અને ધરધણિયાણી
નોતરાંના ઉત્તરે આગ્યાપછીથી સાથે મળીને નક્કી કરી રાખેછે. આગળ
એવો રવાજ હતો, કે દરેક પરોણાંનું નામ કાગજની કાપલીપર લખીને
તેની બેસ્વાની જગ્યાસામે જમવાની “ટેબલ” ઉપર મુકવામાં આવતું
હતું, પણ તે રવાજ પછવાડેથી નિકળી ગયો હતો, તોયે હમણાં તે પાછો
ઉંચી મંડળીઓમાં દાખલ થતો જાયછે, અને ફેટલીકવેળા તો પરોણાં-
ઓનાં નામો “ટેબલ” ઉપર મુકવામાં આવેલાં “મીનુ” ઉપર લખવામાં
આવેછે, પણ આ અંધે રીતો એકરીતે જોતાં પસંદ કરવાજોગ કે સગ-
વડભરી નથી, કેમકે તેમ થવાથી આનુ અને ગૃહસ્થ પરોણાંઓને પોતાનાં
નામો જાણવામાટે “ટેબલ” ઉપર વાંકા વળવું પડેછે, અને તેથી ભારે

હાથનાં મુઝાં કાઢાડી નાખેછે, સિવાયકે કોઈ ગૃહસ્થ યા આનુના હાથને કોઈ જાતની અડચણ હોય, અને તે બનલાવી ન શકાય, તો અલ્પજાતો તે પેહેરીને જમવા બેસવાની તેને છુટછે. ત્યારપછી હાથમ્હોંડું તુછવામાટે મુકેલા રમાલની થોડી ઘડી ઝોળીને તે પોતાના ઝોળાઉપર મુકેછે, અને તેમાં લપેટેલી રોટી (અલ્પજાતો પાંઉ, કેમકે ઇંગ્રેજ ખાતાંમાં હંમેશાં પાંઉજ વપરાયછે) પોતાના ડાબા હાથઉપર મુકેછે. તેવીજરીતે એક ગૃહસ્થ પણ કરેછે. “નપકિન”ને ઝોળાઉપર બાણે એક ઓટણી ઓઢી હોય, તેમ બધા પાંથરીને મુકવો નહીં, તેમજ તમારા “વેસ્ટ-કોટ”નાં ખુણાંમાં, કિંવા હડપચીનિચ્ચે “કાલર”માં ખોસ્વો નહીં, પણ ફક્ત થોડી ઘડી ઝોળી તે ઝોળાઉપર મુકવો. અગરજો એક ખાનુ બાણેછે, કે તેણીના હાથનાં મુઝાં ઉતારતાં વાર લાગશે, તો તે કાઢાડવાઆગમચ ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે રમાલ તથા પાંઉ બરાબર જગ્યાએ મુકીને સેરવાનેમાટે જગ્યા કરી રાખેછે, કે જેથી નૌકરને સેરવાની રકાખી લેધને તેણીનીપછવાડે ઝોટી થવું ન પડે. જેવું ખાનું પિરસાયું, કે ખીજાંઓનેસાડે ઝોટી ન થતાં ખાવા માંડવામાં આવેછે, પણ જો ખાનું ઘણું ગર્મ હોય, તો જરી કાંટો હાથમાં લેધને બાણે ખાવું શુર કીધું હોયએવો દેખાવ કરવામાં આવેછે. એક પેરાણાંને પિરસાવાપછી ખીજાં પેરાણાંઓનેમાટે તેણે ઝોટી રહેવું, એ અસહી રવાજછે. એટલુંજ નહીં પણ હાલની રીતપ્રમાણે એમ કરવું, એ અવિવેકીછે. તમોને એક વાનીની રકાખી ધર-ધણિયાણી મોકલી આપે, તે પોતે રાખવાનેબદલે ખીજાં કાંધને તે લેવાની અર્જ કરવી એ ઝોટુંછે, કેમકે પેહેલાં કાણુને અને પછી કાણુને પિરસવું તેવિધે તમારાંકરતાં મેજખાના વધારે સારીપેઠે સમજેછે.

ઇંગ્રેજોમાં ખાનાંની મજલેસવેળા, કે “હાટેલ”^૨ માં શુંશું વાનીઓ આવનારછે, તથા એકપછી બીજી કંઈ આવનારછે, ઇત્યાદિ બાબતોનું લખેલું કે જાપેલું એક કાગજ કે “કાર્ડ” દરેક જમનારનીપાસે મુકવામાં આવેછે. આ જાતનાં કાગજો અથવા “કાર્ડો”ને “મીનુ”^૩ અથવા “બિલ-આવ-ફેર”^૪ કરી દેહેછે. આ “મીનુ”જો ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર ન મુકવામાં આવ્યાં હોય, તો પેરાણાંએ કંઈ જાતનો સેરવો લેવો તથા શાનું ગોસ્ત લેવું, તે આગમચથી વિચારી રાખવું પડેછે, કે જેથી

૧ Napkin. “નપકિન.”

૨ Hotel. પોહોંચખાનું અથવા વીસી.

૩ Menu.

૪ Bill-of-fare.

સાથે વાતચિત કરવી બેઠએ કે નહીં, તે માત્ર સૌસૌની મર્જાઉપર આધાર રાખેછે. વાત કરવીજ બેઠએએવી કરી ફર્જ વિવેક જળવવા-સાર પડતી નથી. તેઓની ડાખીજમણી બાજુએ બેઠેલાં પદોણાંએ બે તેઓનાં ઓળખાણવાળાં હોય, તો તેઓસાથે પણ તેઓ વાતચિત કરી શકેછે. બે પડોસી જમનાર ઓળખીતું હોય, તો ઠીક, પણ બે તેમ ન હોય, તો ગૃહસ્થ અને બેડિયણુ બાનુએ હરકાદ સાધારણ બાબતઉપર વાત છેડી ખાતીવેળા પોતાનો વખ સારીરીતે ગુજરવો બેઠએછે, કારણકે તેમ ન કરવાથી ખાનાંની મજલેસ મુસ્તજેવી લાગેછે. મુંગામંતર થઇને બેસીને બસ આંખાજ કરવું, કે નહીંતો તેથીઊલટું વગરમતલબનું બકબક કર્યાં કરવું. કે જેથી તમારા પડોસીએને ખાવામાં ખલલ થાય, અને ખીજાં પદોણાંએ કાંઇ વાતચિત કરવા માંગતાં હોય, તેમ કરતાં તેઓ અચક્રી જાય, એમ કરવું ન બેઠએ.

એક ડાહ્યો ધરધણી અથવા ધરધણિયાણી રાજદુઆરી, કે ધર્મ-સંબંધી કોઇપણ બાબતઉપર વાત કરવાના અખાડ કરશે, કે જેથી કોઇ-નું પણ દેલ દુઃખાવાનેજદલે ખાનાંની મજલેસ હસીખુરીસાથે પાર પડે. એજ બાબતઉપર મેહમાનોએ પણ ધ્યાન આપવું બેઠએછે.

પાંઉ હંમેશાં ભાંજીને ખાવામાં આવેછે, અને નહીંકે કાપીને; કર-ડીને ખાવું, એ ઘણું અવિવેકી ગણાયછે. પાંઉનાં આસરે એક ઇંચની જાડાઇના ટુકડાએ કરી તે “ટેબ્લ” ઉપર મુકવામાં આવેછે, પણ “રોસ્ટ”^૧ વધારે પસંદ કરવાબેગ ગણાયછે.

એક સારી ખાનાંની “ટેબ્લ” ઉપર “પી-સુપ,”^૨ “રોસ્ટ પૉર્ક,”^૩ અને “બૉઇલ્ડ-બીફ”^૪ કદીપણ પિરસ્વામાં આવતાં નથી.

ઘણુંકરીને ખાનાંનીવેળા ગોસ્ત તથા પક્ષી આખુંજ પકાવવામાં આવેછે, અને તે વેતરવાનું, તથા પદોણાંએની રકાખીમાં મુકી તેઓને મોકલી આપવાનું કામ ધરધણીને “ટેબ્લ”ને નાકે બેસીને કરવું પડેછે. તે કાપીને પદોણાંએને જેવીરીતે તેઓ બેકાં હોય, તેવીરીતે એકપછી એક હારમાં મોકલવાની ઝરૂર નથી, પણ જે આગળી વાની જમી રહ્યું હોય-છે, તેનીઆગળ તે પ્રથમ મોકલવામાં આવેછે. અગરબે મજલેસ ન્હાની માત્ર છ સાત પદોણાંએનીજ બનેલી હોયછે, તો કુદરતીરીતેજ બાનુએને

૧ Rolls. એક જાતનાં ગોળ, લંબાયા આકારનાં પાંઉ.

૨ Pea-soup. ૩ Roast-pork. ૪ Boiled-beef.

“માહલી?” માહલી અને ગોસ્તવચ્ચે જોડલો ફરકે, તેટલોજ માહલી અને સેરવાવચ્ચે, અને શોખીન ખાનારાંઓ અંધે ખાવાને ઇચ્છે, અને તેટલામાટે જ્યારે પદોણાંઓ અંધે ખાવાની આર્જુ રાખે, ત્યારે જુસ્મથી તેઓપાસે એક ચીઝ કળુકાવીને તે ખવડાવવી, એ ઘણું અવિવેકીય છે. જે વાની પદોણાંઓ ખાવા માંગતાં ન હોયછે, તે તેઓનીઆગળ ગયા-પછી તેઓજ નોકરને ના પાડેછે, પણ ધરધણી અને ધરધણિયાણીની તો ફરકે, કે દરેક વાની તેઓની મર્જી પુછવાવિના તેઓને મોકલ્યાં જવું.

મેઝબાન કે મેઝબાના જે પદોણાંઓને સેરવો પિરસેછે, તો અક્કેદા કહોલરી થોડોથોડોજ પિરસેછે. અર્થી રકાખીભરી સેરવો પદોણાંની રકાખીમાં નાખીને તેનીસામે મુકવાથી ઘણું નફાં દિસેછે. સેરવો, માહલી, કે દરેક વાની જેમ ઘણીએ નહીં, તેમ વળી છેક થોડી પણ પિરસ્વી ન લેઈએ.

પદોણાંની રકાખીમાં જે પિરસ્વામાં આવે, તે તેને કરચેકરચ ખાઈ જવું લેઈએ. એમ કાંઈ ઝરનું નથી, તેમજ દરજ્જાલેગ પણ નથી. તેમ વળી ખીજ હાથકિપર એક વાની લઈ તેના દગલાનેદગલો નાખી રાખવો, એ પણ સાફ નથી.

સેરવાને થોડા પાડવામાટે તેમાંફેકુંક મારવી, એનાંકરતાં અવિવેકી ખીજું કશું નથી. તેમજ વળી સેરવો કે દરેકાઈ ગર્મ વસ્તુ મ્હોંમાં લેઈનેપછી તે થંડી પાડવામાટે મ્હોંવાટે લવા અંદર લેવી, એ ટેવ પાસે બેઠેલા ગૃહસ્થો કે બાનુઓનાં આંતરડાં ઉજળાવવાને પુરતીછે, અને એવી ચાલ ચલાવનાર દરેક હપકાનેલાયક ગણાયછે.

જેવો સેરવો પિરસ્વામાં આવે, કે તે પીવા માંડવો. આ વખતે ઘણુંકરીને પદોણાંઓને “શેરી” પુછવામાં આવેછે, માટે જે તેમ પુછવામાં આવે, તો “હા” કે “ના” જે તે એકદમ બોલી દેવું, અને અચકાયા કરવું નહીં. નોકરને “હાજી,” “નાજી,” “ઉપકાર થયો,” ઇત્યાદિ કેહેવામાં આંચકી ખાવાજેવું કશું નથી, તો જો તેમ ઘણુંકરીને બોલવામાં આવતું નથી.

તેમજ વળી ખાનાંની મોટી મજલેસવેળા એક યજમાને પોતાનાં કાંઈ પદોણાંને એકાદ ચોકસ વાની ખાવાની બોંહોંસ કરવી, એ પણ ઘણું હલકાઈભર્યુંછે. નહાની અને માત્ર અતલગનાં મિત્રોથી બનેલી એવી મજલેસમાં કદાચ જે યજમાન કાંઈને એમ ભલામણ કરે, તો તે ચાલી

મ્હેં સમારવાસાઝ મેવો ઘણુંકરીને “ટેબલ” નીવચ્ચોવચમાં ફૂલોની-વચ્ચે ગોઠવવામાં આવેછે. કેટલીક ખાનાની “ટેબલ” ઉપર ફૂલ, ફૂલ-ઉપરાંત જાતજાતની નવાઇની “ફ્રનચ” મિદાઇઓ ઇત્યાદિ ગોઠવવામાં આવેછે; તેમ વળી કેટલેક ઠેકાણે માત્ર ફૂલો અને શોભિતું તથા કીમતી રૂપાંકામજ ગોઠવવામાં આવેછે, અને મેવો મુકવામાં આવતો નથી. પણ આ પાછળી રીત ઘણુંકરીને જ્યારે ખાનું આપનાર પુખ્તળ ફૂલો તથા કુટુંબ-નેલગતાં કીમતી રૂપાંકામનો^૧ સારો સંગ્રહ હાજર કરી શકે, તોજ કરવામાં આવેછે.

રોશનીનેમાટે “લામ્પો” અથવા મોમજતીનેમાટે રૂપાંની સમેદાનીઓ વાપરવામાં આવેછે, જેની હલકીઉંચી કીમત તથા જાતનો આધાર ખાનું આપનારનાં ગજવાંઉપર રાખેછે. “ગાસ” ની રોશની ખનતાંમુધી વાપરવામાં આવતી નથી. “ગાસ” ની રોશની જાહેર ખાનાનીવેળા હોય, તો ચાલે. “લામ્પો” તથા સમેદાનીઓઉપર ઘણુંકરીને રંગીન “શેડો” મુકવામાં આવેછે, જેથી ઘણો છાયો પડેછે, અને ઘણો રમણિય દેખાવ લાગેછે; તથા વળી રોશની પરોણાંઓની ઘણી નજદીક હોવાજતાં તેનો ઘણો ઝગ-કાટ તેઓનાં મ્હેંડાંઉપર ન પડવાથી તેઓને ઇઝા થતી અટકેછે. મીણુ-જત્તીઓ ખાનું પોકારવાની દશ કે પંદર “મિનિટો” આગમચ્છી સળ-ગાવવામાં આવેછે, કે જેથી કરીને જ્યારે પરોણાંઓ જમવાના ઓરડામાં દાખલ થાય, ત્યારે રોશની એકસરખી અને સ્થિર બળતી હોય. “લામ્પો-” કરતાં સમેદાનીઓ એવી વખતે વધુ પસંદ કરવામાં આવેછે. મીણુજત્તીઓ ઉંચી જાતની અને મોટાં કદની, અને દરેક આસરે અર્ધા રતલના વજનની હોવી જોઈએ. એકદમ સઘળી જત્તીઓ ખાનાની “ટેબલ” ઉપર મુકવાથી નખળી આંખવાળાંઓને ઇઝા થાયછે, માટે ત્યાં થોડીજ મુકી, આકીની પછવાડે “ટેબલો” ઉપર મુકવી, કે ભીંતઉપર ટાંગવી જોઈએછે.

સરકો, રાઇ, નમક, મરી, ઇત્યાદિ મસાલો ભરી રાખેલી શિશીઓનું વાસણ,^૨ યાને સરકાદાની હંમેશાં ખાનાનીવેળા હાજર હોયછે. એવાં “કુએટ-સ્ટાંડો” કેટલીકવેળા ઘણી ઉમદા કારીગરીનાં અને કીમતી હોવા-જતાં ન્હાની કે મોટી મજલેસવેળા ખાનાની “ટેબલ” ઉપર લાવી મુકવામાં

^૧ જેમ આપણાં લોકોમાંછે, તેમ ઇંગ્રેજોમાં પણ રૂપાંકામ દોલતનો એક મોટો ભાગ ગણાયછે. ખલકે જીવીરીતે આપણાં લોકો ઘરેણાંમાં નાણું રોકેલું રાખેછે, તેવીરીતે ઇંગ્રેજો પુખ્તળ અને ભારે વજનનાં રૂપાંનાં વાસણો રાખેછે.

^૨ Cruet-Stand. “કુએટ-સ્ટાંડ.”

મોં સમારવાસાર મેવો ઘણુંકરીને “ટેબલ” નીવચ્ચોવચમાં ફૂલોની-વચ્ચે ગોઠવવામાં આવેછે. ફેટલીક ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર ફૂલ, ફૂલ-ઉપરાંત જાતજાતની નવાઇની “ફ્રેન્ચ” મિઠાઇઓ ઇત્યાદિ ગોઠવવામાં આવેછે; તેમ વળી ફેટલેક ઠંકાણે માત્ર ફૂલો અને શોભિતું તથા કીમતી રૂપાંકામજ ગોઠવવામાં આવેછે, અને મેવો મુકવામાં આવતો નથી. પણ આ પાછળી રીત ઘણુંકરીને જ્યારે ખાનું આપનાર પુખ્તળ ફૂલો તથા કુટુંબ-નેલગતાં કીમતી રૂપાંકામનો^૧ સારો સંગ્રહ હાઝર કરી શકે, તોજ કરવામાં આવેછે.

રોસ્તીનેમાટે “લામ્પો” અથવા મોમજતીનેમાટે રૂપાંની સમેદાનીઓ વાપરવામાં આવેછે, જેની હલકીઉંચી કીમત તથા જાતનો આધાર ખાનું આપનારનાં ગજવાંઉપર રાખેછે. “ગાસ” ની રોસ્તી ખનતાંમુધી વાપરવામાં આવતી નથી. “ગાસ” ની રોસ્તી ઝાહેર ખાનાંનીવેળા હોય, તો ચાલે. “લામ્પો” તથા સમેદાનીઓઉપર ઘણુંકરીને રંગીન “શેડો” મુકવામાં આવેછે, જેથી ઘણો જાયો પડેછે, અને ઘણો રમણિય દેખાવ લાગેછે; તથા વળી રોસ્તી પેરાણાંઓની ઘણી નઝદીક હોવાજતાં તેનો ઘણો ઝળ-કાટ તેઓનાં મોંડાંઉપર ન પડવાથી તેઓને ઇઝા થતી અટકેછે. મીણુ-જત્તીઓ ખાનું પૌકારવાની દશ કે પંદર “મિનિટો” આગમચ્ચી સળ-ગાવવામાં આવેછે, કે જેથી કરીને જ્યારે પેરાણાંઓ જમવાના ઓરડામાં દાખલ થાય, ત્યારે રોસ્તી એકસરખી અને સ્થિર જળતી હોય. “લામ્પો-” કરતાં સમેદાનીઓ એવી વખતે વધુ પસંદ કરવામાં આવેછે. મીણુજત્તીઓ ઉંચી જાતની અને મોટાં કદની, અને દરેક આસરે અર્ધાં રતલના વજનની હોવી જોઈએ. એકદમ સઘળી જત્તીઓ ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર મુકવાથી નગળી આંખવાળાંઓને ઇઝા થાયછે, માટે ત્યાં થોડીજ મુકી, ખાકીની પછવાડે “ટેબલ” ઉપર મુકવી, કે ભીંતઉપર ટાંગવી જોઈએછે.

સરકો, રાઇ, નમક, મરી, ઇત્યાદિ મસાલો ભરી રાખેલી શિશીઓનું વાસણુ,^૨ યાને સરકાદાની હંમેશાં ખાનાંનીવેળા હાઝર હોયછે. એવાં “ક્રુએટ-સ્ટાંડો” ફેટલીકવેળા ઘણી ઉમદા કારીગરીનાં અને કીમતી હોવા-જતાં ન્હાની કે મોટી મજલેસવેળા ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર લાવી મુકવામાં

^૧ જેમ આપણાં લોકોમાંછે, તેમ ઇંગ્લેન્ડમાં પણ રૂપાંકામ દોલતનો એક મોટો ભાગ ગણાયછે. ખલકે જેવીરીતે આપણાં લોકો ઘરેણાંમાં નાણું રોકેલું રાખેછે, તેવીરીતે ઇંગ્લેન્ડ પુખ્તળ અને ભારે વજનનાં રૂપાંનાં વાસણાં રાખેછે.

^૨ Cruet-Stand. “ક્રુએટ-સ્ટાંડ.”

આવતાં નથી, પણ તેજ ઓરડામાં ગાલુએ મુકલી એકાદ “ટેબલ” કે “સાઇડ-બોર્ડ”^૧ ઉપર રાખી મુકવામાં આવેછે. ગમેએવાં પણ ન્હાનાં “કુએટ” “ટેબલ”ના કાંઈપણ લાગઉપર મુકવામાં આવતાં નથી, પણ એક નૌકર રૂપાંની થાળીઉપર મુકીને વાની પિરસ્યાપછી સઘળાં પરાણાંઓઆગળ તે ફેરવી જાયછે, અને તેવેળા પરાણાંને ગમેતે મસાલો પોતાની રકાખીમાં લેછે. રાઇ, નમક, ઇત્યાદિ રકાખીની કારઉપર મુકવામાં આવેછે. જો કે “કુએટ-સ્ટાંડ” ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર મુકવામાં આવતાં નથી, તોયે કેટલાંકો મરી, રાઇ, અને નમકનાં ન્હાનાં વાસણો “ટેબલ-” ઉપર દર એ જમનારાંઓનીવચ્ચે મુકવાનું પસંદ કરેછે, કે જેથી એક વાની પિરસ્યાપછી પરાણો તેનેમાટે ખોટી થવાનેજલ્લે ગમેએટલો વસાણો લઇ ખાવા મડે. આખી “ટેબલ” ઉપર નૌકર એક વાની પિરસી રહે, ત્યાંમુધી વસાણાંનેમાટે, કે તે વાનીનીસાથે ખાવાની તરકારીનેમાટે પરાણાંને થોખાવી રાખવું સાંડે લાગતું નથી. અગર નહીંતો વાની એક નૌકર પિરસી આવે, કે ખીજ નૌકરે તરત વસાણાનું વાસણ લઈ તેજ પરાણાં-આગળ હાઝર થવું જોઈએછે. હંમેશાં ખાનાંનીઉપર ઉંચી જાતનો “સૉસ”^૨ વાપરવો જોઈએછે. એક સારો લખનાર જણાવેછે, કે “સારા અને સ્વાદદાર ‘સૉસ’ સાથે એક હાથી પણ ખવાઈ જાય.”

ગમેએવી ન્હાની અને મિત્રોથી અનેલી મજલેસમાં, કે હરકોઇ ખીજ ખાનાંની મજલેસમાં “ટેબલ” ઉપર ચટાઇના ન્હાના કટકાઓ^૩ મુકવામાં આવતા નથી. એમ કરવાથી ઘણુંજ હલકું લાગેછે. ચટાઇના આ કટકાઓ ખાનાંની “ટેબલ”નેમાટેજ ન્હાનાંમોટાં કદના, અને તરેહવાર ભાતના, સુંદર ઝીણી વણતના બનાવવામાં આવેછે, જે ખાનગી કુટુંબમાં ભોજનનીવેળા “ટેબલ” ઉપર મુકી રાખવામાં આવેછે, એટલા માટે જેને કાંઇ ગર્મ વસ્તુનું વાસણ મેઝઉપર ખાનાંનીવેળા મુકવામાં આવે, તો તેની ગર્મીથી મેઝની ઝહળે, તથા ઉપર બિઠાવેલું કપડું^૪ ખરાબ થાય નહીં. અગરજો ઘરઘણિયાણી પોતાની મેઝની ઝહળે ખરાબ થવાની ધારતી રાખતી હોય, તો તેણીએ ખાનાંની મજલેસવેળા એવી “ટેબલ-મૅટસ”

૧ Side-board. એક જાતનું ખાનાંવાળું કબાટ.

૨ Sauce. મસાલાનો સ્વાદદાર સરકો.

૩ Table-mats. “ટેબલ-મૅટસ.”

૪ Table-cloth. “ટેબલ-ક્લોથ.”

વાપરવાનેબદ્ધે “ટેબલ-સ્પૂન” નીનિચ્છે કાઢ ખીછ જાતનાં જાડાં કપડાંનું પડ કરવું, કે જેથી મેજ ખરાબ થવાતી ધાસ્તી રહે નહીં.

નહાની કે મોટી ખાનાંની મજલેસમાં દર પરાણાંદિઃ જે મોટી છરીઓ, માછલી ખાવામાટે રૂપાંતી એક છરી અને કાંટો, સેરવામાટે એક “ટેબલ-સ્પુન,” ૧ ત્રણ મોટા કાંટાઓ, “શેરી” અને “હાંક,” અને “ચમખીન” નેમાટે અકેકું બુદ્ધું “ગ્લાસ,” એટલું ગોઠવવામાં આવેછે. ખાનાંની મજલેસવેળા “ટઅયરો” મેજઉપર મુકવાનેબદ્ધે જે અગત્ય પડે, તે વાપરવામાટે “સાઇડ-પ્લેટ” ઉપર મુટી રાખવામાં આવેછે. છરીઓ અને કાંટાઓનીવચ્ચે “નૅપકિન” મુકવામાં આવેછે, જેનીઅંદર પાંઉ વિટાળીને મુકેલું હોયછે. “ટેર્સ્ટ-સ્પુનો” અને નહાના કાંટાઓ દરેક જમનારની પાસે મુકવામાં આવતાં નથી, પણ જ્યારે મિદાઇ વેહેંચવામાં આવેછે, ત્યારે એક ખાલી રકાખીમાં લાવી તેનીસામે મુકવામાં આવેછે, અને જે વધુ વાની ખાવામાટે જોઇએ, તે એક વધુ છરી અને કાંટો પરાણાંનેમાટે લાવી હાજર કરવામાં આવેછે, પણ ત્રણ છરીથી વધુ તેનીપાસે મુકવામાં આવતી નથી. આ ત્રણમાંહેલીજ એક છરી માછલીનેસાડ મુકેલી હોયછે, અને તે ત્રણે જમવાઆગમચ મેજ બિઠાવવામાં આવેછે, ત્યારેજ ગોઠવવામાં આવેછે. છરીઓ અને કાંટાઓ કદીપણ જમનારની સામી બાજુએ મુકવામાં આવતાં નથી, પણ તેનીસામે મુકવામાં આવેલી રકાખીનીપાસે બંધે બાજુએ તેઓને મુકવામાં આવેછે.

કાંટો તથા છરી એવીરીતે પકડવાં, કે જેથી તેઓના હાથાઓ હાથના ખોલાનીઅંદર રહે. તે ખીજાં જમનારાંઓને વાપરતાં જોઇ વધારે મહેલાઇથી શિખી શકાયે. અગરજો ત્યાં મુકેલા છરીકાંટાઓમાંથી કયો છરીકાંટો પેહેલાં વાપરવો તેઆખે કાઢ પરાણાંને શકજેવું જણાય, તે તેણે

૧ વેસાયલી ખનાવતના ચમચાઓ હુમિશાં ચોક્કસ માપનાંજ ખનાચામાં આવેછે, જેનાં નામો તથા તેમાં કેટલું માયછે, તે નિચ્ચેખમણેછે:—

Tea-spoon. “ટો-સ્પુન,” એટલે ચાની અથવા નહાની ચમચી. એમાં ૧ દ્રામજેટલી પ્રવાહી માયછે.

Dessert-spoon. “ડેસ્ટ-સ્પુન,” એટલે વચલો ચમચો. એમાં ૨ દ્રામજેટલું માયછે.

Table-spoon. “ટેબલ-સ્પુન,” એટલે મોટો ચમચો. એમાં ૪ દ્રામજેટલું માયછે.

જમણે ચમચાઓમાં ચોક્કસ વજનની પ્રવાહી માયછે, તેજખમણે “ગ્લાસ” માં પણ માયછે, જેમકે:—

Liquor-glass. “લિક્વર-ગ્લાસ” માં ૧ આઉન્સજેટલું, અને

Wine-glass. “વાઇન-ગ્લાસ” માં ૨ આઉન્સજેટલું માયછે.

“ટુન્ડ” ઉપર ખીરાજેલી સ્વેચ્છી હિંચી પદવીની કે દરકાષ્ટ ખીજ હિંચી પદવીની આનુને નેમ કરતાં જોવું, અને પછી તેજમુજ્યે પોતે પણ કરવું. અલખતા, હિંચી પદવીની આનુઓને પેદુલાં પિરસ્વામાં આવેછે, એટલે તેવીરીને અનુલવ મેગવવાને તેને પુરતો વામ અને તક મળશે. પણ તમેએ કેમ આવું, અને શું કરવું, તેમાં અનુલવલા, એવું તમારી આલવ-લણુઉપરથી ખીજાં પેરાંઓને ન જણાવવાની કાશેસ કરવી.

જમનીવેળા ચમચો, કાંટો, કે જરી નાખી દેવાં નહીં, પણ જો કદાચિત અકસ્માતથી તે પડી જાય, તો તેવિધે જનતાંસુધી અખાલ કરી જઈ, નોકરપાસે ખીજાં માંગી લેવાં. ચમચાકાંટાનો અખાલ કરવો નહીં, તેમજ કાંટાઉપરથી જરીવડે ઓખચ્યા કરવું નહીં જોઈએ.

જ્યાંસુધી તમે પુરેપુરું જમી રહ્યા ન હોય, ત્યાંસુધી જરીકાંટો મુઝા દહા કરસીની પીઠઉપર દગીને ઘેરતા ના, કેમકે તેમ કરવાથી નોકર સમજી શકતો નથી, કે તમે જમી રહ્યાછો કે નહીં, અને તેથી તે જો બુલમાં તમારી રકાખી ઉપાડી જશે, તો તમેને માફું લાગશે, અને વળી તમારી મનપસંદ વાની તમારાં નાકઆગળથીજ પસાર થઈ જતી જોઈ, તમેને ભારે બળાપો થશે! એટલામાટે તમેએ બરાબર ખાઈ રહ્યાપછીજ તમારો જરીકાંટો સાથે કરીને રકાખીમાં મુકવો, પણ તેવેળા કાંટાના કાંતા ઉપર રહે તેવીરીતે કાંટો મુકવો. જેમજેમ અલ્લેકો પેરાણો જમી રહેછે, તેમતેમ નોકરો રકાખીઓ હિંચકતા જઈ ખીજ રકાખીઓ લાવી મુકેછે, માટે જો તમે જમી રહ્યા હોય, તો ખીજાઓ જમી રહે, ત્યાંસુધી જરીકાંટાસાથે રખા કરવું, એ વિવેકનીરીતે કીક લાગતું નથી.

જનતાંસુધી ખાનાંની મોટી મજલેસમાં કાંઈ પેરાણાંએ કાંઈ પણ વાનીમાટે ખીજવાર માંગણી કરવી નહીં જોઈએ.

અગરજે યજમાન કે યજમાના પોતે પિરસીને પેરાણાંઓઆગળ વાનીઓ મોકલતાં ન હોય, પણ નોકરોજ વાનીઓનાં “ડિશો” ફેરવી જતા હોય, અને તેમાંથી પેરાણાંઓને લેવું પડતું હોય, અને જે કાંઈ પેરાણાંને શર્મ લાગે, તો તેણે આકળા પડી જઈ ગભરાટ કરી મુકવો નહીં, પણ ધીરથી પોતાને જોઈતું લેવું. એવીરીતે ખીજાઓને કરતાં જોવાથી તેને પણ આવડ થશે.

“ટુન્ડ-સ્પુન” હંમેશાં સેરવો પીવામાટેજ વાપરવામાં આવેછે, અને તેમ કરવાસાર “ડેઝર્ટ-સ્પુન” વાપરવો એ ખોટું ગણાયછે. સેરવો

કે હરદ્રાઈ ખીજી પ્રવાહી પીતીવેળા તે ચમચાની બાબુથી પીવી જોઈએ. અને તેમ કરતાં દ્રાઈપણ પ્રકારનો આવાજ કરવો નહીં. સરવો અને માછલી માત્ર એકજવેળા લેવામાં આવેછે, ખીજીવાર તે માંગવામાં આવતાં નથી, એમ કરવું એ ખાનાંની “ટેન્ડ” ઉપર નકારો દેખાવ કરવાખરાખર ગણાયછે. સરવો પીવામાટે તમારી જમણી બાબુએ મુકવામાં આવેલો “ટેન્ડ-સ્પુન” વાપરવો, અને તેની અણી યાને છેડાનરફથી નહીં, પણ બાબુએથી સરવો પીવો. સરવો પીતીવેળા અચક-અચક કે મુરૂપ-મુરૂપ એવો આવાજ કરવો નહીં. ફક્ત સરવોજ નહીં, પણ દ્રાઈખી વસ્તુ ખાતીપીતીવેળા એવા દ્રાઈપણ જાતના આવાજો કાઢાડવા, એ ઘણું અવિવેકીય છે. વાણી પીતીવેળા પણ હુચુક-હુચુક એવો આવાજ કાઢાડવો નહીં. દ્રાઈપણ ખુરાકવાણી અનેએમ કશા પણ આવાજવગર ખાવાંપીવાં. ખાતીવેળા મ્હોં અંધ રાખવું. આ ટેવ તમારાં બાળકોને પણ ન્હાનપણથીજ શિખવવી, અને શું ન્હાનાં કે શું મોટાંએ આ ટેવ જો ન પાડી હોય, તો તે તરત સુધારવાની કાશેશ કરવી જોઈએ.

સરવો પીતીવેળા રકાખીનો એક છેડો ઊંચકવો નહીં, પણ જો તમારી સગવડનેખાતર તેમ કરવું પડે, તો તેમ કરજો, પણ તે તમારી બાબુતરફથી ઊંચકજો.

ખનતાંમુથી જે માંગવું કરવું હોય તે નૌકરનીમારફનેજ કરવું, પોતે પોતાને હાથે કરવું નહીં; અથવા નૌકર નજદીક હોવાજતાં તમારા પડો-સીપાસે માંગવું નહીં; બાનુઆ પોતાને જોઈતી વસ્તુઓમાટે પાસે જોઈલા ગુદસ્થને અર્જ કરેછે, જે નૌકરપાસે મંગાવી તેણીને તે આપેછે. ગુદસ્થે જ્યારે કાંઈ જોઈતું હોય, ત્યારે નૌકર નજદીક હોય, તો તેનીસામે જોવું, અને તમારી નજરસાથે તેની નજર મળે, અને તે તમારીપાસે આવે, કે ધારે સાથે અને નર્માસથી જે જોઈતું હોય, તે લાવવા તેને ફર્માવવું. પોતે હાથેજ લેવામાટે પાસે જોઈલાં પડોણાંની રકાખીઉપર પડવું નહીં. દ્રાઈ પીતીવેળા આખું “ગ્લાસ” ભરીને તે ઓટી જવો, અને તેમાં એક ડીપું પણ ન રાખવો, એ ઘણું દલકાઈભર્યું છે. તેમ વળી તમારી રકાખીમાંહિ રહેલો એક છેલો થુક ખાઈ જવાનેઅદલ રહેવા દેવો, કે “ડીકાન્ટર” માંહિલો છેલ્લો એક “ગ્લાસ” જેટલો “વાઈન” પીવાના અખાડ કરવા, માત્ર એમ ધારીને કે તે છેલ્લોજ છે, તો તે ઘણું ખોટું ગણાયછે. એવી ચાલ ચલાવવાથી જાણે એમ જણાયછે, કે ને પછી

વધારે પુરું પાડવાને તમારા યજમાન અશક્ત છે, એમ તમે સમજેછો, અને તેથી તમારા યજમાનને અપમાન થાય છે.

“ફ્રુટ-ટાર્ટ્સ” એટલે “મ્હોંડું સમારવામાટે વપરાતો ચમચો.” અને જેવું તેનું નામ છે, તેવુંજ તેનું કામ પણ છે, તે વધારે નાજુક કામનેમાટેજ વપરાય છે, જેવું કે “કુસ્ટર્ડ-પુડિંગ્સ,”^૧ “કસ્ટર્ડ-પુડિંગ્સ,”^૨ ઇત્યાદિ ખાવામાટે, અથવા બીજી હરકાઈ નર્મ જાતની મિઠાઈ, કે જે કાંટાવડે ખાવાને પુરતી સહેલ ન પડે, તે ખાવાસાર “ફ્રુટ-ટાર્ટ્સ” વપરાય છે. પણ જો મ્હોંડું સમારવાનેમાટે હરકાઈ વસ્તુ કાંટાથી ખવાઈ શકાય એવી હોય, તો અમચાકરનાં તેવડેજ તે ખાવાથી વધારે સારું લાગે છે. યાને બનનાંમુથી જે વસ્તુ કાંટાથી ખવાઈ શકાય, તે ખાવામાટે અમચો વાપરવોજ નહીં.

સરવો કે “પુડિંગ” જેવી વસ્તુઓ ખવાય એટલી થંડી પડી છે, એમ ખાનરી ક્યોવિના તે ન ખાવાની સંભાળ લેવી જોઈએ છે, કેમકે એવાએ અસાવધ રહેવાથી તે ગર્ભગર્ભ ગળી જવી પડે છે, અથવા જો ઘણી ગર્મ હોય છે, તો તે મ્હોંમાંથી રકાખીમાં પાછી કાદાડી મુકવાની ફર્ક પડે છે.

માછલી હંમેશાં તેનેમાટે ખાસ બનાવેલી જરી અને કાંટાવડે ખાવામાં આવે છે. માછલી ખાવામાટે બે કાંટાઓ વાપરવામાં આવતા નથી, પણ જો રૂપાંની જરી “ટેબ્લ” ઉપર મુકવામાં ન આવી હોય. તો જમણા હાથમાં કાંટો, અને ડાબા હાથમાં પાંઉનો કડણ ભાગ લઈ તેવડે તે ખાવામાં આવે છે, જોકે પાંઉવડે એમ માછલી ખાવાનો રૂઢો હોય સારી મંળીમાંથી નિકળી ગયો છે. માછલી ખાતાં સાધારણ જરી વાપરવાથી તેની ખુશ્ખુ ઓછી થાય છે, અને તેટલાજમાટે રૂપાંનાં જરીકાંટા વાપરવામાં આવે છે. વળી માછલીસાથે ખાવાના “સાસ”માં ખટાસનો મોટો ભાગ હોવાથી જરીઉપર કટાણું થાય છે, તેનું પાનું ખવાઈ જાય છે, અને નહારી વાસ આવે છે. અગરજો કાણુ માછલી “ટેબ્લ” ઉપર પિરવામાં આવે, તો તે ફક્ત કાંટાવડેજ ખાવી જોઈએ છે. તેનું કાટણું તમારા ડાબા હાથમાં પકડી તેમાંથી કાંટાવડે કાદાડીને ખાવું. તેને ફુકડા કરીને નહીં. પણ આખુંજ કાદાડીને મ્હોંમાં મુકવું.

“કેનેડસ,”^૩ “રિસોલ્સ,”^૪ “પાટિઝ,”^૫ ઇત્યાદિ માત્ર એક કાંટા-

૧ Fruit-tarts.

૨ Custard-puddings.

૩ Quenelles.

૪ Rissoles.

૫ Patties.

પડેજ ખાવામાં આવેછે, અને તે ખાતીવેળા છરી વપરાતી નથી.

“સ્વીટ-બ્રૅડ્સ,” ૧ “કટલેટ્સ,” ૨ દત્યાદિ ખાવામાટે, અને તેવીજ-
રીતે દરેકાદ જનનું પક્ષી ખાવામાટે છરી વપરાયછે.

“એસ્પેરેગસ,” ૩ “સેલ્ડ,” ૪ દત્યાદિજેવા વસ્તુ ખાતીવેળાં તેની
આણીઓ કાપી નાખીને તે છરી અને કાંટાવડેજ ખાવામાં આવેછે, અને
કદીપણ તેનાં થડ આંગળાંઆવચ્ચે પકડીને તે ખાવામાં આવતી નથી.
“સેલ્ડ” દંભેશાં તેની રકાળી, જેને “સેલ્ડ-પેન્ટ” કહેછે, તેનીકિપર
મુઠ્ઠીને કાઢ્યામાં આવેછે, જે રકાળી જમનારનીપાસેજ મુકવામાં આવેછે.
અને તેવેળા જમનાર જે રકાળીઓનો સાથે ઉપયોગ કરેછે, પણ કાકડી-
નેમાટે જુદી રકાળી મુકવામાં આવતી નથી. તે તે જમનાર પોતાની
રકાળીમાંજ લદને ખાયછે.

જે ખાતાકિપર વટેણુ આવેછે. તે તે કાંટાકિપર લદને ખાવામાં
આવેછે, અને તે કારણમાટે છરી વાપરવી, એ થાણુંજ દલકું ગણાયછે.
જમતીવેળા કાદપણુ વસ્ત્રે છરી ખેંટાંમાં લેવા એનાજેવું દલકું અને અ-
વિવેકા બીજું કશું નથી, અને એવા અવિવેકા આજ ખાતાંની “ટેબલ-”
ઉપર મજ્જેસમાં ચલાવવી. એ કદીપણુ માફ ન થક શકેએવુંછે, વળી
એવા આજ ચલાવનાર દંભેશાં દલકી બુનિયાદનું ગણાયછે.

પાંઉનો દુકડો લદ તે તમારી રકાળીમાંહેલા રસમાં, મુરખ્યાના
શીરામાં, કે દરેકાદ ખાવાની બીજી પ્રવાહીમાં ઘાળી કાદાડી તે કરડીને
ખાવો. એ થાણું દલકું ગણાયછે. અગરજે તે ખાવાની અગત્ય પડે, તે
પાંઉના ન્દાના દુકડાઓ કરી તે રકાળીમાં નાખી પછી કાંટાવડે તે
ખાવા લેજોએ.

અગરજે તમારીઆગળ મુકેલું પાંઉ ખસાસ થક ગયું હોય, અને
બીજું વધારે લેકેલું હોય, તે પાછા કરી તમારીપછવાડે ઉમેલા નાકરગમ
લેવું, અને જેવો તે તમારીઆગળ આવે, કે ધીમ્થી તેને કાનમાં બીજું
પાંઉ કાવવાને ફર્માવજે. સારા નુસિવાર નાકરો પાંઉ ખસાસ થતાં તરત તે
બીજું પોતેજ કાઢીને મુટી ગયછે.

પાંઉસાથે માખણુ ખાતીવેળા તેની આખી કાનડીકિપર માખણુ લગા-
ડીને તે ખાવામાં આવતું નથી. પણ પાંઉના ન્દાના દુકડાઓ કરી પછી
તેકિપર માખણુ લગાડીને ખાવામાં આવેછે.

કુંડું ખાતીવેળા તેને લાંછને “ગ્લાસ”માં કે પવાલામાં નાખીને તેમાંથી ખાવાનેઅદલે ઈંડાંનાં ફાટલાંમાંથીજ તે ખાવામાં આવેછે. તે બેંકે “અમેરિકા”ખાને તેથીઉલટું તેને “ગ્લાસ” કે પવાલામાં નાખીનેજ ખાવાનો રહેયોછે.

“ટેન્સ-ક્રૉક” ઉપર મેવાના ફળીઆ, હાડકાં, ઇન્ધાદિ કઠીપણ મુકવું નહીં, પણ તે તમારી રકાખીની ફારઉપર મુકવાથી વધારે સારું લાગેછે. અગરત્તે માખણ, નમક, કે ખાંડ લેવી હોય, તે માખણ લેવાનીજ છરી, નમકનીજ ચમચી, કે ખાંડનાજ ચીપિયાવડે ને લેવું જોઈએછે. તેમ કરવામાટે તમારી પોતાની છરી, તમારો પોતાનો ચમચો, કે તમારાં આંગળાંનો ઉપયોગ કરવો, એ રીતભાતથી અગત્યુપા અને હલકા ધણીનું કામછે.

એક જાતની તરકારીનીઉપર ખીજ જાતની નાખીને તેનો હગમો તમારી રકાખીમાં કરવો ન જોઈએ. ગોશ્ત અને તરકારી સાથે ખાતી-વેળા થણોસરખો કાંટો ભરીને તે મ્હોંતરફ લઈ જવાકરતાં, તે અફેકું છુટું આવું વધારે સારુંછે. હાથોએ અને મ્હોંએ સાથે મળીને કામ કરવાનુંછે, એટલેકે કાંટો થણોસરખો લાદીને તે એકદમ ખાવામાટે મ્હોં ફાડી કાઢાજી રાખી ખોટી થવાકરતાં, કાંટો છેક હોડામુધી આવે, કે મ્હોં ઉઘાડવાથી વધારે સારું લાગેછે. તેમજ મોટામોટા ફળીઆ ભરવાકરતાં ન્હાને છુટે ખાવાથી વધારે સખ્યતાભર્યું લાગેછે; મુખ્યકરીને બાનુએએ આ વિવેક વધારે ધ્યાનમાં રાખવાજોઈછે. કાંટો મ્હોંની અરાખર સામે ઉભો પકડીને આવું, અને તેમ કરતાં હાથની ફાંડી વાળી નાખવી, એ દેખાવ આંખને નહારો લાગેછે. કાંટો મ્હોંતરફ માત્ર ઉઘકવો, પણ તેને સામે લાવવામાટે હાથને ગોળ વાંકે આપવો જોઈએ નહીં.

પક્ષી ખાતાં તેની પાંખનાં, પગનાં કે હરકાઈ બીજાં હાડકાંને આંગળાં લગાડવાં નહીં, પણ તેનીઉપરનું ગોશ્ત કાપી કાઢાડીને આવું જોઈ-એછે. તેઉપરનું ગોશ્ત ખાવામાટે આંગળાંવડે તે ટુંપી કાઢાડવું, એ થણું હલકાં માણસનું કામ ગણાયછે.

“પેસ્ટ્રી”^૧ હંમેશાં કાંટાવડે ખાવામાં આવેછે, પણ “કુટ-ટાટ” ખાતીવેળા કાંટાનીસાથે “ડેઝર્ટ-સ્પુન”નો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવેછે, પણ તે માત્ર “ટાટ”માંહેલો રસ તથા “કુટ” મ્હોંતરફ લઈ જવાનેજમાટે.

છે. તે ઉંચકા લઈને તેનેબદ્ધે ખીજાં બે, એક “શેરી” નેમાટે તથા ખીજું “કર્ણેટ” નેમાટે મુકવામાં આવેછે. જમનાર “ફિંગર-ગ્લાસ” પોતાની રકાખીઉપરથી ઉંચકાને તેની ડાખી આજીએ મુકેછે, અને તેની નિચ્ચે “ડાયલી” મુકેછે. આ “ફિંગર-ગ્લાસ” માં રહેજી ગર્મ પાણી ભરેલું હોયછે, તથા તેમાંહેલાં પાણીમાં કાંઈ ખતનું અત્તર નાખીને તે ખુશ્ખુદાર બનાવવામાં આવેછે. આ પાણીમાં આંગળાં ઘોળીને તે “ટેબલ-” ઉપર મુકવામાં આવેલા “નેપકિન” વડે નુકી નાખવામાં, તથા “નેપકિન-” નો છેડો તેમાંહેલાં પાણીમાં ઘોળીને તે મ્હોંઉપર ફેરવવામાં આવેછે. જોઈ “ફ્રૂચ” લાંબા આખા “યુરોપ” ની પ્રજાઓમાં વિવેકની ખાખતમાં સર્વેથી સુધરેલા ગણાયછે, અને ખાનાંની ખાખતમાં તે એક સત્તાજેવા ધારવામાં આવેછે. તેઓ પોતાની ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર મુકવામાં આવતાં “ફિંગર-ગ્લાસ” નીમાંહે કાચનાં એક ન્હાનાં પ્યાલાંમાં ખાટાં લીંબુના રસસાથે મુમરેલું પાણી ભેળીને તે મુકેછે, કે જે આંગળાં સાફ કરવાઆગમચ પડેલાંઓ પોતાનાં મ્હોંઉપર લગાડેછે. જોકે આ રીત ઇંગ્રેજોની આંખ-માં ઘણી ધિક્કારવાજોગ લાગેછે !

“ડેઝર્ટ-પ્લેટ” ને “આઈસ-પ્લેટ” નીનિચ્ચે જ્યાંસુધી “આઈસીસ” ખવાઈ રહે, ત્યાંસુધી રાખવામાં આવેછે, અને ત્યારપછી એક નૌકર તે ઉઠાવી જાયછે. દ્રાક્ષ ખાતીવેળા અર્ધો અંધ લાથ, યાને એક લાથનો ખાભો હોહોઆગળ લઈ જવામાં આવેછે. અને ફળીઆ તથા જાલ તેમાં લઈને તરત રકાખીમાં નાખવામાં આવેછે, તે એવી સફાઈથી કે કશો નફારો દેખાવ ન થાય, અને યુકેલા ફળીઆ તથા જાલ ખીજાં કાંઈની નજરે પડે નહીં. કેટલાંકો ફળીઆ અને જાલ વાકાં વળીને રકાખીની કારઉપર યુકેછે, પણ આ રીત સારી ન લાગવાથી ઘણાંકો એમ કરવાનેબદ્ધે લાથ-માંજ લઈ રકાખીમાં મુકેછે. ઘોર, ઇત્યાદિ ન્હાના મેવાના ફળીઆ પણ એજરીતે યુકવામાં આવેછે, અને તેઓના સાંઠા આંગળાંઓવડે તોડીને રકાખીમાં નાખવામાં આવેછે. પેર અથવા સેઅફલજેવો મેવો ખાતી વખતે તેઓને છોલીને ન્હાના કટકાઓ કરી તે મેવો ખાવાની છરી તથા કાંટા-વડે ખાવામાં આવેછે.

“પીચો,”^૧ તડખુચ, ઇત્યાદિ મેવો ખાતીવેળા કાંટાસાથે ચમચાની પણ મદદ લેવી પડેછે, કાંટાંકે તેમાં રસ હોયછે. તેમજ મલાઈમાં મેળ-

દાને જે કાંઈ ન્હાનો મેલો ખાવામાં આવેછે, તો તેવેજા પણ મેળવવા, વગેરે શ્રમસાર ચમચો વાપરવામાં આવેછે.

ત્યાંસુધી ખાતું આવેછે, ત્યાંસુધી મ્હોં સમારવાની વસ્તુઓને જમનારાંઓ દાથ લગાડનાં નથી, તો જોકે તે “ટ્રેબ્લ” ઉપર ડોલાવેમાટે આગમચથી મુકવી હોયછે.

દરેક ખાતુ અથવા ગૃહસ્થ ત્યારે પોતાને ત્યાં ખાનાંઉપર પંદોણાંઓને નોતરેછે, ત્યારે “ટ્રેબ્લ” ઉપર “વાઈન” હાજર કરવાની તેઓની ફરજ છે. એક સારાં ખાનાંમાટે “વાઈન” અવશ્યનોછે. તમે પોતે દારૂને કદીપણ અડકતા ન હોવ, તોયે તેવીગદીતે તમારાં પંદોણાંઓને પણ ફર્જ પાડવી, એ એક ખાતુને કે ગૃહસ્થને હાજરતું નથી. અગરજે તમારાં પંદોણાંઓને દારૂ પાડાને તમારું હૈયું ના પાડતું હોય, તો બેહતર એજ છે, કે ખાનાંની મજલેસ બોલાવવીજ નહીં. જેમ તમેને દારૂની છીટછે, તેમ તમારાં પંદોણાંઓને સાદું થંડું પાણી પીવાનો પણ અણગમો હોયછે, અને કેટલાકે તો તરેહવાર વાનીઓ ખાવાનેજલ્લે એકાદમે “ગ્લાસ” “વાઈન” પીવાનું વધારે પસંદ કરેછે. જેમ “વાઈન” ની આખતમાંછે, તેમ અન્નદળશાકની આખતમાં પણ ગ્લુગ્લુ. તમે અન્નદળશાકને પસંદ કરતાં હોવ, તો નેથી તમારો તે ધખારો તમારાં પંદોણાંઓનીઉપર પણ ધસાવવાને, અને તેઓને પાંદડાં, કાળીના કટકા, અને કાંઠા ખવાડીને ઘર મોકલવાનો તમેને કશો દુક નથી.

અગરજે તમે સારીરીતે ગાયતાં હોવ, કે તમારો એકાદ પંદોણો દારૂને બિલકુલ અડકતો નથી, તો પછી તેને દારૂ પીવાની બોલોસ કરવી ઘટતી નથી. તે પોતેજ જે શાણો હશે, તો જેવું પેહેલી વખતે તેનું “ગ્લાસ” “વાઈન” થી ભરવામાં આવશે, કે સમ્યકતાનેખાતર કિચકી ખીજાં પંદોણાંઓને નથી, જાણે પીતો હોય, તેમ મ્હોંઆગળ કાંઈ જઠને પાછું મુકી દેશે, અને ખાતું પુરું થવાનુથીકે તે એમનુંએમ ભરેલુંનેભરેલુંજ રહેશે. એક યજમાના કે યજમાને આ આખતઉપર કશો પણ એકાદો કરી ખીજાંઓનું ધ્યાન તેનીતરફ ખેંચવું નહીં.

વલો લાંબો વસ્ત્ર થયો ચાલતી આવેલી ફરીપ્રમાણે એકસ “વાઈને” એકસ વાનીઓનીસાથેજ પીવામાં આવેછે. અગરજે “સિકર” ૧ પાવામાં આવેછે, તો તેનેમાટે ન્હાનાં “સિકર-ગ્લાસો” એક ન્હાની રૂપાંની થાળી-ઉપર મુકીને “આઈસીસ” ખવાઈ રહ્યાપછી તરતજ પંદોણાંઓનેમાટે

લાવવામાં આવેછે. જેપછી તરત “બટલર” પરોણાંઓનાં “ગ્લાસો” માં “કુર્લેટ” ૨ અથવા “શૅરી,” ૩ જે તેઓ માગે તે નામેછે. મ્હોં સ-
મારતીવેળા ધણુંકરીને “શૅરી” અથવા “કુર્લેટ” પીવામાં આવેછે.
અને કવચિત “પોર્ટ” ૪ અથવા “મડીરા” ૫ પીવાયછે, પણ “ચમ-
પીન” ૬ તેવેળા કદી પીવામાં આવતો નથી, કેમકે “ચમપીન” ખાસ-
કરીને ખાનાંની વખતે પીવાનો “વાધન” છે, અને તે તેજવેળા પીવા-
માં આવેછે. “શૅરી” અથવા “સૉર્ન” ૭ હંમેશાં સેરવા તથા માછ-
લીસાથે પીવામાં આવેછે, અને તે માત્ર એકજવેળા “બટલર” પરોણાં-
ઓઆગળ ફેરવી જાયછે. અગરજે નૌકરો “વાધન” પુછવામાટે ફરતા
ન હોય, તો ગૃહસ્થોની ફરજ છે, કે તેઓએ તેવિષે ખાતુઓની માવજત
કરવી. અગરજે સેરવાનીઆગમચ કાલુ, કે સેરવાનીપછી માછલી પિર-
સ્વામાં આવેછે, તો ત્યારે “હૉક” ૮ પરોણાંઓઆગળ માત્ર એકવેળા
ફેરવી જવામાં આવેછે. કાઢવેળા “હૉક” નબદ્દલે “શાબ્લિ” ૯ પણ
પાવામાં આવેછે. પેહેલી વાની પિરસાવાપછી તરતજ “ચમપીન”
પીવામાં આવેછે, અને એરીતે છેક આખું ખાતું ખલાસ થાય, અને
મ્હોં સમારવાતું શુરૂ થાય, ત્યાંસુધી “ચમપીન” જ પીવામાં આવેછે.
આખું ખાતું ખવાઇ રહે, તેટલા વખતસુધીમાં ત્રણથી ચારવાર પરોણાં-
ઓને “ચમપીન” વિષે પુછી જવામાં આવેછે.

“હૉક” અને “કુર્લેટ” “રોસ્ત” કીધેલાં ગોસ્તસાથે ; “પન્ચ” ૧૦
કાચબાસાથે ; “પોર્ટ” અથવા “બર્ગન્ડિ” ૧૧ હરણનાં ગોસ્ત અથવા
પનીરસાથે ; “પોર્ટ” અથવા “બર્ગન્ડિ” કાઢપણુ જાતનાં શેકાર
કીધેલાં પક્ષીસાથે પીવામાં આવેછે. કેટલાક “વાધનો” મુખ્યકરીને “રેડ-
વાધનો” ૧૨ ગમેતે મૌસમમાં પીવામાં આવેછે, તોયે તેઓને થંડા કરવામાં
આવતા નથી. “કુર્લેટ” અને “બર્ગન્ડિ” હંમેશાં લગાર ગર્મ કર-

૧ Liqueurs (ફ્રેન્ચ), Liquors (ઇંગ્લેન્ડ).

૨ Claret.

૩ Sherry.

૪ Port.

૫ Madeira.

૬ Champagne. “ચેમપેન,” પણ સાધારણરીતે આપણાં લોકો એને “ચમપીન” કહેછે.

૭ Sauterne. ૮ Hock. ૯ Chablis. ૧૦ Punch. ૧૧ Burgundy.

ધણુંકરીને ઇંગ્લેન્ડ દારૂનાં નામે, જે જગ્યાએ તેઓને ખનાવામાં આવેછે, તેડપરથી
રાખવામાં આવેછે.

૧૨ Red-wines.

વા બેઠએ છે. નિયમતરીકે ઘણાં ઉમદા “વાઇનો” બિલકુલ થંડા કરવા ન બેઠએ.

તોયે “વાઇનો” અને બીજા દારૂઓ કદાચ વાનીસાથે અને ક્યારે પીવા, એ બાબતઉપર જુદાંજુદાં મતો પડેલાં છે, અને ક્યો દારૂ “ટેબલ-” ઉપર લાવવો તે ધરધણિયાણીનાં ગજવાં અને શોખઉપર આધાર રાખે છે, માટે તેવિધે અને કશું વધુ જણાવી શકાયું નથી. ઘણીક ડાહી યજમાના તરફવાર જાતના “વાઇનો” અને બીજા દારૂઓ પાવાનેબદલે થોડીજ જાતના પણ ઉંચી જાતના મોંઘા દારૂઓ પાવાનું વધારે સાફ સમજે છે, તેમ વળી બીજા હાથઉપર પોતાના પૈસાનું ઝોર દેખાડનાર, જાલકી યજમાના અનેએટલી જુદીજુદી જાતના “વાઇનો” પોતાની મેઝઉપર લાવીને પોતાનો હલકો “ટેસ્ટ” દેખાડવાને ચુકતી નથી, પણ તે ઝોરી અભિમાની અને હલકાઈ શાણાં મેઝખાનો તરત ચેતી જાય છે.

“વાઇન” કે પાણીની એક બાટલી યા “ડીકાન્ટર” નીઆસપાસ લિનાં પાણીનું કપકું ત્રિટાળીને તે હવાવાળી જગ્યાએ મુકી જાડવાથી તે જલદીથી થંડું થશે. એવાં “વાઇન” થંડો કરનારાં “વાઇન-જગ”^૧ આવે છે, તેની બહારની બાજુએ બર્ફના ટુકડાઓ રહી શકે એવું ખાલી પડ બનાવેલું હોય છે, જેમાં બર્ફ ભરી રાખવાથી વાસણમાંહેલો “વાઇન” બર્ફસાથે ભેળાવાયિના થંડો થાય છે. “ચમપીન,” “કલેરેટ,” અથવા બીજા ઉભાતા “વાઇનો” ને માટે એવી જાતનું “જગ” વધારે પસંદ કરવાબેગ ધારવામાં આવે છે.

બર્ફનું વાસણ, કે જેમાં બર્ફનીસાથેજ “વાઇન” નાખીને તે થંડો કરવામાં આવે છે, તેને “આઇસ-પેલ”^૨ કરી કહે છે. એવાં આઇસ-પેલ”માં “વાઇન” થંડો કરવાનેબદલે કેટલાક યજમાનો બર્ફના સ્વચ્છ ટુકડાઓ “ટેબલ” ઉપર લાવવાનું વધારે પસંદ કરે છે. બર્ફના નહાના ટુકડાઓ કરી, તેઓને “ગ્લાસ”માં નાખી, તેમાંજ “વાઇન” નામવામાં આવે છે. બેકે આપણાં લોકોમાં તો આ રીત ઘણી સાધારણ છે. તોયે તેમ કરવાથી “વાઇન” નબળો થઇ જાય છે, તથા વળી તેની ખુશ્બુ ઓછી થાય છે. જેઓને “વાઇન”માં પાણી ભેળીને પીવાની ટેવ હોય છે (અને તે ઘણાંકાને હોય છે), તેઓને એવીરીતે બર્ફમાં નામેલો

૧ Wine-jug. “વાઇનો” થંડા કરવામાટે વપરાતું વાસણ.

૨ Ice-pail.

કદાચિત જો તે “વાઘન” તમોને સદતો ન હોય, કે તે પીવામાટે કાંઈ બીજી અડચણ હોય, તો તેઓએ તેણીની રજા પ્રથમ પુછીને પછી બીજો કાંઈ “વાઘન” પીવો હોય, તો પીવો જોઈએ.

તમો ખિલકુલ દારૂ ન પીતા હોય, તો તેસિવાય બીજાં કાંઈપણ કારણનેમાટે, જો કાંઈ તમોને સાથે “વાઘન” પીવાની અર્જ કરે, તો ના પાડતા માં. અગરજો સામા ધણીની અર્જ કબુલ કરે, તો તમારાં “ગ્લાસ” માં માત્ર થોડો બીજો “વાઘન” નામીને જો ધણીએ તમોને અર્જ કીધી હોય, તેનીતરફ જોઈને લગાર નમવું, અને તમારાં “ગ્લાસ-” માંથી જરા પીવો.

ખાનાંનીવેળા કે મ્હોં સમારતીવેળા એક ગૃહસ્થ બીજા ગૃહસ્થને પોતાનીસાથે “વાઘન” પીવાની જોહોંસ કરતો નથી. મ્હોં સમારતીવેળા બાનુએ ઘણુંકરીને અક્કેકુંજ “ગ્લાસ” ભરી “વાઘન” પીએછે, અને પછવાડેથી જો “ડીકા-ટરો” ફેરવી જવામાં આવેછે, તે સુખ્યકરીને ગૃહસ્થોનેમાટેજ હોયછે. જોકે “અટલર” વારંવાર આવીને “વાઘન” ને-માટે બાનુએને પુછી જાયછે, તોયે તેણીએ તે લેતી નથી. પણ જો કાંઈ બાનુને બીજો “વાઘન” જોઈએછે, તો તેણીનીપાસે જોડો ગૃહસ્થ તે તેણીનેમાટે ભરેછે, પણ તેણી પોતે બીજાવાર “વાઘન” લઈ શકતી નથી.

દારૂ પીતીવેળા હંમેશાં “ગ્લાસ” ને તેની દાંડીમાંથી પકડવું જોઈએ, અને નહીં કે તેના ઉપલા ભાગમાંથી; તેમ વળી તેને છેક નાકઉપર ઉંઘું વાળીને દારૂ પીવો નહીં. “ગ્લાસ” ને હોઠોની નજદીક લાવી તે જરાસરખું વાકું વાળવું.

જમતીવેળા રજાખીને એક છેડાઉપર ટેકાવીને બીજો છેડેથી ઉંચકવી, એ જોડું ગણાયછે. ખાતીવેળા એકદમ વાંકાં વળી જવું નહીં; કાપ-રિયાં “ટેબલ” ઉપર પોહોળાં કરીને જેસ્વું નહીં; અથવા કાંટાચમચા ખખડાવવા નહીં. “ટેબલ” ઉપરનું સઘળું કામ ધીરથી અને ચુપરીતે કરવું જોઈએ. પોતાની કુ-સીની એક બાજુએ, કિંવા પડોસીની કુરસીની પિઠઉપર અરડાઈને જેસ્વું, કે બગાસાં ખાવાં, એ અવિવેકપણાંની ખરી નેશાનીઓછે. અનતાંસુધી જમવાની “ટેબલ” ઉપર ટટાર જેસ્વું જોઈએ, પણ તેમ વળી છેક ખડનાંખડ લોટાનાં એક દાયાનીપેઠે પણ જેસ્વું ન જોઈએ!

એક વાતી જો તમોને ઘણી પસંદ પડતી હોય, તો તે “સારીછે”

એમ કહેવાને કશી અડચણ નથી, પણ યાદ રાખવું, કે માણસ માણસના ક્ષાબમાં ફેર હોયછે; એક વાની જે તમોને ગમતી હોય, તે બીજાને અણગમતી હોયછે, અને તમારી વખાણનેલીધે તે ખાવાની બીજાંએને દર્જ પડેછે. અગરજે એક વાની તમોને નાપસંદ હોય, તો તેની રકાબી ત્યારે નાકર તમારીપાસે લાવે, ત્યારે તે લેવી નહીં, પણ તેવિધે કશી રીકા કરવાથી પરહેઝ રહેવું. તમોને તે શામાટે નથી ગમતી, કત્યાદિ ખોરાકો કરવા જેરુ એ કાંઈજ નહીં, પણ તમારા યજમાન અને યજમાનાને અપમાન કરવાખરાબરછે. જેણે તમોને માન આપીને નોનર્યા, તેનેજ ત્યાં જેસીને તેનેલગતી કાંઈ પણ વસ્તુઉપર રીકા કરવી. એ ઘણું અવિવેકી ધણીનું કામછે.

ઘણુંકરીને એક વાની બીજવાર માગવામાં આવતી નથી, પણ તે કદાચને તમોને તે ધણીજ પસંદ પડી હોય, અને બીજવાર લેવાની તમો ઝર જેતા હોય, તો તમારી રકાબી યજમાનાઆગળ નાકરશેરે માકલવી, પણ તેવેળા તેમાં છરીકાંટો એક બાણુએ મુકીજ રાખવો. તે દાઢમાં પકડીને જેરુ, કે “ટેબ્લ” ઉપર મુકવાં નહીં, કારણકે તેમ “ટેબ્લ” ઉપર મુકવાથી “ટેબ્લ-કલોઃ” ઉપર ડાઘા પડી તે ખરાબ થાયછે. જેક આ બાબતમાં પણ મતફેરછે, અને વિવેકની બાબતઉપર એક ખંડાસાદાર સાહદત વળી જણાવેછે, કે તેવીવેળા છરીકાંટો બધે સાથે એક દાઢમાંજ પકડી રાખવાં, અથવા પાઉઉપર ટેકાવીને “ટેબ્લ” ઉપર મુકવાં, કે તેથી “ટેબ્લ-કલોઃ” ખરાબ થવાનો સંભવ રહેતો નથી.

અગરજે એક વાની ખાવાને તમોને અડચણ હોય, તો લેનાંજ ના. એટલે તેવિધે કાંઈ તમોને પ્રશ્ન પુછશે નહીં. પણ તે તમોને “દઝમ થશે નહીં,” અથવા તે ખાવાને તમોને “ધાસ્તી લાગેછે,” કે તે ખાવાથી તમોને “અછર્ણુ થઇને ઝાડો થશે,” કત્યાદિ તમારાં એવાં કારણો લર “ટેબ્લ” ઉપર જણાવવાની કશી અગત્ય નથી. એક ખાનાની “ટેબ્લ” ઉપર જેસીને અછર્ણુ, હાથમણ, કે એવીજ હોન્ટીનલગતી કાંઈ બીમારીવિધે શબ્દો એવાયરવા, અને તેથી બીજાં જમતાંઓનાં મનમાં ઝર ઉત્પન્ન કરવી, એ ઘણું અવિવેકી અને અસમ્પન્નાવર્થુછે. એવા શબ્દો સાંભળવાને તમારો વૈદ, કે તમારી તનદંડસ્તીવિદ, ખાનગીરીને ખરે કાહાડનારાં તમારાં મિત્રોજ લાયકછે.

ઉપર પિરસ્વામાં આવે, તે તમારે ખાલીજ નોંધવું, એમ કાંઈ ઝરતું નથી. અગરજે તમોને કાંઈ ચીઝ પાચન થતી ન હોય, તો તે ખીલાશક ખાતા ના, કારણકે કોઈને એક ચીઝ ઝરપત થાયછે, તો તે ખીલાને ઝહેરજેવી થઈ પડેછે. તમારા કાદાને પેહેલાં તપાસવાની, અને તેમ કરી તમારી તનદરોસ્તી સંભાળવાની તમારી પેહેલી ફર્જછે, તે યાદ રાખવું.

કેટલાક યજમાનો પોતાનાં પરોણાંઓને પિરસ્તીવેળા દરેક વાનીની તારીફ કર્યાં જાયછે, અને તેના ઉંચા ગુણોવિષે એક ન્હાનીજેવી પ્રસ્તાવના બોલી જાયછે ! તેમજ વળી દરેક “વાદન” ની ખાટલી, જે “ટેબ્લ-” ઉપર આવે, તે દરેકવિષે કાંઈને કાંઈ બોલેછે, જેમકે “એતો મારા બપાવાના વખતોછે,” કે “ફલાણો રાજ એ પીતો હતો,” કે કોઈ મોટી પદ્ધતીની આનુનું નામ દઈને કેહેશે, કે “ફલાણી બાઈને એ એટલોતો પસંદછે, કે મારે ત્યાં આવેછે, ત્યારે વારંવાર એજ પીએછે,” ઇત્યાદિ યજમાનની પોતાનીતરફનાં બાંકાં ઘણાં નાપસંદ કરવાબેગછે. વળી તેથી-ઉલટું કેટલાક યજમાનો દરેક આત્મતામાં દેલગીરીજ બતાવ્યા કરેછે, અને જોકે ઘણાં ઉંચા પ્રકારનું ખાનું કે “વાદન” હોયછે, તોયે પરોણાંઓનેલાયકનું તે નથી, એમ વારંવાર જણાવ્યા કરેછે, તે પણ ઉપલાંનાંજે-ટલુંજ નાપસંદ કરવાબેગ ગણાયછે.

અગરજે ગોસ્ત, માછલી, ઇત્યાદિ કાંઈ રાંધવામાં લગાર કાચું રહી ગયું હોય, કે લગાર બળી ગયું હોય, તો તે ખાવું નહીં, અને જો તેવિષે પુછવામાં આવે, તો તમો કાંઈ ચોક્કસ બીજી વાની વધારે પસંદ કરોછો, અને તે વધુ ખાવાનાછો, એમ માત્ર જણાવજો. તમારા યજમાનને કદી-પણ કેહેતા ના, કે “તમારા બાવરચીએ તે ખાવાલાયક પકાવી નથી.” એનાંકરતાં વધુ તોજણાઇભર્યું બીજું થોડુંજ હશે.

એક આનુની, કે એક ઘણા ટૂંક વયના પુરૂષનીપાસે એટલા ગૃહસ્થની ફર્જછે, કે તેઓની ખાવાપીવાની સઘળી હાજતોઉપર ધ્યાન આપવું, એટલુંજ નહીં, પણ જો તે વાળબી ધારે, તો તેઓને પસંદ આવેએવી વસ્તુઓવિષે તેઓને વારંવાર પુછવા કરવું.

નૌકરસોડે કાંઈપણ માગતીવેળા તેને નમ્રતાથી ધીમે સાદે કેહેવું, અને તે નૌકરછે, માટે લપકાથી હુકમ કરવો જોઈતો નથી. એવીરીતે હુકમ કરવાથી તમારીઆસપાસનાં સારાં માણસો એમ સમજશે, કે તમો પોતે પણ એકવાર નૌકરજ હશે, અને તે છુપાવવાસાદે લપકા કરી ખોટા

દમામનું ડોળ ઘાવતા હશે. નામાંકિત “લોર્ડ ચેરટરશીટ્સ” જાણવી ગયો-
છે, કે “જે હું એક નૌકરને અપમાનભરેલી અને કરડીરીતે એક
‘ક્લાસ’ ભરી ‘વાઇન’ લાવવા ફર્માઉં, અને તે હુંમ અજવતાં,
જે તે મારાં શરીરઉપર થોડો દારૂ છલકાવવાની કે દોળી નાખ-
વાની બીજમદળી કરે, તો હું તેનો થોડોજ વાંક તેમાં કાઢાઉં,
કારણકે એવી વર્તણૂકને હું લાયકજી.”

ખાનાંનો હાવરો અતલાવવો, કે ખાવાની કોઇ આજતમાં ધન્યુધન્ય
મન દેખાડવું, એ હલકાંપણાંની નેશાની છે.

જ્યાંસુધી સઘળાં પેરાણાંઓ જમી ન રહે, ત્યાંસુધી યજમાનાએ
પોતાની સામેની રકાબી કદીપણ મોઢલી દેવી ન જોઈએ, તથા વળી જાણે
પોતે જમી રહી હોયએમ અતલાવવું પણ ન જોઈએ, કેમકે તેમ કરવાથી
ધીરે જમનાર મેહમાનો, રખે તેણી ઝોટી રહે, એવા વિચારથી શર્માઈને
પોતાનું જમવાનું અધૂરું મુકે છે.

હંમેશાં ખાનાંની મજલેસમાં અનેએટલો સફાઈદાર પુશાક પેહેરીને
જવું જોઈએ છે. ઘણાં ટામતી લુગડાં ન હોય, તો ફેકર નહીં, પણ જે
પેહેર્યાં હોય, તે અતિ ઘણાં સફાઈદાર હોવાં જોઈએ છે. એવી વખતે
હાથ તથા આંગળાંનાં નખતી મુખ્ય સંભાળ લેવી જોઈએ છે. ગલીચ
હાથે એક ખાનાંની મજલેસમાં બિરાજવું, એ કાંઈજ નહીં પણ ત્યાં
હાઝર થયેલી સર્વે ખાનુઓને અપમાન કરવાબરાબર છે.

“બટલર” નાં એકવાર “વાઇન” ફેરવી જવાપછી, અથવા નૌક-
રાએ ખાનાંનો ઓરડો છોડી જવાપછી દર “મિનિટ” રડીને ઘરઘણી-
નીપાસે બેઠેલી સર્વેથી ઉઘી પદવીવાળી ખાનુને ઘરઘણિયાણી નમે છે,
એટલે સર્વે ખાનુઓ જમવાનો ઓરડો છોડી જાય છે. ઘરઘણિયાણી
પ્રથમ પોતાની જગ્યાઉપરથી ઉઠે છે, અને તેણીને તેમ કરતાં જોઈને બીજી
સઘળી ખાનુઓ પણ ઉઠે છે. મ્હોં સમારી રહેવાપછી ખાનુઓ પોતાનાં
હાથનાં મુઝાં પાજાં પેહેરવા માડે છે, કે જેથી ઉઢવાનો વખત થાય, ત્યારે
તેઓ મુઝાં પેહેરીને તૈયાર થયેલી હોય. ઉઢતીવેળા તેણીઓ પોતાનો
“નૅપકિન” જે આગમચથી જમવાની “ટેબલ” ઉપર મુકવામાં આવ્યો
હોય છે, તેની પાછી ઘડી વાળીને મુકવાનેઅદલે તેમજ ઉખડેલો જે ફરસી-
ઉપરથી પોતે ઉડી હોય છે, તેઉપર નાખે છે, અથવા પોતાની રકાબીનીપાસે
મુકે છે. ગૃહસ્થો પણ તેજપ્રમાણે કરે છે. આ વેળા ગૃહસ્થો પણ પોતાની
બેઠકઉપરથી ઉડી ઉભા થાય છે, અને જ્યાંસુધી ખાનુઓ ઓરડો છોડી

નયછે, ત્યાંસુધી પોતાની કુરસીપાસે ઉભા રહેછે. આનુઓ જેવીરીતે આવી હોયછે, તેવીજરીતે પાછી એકખીંજનીપછવાડે ઓરડો છોડી નય-છે. અલખતાં, સર્વેથી ઉંચે દરજ્જેની સર્વેથી પેહેલી, અને ઘરઘણિયાણી સર્વેથી છેલ્લી નયછે.

જે ગૃહસ્થ આરણ્યની સર્વેથી નજદીક બેઠેલો હોયછે, તે આનુઓને પસાર થવામાટે આરણ્ય ખોળીને ઉભો રહેછે, અને તેણીઓનાં જવાપછી તે પાછું બંધ કરેછે.

આનુઓનાં ઓરડો છોડી જવાપછી સઘળા ગૃહસ્થ-પરોણાઓ ઘર-ઘણીની જેમ અનેએમ નજદીકમાં જમ બેસેછે, કે જેથી જે સાધારણ વાતચિત ચાલે, તેમાં સર્વેને ભાગ લેવાને બની શકે.

આનુઓ જન્મવાનો ઓરડો છોડી ગયાપછી પાધરી દીવાનખાનાંમાં નયછે, અને ત્યાં તરતજ તેણીઓનેમાટે કાશી લાવવામાં આવેછે. માત્ર ખાણંઓમાં કાશી નામીને તે રૂપાંની થાળીઉપર મુકી ત્યાં લાવ્યામાં આવેછે. તેમાં દુધ તથા ખાંડ નાખવામાં આવતાં નથી, પણ તેનાં વાસણો બુદ્ધાં તેજ રૂપાંની થાળીઉપર મુકીને લાવવામાં આવેછે, જેમાંથી દરેક આનુ પોતાની મઝીમિમાણે થોડુંધણું લેછે. ત્યા-પછી કાશી જન્મવાના ઓરડામાં ગૃહસ્થોનેમાટે લખ જવામાં આવેછે. અને જેવીરીતે આનુઓને તે આપવામાં આવેછે, તેવીજરીતે તેઓને પણ આપવામાં આવેછે.

“ઈન્દ્રાંડ” સિવાય બીજા દેશોમાં આનુઓ જન્મવાનો ઓરડો છોડી નય તેનીઆગમય ત્યાંજ સર્વેનેમાટે કાશી લાવવાનો રવૈયોછે, અને તે ઘણાં જણાંઓ વધારે પસંદ કરેછે. એમ કરવાથી આનુઓએ ઉડી જવાની, અને ગૃહસ્થોએ જન્મવાના ઓરડામાં બેસીને “વાદન” પીયા કરવાની ચાલનો અટકાવ થાયછે, કે જે અટકાવ હાલનાં ઘણાંક સુધરેલાં લોકો પસંદ કરેછે. એકખીંજસાથે બેસીને દારૂ ઢીંચ્યા કરવાની, અને એકખીંજની સલામતીઓ ઉઠાવ્યા કરવાની નાપસંદ રીત ધીમેધીમે બિલ-કુલ નિકળી ગયછે. આનુઓએ ખાનાંવાળો ઓરડો છોડી જવાપછી જન્મવાના ઓરડામાં બેસી રહેવું, એ ઘરઘણિયાણી અને ખીંજ સુંદરીઓને એક બતનું અપમાન કરવાજેવું હમણાં ગણવામાં આવેછે. વળી દારૂ પીને પાછાં ફરતાં ભારોભાર દારૂથી લદ્દુજ થયેલા, અને રાત! મધરાતેવા ચેહરાસાથના, તથા ઠંકાણાંવગરનાં ભેળંવાળા થઈને આનુઓનીસનમુખ જવું, એ વધારે નાપસંદ કરવાબ્જેછે. એક વિવેકી ગૃહસ્થ જોકે દારૂ

તીવેળા નહીકમાં તમારાં મિત્રો હોય, તો તેઓને પણ “શેક-હાંડ” કરી, તથા ખીજાં થોડી ઓળખાણવાળાં પણ જે ત્યાં હોય, તો તેઓને પણ નમીને જવામાં કશું વાંધાલયું નથી. પણ જતીવેળા આખાં દીવાનખાનાંની મુસાફરીએ નિકળવું, અને સર્વેને મળવાભેટવાને ઉભાં રહેવું, એ હીક લાગતું નથી. તેમ કરવાથી તમારેલીધે ખીજાંઓ પણ જવા તૈયાર થાયછે, અને યજમાનાની મજલેસ તુટી જાયછે.

પરોણાંઓનાં જતીવેળા ઘરઘણિયાણી પોતાની જગ્યાએથી ઉડીને દરેક જણુસાથે “શેક-હાંડ” કરેછે, અને દરેક પરોણાંની પણ ફર્કાંછે, કે ઘરઘણિયાણીને સલામઅક્રામ કરી મળીને જવું. તેમ કરવાને ભૂતી જવું, એ ઘણાં અવિવેકી માણસનું કામ ગણાયછે. એકખીજાંને ઓળખતાં પરોણાંઓએ ઘર જતીવેળા એકખીજાંને રીતસર સલામઅક્રામ કરવાનો આજ્ઞ નથી, પણ જે તેઓ જતીવેળા એકખીજાંનીપાસે ઘેઠલાં હોય, તો “શેક-હાંડ” કરેછે, કેમકે આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે વિવેકના કાયદાકરતાં મિત્રાઇ વધારે દાવો ધરાવેછે. અગરજે દીવાનખાનું છોડી જતીવેળા ઓળખીતાંઓ એકખીજાંનીપાસેથી પસાર થતાં સલામઅક્રામ કરતાં જાય, તો તેમાં કશું ખોટું નથી, પણ તેમ કરવામાટે ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે ખામોખા આખા ઓરડામાં સેહેલ કરવા નિકળવું, એ ઘણું અલિમાનીભરેલું અને ખોટુંછે.

ઘર જતીવેળા ઘરઘણી મુખ્ય ખાનુઓને તેણીઓની ગાડીમુઠ્ઠી પોહોં-ચાડવા જાયછે. તેવેળા ખાનુઓ જજલાઓ રાખવાના ઓરડામાંથી પોતાના જજલાઓ સ્વાધીન લેછે, તેટલો વખત ઘરઘણી દીવાનખાનાંની બહાર ખીજા ન્હાનાં દીવાનખાનાંમાં થોભેછે. અગરજે ઘરઘણી કોઇ ખાનુને તેણીની ગાડીમુઠ્ઠી પોહોંચાડવામાં રોકાયલો હોયછે, તો ઘરઘણી અથવા ઘરઘણિયાણીનો કોઇ સગો, અથવા કુટુંબનો કોઇ જનીમિત્ર કોઇ ખીજા ખાનુને તેણીની ગાડીમુઠ્ઠી પોહોંચાડવાની અર્જ કરી શકેછે.

ખાનાંનીવેળા ખનતાંમુઠ્ઠી પુરતા નૌકરોની ઘણી અગત્યછે. દર એ પરોણાંએ અફેકો નૌકર હોય, તો સારું પણ તેમ નહીતો દર ત્રણે તો અફેકની ઝરજરછે. નૌકરો સારીરીતે કેળવાયલા, થોડું જોલનારા, તાબેદાર, પુરતા અને સોજ પુશાક પેહેરેલા, અને ખોટું ડોળ ન ધાલનારા હોવા જોઈએ. એક સારો નૌકર કદીપણ અણુકરીખી હોતો નથી; તેનાં “બુટો” ચુંચું જોલવાં ન જોઈએ; તેણે પરોણાંઓનાં મ્હોંસામે ઉભા

હંચા શોખની પણ વાંચી અગત્ય છે. એક યજમાને એમ ધારવું, કે, પદોણાંઓને ખુશી કરવામાટે ઘણું સરખું નાણું વેરવું, અનતાંસુધી પોતાની દોહતનો મોટો દેખાવ કરવો, એક વસ્તુની મૌસમ ન હોય, તેજતાં ઘણા પૈસા ખર્ચાને પણ તે મેળવવી, કે દુર દેશથી ત્યાંની નવાઈજેવી ઓરાડી મંગાવવી, તો તેમ વિચારવામાં તેની બૂલ છે. એમ કરવાથી તેનો હંચો શોખ નહીં, પણ ખીવકુકાઈ જણાય છે. મૌસમમાં આવતી વસ્તુઓજ પણ તે સારી જાતની જમનારનીસામે મુકવાથી સારી જાતનાં ખાનાંની મતલબ બર આવે છે.

દરેક ધરધણિયાણીએ ખાનાંની “ટેન્ડ” વિધે માહિતી ધરાવવી જોઈએ, અને તેઓ પોતાના આવરથી કે ખીજ નોકરોઉપર આધાર રાખી બેસવું ન જોઈએ. કદાચ જો તેણી પોતે હંચા પ્રકારનું ખાનું પકાવી ન શકે, તોયેપણ તેણીના આવરથીએ કેવું પકાવ્યું છે, તે પારખવાની તેણીનામાં શક્તિ હોવી જોઈએ. જેવીરીતે લખનારાઓનું લખાણ પસંદ કરવાનું કામ પ્રગટ કરનારાઓનું છે, તેવીજરીતે આવરથીઓએ પકાવેલું ખાનું પસંદ કરવાનું કામ ધરધણિયાણીઓનું છે, કેમકે જો કે પ્રગટ કરનારાઓ પોતાનીસામે ચુંડી કાઢાડવામાટે મુકેલાં લખાણોજેવાં લખાણો કરવાને બિલકુલ અશક્ત હોય છે, તોયે તે લખનારાઓના ગુણદોષો જાણવાની શક્તિ તેઓમાં ઝાઝી હોય છે.

સાફ ખાનું આપનારાંઓ જો પોતે તે પસંદ કરી શકતાં ન હોય, તો કાંઈ જાણીતા પોહોંચખાનાંવાળાને વરદી આપવી વધારે સાફ છે, કેમકે તેમ કરવાથી હંચા પ્રકારનું ખાનું મેળવી શકાય છે.

એક જજમાને યાદ રાખવું, કે પોતાથી બનેએવી સારીરીતે ખર્ચ કરી પોતાનાં મિત્રોને જમાડવાની તેની ફરજ છે, અને જે ખર્ચ ખામને તથા વખતો ભોગ આપીને તેઓ તેને માન આપવાને આજ્ઞાં હોય, તેનો અનતાંસુધી પુરતો જલ્લો તેને પોતાના વિવેક, પૈસા, અને મેહનતથી તેઓને પાછો વાળી આપવાને તે અધાયલો છે.

જો ધરધણિયાણીને ફરજદોનું સુખ હોય, તેણીએ ખુબ યાદ રાખવું, કે પોતાનાં મિત્રોની ખાનાંની મજલેસવેળા પોતાનાં બાળકોને તેણીએ કદીપણ જમવાના ઓરડામાં આવવા દેવાં નહીં. એવીવેળા બાળકોની હાઝરી ન હોયલી લલી. તેઓની ખીડ પંદોણાંઓ કદાચ હસ્તે મુખડે કે મુગે મ્હોડે ધરધણિયાણીની શર્મનેલીધે ખમી જશે, પણ અંદરખાનેથી તેઓ ક્યારે પતે તેની અંતઃકારીથી વાર જશે.

ખાનાંની એક મન્દિરસવેળા યજ્ઞમાનાની ફર્જો કાઢ ધણી અધરી નથી. તોયે જે ફર્જોછે, તે બળવવામાટે તેણીએ આવડ, વિવેક, અને ધીરજ ધરાવવાની ધણી અગત્યછે. તેણીએ ગોસ્ત વેતરવુંજ નેધએ, કે તેણીએ સઘળું કામ પોતાને હાથે બજાવવુંજ નેધએ, એમ કાંઈ નથી. તોયે તેણીએ કાંઈ બાબતની ગફલતી ન કરવી, કે કાંઈ વસ્તુ ભૂલી ન જવી નેધએ. તેણીએ પોતાનાં સઘળાં પરાણાંઓની સઘળી સગવડો સાચવવાની ધણીજ ઝરરછે. ગમેએવું ખોટું થાય, તોયે તેણીએ ગુસ્સો કરવો ; કે ગમેએવી નિરાશી ઉપજે, તોયે તેણીએ દુઃખી થવું ન નેધએ ; ગમેએવું પોતાનું કામતી અને માનીતું વાસણ ભાંગેપુટે, તોયે તેવિધે તેણીએ અફસોસ કરવો ન નેધએ, અને તેણીનું ગમેએવું ઉંચાંમાં ઉંચું કાઢીકામ કાઢને હાથે ભૂલથી ભાંગી જતું નેધ, તેણીએ હસ્તાનું ડાળ ઘાલવું નેધએછે. તેણીએ પોતાની આનુ-પરાણાઓકરતાં વધારે તવાંગર અને ખુબસુરત દેખાવામાટે ઘણોસરખો સણગાર કરી હરીફાઈ કરવાનો યત્ન કરવો ન નેધએ.

એક ધરધણીની પોતાને ત્યાંનાં ખાનાંની મન્દિરસવેળાની ફર્જો વધારે લારેછે. “ટેબલ” ઉપર કાંઈપણ ભૂલચુકવગર એક ધરધણીએ વર્તવું, એ મંડળીમાં પસાર થવામાટે નેધતી કહણમાં કહણ તપાસોમાંહેલી એકછે, અને તેમાંથી બિઝકુલ ભૂલચુક કરવાવિના કાંઈપણ ધરધણી આસાનીથી પસાર થઈ ગયેછે, એમ ખાતરીથી કાંઈપણ કહી શકશે નહીં. તેનું મુખ્ય કામ તેનાં દરેક પરાણાંની અતિયંત સગવડો સાચવવાનું, અને તેનાં સઘળાં સુખો પુરતીરીતે પુરાં પાડવાનુંછે. જે સઘળું પૂર્ણરીતે બજાવવામાટે તેને બારીકાથી નેવાની, અને સારીરીતે બજાવવાની ટેવ હોવી નેધએછે ; તે સાફ હૈયાનો, ભોળા સ્વભાવનો, અને દુનિયાદારીથી વાકેફ હોવો નેધએછે ; ગર્મ તે થાય, તોયે ઉસ્કેરાઈ ન બજાવેવા સ્વભાવનો તે હોવો નેધએછે ; બીજાંની પરાણાગત કરતીવેળા તેને પોતાને વિસારી દેવો નેધએછે ; પોતાનાં પરાણાંઓકરતાં તે પોતે ઘણો હુશિયાર અને ડાહ્યોછે, એવો કાંઈપણ દેખાવ તેણે કરવો ન નેધએ ; પોતાની બોલીદરાઝીથી પોતાનાં પરાણાંઓને ખુશી કરવાનેબદલે તેઓ પોતેજ એકમેકસાથે વાતચિત કરીને ખુશી થાય, એવો તેને યત્ન કરવો નેધએછે ; કાંઈપણ ખોટા ડાળદમામ અને લાગણીવિના પોતાનાં સઘળાં મિત્રોસાથે તેને વર્તવું અગત્યનુંછે ; તેણે એમ ન બતલાવવું નેધએ. કે તેનાં પરાણાંઓ તરતવેળા તેના આસરાતળેછે ; તેણે પરાણાંઓમાંહેલાં એકાંત, બીકણ, અને નર્મ સ્વ-

ભાવનાંઓને બીજાંઓસાથે ભેળાવાને માયાથી ઉત્કેરવાં ભેધએછે ; આ સઘળું જે ધરધણી ન બળવે તે યજમાનનાં માનને નાલાયકછે, અને જે બળવે, તે ઉત્તમ પુરૂષ ગણાયછે.

શું રાંધવું અને કેમ રાંધવું, તે કેહેવાનું કામ આ ચોપડીનું નથી, પણ તે “ પકવાન પોથીઓ ”નુંછે. એવી ચોપડીઓ વાંચવાથી તેનેલગતું જ્ઞાન સહેલાઈથી મળી શકશે.

યજમાન તથા યજમાનાની ફરજોવિષે જણાવ્યાપછી જે બોલ પરાણાં-ઓવિષે જણાવી આ પ્રકરણ પુરું કર્યું છે.

તેઓએ “ ટેબલ ” ઉપર મુકેલી ટાઇપણ વસ્તુસાથે ચેડાં કાઢાડવાં નહીં ; સર્વેનાં દેખતાં દાંતો ડાતરવા નહીં ; આ, કાશી, ઇત્યાદિ પીતીવેળા તે રકાખીમાં નાખીને પીવાનેબદ્ધે ખાકાંમાંથીજ તે પીવું, અને ચમચો ખાલાંમાં ન મુકવો, પણ રકાખીમાં મુકવો ભેધએછે, કેમકે તેમ ન કરવાથી ઘણીવેળા ખાકું ઉંધું વળી જાયછે ; જમતીવેળા લુગડાંઉપર ખાવાની વસ્તુઓના ડાઘો પાડવા નહીં ; ખાનાંનેમાટે તેજવેળા ધરધણી કે ધર-ધણિયાણીનો ઉપકાર માનવાની અગત્ય નથી.

ખાનાંની મજલેસમાં જઈ આવ્યાપછી એક અઠવાડિયાંની કે ઘણુંતો દશ દિવસનીઅંદર તમોએ યજમાનાની મુલાકાતે જવાની ફરજ છે. અગરજો તેણીની મુલાકાત તમારીસાથે થાય, તોયે બહાર નિકળતીવેળા દીવાનખાનાંમાં તમારાં નામના જે “ કાર્ડો ” મુક્યા આવવા ભેધએછે. પણ જો તેણી તે દિવસે ઘરમાં હાજર ન હોય, તો તે “ કાર્ડો ” તેણીના નૌકરને આપી આવવા. અગરજો બપોરના મળવા જવામાટે તમારેથી કામનેસબંધે નહીંજ બની શકતું હોય, તો સાંજના મોડેથી પણ તમારે જવાની ઝરૂર છે. તોયે તમોને તેણીનાં ફરજીયાસાથે ઘાડો ગરોળો હોય નહીં, ત્યાંસુધી સાંજના છ વાગતાપછી જવાનું સલાહકારક નથી.

એવી મુલાકાતવેળા ફક્ત પંદર કે વીસ “ મિનિટો ”થી વધુ વખત થોળવું નહીં. જો ટાઇ ગૃહસ્થ જમી આવ્યાપછી આમુજ્યે યજમાનાની મુલાકાત લેવાનું ભૂલી જાય, તો તેણે જાણવું ભેધએછે, કે વખત આવવે તેને પણ ભૂલી જવામાં આવશે. સિવાયકે તમોને દુર ન થઈ શકેએવી અડચણ હોય, અને તેઓએ તમારી યજમાનાને ખબર હોય, તો ફેકર નહીં.

પ્રકરણ ૧૦.

લંચન.

Luncheon.

(લંચન.)

નાનાની અને બપોરનાં ખાનાંનીવચ્ચે જે એક ન્હાનું ખાનું લેવામાં આવેછે, તે ઈંગ્લેન્ડમાં “લંચ” અથવા “લંચન”ને નામે ઓળખાયછે. આ જાતનાં ખાનાં આપવાનો રવાજ હમણાંહમણાં વધતો જાયછે, અને તેટલામાટે તેઓએ યોગ્ય શબ્દો અત્રે દાદેજા વ્યર્થ જશે નહીં.

બપોરનાં કે રાતનાં મોટાં ખાનાં આપવાકરનાં “લંચ” આપવાનું વધારે સગવડભર્યું, તથા થોડું ખર્ચાંજુ હોવાથી તેવરફ હાલની દેટલીક યજમાનાઓ વધારે દગતી જતી જણાયછે. તેમાં ખર્ચઉપરાંત ઝાઝો વાપ્ત ન ઓવાવાનેક્ષીધ તે દેખાઈતીરીતે યજમાનાને તેમજ તેણીનાં પરોણાંઓને બંધને વધારે સગવડભર્યું થઈ પડેછે. વળી ઘણુંકરીને સાંજના કે રાતના પરોણાંઓનો મોટો ભાગ બીછગમ રોકાઈ ગયેલો હોવાથી તેઓને સવારનાં આવાં “લંચ”ઉપર હાજર થવાને ઘણું અનુકૂલ થઈ પડેછે.

તમે સવારના કાંઈ ખરીદી કરવા નિકળો, તેમાં જેટલો વાપ્ત જાય, તેટલે જ બલકે તેથી રહેજ વધુ આવી “લંચ”ની મજતેસમાં જવામાં રોકાયછે. અગરજો સાંજના તમે નાટકમાં, જલસામાં, કે એવીજ બીછ કોઈ ગમતમાં જવાનાં હોવ, તો બપોરના થોડો વાપ્ત “લંચ”ઉપર જવાને પરોણાંઓને ઘણું સુગમ થઈ પડેછે. તેવીજરીતે એક યજમાનાને પણ તેથી ઘણો લાભ થાયછે. ઘણીવેળા તેણીનાં વૃદ્ધ પરોણાંઓ રાતની-વેળા બહાર જમવા જવાને અચકાયછે, તેમજ લાંબો વખત રાતના ખાનાંની મેજઉપર બેસવાનું પણ તેવાંઓનેમાટે ઘણું અડચણભરેલું હોવાથી તેઓ

“લંચ” ઉપર ખુશીથી અને આસાનીથી હાજર થઇ શકે છે. તેવીજરીતે કુંવારી જવાન બાનુઓ, કે જેણીઓને એક યજમાના મોટાં ખાનાંમાં નોતરી શકતી નથી, તેણી એવાં “લંચ” ઉપર તેણીઓને નોતરીને, તેઓ નરકનો પોતાનો ચાહ, મિત્રાઇ, અને સારી લાગણી દેખાડી શકે છે. વળી ઘણી રોકાણવાળી તેમજ ઉંચે વાંધેની બાનુઓ, કે જેણીઓને રાતનાં ખાનાંમાં ઘણાં તેડાંઓ કરવામાં આવતાં હોય છે, તેઓને પણ એવાં “લંચ” ઉપર થોડો વખત રોકવાનું બની શકે છે.

બનતાંતુલીક ઘણી યાજમાણવાળાંઓનેજ “લંચ” ઉપર નોતરવાં જોઈએ છે, અને તેમણે વળી ઘણા દહાડાઆગમચથી તેડાં કરવાની પણ ઝાઝી અગત્ય નથી.

“લંચ” ની બાબતનો વિવેક પણ કાંઈ ઘણો ગુચવણુલયો નથી. તેમણેનાં તેડાં સાધારણ ચિટ્ટી લખીને કે મ્હોંથી પણ કરવામાં આવે છે. એવીવેળા “કાંડો” મોકલવાની ઝાઝી અગત્ય નથી. ફક્ત થોડા દહાડાઆગમચથી ચિટ્ટીઓ મોકલવામાં આવે, તોખી બસ. હાલમાં ઘણુંકરીને “લંચ” બપોરના એક અને બેનીવચ્ચે લેવામાં આવે છે. તોયે પરાણાંઓએ તો જણાવેલા વખતની થોડીક “મિનિટો” આગમચથી આવવું જોઈએ છે. પરાણાંઓને પ્રથમ દીવાનખાનાંમાં લઇ જવામાં આવે છે, અને વખત થવે ખીજાં મોડાં આવનારાંઓમટે ખોટી થવાનેબદ્ધે યજમાના તેઓને ખાનાંના ઓરડામાં લઇ જાય છે. પછી જેઓ આવે છે, તેઓને નૌકર ત્યાં લઇ જાય છે.

“લંચ” તૈયાર છે, એમ જેણું પોદારવામાં આવે, કે પરાણાંઓ જેમ ગમેતેમ ખાનાંના ઓરડામાં જાય છે, કે જેવીરીતે ખાનાંની ખીજા મજ્જસેવેળા થઇ શકતું નથી. તોયે યજમાન પરાણાંઓમાંની સર્વેથી ઉંચી પદવીની બાનુને પોતાનીસાથે લઇને પેહેલો ત્યાં જાય છે. પણ ઘણીવેળા જો એક યજમાન ભારે રોકાણવાળું આસામી હોવાથી ગેરહાજર હોય છે, તો તેવી વખતે તે બાનુને ખુદ યજમાના પોતે લઇને આગળ ચાલે છે, અને તેણીનીપછવાડે ખીજાંઓ એકલાં કે બેબેની જોડીમાં જેમ ગમેતેમ ચાલે છે. “લંચ”નાં ખાનાંનીવેળા એક બાનુનો હાથ એક ગૃહસ્થ લઇ શકતો નથી, પણ તેઓ છુટાંજ ચાલે છે. તેમજ વળી કાંઈ ચોકસ બેઠકઉપર ચોકસ બાનુ કે ચોકસ ગૃહસ્થ બેસવું, એમ પણ નથી. તોયે સાધારણ રવાઝમુજબે એક ગૃહસ્થ બનતાંતુલીક બે બાનુઓનીવચ્ચે બેસે છે.

તો જોકે એવી “લંચ” ની મળ્લેસમાં ઘણુંકરીને ગૃહસ્થોક્તતાં બાનુઓની સંખ્યા વધારે હોયછે.

અગરજે એક પેરાણો મોડો આવેછે, તો તે તરત યજમાનાઆગળ જઈ તેણીને “શેક-હાંડ” કરી પોતાના મોડા આવવાવિષે રહેજ માણી ચાહી, તરત પોતાની બેઠક લેછે. જમતીવેળા હાથમાંનાં મુઝાં કાહાડી નાખવામાં આવેછે. તેમજ જબ્બો, છત્રી, કે હરકાંધ બીજું હાથમાં હોય, તો તે મોટાં દીવાનખાનાંમાં મુકી આવવામાં આવેછે. તેસિવાય શરીરઉપરનો બીજો કશો પુશાક ઉતારવામાં આવતો નથી, સિવાયકે જમવાના ઓરડામાં ભારે ગર્મી પડતી હોય, તોજ તેમ કરવામાં આવેછે.

“લંચ” પુરૂં થવાપછી જેવીરીતે બીજાં ખાનાંનીવેળા કરવામાં આવેછે, તેમ યજમાના સર્વેથી ઉંચી પદવીની બાનુને ખાનાંનો ઓરડો છોડવાની એશારત કરેછે.

“લંચ” ની વખતે જો યજમાન પોતે પણ હાઝર હોયછે, તો બીજા પેરાણાઓ તેનીસાથે ખાનાંનો ઓરડામાં થોળેછે, પણ જો તે ગેરહાઝર હોયછે, તો ગૃહસ્થ-પેરાણાઓ પણ બાનુઓનીસાથેજ જમવાનો ઓરડો છોડી જાયછે. દીવાનખાનાંમાં પાછાં ફરવાપછી પેરાણાંઓ આસરે પંદરથી વીસ “મિનિટો” ફક્ત થોબીને રૂખસત લેછે.

જેવીરીતે “લંચ” ની મળ્લેસ ઘરમાં બોલાવ્યામાં આવેછે, તેવીજરીતે હરકાંધ “રેસ્ટોરાં” કે “હોટેલ” માં પણ બોલાવી શકાયછે, અને તેવીવેળા ચિટ્ઠીમાં તે જગ્યાનું નામ ખુલ્લું જણાવ્યામાં આવેછે.

તમે “લંચ” ઉપર જવાનાં હોવ, ને ઇજન કબુલ કરો, તો તેનો જવામ લખતાં તમારાં નામસાથે તે દિવસની તારીખ પાછી લખવાને યાદ રાખજે, તથા જો કાંઈ ઝાહેર જગ્યામાં બોલાવ્યાં હોય, તોપણ પાછું તે ખુલ્લું લખજે, કે જેથી તમારી યજમાનાને કાંઈ જાતનો વસવસો રહે નહીં, કે તમે બરાબર સમજ્યાંછો કે નહીં.

રીતસરની ખાનાંની એક મળ્લેસવેળા જેવો વિવેક પેરાણાંઓને જાણવો પડેછે, તેવીજરીતે એવી ન્હાની “લંચ” ની મળ્લેસમાં પણ જાણવવાની ઝરૂરછે.

“લંચ” ની મળ્લેસમાં બાનુઓ સુંદર પુશાક સજ્જને, અને ગૃહસ્થો પોતાનો “ઇવર્નિંગ ડ્રેસ,” કે બીજો હરકાંધ સફાઇદાર પુશાક પેહેરીને આવે, તો તેમાં અડચણજેવું કશું નથી.

તમારા “કાયમેન” ને, અથવા જો લાડેની ગાડીમાં ગયાં હોવ, તો તેના હાંકનારને તમેને પાછાં કેટલે વાગ્તે લેવા આવે, તે ઘરથી નિકળતાંજ થરાથર સમજાવી રાખવું, કારણકે બપોરની વખતે મોહોક્લામાં ઘણુંકરીને ગાડીની આવજાનું હોવાનેલીધે તમેને તે શોધવા જવાની ઘણી અગવડ પડશે.

પ્રકરણ ૧૧.

ઝાહેર ખાનાંની મજલેસ.

Public Dinners.

(પબ્લિક ડિન્સ.)

વીલાયતમાં ઘણીવેળા દોઢ મોટાં આસામીને આવકાર દેવામાટે, કે લગાઇમાં દત્તેન્દ્રમંદ થઇ પાછા ફરેલા અમલદારોને, કિંવા દોઢ ધર્મ-ખાતાંને મદદ કરવાનેમાટે ઝાહેર ખાનું ઉધરાણાથી કરવામાં આવેછે. આપણા દેશમાં પણ એવાં ઝાહેર ખાનાંઓ વારંવાર કર્યામાં આવેછે, તેટલામાટે તેઓએ થોડીક સૂચનાઓ અત્રે કીધેલી વ્યર્થ નજે નહીં.

ઝાહેર ખાનાંનો વિવેક દરેકરીતે ખાતગી ખાનાંની મજલેસનાજેવોજ હોયછે, છતાં તેમાં કેટલોક કુદરતીરીતે ફર્ક હોયછે. દાખલાતરીકે, ધર્મ-ખાતાંને મદદ કરવાની નેમથી આપવામાં આવેલાં ઝાહેર ખાનાંમાં જતી-વેળા ઉધરાણાંની રીપમાં કાંઇ અખશેશ કરવી પડેછે, અને તેટલામાટે તમારી ગુંજશમુજગે નાણાંની થોડી રકમ તમારાં ગજવામાં સાથે રાખવાને બૂલશો મા. તેમજ જો તમોને પણ ત્યાં લાપણુ કરવાનું હોય, તો તેઓએ આગમચથી તૈયાર થઇને જજો. નહીંતો પછી તેવેળા ત્યાં ત-ત-પ-પ થઇ જશો, તો તમારો ઓળો રકાસ થશે !

તેડાંના “કાર્ડ” ઉપર ખાનાંનો વખત, અને તે વખતનીઆગમચ મેળાવડો કેટલે વાગતે શુરૂ થશે, તે સર્વે જણાવ્યામાં આવેલું હોયછે, માટે ખનતાં-તુલીક મેળાવડાને યરાયર વખતેજ હાઝર થવાની કાળજી રાખવી.

ત્યાં જતાંનેવાર તમારો જલ્લો અને ટોપી એક મુકરર કીધેલા ઓરડામાં મુકી આવવી, કે જે માટે તમોને એક “નંબર” આપવામાં આવશે,

અને તે “નંબર” દેખાડવાથી ઘર જતીવેળા તરત તમારી ચીઝો તમોને પાછી બરાબર સ્વાધીન કરવામાં આવશે. તેવીજરીને તમારો તેડોનો “કાર્ડ” પણ ત્યાં સાથે લઇ જવો, કે જે અલગનાં નમોએ ઉધરાણાંમાં કાંઈ રકમ ભરવાથી તમોને મોકલી આપવામાં આવ્યો હોયછે, અને તે “કાર્ડ” ત્યાં દરવાઝાઉપર ઉભેલા આસામીને આપવો, કે જે તેના બદલામાં તમોને “મીનુ કાર્ડ,” તેમજ જો મોટી મજલેસ હશે, તો ખાનાંના એરડનો, તથા ત્યાં ગોઠવેલી “ટેબલો” નો નકશો આપશે, કે જે “ટેબલ” ની દરેક બેઠકઉપર આગમચથી “નંબરો” કરી રાખ્યામાં આવ્યાં હોયછે.

ઝાહેર ખાનાંમાં મોડા આવનારા પરાણુઓમાટે જરા પણ ખોટી થવાનો સ્વાઝ નથી, અને એમ હોવાનેલીધે મોડા આવનારા પરાણુઓને કાંઈ ચોકસ યજમાન કે યજમાનાનો ખોદ પોતાનીઉપર ખેંચી લેવાની ધાસ્તી રહેતી નથી, તેમજ ખીજ પરાણુઓ કાંઈ અધીરા બનતા નથી, કે ખાનગી મજલેસના ઘોલાવનારાઓના આવરચીઓની “સેસ” તેઓને ભરાતી નથી! તોયે બનતાંતુલીક “કાર્ડ” માં જણાવેલે નમેલે વખતે હાઝર થવાની કોશીશ કરવાથી વિવેક જળવાશે. તેમાં વળો મુખ્યકરીને જો તમો જરા “ધમધમ્યા” હોવ, ને જરા ચઢતી જગ્યાએ બિરાજવાના હોવ, ત્યારે તો ઝર વખતસર જઘને હાઝર થજો, કે તેમાં તમોને શોભા મળશે.

“ડીસેપેશન ઇમ” યાને આવકાર દેવાના દીવાનખાનાંઆગળ જઈ પોહોંચવાપછી ત્યાં તમારું નામ જણાવવું. (અલગતાં, આ સર્વે વિવેક “યુરોપ” માં ચાલેછે.) ત્યારબાદ વડો પરાણો, અથવા “કમીટી” ના સલાસદો, કે જેઓ ઘણુંકરીને દરવાઝાઆગળજ પોતાના મેઝબાનોને આવકાર દેવાને ઉભેલા હોયછે, તેઓસાથે મેળાપ કરવો, અને પછી દીવાનખાનાંમાં જઈ તમારા મિત્રો કે ઓળખાણુપીઞાણુવાળાઓસાથે મળવું.

અંદર દાખલ થતાં તમોને “શેક-હાંડ” કરવામાં આવે, તો હસ્તે મુખડે હાથ લાંબાવવો, પણ જો તેમ ન કરવામાં આવે, તો ફક્ત નમીને અંદર દાખલ થવું.

ખાનું પોકારવામાં આવે, તેટલા વખતમાં તમોને આપવામાં આવેલા “કાર્ડ” ઉપર નઝર દોડાવવી, અને તમોને ક્યાં બેસવાનુંછે, અને તમારું “નંબર” શુંછે, તે જાણી લેવું ફીક થઈ પડશે.

ઘણુંકરીને ઝાહેર ખાનાંઉપર ચઢતી પટ્ટીનાઓમાટે જુદી જગ્યા મુકરર કરી રાખ્યામાં આવેલી હોયછે, તેઓ પ્રથમ ખાનાંના એરડમાં

જાય છે, અને પોતાની એક ક્ષેત્રે. તેઓની પછવાડે બીજા પરાણાઓ ગમે તેમ ચાલે છે. આ વખતે અમેની જોડીમાં જવાની, કે હિંચીનચી પદ-વીની દરકાર કર્યામાં આવતી નથી, કારણકે આ એક ઝાહુર ખાતું છે, તોયે એવીવેળા પણ ધકાધકી કરવી, કે દોડદોડ કરવી, એ એક ગૃહસ્થના વિવેકથી હિટ્કુ છે. ભલે કાંઈ આગળ જવાને એન્તેઝાર હોય, તો તેને જવા દેવો, અને તમેએ જગાર પછવાડેથી જવું, તેમાં હજી વધારે શોભાલયું લાગે છે. એક ખરો વિવેકી ગૃહસ્થ ખાવામાટે કે સારી જગ્યા મેળવવામાટે દોડદોડ કરવાનું કદીપણ પસંદ કરતો નથી, કારણકે તેમ કરવું ફક્ત “હાંડ-માસ્ટરો” ને જ લાયક છે.

“ટેબલ” ઉપર ગોઠવાયાપછી, તમારી અંધે આજુમાં એટલા બીજા ગૃહસ્થો, પછી તેઓ આગખાણવાળા હોય, કિંવા અન્નણ્યા હોય, તોયે તેઓ સાથે ચાતે-વળગવું. તોયે યાદ રાખવું, કે ખાતું પુરું થાય, અને લાપણો ગુરૂ થાય, કે ગાયન ગુરૂ થાય, ત્યારે તદન સુપડીદી પકડવાની વણીજ અગત્ય છે.

એવાં ઝાહુર ખાનાંનીવેળા પરાણાઓને ઘણુંકરીને કાઢી પિરસ્વામાં આવે છે, કે જેમ થવાપછી તેઓ સ્વધળા પાછા દીવાનખાનાંમાં જાય છે.

એવાં ઝાહુર ખાનાંમાંથી જતી વખતે કાંઈને ખાસ મળીને જવાની અગત્ય નથી. ગમેતો તમારા મિત્રો કે આગખાણપીજાણવાળાઓને મળીને જાઓ, તો તેમાં કશું ખોટું નથી. તમેને જવું હોય, તો તમારી એકઉપરથી હિંચી બનતાંતુલીક ગુપચુપ ત્યાંથી નિકળી જવું.

ત્યાંથી તમારો જખ્મો, ટોપી, વગેરે લેવામાટે તમારો “નંબર” આપવો, અને ત્યાં હાજર રહેલા નોકરને ગમેતો જરાસરખી અખેશ આપવાથી સારું લાગશે.

હાલના વખતમાં એવીરીતે અખેશ આપવાનો રવાજ પડી ગયો છે, અને એવાં ઝાહુર ખાનાંઓમાં જો તમે વારંવાર જતા હોવ, ને હાથ જરા લગાર છુટો રાખશો, તો મરવીનો, સારાંસારાં પકવાનોનો, મેવાનો, વગેરેનો સારો લાગ તમારીઆગળ લાગ્યામાં આવશે! તેમજ દારૂ પણ વારંવાર પુછવામાં આવશે! એતો અરસપરસની દુનિયાનો તરીકાજ છે, તે ધ્યાનમાં રાખજો! યાદ રાખજો, કે તમેને વારંવાર જોયા કર્યાપછી નોકરો તમેને પીજાણી રહે છે, કે તમે કંઈ જતના પરાણાઓ!

ઘણુંખરું ખાનાંમાં “વાદન” પણ સમાઈ જાય છે, પણ જો તેમ

ન હોય, તો તમેને જે જોઈએ, તે મંગાવીને પીવો, કે જેનેમાટે ખાતું ખલાસ થવાપછી નૌકર તમેને એકં “ખીલ” લાવીને આપશે, કે જે તમેએ તરતજ ચુકાવી આપવું જોઈએછે.

ઝાહેર ખાનાંની વખતે સાંજની વેળાએ પેહેરવાનો પુશાક પેહેરીને જવું જોઈએછે. સુફ “ટાઇ,” “વારનિશ” ના “બુટ” કે “શુઝ,” સુફેદ રૂમાલ, એટલું એ વખતે જોઈએછે, પણ હાથમાં મુઝાં પેહેરવામાં આવતાં નથી.

આ ઝાહેર ખાનાંમાટે અમારાં વાંચનારને જાણીતાં રહેવાની અગત્યછે, કેમકે વેલાયતની મુલાકાતનીવેળા થણી વખતે તેઓને એવાં ઝાહેર ખાનાંઓમાં સામેલ થવાનો સંભવ રહેછે.

પ્રકરણ ૧૨.

“ઑટ-હોમ.”

At-Home.

(ઑટ-હોમ.)

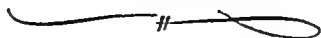
હાલમાં ખાનાંની મજલેસસિવાય બાકીની બીજી ઘણીબધી દરેક સંસારી મજલેસોને “ઑટ-હોમ” નાં નામથી પણ ઓળખવામાં આવેછે. નાચના “ઑટ-હોમ,” ગાયનની “ઑટ-હોમ,” અને વાતચિતની “ઑટ-હોમ,” દરેકાઇ ઘણુંબધું બપોરના કે સાંજનેછંટે સગવડ પડતે વખતે બોલાવ્યામાં આવેછે, તો જોકે તેમાં સવારની કે સાંજની મજલેસો જેટલાં પહેલાણીઓને નોતરવામાં આવતાં નથી.

વળી ઉપલી ઉપરાંત નાટકના “ઑટ-હોમ” પણ કર્યામાં આવેછે. કે જેમાં ખાનગી ગૃહસ્થો અને ખાનુઓ, કે ખુદ ધંધાદારી નાટકકારો ભાગ ભજવેછે. આ છેલ્લાઓમાંનાંઓને આગમચથી બંદોબસ્ત કરી ભાડે બોલાવ્યામાં આવ્યાં હોયછે. અગરજો કોઇ જાણીતું મોટું આસામી કે બાદશાહી કુટુંબનું, કિંવા કોઇ જાણીતું ગાયનકાર મજલેસમાં આવનાર હોયછે, તો તેઓને તેડાંના “કાર્ડ” ઉપર એશરો કર્યામાં આવેછે.

એવી “ઑટ-હોમ” ની મજલેસના વિવેક આગળ જણાવેલી મજલેસોનેલગતાજછે, અને તે માટેના “કાર્ડો” ત્રણ અહવાડિયાં, કે બે અહવાડિયાંઆગમચથી બહાર પાડવામાં આવેછે. તોયે કાઢવાર તો મજલેસની ફક્ત એકજ અહવાડિયુંઆગમચથી બહાર પાડવામાં આવેછે. તે તો “ઑટ-હોમ” બોલાવનારની સગવડઉપર આધાર રાખેછે. એવા તેડાંના “કાર્ડો” જાણીતા “સ્ટેશનરો” ને ત્યાંથી જાપેલા તૈયાર પણ

એવી ન્હાની “ઍટ-હોમ” ની મજલેસોમાં આ અને કાફી પરોણાંઓને દીવાનખાનામાંજ લાવીને પીરસ્વામાં આવેછે, અને તેવીવેળા તે લાવવા અને પીરસ્વામાટે નૌકરને ઘોલાવવાની કશી પણ અગત્ય નથી. તેવીવેળા યજમાના પોતેજ પોતાને હાથે ચા, કાફીનાં ખ્યાલાં પરોણાંઓને આપેછે, અને સાથે પાઉંઉપર માખણ ચોપડેલી પાતળી કાતરીઓ, અથવા “કુક” પણ આપેછે. જો એવીવેળા ગૃહસ્થ-પરોણાંઓ હાઝર ન હોય, તો યજમાનાની કાંઈપણ જવાન સહીઓ, આ કામમાં તેણીને મદદ કરી શકેછે.

એવીવેળા હાથે પેહુરેલાં મુઝાં કાહાડી નાખવાની કાંઈ ઝર નથી. તો જોકિ વારંવાર તેમ કરવાની અગત્ય પડેછે. જો પાઉંઉપર માખણ બરાબર વચ્ચેજ ચોપડવામાં આવેલું હોય, અને તેની ધારઉપર બહાર નિકળી આવ્યું ન હોય, તો મુઝાં ઉતારવાવગર તે ખવાઈ શકાય, અને તેથી મુઝા કાહાડી નાખવાની ખટપટ બચી જાયછે. ઘણીકવેળા કેટલીક ખાનુઓ એવીવેળા હાથમાંથી મુઝાં કાહાડવાની કડાકુટ કરવાકરતાં માખણ ચોપડેલું પાઉં ખાવાના અખાડાજ કરી જાયછે, અને ફક્ત ચા કે કાફી ઓટી જાયછે ! પણ તેમ કાંઈપણ ખાધાવિના ફક્ત ચા પીવાથી પાચન-શક્તિઉપર માડી અસર થાયછે, અને તેથી તખીઓ તેમ કરવાની ભલામણ કરતા નથી. એવીવેળા બેત્રણ સારી જાતની “બિસ્કીટો” હાઝર કર્યામાં આવે, તો ઘણી ઉપયોગી થઈ પડેછે, અને તેથી તેમ “બિસ્કીટો” પણ તૈયાર રાખવાને એક શાણી યજમાના કદીપણ ચુકતી નથી.

પ્રકરણ ૧૩.

ચલનવિહાર ચાને પગે ફરવા જવા, ગાડીમાં અને
ઘોડાઉપર સવારી કરવાવિષે.

PROMENADE OR WALKING, DRIVING, & RIDING.

(પ્રોમેનેડ ઓર વૉકિંગ, ડ્રાઈવિંગ, ઍન્ડ રાઈડિંગ.)

મથાળે જણાવેલી આખતવિષે ઝાઝું જણાવવાનું નથી, તોયે જે ઘોડાક
નિયમો અને વિવેકો ધ્યાન ધરવાનેજાયકનાં છે, તે અત્રે દાખલ
કરવાની અગત્ય જોઈએ.

અલખતાં, “છગ્લાંડ” માં જે ફરવા જવાનો વખત છે, તે વખત
હિંદુસ્તાનમાં રાખી શકાતો નથી, કેમકે અંધ દેશોની રૂતુમાં તથા વખતમાં
મોટો ફેર છે, એટલે ફરવા જવાનો ચોક્કસ વખત ક્યો છે, તે કહી શકાતું
નથી. તોયે હિંદુસ્તાનમાં સવારનાં ૬ થી ૮, અને સાંજનાં ૫ થી ૮
વાગ્તામુધીનો વખત ફરવાનેમટે ઘણુંકરીને રાખ્યામાં આવ્યો છે.

પરણેલી ઈંગ્રેજ બાનુઓ આહે, તો કાઠપણ પુરૂષ, કે બીજી સ્ત્રીના
સાથવિના એકલી બહાર ફરવા જઈ શકે છે, પણ કાહેર જગ્યામાં, કાહેર
બાગમાં, કે કાહેર મેળાવડામાં તેણીઓથી એમ એકલાં જવાઈ શકાતું
નથી. મુખ્યકરીને જો એક બાનુ પરણેલી હોવાજતાં જવાન હોય છે, તો
તેણીને સાથે બીજી કાઠ બાનુનો, કે નહીં તો એક બાળકનોવડીક સાથ
રાખવો પડે છે. અગરજો તેણી કાઠ કાહેર બાગમાં એકાંત વેસે ફરવા-
જાય છે, તો તેવીવેળા સાથે બીજી કાઠ બાનુ, કાઠ ગૃહસ્થ, કે પોતાના
નાકરનેસાથે લઈ જવાથી વધારે સારું લાગે છે. શહેરની કાઠ કાહેર જગ્યામાં
વગરસાથે ફરવાથી તેણીનીતરફ લોકોનું ધ્યાન કુદરતીરીતેજ ખેંચાય છે, અને

તેમાં મુખ્યકરીને જો તેણી દેખાવડી નથા સુંદર પુશાકવાળી હોયછે, ત્યારેતો તેણીનાં એકલાં ફરવાથી લોકોની નજર તેણીનીતરફ વધુ ખેંચાયછે. જોઢે ઘણીક આનુઓ એમ એકલી ફરવાનું પસંદ કરેછે, તોથેપણ તેમ કરવું લગાર અવિવેકી લાગેછે. ઘણાં ગરદીવાળા રસ્તાઓઉપર તો ખિલકુલ એકલું ફરી શકાતું નથી. માત્ર એવી એકજ જગ્યાછે, કે જ્યાં એક વિવેકી ઇંગ્રેજ આનુ વગરસાથે જઈ શકેછે, અને તે દેવગછે. થોડી ગરદીવાળી જગ્યાઓ, અને ગામડાંમાં એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે થોડે તકાવતે એક આનુ જો એકલી જાય, તો તે ચાલી શકેછે.

“ઈંગ્લાંડ” માં માત્ર ઓળખાણવાળા એક ગૃહસ્થસાથે ચાલતાં પણ એક આનુ તેની બઘલમાં હાથ ધાલીને ચાલેછે, તો જોઈ અ! રવાજ “અમેરિકા” ખાતે, તેમજ “યુરોપ” ના બીજા દેશોમાં નથી. તેમજ હાલ “ઈંગ્લાંડ” માં પણ આ રવાજ ઝાઝો નથી. ત્યાં એક આનુ પોતાનીસાથે પરણનાર ગૃહસ્થની, કે ઘણા નજદીકના સગાની બઘલમાં હાથ ધાલીને ચાલેછે, પણ માત્ર થોડી પીછાનવાળા ગૃહસ્થસાથે એમ્રમાણે તેણીથી ચાલી શકાતું નથી.

અગરજો કોઈ આનુ ફરવા જતીવેળા કાંઈ ખરીદી કરે, અને તેવેળા સાથે જો કોઈ ગૃહસ્થ હોય, તો તેણીએ ખરીદેલી વસ્તુનું એકાદ ન્હાનું પુટકું તેને તેણીનેમાટે ઉંચકીને સાથે ચાલવું જોઈએ. અલબત્તાં, મોટાં કે ભારી પોટલાનેમાટે મજદુરની અગત્યછે, અને તેવા મોટા બોગ્સ ગૃહસ્થપાસે એક વિવેકી આનુએ ઉંચકાવવા ન જોઈએ. તેમ એકકરતાં વધારે પડીકાં કે પોટલાં એક ગૃહસ્થપાસે ઉંચકાવી તેને સાથે ચલાવવો, એ એક વિવેકી આનુને શોભા આપનારું નથી. “સ્પેન” માં જો આનુ ખરીદી કરવા જતી હોય, અને સાથે કોઈ ગૃહસ્થ હોય, તો તેણે તે ખરીદેલી વસ્તુઓની કીમત આપવાનો વિવેકછે ! અલબત્તાં, એવો વિવેક સાથેજનારા ગૃહસ્થને ભારી પડે એમાં કશો સંદેહ નથી !

આનુઓ ચાહે, તો એકલી મોહોલામાંથી ચાલી જઈ શકેછે. તેણીએ પોતાનો મોભો રાખવામાટે ઘણું ઉતાવળે નહીં, તેમ વળી ચીબી થઈને ઘણું હળવે પણ ચાલવું ન જોઈએ. દુકાનોમાં વેચવા મુકેલા માલ દેખાડવામાટે બારીઓમાં મોટા કાચના તકતાઓ જડી, ત્યાં રાહદારીઓનું ધ્યાન ખેંચેએવો સામાન જોવા મુકવામાં આવેછે, અને જોઈ તે જોવાને કોઈનું પણ મન લલચાય, તોથે તે જોવામાટે ત્યાં એક આનુએ ઉભું રહેવું જોઈએ નથી, અને તેમાં મુખ્યકરીને તેણી એકલી હોય, ત્યારેતો ત્યાં ખિલ-

કુલ ધોળવું નહીં. પછવાડે ફરીફરીને જોવાની દેવ નહારીછે, તેમજ પોતાની પાસેથી પસાર થતી બીજી આનુષંગિકાનાં હુગડાં ટકટકીને જોવાં, એ પણ અવિવેકીપણાંની નેશાની ગણાયછે. અગરજો કોઈ વગરઆગળાનુતો, અથવા ઘણી થોડી આગળાગળાગો પુરૂષ એક આનુસાથે વાત કરવાની હેમન કરે, તો જાણે તેણી તેને સાંભળતી ન હોય, એવીરીતે તેઉપર ધ્યાન આપવાવગર જગાર ઉતાવળે પગલે તેણીએ ચાલી જવું જોઈએછે. આનુષંગિકે દર્શેશાં બહાર જવાપછી વખતસર ઘરે પાછું ફરવું, એ ઘણી સારી દેવછે. ગમેતે આવ, તોયે અંધારું થવાપછી બહાર ભટક્યા કરવું નહીં. અગરજો ધણીજ અગત્ય પડી હોય, અને તેમ કરવાની ફરજ પડે, તો સમજ્યા, પણ તેવાં કોઈ કારણવિના એમ કરવું, એ એક ગુદ-સ્થાનાનુતે ન જાજતુંછે.

અગરજો કોઈ આનુ નાટકમાં કે પ્રદર્શનમાં જતી હોય, તો તેણી પોતાસાથે આવનાર ગુદસ્થને કદીપણુ તેણીનો અર્થ, જેવેકે “ટિક્ટટ-” ના પૈસા, વિસામાનીવેળા કાંઈ ખાવાપીવાનો અર્થ, કે ગાડીલાઈ, ઇત્યાદિ આપવા દેતી નથી, સિવાયકે તે તેણીનો ધણો અત્તજગનો સગો, કિંવા પોતાના કુટુંબનો એક ધણો લુનો અને માતીતો મિત્ર હોય.

એક મંચેછ ગુદસ્થ પોતાનીસાથે ફરતી એ આનુષંગિકા દાથ પોતાની અંધ આનુષંગિકે બચસમાં લઈ શકતો નથી. તેમજ એ ગુદસ્થોનીવચ્ચે એક આનુષંગિકે અંધની અચસમાં દાથ ધાલી ફરી શકાતું નથી. અંધ રીતો ના-પસંદ કરવાજોગ ગણાયછે. ઝાહેર જાગમાં કે પ્રદર્શનમાં, યા એવીજ કોઈ જગ્યામાં ફરતીવેળા એક આનુતેમાટે એકક શોધી કાઢાડવાની ફરજ તેણીનીસાથે જનાર ગુદસ્થનીછે, પણ જો કદાચ એમ અને કે તેને પોતાને તેણીનીપાસે એસ્વામાટે બીજી એકક ન મળવાથી ઉભું રહેવું પડે, તો આનુની પણ ફરજી, કે પોતે થોડોકવાર થાક ખાવાપછી પાછું ઉડી ચાલવા માંડવું, અને નહીં કે તેને ઉભો રાખીને તેની માથા, મેહરજાની અને ધોરજનો લાભ લેવો.

ઘરમાંથી નિકળતીજવેળા આનુસાથના ગુદસ્થે ગમે ભાડુતી ગાડી હોય, કે ઘરની, તોયે “કાયમેન” ને આગમચથી ક્યાં જવું, ક્યાં ઉભું રહેવું, અને કેટલે વાગતે પાછું જવા તૈયાર રહેવું, વગેરે આખોનો પુરતી વરદી આપી રાખવાની સંભાળ લેવી, કે જેથી નાટક, જલસો, કે હરકોઈ બીજી મેળાવડો ખતમ થવાપછી ગાડી શોધવા જવાને તમેને લાંબી ત્યાં

દોડવું પડે નહીં. ઘણુંકરીને વરસાદના દહાડામાં પાણીથી તણાતા રસ્તા-ઉપર એમ દોડ્યા કરવાથી તમારો પુશાક હાલહવાક થવાસાથે તમેને ભિન્નયલાજ આનુઓસાથે બેસવું પડશે. વળી તમે ગાડી શોધવા નિકળો તેટલો વખત તમારી સાથવાળી આનુઓને ધક્કામુક્કીમાં ખોટી થવું પડશે, અને તેથી તેઓને પણ હથેરાનગતી ખમવી પડશે.

ઉપર જણાવ્યામુજબે બરાબર વરદી આપીનેપછીજ ગૃહસ્થે ગાડીમાં બેસવું, પણ તેમ કરતાં હંમેશાં આનુઓને પ્રથમ તેમાં દાખલ થવા દેવી, તોયે પણ ઉતરતીવેળાએ ગૃહસ્થે તરત પેહેલાં ઉતરીને ગાડીનું આરણું ઊંઘાડું પકડી રાખી, આનુઓને ઉતરવામાટે મદદનો હાથ આપવો.

ઉતરવાપછી આનુઓ દરવાજાઆગળ જાય, તેટલાં બે ગાડી ભાડેની હોય, તો તેનું ભાડું ગૃહસ્થેજ ચુકાવી આપવું બેઠએછે. પણ તેમ કરતાં તેના હાંકનારસાથે વગરફોકટની ખટપટ ન કરતાં જેમ અનેતેમ જલ્દી તે ચુકાવી આપી, આનુઓને પાછું આવી મળવું બેઠએછે.

નાટક, જલસો, પ્રદર્શન, વગેરે હરકોઇ જગ્યાએ તમે આનુઓને લઇ જતા હોય, કિંવા આનુઓ તમેને ત્યાં લઇ જતી હોય, છતાં “ટિકટો” તમારેજ સ્વાધીન લઇ દરવાજાઉપર તે દેખાડવાની કે આપવાની ફરજ છે. તેમજ વળી નાટક, જલસા, વગેરેના “પ્રોગ્રામો” આનુઓમાટે મેળવવા, અને તેમાટે કાંઇ કશું દામ આપવું પડે, તો તે પણ તમેએજ આપવું બેઠએછે.

નાટક ચાલતો હોય, ત્યારે એક આનુ કે ગૃહસ્થે વાતો ચલાવવી કે હસ્યા કરવું ન બેઠએ. તેમ કરવાથી જે બીજાઓ મજાહ મેળવવા આવ્યાં હોયછે, તેઓને સાંભળવા કે સમજવામાં ખલલ થાયછે. વળી તેમ કરવાથી ખુદ નાટક કરનારાઓને પણ જાણે અપમાન કરાજેવું ગણાયછે.

એક ગૃહસ્થે કદીપણ પોતાની બેઠકઉપર અરડાઇને બીમલાહરે બેસવું નહીં, અને ગમેએવો રમુજ ભાગ ભજવવામાં આવતો હોય, તોયે મોટે સાદે બીવકુશનીપેઠે હસવું નહીં. એમ કરવું એ દેખાઇતી બીવકુશાઇની નેશાનીછે. તેમ વળી નાટક કે જલસો પસંદ ન આવે, તો તેથી તમે કંટાળોછો; એવું દેખાડવાથી પણ એક વિવેકી ગૃહસ્થે દુર રહેવું બેઠએછે, કારણકે તે ખોટાં અભિમાનની નેશાનીછે.

તમે ગમેએવા હુશિયાર હોય, છતાં ચાલતા નાટકઉપર કે જલસામાં ગવાતાં ગાયનઉપર મોટે સાદે કશી પણ ટીકા કરી, જાણે તમેજ ડાહ્યા

માંહે એસાડવાપછીજ તમેએ અંદર દાખલ થવું, પણ જે નાટકશાળા-આગળજ તમારીસાથવાળી બાનુઓથી છુટા પડવાનું હોય, તો તેઓને ગાડીમાં અરામર એસાડી, સલામઅકામ કરી, જે કાંઈ હુકમ “કાયમેન” ને આપવો ઘટેતો આપી, ગાડી ત્યાંથી હંકારી બપ, ત્યાંસુધી ઉભા રહેવું, અને પછી તમારે પણ જવું જોઈએ.

“ઈંગ્લાંડ” માં રસ્તે ફરતાં જે કોઈ બાનુની પીછાનવાળો ગૃહસ્થ મળે, તો તેણીએ પ્રથમ તેને નમવાનો વિવેકછે, પણ “ફ્રાન્સ” માં અને “યુરોપ” નાં બીજા દેશોમાં તેથીઉલ્લટાજ રવાજછે, એટલે એવીરીતે મળતાં ગૃહસ્થ પ્રથમ બાનુને નમેછે, અને નહીં કે બાનુ ગૃહસ્થને. મંડળીના કાયદાનીરૂએ જ્યાંસુધી બાનુ તેને નમીને માન આપે નહીં, ત્યાંસુધી એક ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થ પોતાની ટોપી ઉંચકી તેણીને નમતો નથી. જો તેઓ બંધે એકબીજાની પીછાનવાળાં હોય, તો એકમેકને જોતાંજ બંધે સાથે નમેછે. પોતાના ઓળખીતા ગૃહસ્થોતરફ નમીને સલામ કરવાનેબદ્દે માત્ર ડોકું ધુણાવવાનો રવાજ હમણાં કેટલીક ઇંગ્રેજ બાનુઓએ દાખલ કર્યોછે, પણ તે રવાજ ઘણીતરફથી નાપસંદ કરવામાં આવેછે. એક બાનુ નમ્રતાથી નમે તેનાંફરતાં ડોકું ધુણાવે, એ દેખાવ સામાની નજરમાં સારો લાગતો નથી. થોડી ઓળખવાળી જે બાનુઓ એકમેકને મળેછે, તો વધારે ઉંચી પદવીવાળી બાનુ પ્રથમ બીજાને નમેછે. સરખી પદવીવાળી જે બાનુઓ એકમેકને મળે, ત્યારે ગમે તેણી પ્રથમ નમે, તેનો કશો મુન્નકો નથી. એક બાનુ બીજા બાનુને કે ગૃહસ્થને કોઈને પણ માત્ર નજરથી ઓળખવાને સબળે નમતી નથી, સિવાયકે તેઓવચ્ચે કોઈ મિત્રનીમારફતે રીતસર ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવી હોય. અગરજો એક બાનુને તેણીની પીછાનનો કોઈ ગૃહસ્થ સામો મળે, અને તેવેળા તેનીસાથે કોઈ બીજા બાનુ કે ગૃહસ્થ હોય, કે જેઓનીસાથે ઉપલી બાનુને ઓળખાણ ન હોય, તોયે તેણી પોતાના ઓળખાણવાળા ગૃહસ્થને નમેછે.

ઈંગ્રેજ ગૃહસ્થો એકબીજાને મળતાં ટોપી ઉંચકીને સલામ કરતા નથી, પણ એકબીજાતરફ માત્ર ડોકું ધુણાવેછે, પણ જો એક ગૃહસ્થ પોતાના કોઈ બીજા મિત્ર ગૃહસ્થને મળેછે, કે જેનીસાથે કોઈ બાનુ કે બાનુઓ ફરતી હોયછે, અને જેણીઓને ઉપલો પેહેલો ગૃહસ્થ પીછાનતો ન હોય, તો તેવીવેળા તે પોતાના મિત્ર ગૃહસ્થને માત્ર ડોકું ધુણાવીને સલામ કરવાનેબદ્દે ટોપી ઉંચકીને સલામ કરેછે, અને તેનું કારણ પોતાના મિત્રનીસાથે બાનુઓ હાજર હોવાનુંછે. જોકે એમ ટોપી ઉંચકવાથી

ખેરખેર દેનાં ને યાનુઆનરૂઢ માનથી વસેછે, તેણે ને સલામ તેણીઆને કાંઈથી ગણાતી નથી. નમવું પડે કે સલામ કરવી પડે, તે તેમ માત્ર એકજગ્યા કરવું. ફરીફરીથી નમવાથી કે એક મુલાકાતગેણા વારંવાર સલામ કર્યા કરવાથી તેમ કરનાર અકટામાં કે રેલામાં ખપેછે.

અત્યાર રહેણ કરતીવિગા એકગીચની પીઝાન કરાવી આપવી કે નહીં, એ માત્ર સંસાની મેઝીઉપર આધાર રાખેછે. દાખલાનરીકે જે મિસિસ કે મિસિસ અને ઘર રહેણા અથવા મુલાકાતે આવી હોય, અને તેણેના જે તેણીઆ સાથે ફરવા નિકળે, અને રસ્તામાં મિસિસ કનાં આગખાણવામાં મળે, તે તેણી તેણીની પીઝાન પાતાની યજમાના મિસિસ ખસાથે કરાવી આપે, અને તેણીનરીને મિસિસ ખ પાતાની મેઝમાના મિસિસ કનીસાથે તેણીનાં આગખાણવામાંઆની પીઝાન કરાવી આપેછે. પણ જે કાંઈ કારણથી પાતાનાં એકસ આગખાણવામાંઆની પીઝાન કરાવવામાટે અધે જગ્યાઆ અખાણ કરે, તે તેનો સખય તેણીઆ એકગીચને ખાનગીરીતે એકલી પડવાપડી જણાવેછે. કાયદાપ્રમાણે એવી-રીતે સાથે ફરનાં જે એકગીચની અન્તાણ્યા મુદરથાની આગખાણ એક યાનુથી કરાવી અખાણ શકાતી નથી, સિવાયકે તેમાંહેજે એક તેણીને ખરાણે હોય.

મોહાલામાં, પ્રદર્શનમાં કે દરજાન ગીચ જાણેર જગ્યામાં મિત્રાને કે આગખાણવામાંઆને મળતાં તેણીનાં નામો એટલાં મોટે પાકારીને તેણીને યાચાવવાં ન જોઈએ, કે જેથી પારકાંઆનું ધ્યાન તમારાનરૂઢ ખેંચાય. મોહાલાની એક યાણુએ ઉભા રહી તેનીસામેની યાણુએ ઉભેલાં મિત્ર કે આગખાણવામાંસાથે મોટેમોટે વાતો ચલાવવી ન જોઈએ, તેમજ “ઓમ્નિબસ,”^૧ કે “ટ્રામ” ગાડીમાં^૨ એક છેડે બેસી દુર બેઠેલાં મિત્ર કે પીઝાનવામાંસાથે મોટે સાદે વાતો ચલાવવી, એ અહુ અવિચેછે. જેની-સાથે તમે વાત કરવા માગનાં હોય, તે તમારીપાસેજ બેઠેલું હોવું જોઈએ.

અગરજે એક યાનુ કાંઈ ગીચ યાનુની આગખાણ આગળ વધા-રવાને ન ચાહાતી હોય, તેણે જે તેણી રસ્તામાં મળતાં સલામ કરે, તે તેનો ઉત્તર પાછો આપવોજ જોઈએ, અને એકદમ તેણીને સલામ પાછી ન કરીને અપમાન કર્યાનેઅલ્લે થઈ દેલે અને રહેજ ગીદરકારીથી વાત કરવાથી સામી યાનુ તરત સમજ જશે, કે વધારે પીઝાન કરવાની તેણીની

ધન્ય નથી. પણ એવીરીતે એક કુંવારી બાનુએ એક પરણેલી બાનુને “ટુંકેથી ડામે,” એ ધણું તોછડાઇલયું છે. પણ બે કાંઈ ગૃહસ્થની ઓળખાણ આગળ વધારવાના એક બાનુતરફથી અખાડા થવાજતાં તે બીઅદબી કરી વધારે છુટ લ્યોજ નય, તો એવીવેળા તેવા ગૃહસ્થને એક બાનુ “ટુંકેથી ડામે,” તો તેમાં કશું ખોટું નથી. અગરબે એક બાનુસાથે એક ગૃહસ્થની કાંઈ મજાસમાં ઓળખાણ કરાવી આપવામાં આવી હોય, અને ત્યાં તેઓએ ઘણો વખતસુધી એક બીજાં સાથે વાતચિત કરીધી હોય, તથા વળી કદાચ તે ગૃહસ્થ તે બાનુને ખાનાંની એકાદ મજાસવેળા સાથે લઈ ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર બિરાજ્યો હોય, તો પછી તેણીને ફરવા, કે હર કેથે રસ્તામાં મળતાં બે તે તેણીને સલામ કરે, તો બાનુએ પણ તેનો પાછો ઉત્તર દેવો બેઠાએ. તોયે એક ગૃહસ્થ આખ-રૂદાર અને સારી ચાલનો છે, એમ પોતાની ખાતરી કરવાવિના તેની સાથે એક બાનુએ ઓળખાણ લંબાવવી ન બેઠાએ. એક પીછાનવાળાને કે મિત્રનેબદલે ભૂલમાં કાંઈ બીજા ગૃહસ્થને સલામ કરવી, એનાંકરતાં વધારે કઠંગું બીજું કાંઈ નથી.

સલામની બાબતમાં એક ગૃહસ્થે કદીપણ મગર રહેવું જોઈતું નથી. ગમેએવો સાદો કે ગરીબ માણસ જો સલામ કરે, અને તમે તેને ન ઓળખતા હોવ, તોયે તેની સલામનો પાછો ઉત્તર આપવામાં કશું જતું નથી. કેહેછે, કે ચાર્સ ૨ જ અને જ્યોર્જ ૪ થાજેવા રાજાઓ પોતાની ફાયતમાંના ગમેએવા મુક્તેસ ધણીની સલામનો ઉત્તર પોતાની ટોપી ઉતારીને આપતા હતા. અગરજો રસ્તામાં કાંઈ નોકર કે બીજો કાંઈ હલકી પદવીનો મળે, તો તેને સલામ કરવાને અચકાતા ના. તે જો તેમ સલામ કરવાને અચકાય, તો તમોએ પોતેજ ડોકું હલાવ્યામાં કશું ખોવાનું નથી, બલકે તમે વધારે વિવેકી ગણાશો. તમારો દર્જી, કે કાંઈ બીજો કામદાર કે દુકાનદાર રસ્તામાં મળે, કે જેની સાથે તમોને આગળ કામસર વાતચિત થઈ હોય, અને તે બે સલામ કરે, તો તરત તેનો પાછો ઉત્તર આપજો. અગરજો એક ગૃહસ્થને તેની બાનુ-મિત્ર રસ્તામાં મળે, તો મળવામાટે તેણીને થોભાવવાનેબદલે તે પાછો ફરી તેણી જેતરફ જતી હોય, તેતરફ તેણીની સાથે ચાલવા માંડે, અને થોડીક વાતચિત કરી તેણીથી રજા ચાહે; પણ જો તેને તેણીની સાથે થોડીજ પીછાન હોય, તો પોતે નમવાનેબદલે તેણી પ્રથમ નમીને તેની સાથની ઓળખાણ કબુલ

કરે, તેટલાં વાર જોયછે, અને જો તેણી સલામ કરે, તો પછી પોતે તેનો પાછો ઉત્તર દેછે.

એક જન-રથ, જેવીકે આગગાડી, “અમ્મિનપસ,” “દામ,” “સ્ત્રીમર,” ઇત્યાદિમાંથી એક આનુ ઉતરતી હોય, અને સાથે કોઇ મદદ સાથી ન હોય, તો તેવેળા જો એક ગૃહસ્થ તેણીને ઉતરવામાં મદદ કરે, તો તેમાં કશું ખોટું નથી. એવીવેળા એક આનુએ તેની મદદ સ્વીકારવાને અખાડા કરવા, એમ ધારીને કે તે વગરમાંગવે છુટ લેછે, તો તે લગાર અવિવેકી ગણાયછે. તેમ કરવામાં ફક્ત તે તો પોતાનું ગૃહસ્થપણું, અને એક આનુતરફ પોતાનો વિવેક દેખાડેછે, માટે તેની મદદ એક ગૃહસ્થ-આનુએ સ્વીકારવી, અને તેનેમાટે તેના ઉપકાર માનવો. તોયે હાલના વખતમાં કેટલાક કારગાઓ દોડીદોડીને એવો વિવેક બતાવવા બપ, તો તેવાઓથી સંભાળ લેવાની એક આનુની મુખ્ય ફર્જ છે. સામે ધણી એક ગૃહસ્થ છે કે નહીં, તેની મતલબ તેણીને ખરેખરી મદદ કરવાની છે કે નહીં, તે એક શાણી આનુ તરત સમજી શકેછે.

અગરજો એક ગૃહસ્થ ઘોડાઉપર બેસીને જતો હોય, અને તેટલાં તેની કોઇ આનુ-મિત્ર મળે, તો વાત કરવામાટે તેને ઘોડાઉપરથી ઉતરીને ઘોડો સાથે ચલાવવો જોઇએછે, કેમકે જો તે ઘોડાઉપરજ બેસીને તેણીની-સાથે વાતો કરવા માંગે, તો તેણીને તેનાં મ્હોડાંસામે ઊંચું જોવામાટે એક જાતની ભારે અડચણ ખમવાની ફર્જ પડેછે. અલબત્ત, એક ગૃહસ્થસાથે મળતાં વાતચિત કરવામાટે એક ઇચ્છેલ આનુ ઘોડાઉપરથી ઉતરતી નથી.

ગમેતે કારણમાટે એક ગૃહસ્થ એક આનુને “ટુંકેથી ડામી” શકતો નથી, એમ કરવું ઘણુંજ અવિવેકી ગણાયછે. ગમેએવા કંટાળાભરેલા અને વાંધાભરેલાં એક ઓળખાણવાળા પુરૂષનેવડીક એકદમ “ટુંકેથી ડામવો” જોઇતો નથી. જન્મથીજ ડાલો અને લાયકીવાળો એક ગૃહસ્થ ગમેએવા કંટાળાભરેલા એક ઓળખાણવાળા પુરૂષને અથવા સ્ત્રીને જેમતેમ લઇ ચલાવેછે, અને તેમ કરીને તેની અથવા તેણીનીતરફ ખોટું દેલ દેખાડેછે, તો જોકે તેમ કરતાં તેને પોતાને કેટલીકવેળા ધણીફરીતે ખમવુંવડીક પડેછે.

રસ્તામાં એક ગૃહસ્થે પસાર થતી, અથવા ગાડીમાંથી ઉતરતી એક આનુતરફ ટકટકીને જોવું, કે કોઇ જાતની ટીકા કરવી, એનાંકરતાં અસ-

જ્યતાભયુ", અવિવેકી, અને નિર્લાજ્ઞ" બીજું થોડુંજ હશે, અને એવી ચાલ ચલાવનાર એક ગૃહસ્થનાં નામને નાલાયક ગણાય છે. ઘડીભર ટીકા-નેબદ્ધે તેણીની ખુબસુરતીની તારીફ પણ કરતા હોય, તો તે તેણી સાંભળે એવીરીતે કરતી નહીં. તમારીસાથે ચાલતા કાઢ, મિત્રસાથે તેવિધે જ્ઞે વાતચિત કરતી હોય, તો ધીમેથી બીજાં કાઢ ન સાંભળે એમ કરતી જોઈએ.

ઘરમાં પેહેરી ફરવાનાં લુગડાં, કે સપાટ પેહેરીને રસ્તામાં ફરવું નહીં; મ્હોંડું નીચું ધાણીને ચાલવું નહીં, પણ સામે જોઈને ચાલવું, તેમ વળી છેક અક્કડબાજ થઈને ચાલવાથી પણ નહાઈ લાગે છે. ખાલી ભપકાથી કિંવા નખરાંથી, કે હમકો કરીને ચાલવાથી બીજાં જોનારું ધ્યાન તમારી-તરફ ખેંચાય છે. માત્ર ફરવા નિકળ્યો હોય, ત્યારેજ નહીં, પણ કામકાજને વખતે પણ એક વિવેકી ગૃહસ્થ ઘણી ઘાઘ કરી, રસ્તામાં ચાલતો નથી. તે રહેજ ઉતાવળે પગલે ચાલે છે, અને રસ્તામાં મળતા મિત્રોને સલામ-અકામ કરતો જાય છે, અને એવું નથી બતલાવતો, કે જાણે આ દુનિયામાં પૈસા મેળવવાસિવાય બીજો કશો વિચાર તેને નથી. ચાલતીવેળા ગજવામાં હાથો નાખીને ચાલવું નહીં; દાંતો કાતરવા નહીં; પાનસોપારી, તંબાકુ, કે બીજું હરકાંઈ ચાવવું કે ખાવું નહીં; કદાચિત કાંઈ રોગનેલીધે તંબાકુ મ્હોંમાં રાખવો પડે, તો તેનો રસ કે કદ બીજા રાહદારીઓના દેખતાં ભરરસ્તાઉપર થુંકવો નહીં, પણ જો થુંકવાની અગત્ય પડે, તો બાજુએ જઈ એકાદ "ગટર"માં થુંકવો જોઈએ. ઇંગ્રેજ વિવેકપ્રમાણે રસ્તામાં, "રેલ્વે" માં, "ટ્રામ" માં, કે હરકાંઈ ઝાહેર જગ્યામાં, કાંઈનાં દીવાન-ખાતાંમાં, ઇત્યાદિ કાંઈપણ ઠેકાણે થુંકા શકાતું નથી અને તેટલામાટે તેઓ પોતાના રમાલમાં થુંકે છે. પણ આ રીત ઘણી ગતીચ છે, અને ખુદ ઇંગ્રેજોનો મોટો ભાગ પણ આ રીતને ધિક્કારે છે. ચાલતીવેળા હંમેશાં જમણી બાજુએ ચાલવાથી અથડાઅથડી થવાનો સંભવ રહેતો નથી. લોકોને અથડીને, કે કાપરિયાં મારીને ચાલી જવું, એનાં કરતાં વધારે અવિ-વેકી બીજું કશું નથી. અગરજો ભૂલથી એવીરીતે સામાં રાહદારીસાથે અથડી પડાય, કે કાંઈનો પગ તમારેથી ભચડાય, કે હરકાંઈ બીજીરીતે સામાને તમારેથી અડચણ થાય, તો તરત માફ માંગવાને ચુકશો માં. રસ્તે ચાલતાં, કે ફરવા ગયાં હોય, ત્યાં કાંઈના પુશાકઉપર, કે કદરૂપા ચેહેરાઉપર કદીપણ હસ્તાં ના. સૌસૌની મર્જ પડે એવો પુશાક પેહેરે, તેમાં હસ્તાંજેવું કશું નથી. તેમજ કાંઈનાં કદરૂપા ચેહેરાઉપર હસ્તું, એ તેનાં બનાવનારને યાને પરમેશ્વરને હસ્તાંબાજ રહે, અને તેમ કરવામાં

રસ્તે ચાલતાં જો કાંઈ જાનુ-મિત્ર મળે, અને તેમણીના હાથમાં એકાદ ચોપરી, પડીકું, દાંત્યાદિ કાંઈ હોય, તો તે ગૃહસ્થે ઉચ્ચકાને ચાલવું જોઈએ. ધણાક આગરદાર ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થો રસ્તામાં ચાલતાં ખિરી ખીવાના અખાડા કરેછે, પણ જો કસાય ખીના હોય તેટલાં કાંઈ જાનુ-મિત્ર મળેછે, તો તરત તે ફેંટા દેવાને ચુકતા નથી.

અગ્નીરથ, “આગ્નિનયસ,” “દ્રામ” ગાડી, કે દરકાઈ ખીજ ભાંડેની ગાડીમાં, કે “સ્કીમર” માં બેસા હોય, અને કાંઈ પારકા ગૃહસ્થ કે જાનુ કાંઈ પ્રસન્ન પુછે, તો તરત તેનો ઉત્તર સંખ્યનાથી દેવો જોઈએ.

એક “ફ્રેન્ચ” ગૃહસ્થ અગ્નીરથમાં દાખલ થતાં, કે તેમાંથી ઉતરતાં હંમેશાં પાનાની ટોપી ઉતારેછે, અને એ વિવેક હમણાં કેટલાક ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થોએ પણ પાનામાં દાખલ કરીધાંછે. એવી કાંઈ કારણે અને ભાંડેની ગાડીમાં રાજદુઆરી કે ધર્મસંજયથી જાળનોઉપર વાદવિવાદ અસાધ્યો ન જોઈએ.

સામા ધણીસાથે “શેકન્ડાંડ” કરતીવેળા દુરથીજ હાથ લાંબા કરીને ધરતી આવવું નહીં, પણ ધણાં પાસે આગ્રાપછી હાથ આગળ ધરવો જોઈએ.

ઇંગ્રેજ લોકોના વિવેકપ્રમાણે દરેક ગૃહસ્થે અને જાનુએ ધોડાઉપર સવારી કરી જાણવું જોઈએ. સારીરીતે ધોડે બેસી જાણવામાટે ન્દાની વયમાંથી તેની ટેવ પાડવાની, અને ધોડાઉપર સવારી કરવાનું ચાલુ રાખવાની અગત્યછે. નરવાના હુન્નરનીપેઠે ધોડાઉપર સવારી કરવાનો હુન્નર પણ માહાવેશથી જરાજર આવડેછે, અને નહીંકે કાંઈનાં શિખાડવાથી. જેઓ ધોડાઉપર સવારી કરવા શિખવા માંગતા હોય, તેઓએ ખુદ ધોડાની પિઠાઉપર ચઢી રસ્તાઓઉપર જઈ તે શિખવું જોઈએ. તેનેલગતી નિશાળમાં શિખવા જવાથી ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે શિખવાજેટલો ગુણ થતો નથી. શ્રીમંતોએ તો આ નામીઆ હુન્નરની તાલીમ લેવીજ જોઈએ, પણ મધ્યમ સંપતિના ધણીઓ, તેમજ મુસાફરોને, અને તનદરોસ્તી મેળવવામાટે આતુર એવા ધણીઓએ પણ આ હુન્નરથી વાકેફ થવું ધણું અગત્યનુંછે, અને તેઓએ આ હુન્નર શિખવાપછાડે જે નાણું ખર્ચું હોય, તે જાણે કાંઈ “તનદરોસ્તી વધારનારી કુપની”ના “શેરા” ખરીદવાખરાયર જાણવું જોઈએ, અને તેથી જે બેહદ ગુણો તેઓને

હોયે. તેની આસથી જલ્દી વાંકે થઈ જાય છે, પછી તે જનવર તેનું પોતાનું હોય કે કોઈ ખીજનું. ખુણાંઉપરથી ગાડી વગાવતાં સંભાળ લેવી પડે છે, અને તેવેળા સગાર ધીમે હાંકવું વધારે સલામતીભર્યું ગણાય છે. સારીરીતે જાણવું જોઈએ છે, કે ક્યાં ઝારમાં હાંકવું, અને ક્યાં ધીમે. એક હાંકનારે ઘોડાને ગાડીમાં જોતરી, નથા તેમાંથી છુટા કરી જાણવું ધણું અગત્યનું છે, કેમકે અરાયર ન જોતરવાથી, અને તેમાં રહેજી આમી રહેવાથી ધણીવાર મોટા અકસ્માતો બને છે, અને જનને હાણી પુગે છે. જે કોઈ ઘોડાને ગાડીમાં અરાયર જોતરી, અને પાછો છુટા કરી ન જાયે, તેણે તેને હાંકવામાટે સગામોવડીક હાથમાં ધરી ન જોઈએ.

એક બાનુએ ગાડી હાંકતાં બનાંતુડીક ધણીજ ધીમે હાંકવી ઝર-ની છે. તેમજ તેણીએ કે એક ગૃહસ્થે રસ્તાની ખરી બાનુએથીજ ગાડી હાંકવાની ચોકાસી રાખવી જોઈએ છે, કે જેથી રાદદારીઓને કે ખીજનું હાંકનારાંઓને કોઈ જનની અડચણ કે નુકસાન થાય નહીં. પોતાનાં અજાનપણથી કે ખીદરકારપણથી કોઈને હા કરવી એનાકરતાં વધારે અવિવેકી બીજું કશું નથી.

અગરજે ગાડીમાં સાથે બાનુઓ હોય, તો એક ગૃહસ્થ ઘોડાતરફ પિડ કરીને, યાને અવળી બાજુ યેસે છે. માત્ર ધણીજ ગૃહ ઉમરના ગૃહસ્થોને સવળી બાજુ યેસ્વાનો હક છે. તે પણ જે સાથવાળી બાનુઓ જવાન હોય તોજ. એક બાનુસાથે ગાડીમાં સવારી કરતાં કોઈપણ ગૃહસ્થે તેણીની સોડમાં યેસ્વું જોઇતું નથી, સિવાયકે તે તેણીનો વર, આપ, બેટો, અથવા ભાઈ હોય. એક કબુલવામાં આવેલા આશકવડીકથી તેણીનીસોડમાં યેસી શકાતું નથી, એમ કરવું એ અવિવેકી ગણાય છે. અજાનતાં, સવારી કરનારાંઓની સંખ્યા જે કે ત્રણની હોય, તોજ ઉપસા વિવેક તેને લાગુ પડે છે.

જેવી ગાડી ઉભી રહે, કે ગૃહસ્થે પ્રથમ ઉતરી પડવું જોઈએ છે, કે બાનુને ઉતારવાને બની શકે. જે તે પાછો યેસ્વાનો હોય, તોયે બાનુને ઉતરવામાં મદદ કરવાસાર પ્રથમતો તેણે ઉતરવુંજ જોઈએ છે, તો જોકે ગાડીમાં તો પ્રથમ બાનુઓએ અને તેઓનીપછવાડેજ ગૃહસ્થોએ દાખલ થવાનો રવાજ છે.

બાનુઓસાથે ગાડીમાં જેઠલા ગૃહસ્થને જો ખીડી પીવાની ઝર જણાય, તો તેણે પ્રથમ સાથવાળી બાનુઓની રજા પુછીનેપછી તેમ કરવું જોઈએ છે, કેમકે ધણીકવેળા બાનુઓને તંબાકુના ધુંઆની ભારે સુગ હોય છે.

પ્રકરણ ૧૪.

રમતગમતો.

AMUSEMENTS.

(ઍમ્યુઝમેન્ટ્સ.)

દરેક જાતની રમતગમત અને રમુજમાં જ્યાંસુધી એક ગુહસ્થ યા જાતુ વિવેક અને આગરસાથે ગુંથાય, ત્યાંસુધી તેમાં કશું વાંધાજનક નથી. ફેટલીક રમતગમતો તનદરેસ્તીને ગુણુકારી, ફેટલીક જોધ અને આનંદ આપનારી, અને ફેટલીક માત્ર મોજ ઉપજવનારીજ હોયછે. તેમ વળી ખીન્ન હાથઉપર ફેટલીક રમતગમતો એવીછે, કે જેથી કશો ગુણ થતો નથી, તેઓમાંથી કશો જોધ કે જ્ઞાન મળતું નથી, માટે એવી રમતગમતોને ધિક્કારીને દુર કરવી જોઈએછે. રાજેતાની મેહેનતપછી તન તથા મનને આસાયશની ઘણી અગત્યછે, કારણકે આજુ મેહેનતથી શરીર થાકી જાયછે, અને તેથી ધીમેધીમે તે અશક્ત થતું જાયછે. તેજપ્રમાણે ભેગું પણ પોતાની સેરેસ્તેની શક્તિ જોતું જાયછે, સિવાયકે તઁચેવઁચે તેને આસાયશ અને ગમત મળે, પણ યાદ રાખવું, કે વળી ખીન્ન ઘણીખરી ગામતોમાં જનેછે, તેમ રમતગમતોમાં પણ અવધિ કર્યાંથી, તથા તેનો ગેર-ઉપયોગ કર્યાંથી મોટી નુકશાની થાયછે.

ધરનીઆદાર ખેતવાની સઘળી રમતગમતો, જેવીકે માજલીના શેકાર, નેશાનગાહ, પહ્લીના શેકાર, આત્રવાની તથા ઘોડાઉપર સવારી કરવાની તથા નરવાની કસરતો, હંઆદિ વધારે ઉત્તેજન આપવાલાયક ગણાયછે, કેમકે તેઓથી શરીરને પુટ્ટી, અને જાંધાને મજબુતી મળેછે. ઇત્યાં માણુ-સોને નાટકની ગમત વધારે અનુસરતીછે, પણ હાલના વખતમાં શું દિલ્લેસ્તાનમાં કે શું “યુરોપ” માં નાટકનેલગતાં ઘણુંખરું સ્ત્રીપુરુષોની નીતિ-સંજોગથી આત્રવલગ પસંદ કરવાજેગ ધારવામાં આવતો નથી. તેમજ

નાટકશાળાઓમાં વારંવાર ભટકતા પુરૂષોની નીનિસંગંધી ચાલ (અલ-
ગતાં, ઘોડકેને આદ કરતાં) ઘણુંકરીને સારી હોતી નથી. નીનિને-
લગતા તેઓના વિચારો ઘણાં છુટા હોયછે, મોટે બીજી ગમતોને પડતી
મેળી નાટકનીજ ગમતનેમોટે કાંઠપણ ભલામણ ખાતરીથી કરી શકતી
નથી, એટલામોટે ગનતાંસુધી નાટકશાળાની મુલાકાત જેમ અનેએમ
ઓછી લેવી વધારે સલામતીભર્યું છે, કે જેથી ત્યાં હંમેશનાં ભટકતાં
સ્ત્રીપુરૂષોનાં દુર્વ્યસનોનો રોગ ઉડવાની ધાર્તી રહે નહીં. જેકે શું
“યુરોપ” માં કે શું હિંદુસ્તાનમાં નાટકની નીનિસંગંધી હાલત સુધાર-
વાને ઘણાક પરમાર્થી ગૃહસ્થો મથ્યા હતા, અને હજી પણ મથેલાછે, અને
તે તેઓનો વિચાર બેકે વખાણવાબેગછે, તોયે નાટકશાળાઓમાંથી
બહીનું બી બિલકુલ નાણુદ થાય, એવિયે ઘણીનરકથી શક ગતલાવવામાં
આવેછે. ગનતાંસુધી ગેરરસ્તે દોરી જાયએવી રમતગમતોથી પ્રથમથીજ
દુર રહેવું વધારે સારું છે. અગરજે નાટકમાં યા ગાયનતા જલસામાં
ખાનુઓસાથે જાયે, તો તેણીઓનેમોટે અનેએમ સારી ગેરકે મેળવવાનો
પત્ત કરવો, અને ગેસ્તાંનેવાર “પ્રોગ્રામ” નીચે અકેટી નકલો તેણીઓને-
મોટે મેળવવી. શું ખાનગીર કે શું ઝાહેર નાટકમાં કિંવા જલસામાં
બેસી તેના ગુણદોષવિયે કદીપણ મોટેમોટે તમારું મત જાહેર કરતાં ના.
ખાનગી નાટકમાં નમેને નોતર્યાં હોય, તો ત્યાં કદીપણ ડાઘ જનની કીકા
મ્હેડિથી અથવા તમારી ચાલચલણથી કરવી બેઠંએ નહીં. નાટકશાળામાં
હંમેશાં એક ગૃહસ્થ થડે સ્વભાવે વર્તેછે, તે સુપકીદીથી સાંભળેછે, કે
જેથી બીજાંઓને પણ તેમ ખુશીસાથે સાંભળવાને બની આવે. નાટક
ચાલતો હોય, તેવેળા વાતો કરવી, કે મોટે સાદે હસ્તુ, એ બંધ
અવિવેકીછે.

ગનતાંસુધી એવાં ગમતનાં હેકાણાંઉપર થોડો વખજાગમચથી જવું
વધારે સારું છે. તમે જેઓસાથે ગયા હોય, તેઓસાથે વાતચિત કરવામાં
થોડો વખ વહી જશે તે જણાશે નહીં, પણ તેનેબદલે મોડેથી જવું, અને

૧ Programme. કેઈ ખાખત, કેવીકે નાટક, જલસામાં ગાવાનાં ગીતો, ઇત્યાદિની
પ્રથમથી તરફવાર કીધેલી ચાલી.

૨ પોતાનો ગમતનેમોટે કેટલીકવાર ઇંગ્લેન્ડ કુટુંબો બીજાં મિત્રોની મદદ લઈ નાટક,
ઇત્યાદિ ભજી પતલાવેછે. જે જેવા જવામોટે પછસા બચીને “ટિકેટો” બીદલી પડતી નથી,
પણ લેવીકેતે બીજા અવસરોઉપર નોતર્યાં કરવામાં આવેછે, તેવીજરીતે આ વેળા પણ મિત્રોને તથા
મગાંઓને તેમાં કરવામાં આવેછે. નાટક ઘણુંકરીને કુટુંબનાં ખુદ રહેવાનાં ધરમાં કરવામાં આવેછે.

ચાલતા ખેલમાં અડચણ કરવી, એ શોભાભરેલું નથી. અગર વખતસર પોહોંચી ન શકાય, અને મોડું થયું હોય, તો પછવાડેની કામ બેઠક ઉપર બેસી મોડે આવવાની શિક્ષા તમોએ ખમવી જોઈએ. અગરજો તમોએ મોટી ટોપી કે પાઘડી માથે ધાવી હોય, તો તે તમારી બેઠક લીધાપછી ઉતારવી જોઈએ, કેમકે તમો જો તેમ ન કરો, તો પછવાડે બેઠલાંઓને જોવાને ભારી અડચણજેવું થઈ પડે. એવાં ગમતનાં ઠેકાણાં ઉપર, યા ભાષણમાં બાનુઓની સાથે જનારા ગૃહસ્થોએ બાનુઓની પાસેજ બેસવું જોઈએ. એક ગૃહસ્થે એવી વસ્ત્રે ઉડીને બીજી કામ બાનુને પોતાની જગ્યા આપવાની અગત્ય નથી. એકવાર બેઠક લીધાપછી જરાજરા કારણને માટે બહાર જવાથી અને અંદર આવવાથી બીજાં તમાશગીરોને મોટી અડચણ થાય છે, માટે એકવાર બેઠક લીધાપછી કામ અગત્યના કામ સિવાય આવ-જવ કર્યા કરવી ન જોઈએ. વિસામાને વસ્ત્રે એમ બહાર જવા આવવામાં કશી અડચણ નથી. તોયે તેવી વેળા પણ બનતાં સુધી બીજાંઓને અડચણ ન થાય, બાનુઓનો પુશાક ખરાબ ન થાય, કામનો પગ ન ચંપાય, તેની ઘણી સંભાળ લેવાની અગત્ય છે. વળી એમ જતાં આવતાં જેઓને અડચણ થાય, તેઓ પાસે દર વખતે નમ્રતાથી માફ માગવાની ઝડર છે.

અગરજો મ્હોં સમારવા જવાની ઝડર પડે, તો ગૃહસ્થે પોતાની સાથની બાનુઓને લઈને તે જગ્યા ઉપર જવું જોઈએ. નાટકશાળામાં બેસીને ત્યાં એવીરીતે ખાવું પીવું શોભાભર્યું નથી. અલખતાં, એકાદ “ટમબ્લર” પાણી, કે એવુંજ કાંઈ બીજું ત્યાં બેસીને સ્હેજ પીવાની બાનુઓને છુટ છે. જો તમારો પોતાનો ખાનગી “બાકસ” ખાસ રાખ્યો હોય, ત્યારે તો ત્યાં મંગાવી તમારે ગમેએમ ખાવા પીવાની કશી બંધી નથી.

ગાયનજેવા ખુદાઈ હુત્તરથી વાકેફ થવાનાં, અને તેમાંથી ગમત મેળવવાનાં કરતાં એવી બીજી થોડીજ ગમતો હશે, કે જેની ખાતરો સાથે લલામણ કર્યામાં આવે. તેમાંથી માત્ર એકલા તમોનેજ નહીં, પણ તમારી સાથની આખી મંડળીને તમો ગમત આપી શકો છો, અને વળી તે પણ પેહલે વાંધેની. અલખતાં, અમારી મતલબ નીતિલયાં ગાયનો વિષે; કે જેવાં ગાયનોથી નીતિ સુધરવા ઉપરાંત તનદરોસ્તી સુધરે છે, મન ખિજે છે, અને અતિયંત ગમત ઉપજે છે.

નાચવાની ગમત જેમ કેટલોકો પસંદ કરે છે, તેમ વળી ઘણાંકો તે નાપસંદ પણ કરે છે, તો જોકે “યુરોપ” ની સુધરેલી પ્રજાઓમાં નાચવાની ગમત ઘણી ઉંચા પ્રકારની ગણાય છે.

ખીજ કુટલીક રમતો, જેવીકે “ગિલ્ડિયર્ડ,” પાના, દામ, ચોપટ, ઇત્યાદિ ઘરમાં ખેલોને રમવાની રમતોમાં એવું કશું નથી, કે જેથી તેઓની ઘણી લલામણ કર્યામાં આવે. તેઓ લગાર મનને ઉત્તેજનારી રમતોછે, અને જોકે તેઓ નિર્દોષ રમતોછે, તોયે ખચિત નકામીજેવીછે, અને એકવાર એવી રમતોનો શોખ લાગવાપછી ખીજ સારી રમતોનો શોખ દાખલ થઈ શકતો નથી.

ખીજ ઘણીક રમતગમતોછે, કે જેમાં મજાદસાથે ડાઘપણ ગૃહસ્થ લાગ લઈ શકે, જેવીકે વાંચવાની, ચિતારવાની, પટાખાજની, અને અંગ-અગની કસરતો સારાં પરિણામ નિપન્નવેછે. સાધારણ અકલથી તરત જણાશે, કે કેવી ગમતો એખતિયાર કરવી, અને કેવીથી દુર રહેવું. યાદ રાખવું, કે મસ્તીતુફાનની, અને છુમખરાડની રમતગમતો એક ગૃહસ્થને ન જાજતીછે.

હાથેલે પોતાને હાથે હલેસાં મારીને મજવામાં ફરવાની ગમત ઘણી પસંદ કરેછે, અને નદી, સરોવર, મોટા તળાવો, ઇત્યાદિ જગ્યાઓનાં એકાંત લાગઉપર બાનુઓને સાથે લઈ વારંવાર સેહેલ કરવા નિકળી પડેછે. મજબો કેવીરીતે ફેરવવો, હલેસાં કેમ મારવાં, ઇત્યાદિ બાળતોથી જો એક ગૃહસ્થ અગાણ્યો હોય, તો તેણે બાનુઓને પોતાનીસાથે લઈ જવાની હેમત કરવી ન જોઈએ. વળી જોઈએ તેકરતાં વધુ લાર મજવામાં ભરવો જોઈએ નહીં. આ બે બાળતોઉપર પુરતી સંભાળ ન રાખવાથી ઘણાક અકસ્માતો બન્યાછે, અને ઘણાક જનો ગયાછે.

અગરજો બાનુઓનીસાથે બે ગૃહસ્થો હોય, તો બાનુઓના મજવામાં ખેડવાબાગમય એકે અંદર ઉતરી બાનુઓને માંહે લઈ તેણીઓને બેઠકાઉપર ગોઠવવાની, તથા ખીજાએ બહાર ઉભા રહી કેનારાઉપરથી તેણીઓને અંદર ઉતારવાની સંભાળ લેવી જોઈએ. હલેસાં મારતીવેળા તેણીઓનાં વસ્ત્રોઉપર પાણી ઊરાડવું નહીં. અગરજો સાથે ડાઘ ગૃહસ્થ-મિત્ર હોય, તો હલેસાં મારવામાટે તેને ગમેતે બેઠક પસંદ કરવા દેવી. અગરજો તમો હલેસાં મારી જાણતા ન હોવ, યા જાણતા હોવ તોયે તેમ ફરવાની તમારી ધજ્જા ન હોય, તો તે કેહી દેવાને અચકાશો માં, પણ તરત ખીજ ગૃહસ્થોને હલેસાં સાંપી બાનુઓનીપાસે જઈ બેસજો, અને તમારી વાતચિતથી તેણીઓને રીઝવવાનો યત્ન કરજો, કે જેથી જો તમો હલેસાં મારી જાણતા ન હોશો, તો તમારા પોતાના હકમાં, તેમજ તમારી-સાથનાંઓના હકમાં કાયદો થશે.

અગરજો સામેથી ખીજો મછવો આવતો હોય, તો તેનીસાથે તમારો મછવો અથડાવી મારવો, એ ન માફ થઈ શકે એવી ભૂલ છે, માટે તેમ ન થાય તેની ઘણી સંભાળ લેવી જોઈએ.

વનભોજન, યાને વાડીવંતર કે ગામડામાં જઈને જે એવાસ્ત કરવામાં આવે છે, તેને ઇંગ્રેજીમાં “પિકનિક”^૧ કરી કહે છે. એવી ઉગ્મણીઓ જેવીરીતે ઇંગ્રેજોમાં છે તેવીજરીતે આપણાં લોકોમાં પણ છે, માટે તેવિષે બે બોલ અત્રે જણાવેલા નકામા ગણાશે નહીં.

અગરજો “પિકનિક” કાંઈ ખાતગી ગૃહસ્થે કે ખાનુએ પોતાને ખર્ચે આપી હોય, તો તેને બનતાંસુધી પુરતું ખાવાપીવાનું સાથે લેવું જોઈએ. એવીવેળા બનતાંસુધી વધુ મિત્રોને લઈ જવામાં ફાયદો છે. તેનાં તેડાં ત્રણ અથવાડિયાંઆગમચથી કરવાં બેઠાંએ, કે જેથી બે કાંઈ આવવા ના પાડે, તો તેની જગ્યાએ ખીજાને બોલાવવાને બની શકે.

અગરજો વરસાદની રૂતુ હોય, તો મેહમાનેને લઈ જવામાટે બંધ ગાડીઓ, અથવા કામ પડે ત્યારે બંધ થઈ શકે એવી ગાડીઓ તૈયાર રાખવી બેઠાંએ.

એક ગાડાંમાં ખુરાફી, ઇત્યાદિ લરીને બે ત્રણ નૌકરોસાથે ઉગ્મણી-વાળી જગ્યાઉપર આગમચથી મોકલી આપવી બેઠાંએ. સાથે નૌકરોની સંખ્યા જોઈએ તેકરતાં થોડી લેવી, કારણકે એવી વખતે ગૃહસ્થો પોતેજ નૌકરતરીકે ખાનુઓની સેવા બજાવે છે, અને તેમ કરવામાં પણ પરોણાં-ચાને એક જાતની ગમત મળે છે.

અગરજો ઘણાંક મિત્રો સાથેમળી પોતપોતાને ખર્ચે “પિકનિક” ઉપર જતાં હોય છે, તો તેવીવેળા સાથે જનારી ખાનુઓ વાની પિરસે છે, અને ગૃહસ્થો “વાઇન,” “બીર,” ઇત્યાદિનેલગતી સઘળી માવજત કરે છે, તેમજ જવાઆવવાની ગોઠવણો પણ ગૃહસ્થોજ કરે છે. એમ વનભોજન કરવા જતીવેળા ઘણો ઉંચો પુશાક પેહેરવામાં આવતો નથી. જમી રહ્યાપછીનો વસ્ત્ર ઘણુંકરીને ગાનું ગાઇને પસાર કરવામાં આવે છે, અને જો સાથે કાંઈ વાજાંત્ર હોય છે, તો નાચ કરવામાં આવે છે. વળી કેટલીક-વેળા “કોફી,” ઇત્યાદિ ગમતનો સામાન પણ સાથે લઈ જવામાં આવે છે. વારંવાર આખી મંડળી નહાનીનહાની ટુકડીઓમાં વેહેંચાઈ જાય છે, અને પછી સૌસૌ પોતપોતાને ગમે એવીરીતે રમતગમત કરે છે.

એવીવેળા દરેક ગૃહસ્થે દસમુખે સ્વભાવ રાખવો જોઈએ. એવી-રીતે “પિઠ્ઠનિક” ઉપર જતીવેળા એક મોટો ઘંટ કે વગાડવાની લોહી સાથે રાખવી અરૂનીછે, કે જેથી જો સઘળાં પરાણાંઆને એકઠાં કરવાની અગત્ય પડે, તો તે વગાડવામાં આવે, અને જેવો આ ઘંટ કે લોહી વાગે, કે તરત સઘળાં પરાણાંઆએ આવી એકઠાં થવું જોઈએ.

વતભોજનની ગોઠવણ સારીરીતે પાર પાડવામાટે દરેક જણને અફેકું કામ સાંપી આપવું જોઈએ, કે જેથી કાંઈ વસ્તુ શોધવા જતી ન પડે. દાખલાતરીકે એક જણને સ્વાધીન સઘળા કાંટા, ચમચા, અને છરીઓ સાંપવી; ખીજને દસ્તક રકાખીઓ, અને “ગ્લાસ,” “ટમ્બલર” કરવાં; ત્રીજને દારૂ; ચોથાને મરીમસાલો; ઇત્યાદિ ગોઠવી આપવાથી જેમ ઘણીવાર અનેછે તેમ ખાનું શુદ્ધ કરવાપછી ઢગલાખંધ કાંટાઓ હાથમાં આવેછે, તો છરીઓ નહીં; ગોશ્ત પિરસાવાપછી રાંધ મળે નહીં; પાંઉ નહીં, અથવા પીપલરી દારૂ હોયછે, તો તે પીવામાટે “ટમ્બલર” નહીં, અને લગલગ એવી પચાસ અડચણો નડેછે, જે ઉપર જણાવ્યા-પ્રમાણે ગોઠવણ રાખવાથી સેદેલાઈથી દુર થઈ શકે.

એવીવેળા જો અગત્યમર કાંઈ ખાનુએ કાંઈ પૈસા કાંઈ ગૃહસ્થપાસેથી ઉઝીના લીધા હોય, તો ખીજે દીને તે ઉપદ્રારસાથે અરૂર પાછા વાળવા જોઈએ, અને ગૃહસ્થે પણ તે કાંઈપણ આનાકાનીવગર પાછા લેવા જોઈએ.

અગરજો ભાગમાં એની ઉજાણીએ જવાનું ઉભું કરવામાં આન્યું હોય, તો દરેક ખાનુએ પોતાનો ભાગ આપવાને ચુકવું નહીં.

જોઈ દેખાઈતીરીતે તો એવી “પિઠ્ઠનિક પાર્ટી”ઓ ઘણી દેલ-પસંદ લાગેછે, તોયે તેમાં ભારે કડકટ કરવાજેવું, અને નાસેપાસ થવા-જેવું હોયછે. અથેઆશી અને રંગીલા જવાનો પોતાનો સગવડલયો ખાસો જમવાનો ઓરડો, અને લેટવાની કુરસીઓ છોડીને આવી મેઝાયાનીમાં જોડવાને કદાચ ઘણા લલચાતા નથી. તેઓને તેમાં ખરી મઝાહજેવું કશું જણાતું નથી. થંડું ખાવાનું, જોઈતા અને પુરતા ચટાકાની ગેર-હાઝરી, ઇત્યાદિ ન્હાની અને નજવી અડચણો પણ એવા કેટલાક જવા-નોને પસંદ આવતી નથી. જંગલવચ્ચે કે ખેતરમાં એકાદ ઝાડના થડને અટ્ટેલીને ઘેસી રહેતાં તેઓનો અરડો દુઃખેછે ! કિંવા ઘાસઉપર અરડવાથી પગોમાં આકરાં ચડેછે ! પણ તેમાં જે કેટલીક ખુશ મઝાહ અને ગમત

પડે છે તેવી ગમેએવા આરાસ્તા કીધેલા ખાનાંના ઓરડામાં ગમેએવી વાની ઓની લયલય થતી “ટેબ્લો” ઉપર પણ મળતી નથી. હાં જેને ગમેતેમ ખુશ ટોલટપા કરે તો તે ચાલી જાય છે, કે જેમ ખાનાંની એક રીતસરની મજલેસમાં થઈ શકતું નથી, તોયે એવીવેળાએથી કાઢપણુ ગૃહસ્થે મ્હોંમાંથી ખરાબ શબ્દો ઓચરવા, કે કાઢઉપર ટીકા કરવી, કે કાઢની નિંદા કરવી, એ એક ગૃહસ્થનાતરીકાથી ઉલટું છે.

એવીવેળા સર્વેથી ડાહ્યો અને વિવેકી ગૃહસ્થ તેજ ગણાય છે, કે જે ગમેએવી અડચણ પડવાછતાં, અને સામી બાજુથી ગમેએવી મસ્ખેરી થવાછતાં પોતાના સ્વભાવઉપર કાણુ રાખી, તે સર્વે હસ્તે મુખડે સાંખી જાય છે, અને તેટલામાટે એવા ગૃહસ્થોને જે “પિકનિક” માં વારંવાર બોલાવ્યામાં આવતા હોય, તો તેમાં અન્યથા થવાજેવું કર્યું નથી, કારણકે યજમાનાઓને એવા ગૃહસ્થોની ઘણીજ અગત્ય જણાય છે. વળી એવા ગૃહસ્થો પોતાનીજ મતલબ અને સગવડ સાચવવાનેઅદ્દે બીજાંઓની સગવડોઉપર વધુ ધ્યાન આપે છે, પછી તેમ કરતાં પોતાની ગમતમાં ખલલ થાય, તો ભલે. ટુંકમાં, એવા ગૃહસ્થો ખુશ મેઝાણ, કામ કરવાને તત્પર, ધાંધલધુધલવગરના, અને ઝરૂર પડે, તો ગમેએવું કામ માથે ઉઠાવવાને પણ ખુશીથી તૈયાર હોવા બેઠાએ, કારણકે ઘણીકવેળા “પિકનિક” માં પણ ન્હાનામોટા અકસ્માતો થવા પામે છે, અને તેવીવેળા એવા ગૃહસ્થોની અતિ ઘણી મદદ યજમાનાને થઈ પડે છે.

તોયે એવી “પિકનિકા” ઘણીવેળા કંટાળાભરેલી અને થાકવી નાખનારી થઈ પડવાનેલીધે, ઘણાં જણાંઓ બનતાંતુલીક તે માથે ઉઠાવવાને કે તેમાં સામેલ થવાને અખાડા કરી જાય છે.

પ્રકરણ ૧૫.

પ્રવાસ યાને મુસાફરી.

TRAVELLING.

(ટ્રવલિંગ.)

યુરોપમાં શું ઉંચે વાંચેનાં કે શું મધ્યમ સ્થિતિના લોકો મુસાફરી કરવાનાં ઘણાં શોખીન હોયછે. મુસાફરી કરવી, એ તેઓની કેળવણીના એક મુખ્ય અને અગત્યનો ભાગ ગણાયછે, અને તેટલામાટે પાઠશાળામાં ઉંચા પ્રકારની કેળવણી લેવાપછી એક ધંધેજી ગૃહસ્થ ખીજી કોઈ દેશખાતે મુસાફરી કરવા નિકળી પડેછે, અને થોડાક વખત ત્યાં ફરી ફેરવેલાં અનુભવ અને તનદરેસ્તી મેળવી પાછો ફરવાપછી પોતાના કામ-ધંધાઉપર મડેછે, જોકે તેમ કરવાથી બેહદ ગુણ થાયછે, તોયે તે દર-સાવવાનું કામ આ ચોપડીનું નથી, માટે અત્રે હાલ તરત પ્રવાસનેલગતા ફેરવેલાં વિવેકાવિષેજ માત્ર જણાવ્યેછીએ.

સાધારણ કાયદાપ્રમાણે મુસાફરો અદેખા હોયછે. તેઓ પોતાના સાથી મુસાફરોનાં મુખની કે તેઓનાં દુઃખની થોડીજ કાળજી રાખીને, પોતાની સગવડ વધારે સાચવેછે. તેઓ ધણીકવેળા સાધારણમાં સાધારણ સભ્યતાવરીક ભૂલી જાયછે. “સ્ટ્રીમર” ની યા આગગાડીની “ટિકટ” લેવા, બેઠક મેળવવા, અથવા “હોટેલ” માં ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર સારી જગ્યા મેળવવા, ઇત્યાદિ કારણોમાટે વારંવાર તુટાતુટ અને ધક્કાધક્કી કરવામાં આવેછે, અને એરીતે સભ્યતાનું ઉલ્લંઘન કર્યામાં આવેછે. ખાનુઓ-તરફવરીક ફેરવેલીકવેળા એવી શર્માભરેલીરીતે વર્તવાને પ્રવાસીઓ સુક્તાં નથી. અગર તમે મુસાફરી કરતા હોવ, તો ખીજાઓ એવી ચાલ ચલા-

વેછે, માટે તમોએ પણ ચલાવવી જોઈએ, એવું કશું નથી. કદાચ થોડીઘણી આપદા ખમવી પડે, તો તેનો શો મુજકાછે? શું પૈસા અને સગવડકરતાં આખરે વધુ નથી? શું ખીન્નઓ એવી ચાલ ચલાવે, તેમાટે આપણે પણ આપણું ગૃહસ્થપણું તજ દેવું જોઈએ?

તમોએ આગગાડીમાં એકવાર જોઈક લીધાપછી તમારીસાથે મુસાફરી કરતાં ખીન્ન ઉતાડ્યોની સગવડ અને સુખનેમાટે અખાડા કરતા ના, અથવા બાનુઓતરફની તમારી આગરણભરી વર્તણૂકનો ત્યાગ કરતા ના. સર્વેથી સારી, અને સર્વેથી વધુ સગવડભરી જોઈકાઉપર પ્રથમ બાનુઓને હક છે, તે યાદ રાખવું, અને જો અગત્ય પડે, તો હસ્તે મ્હોંડે તેણીઓને તે જગ્યા લેવા દેજો.

ધણાક ગૃહસ્થો પ્રથમ ગાડીમાં પોતાની જગ્યા પસંદ કરેછે, અને ત્યારપછી “ટિકટ” ખરીદવામાટે, અથવા કાંઈ કામસર બહાર પાછા આવેછે. એવીવેળા પોતાની જોઈકઉપર કાંઈ જોસી ન જાય, માટે પોતાનો કાથલો કે ઉપર ઓઢવાનો ડગલો, ઇત્યાદિ પોતાનેલગતી કાંઈ વસ્તુ પોતાની જોઈકઉપર મુકી આવેછે, એવું દેખાડવા, કે તે જગ્યા રોકાએલીછે. એવીરીતે રોકાયેલી જગ્યાઉપરથી તે ઉતારીને કે ખસેડીને ત્યાં કદીપણુ જોસ્તા ના, અને તે વસ્તુને તે ગૃહસ્થનાજેટલુંજ માન આપીને જ્યાંની-ત્યાંજ રહેવા દેજો. કદાચ તે જગ્યા તમોને એક બાનુનેમાટે જોઈતી હોય, તોયેપણુ તેનો ધણી આવી પુગે તેનીઅગાઉ રજા પુછવાવિના કદીપણુ તે વસ્તુ ખસેડવી નહીં, એમ કરવામાં મોટો અવિવેક છે.

એક અજાણી બાનુ ગાડીમાં દાખલ થાય, અને ખીજી જગ્યા હોય, તેજતાં એક ગૃહસ્થે ઝર્રખાઝર્ર ઉડીને તેણીને પોતાની જોઈક આપવીજ જોઈએએવું કશું નથી. તેમાં મુખ્યકરીને જો તેણીનીસાથે કાંઈ ખીન્ને ગૃહસ્થ હોય, ત્યારેતો તેમ કરવાની બિલકુલ અગત્ય નથી. પણ જો તેણી એકલીજ હોય, અને તમારી પોતાનીસાથે જો કાંઈ બાનુ ન હોય, તો તમારી જોઈક તેણીને આપવાને આંચકા ખાતા ના. અગરજો કાંઈ બાનુ તમારીપાસે જોસ્વા જતી હોય, તો ઉડીને તમારી તથા તેણીની બંધની જોઈકામાંથી જો ગમે તે પસંદ પડતી એક જોઈકઉપર તેણીને જોસ્વા દેવી. આ સભ્યતાઓ સઘળી સાધારણુછે, અને એક પુરો વિવેકી ગૃહસ્થ નાઝુક જાતિતરફ તે ધણી ખુશીસાથે અમલમાં લાવેછે. અગ્નીરથ, જનરથ, કે હરકોઈ એવી ઝાહેર ગાડીમાં કદાચ કાંઈસાથે લગાર ઓળખાણુ થઇ હોય, તો તે પછીથી ચાલુ રાખવાને તમો કોઈરીતે બંધાયલા નથી.

હરકાઈ કાંઈ પુછે, તો તેનો ઉત્તર નર્માશથી આપવો, અને જે સામાં ધણીની વાત નાપસંદ પડતી, કે કંટાળાભરેલી હાથે, તો કાઈ બદલે ઉઠીને જગ્યા બદલવાસિવાય બીજે કશો ઇલાજ નથી. અગર કાઈ વગરઝોળખાણુની આનુ તમારીસાથે વાત કરવાને ઇચ્છે, તો તરત તેણીનીસાથે વાત કરજે, પણ ગૃહસ્થતરીકે તમોએ પોતે કાઈ અજાણી આનુસાથે વાત કરવાની પેઠેલ કાલાડવી નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી તમોએ અણધરતી છૂટ લીધેલી ગણાશે. આગગાડીમાં મુસાફરી કરતીવેળા એક આનુ પારકાંઝોસાથે વાત છેડી શકતી નથી, પણ જે કાઈ આખર-ભરેલીરીતે વાત કરવા માંગે, તો અખાડ કરવાનેબદલે તેણીએ નર્માશથી તેના ઉત્તરો દેવા ઇચ્છે.

આગગાડીમાં બિડી પીવાની મનાઈ હોયછે, અને બિડી પીનારાઓ-નેમાટે બુદ્ધી ગાડી ગ્રખવામાં આવેછે. એક ઇંગ્રેજ ગૃહસ્થ પોતાની ગાડીમાં જે કાઈ આનુ હોયછે, તો કદીપણ બિડી પીવાનો અવિવેક કરતો નથી. જે તે ગાડીમાં સઘળા ગૃહસ્થોજ બેઠેલા હોયછે, તો સઘળાની રજા પુછીને, તે બિડી પીએછે.

“સ્ત્રીમર” ઉપર જોટલો એક ગૃહસ્થનો કે આનુનો વિવેક પ્રગટી નિકળેછે, તેટલો બીજે કેથે પણ જણાતો નથી, કારણકે દરિયાઈ સફર-વેળા એકનીએક ન્હાની જગ્યામાં અને લાંબો વખતસુધી સાથે વસ્વાની’ ઉતાડ્યોને ફર્જ પડવાનેલીધે, તેઓ એકબીજાના સમાગમમાં વધારે આવેછે, અને તેથી તેઓની વિવેકા ચાલ કે ખોડખાપણ તરત જણાઈ આવેછે.

“સ્ત્રીમર” માં મુસાફરી કરતીવેળા ખાનાંની “ટેબલ” ઉપર એસ્વાની દોડદોડ કરતા ના, કે ખાધરાનીપેઠે ક્યાવવા પડી જતા ના, જે તૂતકઉપરની સઘળા બેઠકા રોકાઈ ગયેલી હોય, અને કાઈ આનુ બેઠક શોધતી હોય, તો તરત તમારી બેઠક લેવામાટે તેણીને અર્જ કરજે. અગર કાઈ વગરઝોળખાણુનો સાથીપ્રવાસી તમારીસાથે વાતચિત કરવા માંગતો હોય, એવું જે તમોને જણાય, તો ઉઠીને તેની સામા જઈ વાત કરજે. કેટલાક મુસાફરો એવો વિચાર ધરાવેછે, કે અબ્બાણુયાને એવીરીતે આવીને વાત છેડવાની કશી સત્તા નથી, અને એવા વિચારથી તેઓ વારંવાર સામાસાથે વાત કરવાના અખાડ કરેછે, પણ એવું વિચારના-

રાઓ ઘણુંકરીને ખીવકુદ, અને પોતાવિષે ખોટું અભિમાન ધરાવનારા હોયછે. મુસાફરીમાં એકખીજસાથે માયાથી અને આગરથી ભેળાવું, એ મુસાફરીની મુખ્ય મઝાહોમાહેલી એકછે. ખાનુઓનેવડીક એવી વખતે ઓળખાણ કરવાની છુટછે. ખાનુઓને ગૃહસ્થોસાથે એવી વખતે મિત્રાઈ કરવાની કરી અગત્ય નથી, તેમ વળી વખત ગાળવામાટે મુસાફરીનેલગતી જગ્યાઓ, ઇત્યાદિનું જ્ઞાન મેળવવાનેમાટે ટ્રાઇ લાયક અને અગત્યજેગા પ્રશ્નો પુછવાની પણ કરી અડચણ નથી, તથા તેમાં અવિવેકજેવું પણ કશું નથી. અગરજો તમારા હાથમાં એકાદ વર્તમાનપત્ર હોય, તો તે ખાનુને વાંચવા લેવાની અર્જ કરજો. શું આગગાડીમાં કે શું “સ્ટીમર-” માં સાથે મુસાફરી કરનારાંઓએ એકખીજાંતરક મિત્રાચારીલખાં થવું જોઈ-એછે. તેથી ઉત્તરી ચાલ ચલાવનારાંઓ યાતો ખીવકુદ, નહીંતો અભિ-માની અને એકલપેટાં હોયછે.

અગરજો ટ્રાઇને “સ્ટીમર” લાગતી હોય, તો તેને તેવિષે પ્રશ્નો કદીપણ પુછ્યા કરવા નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી તેને તે દુઃખ પાછું યાદ આવેછે. જેને દરિયો જાગેછે, તેની અવસ્થા ઘણી દયા ઉપજવાજેગ થઈ પડેછે, અને તેથી જે ખમવું પડેછે, તે ધ્યાનમાં લઈ ઘણાક પ્રવા-સીઓ ખનતાંમુધી દરિયાની મુસાફરી કરતાં નથી. એવીવેળા તેને દેલાસો દેવાના વિચારથી તેને પ્રશ્નો કરવા, કે “હવે તમારી તબિયત કેમછે ?” “કેમ, હવે જરા ફીક લાગેછે કે ?” “હવે કાંઈ જરા ખવાશે પીવાશે ?” ઇત્યાદિ પ્રશ્નો જોકે માયાથી અને સારી નિષ્ઠાથી પુછવામાં આવેછે, તોયે તેઓ તે વખતે “દુઃખઉપર ડામ” જેવા થઈ પડેછે. એવીવેળા એવા પ્રવાસીને તેને માર્ગસર પડી રહેવા દેવું જોઈએ. અગરજો તમોને પોતાને દરિયો લાગતો હોય, તો તેવિષે ઝાઝું ખોલવું નહીં, અને ખાનાંની “ટેબલ-” ઉપર તો તેવિષે જરા પણ એસારો કરવો નહીં. તેમ કરવાથી ત્યાં તમારી દયા ખાનાર થોડાંજ નિકળશે, પણ તમોને ધિક્કારનારાંઓ વધારે નિકળી પડશે.

જે ખાનુઓને સફરમાં દરિયો લાગેછે, તેઓની હાલત જોકે ખરેખર દયા કરવાજોગછે, તોયે એક ગૃહસ્થે એવીવેળા એક ખાનુને મદદ કરવા દોડી જવાની ઝરૂર નથી, સિવાયકે તેણી તેની અતલગની સગી કે મિત્ર હોય, એ કામ ખરીરીતે જોતાં “સ્ટીમર” ને લગતી “સ્ટુવર્ડેસ” નું ૧ હોયછે,

૧ Steward. “સ્ટીમર” ઉપરનો સર્વે વહીવટ કરનારને “સ્ટુવર્ડ” કરી કહેવામાં આવેછે. ઉતારને જોઈવું કરવું અને ખીજ દરેક સગવડમાટે તે જોખમદારછે. તેવીજરીતે ખાનુ-ઓની માવજતમાટે એક ખાઈ વહીવટ કરનારી હોયછે, તેણીને Stewardess (સ્ટુવર્ડેસ) કરી કહેવામાં આવેછે.

અને તમારાં કરતાં તેણી તે જાનુની સારવાર વધારે રીતસર અને સારી-
રીતે પોતાના અનુભવનેકીધે જગ લાવી શકેછે. જાનુઓની સફરવેળાની
ખોમારીવેળા તેણીઓની સારવાર કરવાનું તેણીનું મુખ્ય કામછે. એક
જાનુને દરિયો લાગતો હોય, તો તેટલામાટે તેણીએ જરાજરામાં ઉચ્છેરાધ
જતું, કે સામાને અપમાન કરવું જોઈતું નથી. જો દરિયો ન લાગતો
હોય, તો તેણીએ ખીજાંઓને, તેમાં મુખ્યકરીને જાગકાને ગમન આપવાને
પોતાથી જનની કાશેશ કરવાથી તેણી દરેક જણાનું દેવ જીતી લઈ શકશે.

દરિયો લાગતો ન હોય, તોયે જાનુ ઉતાડ્યોએ જનતાંતુડીક સવા-
રના આદ વાગનાનીઆગમય તુટકઉપર દેખાવ દેવો નહીં, કારણકે તેવેળા
ખસારીઓ તુટકને દાવા, રહેરનાં કામઉપર પડેલા હોયછે, અને તેથી
જાનુઓનાં. ત્યાં આવવાથી તેઓની સગવડ સાચવવા જતાં ખસારીઓ
તેમજ “સ્ત્રીમર” ના ખીજા અમલદારાને ભારે અડચણ ખમવી પડેછે.

તુટકઉપર ફરનાં કાંઈ પારકા અને નવીજ ઓળખાણ થયેલા
ગૃહસ્થસાથે બધલમાં લાય લાગીને આવવા એક જાનુએ સંભાળ લેવાની
ધણી જરૂરછે, કેમકે તેમ કરવાથી તે પોતાને ધોળી ઓળખાણ ખુસ્કા-
ઉપર પણ લાંબાવવાનો યત્ન કરશે, અને કદાચ તે તેણીને પસંદ આવશે
નહીં.

અગરજો તમારીસાચવાળો એકાદ ઉતાડ ઈંગ્રેજ નહીં, પણ કાંઈ
પારકા દેશનો રહેવાસી હોય, અને જો તે તમારા દેશબાળે, ધર્મબાળે,
દ્રિંવા એવીજ કાંઈ તમારેલગતી આજનઉપર ટીકા કર્યા કરે, તો એક
જાનુએ જનતાંતુડીક તેનીસાથે ફરીથી વાત કરવાના અખાડાજ કરવા,
અને તેને ખીજા મર્દ ઉતાડ્યોમાંજ રહેવા દેવો, પણ તે જાનુએ કદીપણ
પોતાનો મેઝાજ ઓવો નહીં, કે તેને દેખાઈતું અપમાન કરવું નહીં,
તેમ કરવાથી તેનાકરતાં તેણી પોતે વધારે અવિવેકી લેખાશે.

એક જાનુ ઉતાડ્યો “કંપટન” ને વારંવાર સવાલો કર્યા કરવા નહીં,
જેવાકે “કાંઈ તુકાનજેવું તો નથી?” “સફર ક્યારે પુરી થશે?”
ઇત્યાદિ સવાલો તેને કર્યા કરવાથી તેને પોતાની ફર્જોમાં ખલસ થાયછે,
તો જોકે એક જાનુતરફની સબ્યતાનેખાતર તે સવાલોના જવાબો તો
આપેછે, પણ મનમાં વિચારેછે, કે તે એક બડી ખીડાછે!

સફરનીવેળાએ સફરને અને રૂતુનેબરનો પુશાક પેહેરવો ફીક થઇ પડેછે. ઘણા ઉંચો પુશાક પેહેરીને જમવાની “ટેબલ” ઉપર આવવાની જોઈ કાંઈ અગત્ય નથી, તેમ વળી છેક છીકરાં પીકરાંજેવો પણ પેહેરીને અવાતું નથી, અને તેમાં મુખ્યકરીને ગૃહસ્થોને તો કાળો ડગલો પેહેરવાની ફર્જ પડેછે, એકાદ બે દિવસોની સફરમાં પુશાકનેલગતો એવો તાઝીમતવાઝુ રાખવાની ઝરૂર રહેતી નથી.

જે બાનુઓ અવારનવાર દરિયાની સફરે જાયછે, તેઓ પોતાના ઉતારેલા પણ સાદા પુશાકો એનીવેળા માટે સાચવી રાખેછે, કે જે સફર ખલાસ થતાં “સ્ટુવર્ડેસ” ને બખ્શેશ આપી દેવામાં આવેછે, કે જેથી તેઓને પાછા “પેક” કરવાની, કે ધુરખમાંથી પસાર કરવાની કડાકુટ મટી જાયછે.

એક બાનુ ઉતાડએ અગત્ય હોય નહીં, ત્યાંસુધી વારંવાર ઘંટ વગાડીને “સ્ટુવર્ડેસ” ને ઘોલાવ્યા કરવી ન જોઇએ. તેણી પણ આદ-મગ્નતછે, અને આખા દિવસના ચોવીસેચોવીસ કલાકો તેણીનીપાસે ઘઘધાવહીતું કરાવવું, એ એક બાનુને શોભાભર્યું કે વિવેકી ગણાતું નથી. તેમ કરવું, એ જાલકાંપણાની નેશાનીછે.

અગરજે હરકોઇ રમતગમત “સ્ટીમર” ઉપર ઉભી કરવામાં આવે, તો તેમાં બાનુઓએ તથા ગૃહસ્થોએ વગરમરડાટ કરવે ભાગ લેવો જોઇએછે.

“સ્ટીમર” ઉપર લપસી જવાનો કે ડોળા ખાઇને પડી જવાનો બનાવ ઘણો સાધારણછે, માટે ચાલતાંહાલતાં જો કોઇ પડી જાય, તો કદીપણુ હસ્ત પડી જવું નહીં, એ ટેવ ઘણી નહારીછે. પડી જવું, કે લપસી જવું, એ કાંઇજ નહીં, પણ એક અકસ્માતછે, અને અકસ્માતતરફ હસ્તું, એ બીવકુદ્રાઇછે. અગરજો કોઇ પડી જાય, તો તરત તેની મદદે દોડી જવું જોઇએછે, અને તેને કાંઇ ઇજા થઇછે કે નહીં, તેવિષે તેને પુછવું જોઇએછે.

એક ગાડીમાં મુસાફરી કરતીવેળા તમારીજ માત્ર સગવડનેખાતર એક બારી ઉંઘાડી રાખવાની તમોને કશી સત્તા નથી, કે જેથી બીજાંઓની તનદરોસ્તીને નુકશાન થાય, અથવા બીજાંઓને કંટાળો ઉપજે. હંમેશાં જે ઘણી બારીનીપાસેજ પણ “અનજન” ની બાબુતરફ મ્હોં કરીને બેઠા હોયછે, તેની મર્જીત્રમાણે બારી ઉંઘાડખંધ કરવામાં આવેછે, તોયે તેટલા-માટે બીજાંની સગવડખાળે, તેમાં મુખ્યકરીને બાનુઓની સગવડમાટે તેને બીદરકાર રહેવું જોઇતું નથી. યાદ રાખવું, કે મુસાફરીમાં ઘણીક અડ-

ચણા હંમેશાં નડેછે, અને તેટલામાટે દરેક ઉતાડ્યે પોતાની અડચણો અનેએમ ઓછી કરવાની પોતેજ મહેનત કરવી, અને તેમ કરતાં જે ખમવું પડે, તે ખુશીથી ખમવું. દેહેછે, કે જો મુખમાં જરાપણ દુઃખ કે અગવડનો અંશ હોયછે, તો તે મુખની મજાહ વધારે લાગેછે. દાખ-લાતરીકે સરખેસરખા મિત્રો મુસાફરીએ ઉતરી પડ્યા હોય, અને જો સાથે આવરચી ન હોય, તો તેથી જે જેવુંતેવું પોતે પોતાને હાથે રાંધીને ખાયછે, અને તેમ કરતાં જે વિપત્તિ તેઓ ભોગવેછે, તેમાં જેટલી મજાહછે, તેટલી સાથે આવરચી લઇને તેનીપાસે પકાવીને ખાવામાં નથી. વળી આ પણુ યાદ રાખવું, કે આપણી આ ઝેંદગી પોતેજ એક મુસાફરીજેવીછે, અને તેમાં આપણે પોને પણુ સઘળા સાથી મુસાફરોજેવા છેએ.

અગરજો કાઠ મિત્રસાથે જતાં તે તમારું ગાડીલાડું આપવાને માંગણી કરે, તો તેમ તેને કરવા દેજો, અને કદીપણુ તમારું તથા તેનું લાડું આપવાને ઘોંઘોંસ કરતા ના.

હરકાઠ ઝાહેર ગાડીમાં કે આગગાડીમાં, જોઇએ તેકરતાં વધુ જગ્યા રોકીને ઘેરવું ન જોઇએ. તેમજ સામેની બેઠકઉપર તમારીજ કાઠ વસ્તુ, કે એકાદ પોટલું મુકીને તે રોકવી ન જોઇએ, એમ કરવું એ એકલ-પેટાની નેશાનીછે. ઘણુંકરીને આનુઓ એમ વારંવાર કરેછે. વળી લાંબા પગ કરીને એવીરીતે ન ઘેરવું, કે જેથી ખીજા ઉતાડ્યોને જવા-આવવાને અડચણ થાય. સામી બેઠકઉપર પગ મુકીને કદીપણુ ઘેરવું નહીં, એમ કરવું એ અતિ ઘણું અવિવેકાછે.

પ્રવાસીઓને જુદાજુદા દેશોમાં જુદાજુદા ધર્મવાળાઓનાં મકાનોની ભેટ ઘણુંકરીને થાયછે, માટે ખુબ યાદ રાખવું, કે હરકાઠ ધર્મનાં મકાનપાસેથી પસાર થતીવેળા, જો ત્યાં લણુતર ચાલતું હોય, તો કદીપણુ ગડબડ કરવી નહીં. અંદગી કરનારાંઓને હંમેશાં માન આપવું. એક ખરેા ગૃહસ્થ દરેક ધર્મતરફ માનની નજરથી જોયછે. તેમજ જો કાઠ મરનારની પાયદરને લોટા જતું હોય, તો એક આનુએ ઉભા રહી, પ્રથમ લાસની સાથવાળાઓને જવાનો રસ્તો આપવો જોઇએછે, તેમજ ખીજા દરેકરીતે તે મરનારતરફ માન દેખાડવું જોઇએછે. એવી વખતે મોટીથી હસ્તું કે ગડબડ કરવી, એ અિત્રકુલ નીચ માણસનું કામછે.

પ્રકરણ ૧૬.

સંભાષણ યાને વાતચિત.

CONVERSATION.

(કૉનવરસેશન.)

વાતચિત કરવાની મતલબ પોતાને ખુશી કરવાની, અને જ્ઞાનમાં વધારો કરી પોતાને સુધારવાની છે. આપણા વિચારો તરતાતરત, સારી અને સમજ પડે એવીરીતે ઝાહેર કરવા, તેને “ વાતચિત કરવી ” કહેછે.

મંડળીમાં વાતચિત કરવાથી આપણે પોતે ખુશી થઈએ છીએ, તથા સામાને ખુશી કર્યે છીએ, એટલામાટે પોતાની પદવીનું અભિમાન મનમાં રાખી સામાંતરક થઈ રહેવું, એ હસી કાઢાડવાજોગજી માત્ર નહીં, પણ ધિક્કારવાજોગ વર્તણૂક છે. એવી વર્તણૂક ધણું કરીને જાલકાં ભેજાંનાં પુરૂષો ચલાવેછે. વધારે ડાહ્યા, વિવેકી, અને આગચ્છાર પુરૂષો એવી વર્તણૂક ખરેખર ધિક્કારીને સઘળાંઆસાથે વાતચિત કરી પોતે ખુશી થાયછે, તથા ખીજાંએને પણ કરેછે.

જેઓને ધણું બોલીને પોતાની હુશિયારી દેખાડવાની ટેવ હોય, તેઓએ તો ખાનગી કે ઝાહેર મંડળીઓમાં ચુપજી રહેવા શિખવું જોઈએછે, કારણકે તેમાંજ તેઓની શોભાછે. અલબત્તાં, એમ કહેવાની મતલબ કાંઈ એવી નથી, કે તેથી દરેક જણે સુસ્ત, અજ્ઞાન, બળિયેલ, અને તોછડા થવું; કાંઈસાથે વાતચિત કરવી નહીં; અને ડોળા દ્વાડીને સામાં બોલનારતરક તગરતગર વગર ઉત્તર આપવે જોયા કરવું. તેથી-ઉલટું જોકે ચુપ બેસવું, તોયે સામાં ધણીને વાતચિતમાં ઉત્તરો દેવા, તેની વાતચિતથી તમોને ખુશી ઉપજતી હોયએવો થઈ, હસમુખો, અને એન્તેઝારીભર્યાં એહેરો રાખવો, અને તે જે બોલે તે નર્મશબરેલીરીતે

પતું કામ ગણાયછે. એકવાર એક રમુજ ટાહુકા પુર્યાપછી તેને તે ફરી-ફરીથી જોડ્યા કરવો જોઈએ નહીં. ભાંડ વાક્યો મ્હોંડે ચઢાવીને પછી તે જોડ્યા કરવા, એ ઘણાજ અવિવેકી, હલકા, અને નીચ જુનિયાદના ધણીનું કામછે. વાતચિતમાં જે જંગલીપણું અને અવિવેકપણું વાપરવામાં આવેછે, તે ધણુંકરીને અભિમાની, આગસાઇ, ખીવકુદાઇ, અદે-ખાઇ, ખીદરકારી, અને અજ્ઞાનપણાનેલીધે હોયછે.

મોટેમોટે વાતચિત કરનાર આખી મંડળીને પોતાના મોટા સાહે કરીને ચુપ કરી નામેછે. એવા માણસો ધણુંકરીને સઘળી આખતોઉપર વાદ-વિવાદ કરવાને તત્પર રહેછે; ક્રોધ એક બોલ બોલે, કે તે લાગણો ચાર બોલો બોલી ઉમે રહેછે; મોટામોટા પણ જોટા દાખલાઓ ટાંકવા મંડી જાયછે; ક્રોધને પુરું બોલવા દેતો નથી; અને જરાજરામાં “જરા માફ સાંભળશો?” “જરા સાંભળો તો ખરા,” “બીજાની માફ પણુ,” “મેહરબાની થશે જો જરા માફ સાંભળશો તો,” ઇત્યાદિ ટુલાસથી સામાને બોલતો અટકાવેછે, અને તેને બોલવા દેતોજ નથી, પણ પોતેજ જોડ્યા કરેછે. એવા માણસોને જાણકા તથા હુક્મ-તરીકે ગણવામાં આવેછે. મી० આન્ડરે નામનો એક અચ્છો “ફ્રેન્ચ” લખનાર જણાવેછે, કે “ક્રોધપણુ અકલમંદ આદર્શી ધણું બોલનારું હોતું નથી.”

વળી કેટલાંક જણાંઓને પોતાનેલગતીજ આખતોવિષે પિંજણુ પિંજ્યા કરવાની ટેવ હોયછે. તેઓ પોતાના જનવરો, ઘોડા; ઝમીન, મિલકત, ધંધા, ચોપડી, ચિત્રો, રૂપાંકામ, જવેરકામ, ઉંચા પુશાક, ઇત્યાદિ આખ-તોવિષે અટકુંતો ટાહેલું ક્યાં કરેછે, કે સામાને તેથી કંટાળો ઉપજેછે. તે એમ સમજેછે, કે જે કાંઈ તેનુંછે, તે સાંભળવાથી સામાને ધણી ગમત ઉપજતી હશે, અને સામા ધણીને સમ્યક્તાનેખાતર ખરેખર તેનું પિંજણુ મુગે મ્હોંડે સાંભળવાની ફર્જ પડેછે, અથવા તે મનમાં એમ ધારેછે, કે તમો બિલકુલ બુદ્ધુ જોડોજો. એવી ચાલવાળી બાનુઓ ધણુંકરીને પોતાનાં બાળકોની તારીફ કરવાની ધણી શોખીન હોયછે. જોકે એમ કરવામાં તેણીઓની એક જનતની માત્ર નબળાઈસિવાય તેમાં જોડું કશું નથી, તેણે સામાને તેથી કંટાળો ઉપજશે, તે વાત તેણીઓએ ધ્યાનમાં રાખવાની ધણી અગત્યછે, કેમકે તેણીનાં ગુલાબી ગાલનાં નિર્દોષ આગ્રા તેણીને અજ્ઞતાં ઘણાં વાદાલાં લાગતાં હશે, પણ તેમ સામેવાળાંને મનથી તેજો કદાચ પીગજેવાં હશે, મોટે પોતાનાં આગ્રાવિષે મંડળીમાં કદીપણુ વાત

ન કરવાની સામ્યેતી રાખવી, અને જો તેઓવિષે કોઇ ખબરઅંતર પુછે, તોજ તેનો ઉત્તર ટુંકમાં દેવો જોઇએ. એવીજરીતે પોતાનાં કોઇ નજ-દીકનાં સગાંઓની વખાણ કરવાથી પણ દુર રહેવું.

ગાફેલ અથવા મનની ગેરહાઝરીવાળાં માણસો મંડળીમાં અસભ્યતા-વાળાં ગણાયછે, પણ જાણીજોઇને તેવું રોળ ધાલનારાંઓ તો હલકાં, ખીચદમ, અને નીચ ગણાયછે. વળી પોતાનાંજ દુઃખો, દર્દો, અને માંદ-ગીવિષે ખળાપે કર્યાથી પણ સામાને કંટાળો ઉપજોછે. એવી બાબતોવિષે તખીયોઆગળજ ઘોલવું ઠીક પડેછે, કેમકે તેઓને તે સાંભળવામાટે “શી” આપવામાં આવેછે.

વળી કેટલાકોને એકની એક બાબતઉપરજ વાતચિત કર્યા કરવાની દેવ પડી ગઇ હોયછે. સામે ધણી સાજો હોય કે માંદો, ખુશી હોય કે દેલગીર, તોયે તેઓ તો પોતાની એકની એક બાબતવિષે ઘોઘ્યાજ નયછે. એવા ધણીઓ ધણુંકરીને અવિચારી હોયછે. કેવી વાત કેવે ટાંકણે કરવી, અને કાણુઆગળ કરવી, તેવિષે વાતચિત કરવાઆગમય વિચાર કરવો જોઇએછે. આંધળાઆગળ કોઇ જગ્યાની કે ચિત્રની તારીફ કરવી, કે કોઇ ધણી શોગમાં હોય, તેનીઆગળ કોઇ આવતી નાચની મજલેસવિષે ખુશહાલી ઝાહેર કરવી, એ ધણુંકરીને અવિચારી ધણીઓનું કામછે. કેટલાક સાફ દેલના અને ભોળા ગૃહસ્થો ખીજ ગૃહસ્થઆગળ એક વાત કીધેલી ભૂલી નયછે, અને તેનીજઆગળ તેની તેજ વાત જરાપણુ ફેર-ફારવગર ધણીવેળા કર્યા કરેછે. જોકે તેમાં તેઓ કોઇરીતે અવિવેકપણું ખતલાવતા નથી, કેમકે વાંક માત્ર તેઓની ઓછી યાદશક્તિનોછે. કેટલાકો શું ઘોલવા માગેછે, તેનો આગમયથી વિચાર કર્યાવિના ઘોલવા માંડેછે, અને તેથી તેઓ ભેજવગરના યાને ખીવકુદોમાં ખપેછે. લા બુઅર નામનો “ફ્રેન્ચ” લખનાર જણાવેછે, કે “વાતચિતમાં પોતાની અકલહુશિયારી દેખાડવાનાંકરતાં સામા ધણીપાસે વાત કરાવી, તેની અકલહુશિયારી સાંભળવામાં વધારે ખુબીછે.” ધણાંક જણાં વાતચિતમાં ખિળી નિકળવાની ધણી આજુ રાખેછે, પણ એક પુરૂષ, કે જેના વિચારો માત્ર ખીવકુદાઇલરેલી મગફરી અને નીચ એકલપેટામાંજ રમી રહેલા હોય; જેને વિવેકોનો કે આ ઝેંદગીનો કશો વિચારજ ન હોય; અને જેને પોતાના વખતમાં દેલગીરીનાં અને શર્મનાં, મોટાઇનાં અને કીર્તિનાં કામો, કે જેથી આ દુનિયાની તવારીખના સફાઓ લરાયલાછે,

તે બેયાં નહીં હોય, તેવો એક પુરૂષ વિવેકી અને કેળવણીવાળો પુરૂષોની મંડળીમાં કેમ કરી ખિણી નિકળે? સાધારણ વાતચિતમાં ખિણી નિકળવામાટે એક માણસને ઝેંઘળીની શીલસુશી, દુનિયાદારીની માહિતિ, સાધારણ અને કુદરતી તવારીખનું મધ્યમ જ્ઞાન, અને વિદ્યાહુત્તરનો સ્ટેજ ખ્યાલ હોવો જરૂરનો છે, તે એક કવિ કે એક ચિતારો ન હોય, તો શું થયું, તોયે તેને કવિતા વાંચેલી અને સારાંનરસાં ચિત્રો પારખવાની આવડ હોવી જોઈએ. ઉપર જણાવેલા ગુણોવિનાના એક પુરૂષે મંડળીમાં ખિણી નિકળવાની આશા રાખવી ફાકટ છે, અને એવા પુરૂષે બેહતર કે ધ્યાનથી પણ ખુશ મેઝાજથી સામાની વાતચિત સાંભળી સંતોષ પકડવો જોઈએ. વાતચિત કરવામાટે સાધારણ બાજતોનો કશો તોટો નથી, પણ તે સઘળીને પસંદ પડે, અને દેલખુશ થાય એવીરીતે બોલવી જોઈએ. વાતચિતમાં કંતેહમંદ થવા માગતા હોય, તો ઉમંગ, હસમુખો સ્વભાવ, પોતે ખુશી થવાની અને ખીજાને ખુશી કરવાની ખરી ઇચ્છા, ઇત્યાદિ ગુણો સાથે લઇને મંડળીમાં જવું, કે જેઉપર અમલ કર્યાથી મંડળીમાં તમે પોતાવિષે તમારીપછી કદાચ ઘણો ઉમદા નહીં, તોપણ સારો વિચાર મુકી આવશો. હસમુખો સ્વભાવનો અર્થ હીડીહાહા અને જુમજરાડાનો સમજવો નહીં, પણ થડો અને રમુજ સ્વભાવ, કે જેથી સામા ધણીઆ ખુશી થાય, અને રમુજ મેળવે, તથા તમારેવિષે હલકો વિચાર ન ધરાવે. તેમ વળી એકદમ સુસ્ત સ્વભાવના પણ થવું જોઈએ નહીં.

વાતચિત કરતાં સામા ધણીની વાત ખોટી છે, કે તે જે કેહે છે તેથીઉલટું છે, ઇત્યાદિ વિરૂદ્ધ વિચારો તેનાં મ્હોંડાઉપર જણાવવા નહીં. કદાચ તેને કાઠથી સાંભળેલી વાત કહી હોય, યા કદાચ તે ઠગાયો યા ભૂલ્યો હોય, માટે જો તે ચુકે, તો તેનીપાસે માફ માગી, તમે જે જાણતા હોય, તે નર્માશથી અને જાણે તેનું કેહેલું તોડી પાડવા નહીં, પણ તમે જે જાણો છો તે કેહેતા હોયએવી સમ્મતાભરેલીરીતે થડો સ્વભાવે, અને ધીમે સાદે કેહેવું, કેમકે મ્હોંડાઉપર સામા ધણીને ઝટ ખોટો પાડવાથી, અથવા આકળે સ્વભાવે તેની જૂલ લાંજવાથી તેને મોટું અપમાન થાય છે, અને મંડળીના ડાહ્યા પુરૂષોની નજરમાં તમે પોતે હલકા દિસો છો. ખારની, લડાઇની, વિદ્યાહુત્તરની, રાજદુઆરી, કે ખીજી હરકાઇ બાજતઉપર વાતચિત કરતાં જો સામા ગૃહસ્થ કે બાનુ “પાટીયાં ગોઠવવા” માંડે, તો તેને તોડી પાડવાનેજદ્વે તે વાન એકદમ બંધ પાડવી વધારે સારું છે, તેમાં તમોને તથા સામાને બંધને લાભ છે.

એક ગૃહસ્થ જે પોતાના મિત્રોનાં મંડળમાં ઠાલીઓ હોય, તેને પોતાનું તે ઠાલીઆપણું ઝાઠેર મજ્જેસમાં, કે દરકાઈ બીજી મંડળીમાં ચલાવવું નહીં. એમ કરવું એ અતિધણા હલકા પુરવું કામ છે. મંડળીની મુખ્ય નેમ વાતચિત કરીને પોતાનામાં સુધારા કરવાની, અને ગમત મેળવવાની છે, મારે ત્યાં જેમ ઠાલીઆપણું વાંધાભરેલું છે, તેમજ ઘણી દિક્ત અને ભારી બાબતો ઉપર સંભાષણ કરવું, એ પણ તેટલુંજ વાંધાભર્યું છે. વાતચિત સાધારણ બાબતો ઉપર ચલાવ્યાથી દરેક જણને તેમાં ભાગ લેવાને બની આવે છે.

લૉર્ડ ચેસ્ટરફીલ્ડે પોતાના બેટાને શિખામણ દેતાં જણાવ્યું છે, કે “ગમેતો વારંવાર બોલજે, પણ તે દરેકવેળા લાંબો વખત બોલતો ના; એમ કરવાથી જો તું સાંભળનારાંઓને કદાચ ખુશી ન કરશે તો ફેર નહીં, પણ તેઓને નાખુશ તો તું નહીંજ કરશે.” પોતાની વાતચિત સામાને પસંદ પડતી થઈ પડે છે કે નહીં, તે એક અંચળ પુરૂષ તરત પારખી શકે છે. એક લખનાર કહી ગયો છે, કે “જેઓ થોડું જાણે છે તેઓ ઘણું બોલે છે, અને જેઓ ઘણું જાણે છે તેઓ થોડું બોલે છે.”

મંડળીમાં ગંભીરપણે વાતચિત ચાલતી હોય, અને ઘણુંકાતું ધ્યાન તેમાં લાગેલું હોય, તેવીવેળા વચ્ચે કાંઈ રમુજી ટાડુકા પુરી તેમાં ખલલ કરવી નહીં, એમ કરવાથી તમો સાંભળનારાંઓની ઇતરાજમાં આવી પડશો, અને વળી અવિવેકા કરશો. તેમ વળી જ્યાં ખરેખરી કોઈની વખાણ કરવી પડે, ત્યાં બીજાઓની સાથે ભાગ લેવામાં પણ પછાત પડવું ન લેઈએ. વાતચિતનાં વિવેકને ઉત્તેજન આપવાથી એ ફાયદો થાય છે, કે મંડળીઓ હંમેશાં વિવેકા, સમજી, અને આચરદાર ગૃહસ્થોની બનેલી રહે છે, અને જોડિયાખાપણિયાઓ પોતાની ગમેએટલી આપણસીજતાં, અને દાલતમંદો પોતાની દાલતનાં ગમેએટલા અજકાટજતાં સારી મંડળીઓમાં ઉભાતા દુર થાય છે, અને તેથી ધીમેધીમે મંડળીઓની સ્થિતિ સુધરતી જાય છે.

તમારે ત્યાં નોતરેલી મજ્જેસનેલગતી, કે તમો કોઈને ત્યાંની મજ્જેસમાં જઈ આવ્યા હોય ત્યાંની કાંઈપણ વાત બીજીવેળા બહાર બીજે કોઈ કરવી નહીં. એમ કર્યાથી તમો વિવાસઘાતનાં વાંકમાં આવો છો.

મંડળીમાં સઘળા પ્રકારના વાંધાદારીઓ ભેગા મળે છે. તેઓ કામની જુસરીમાંથી છુટીને મનને આસાથશ આપવાના વિચારથી ત્યાં મળે છે.

તેટલામાટે મંડળીમાં એક ધંધાદારીઆગળ તેનાજ ધંધાનેગતી વાન કરવી ન જોઈએ. એક અધિપતિસાથે રાજદુઆરી, એક તખીયસાથે તાવની, અને એક વેપારીસાથે વેપારનેલગતી વાતો કરવી ન જોઈએ. જોકે ઘણાંકો સામા ધણીને ખુશી રાખવાની મતલબથીજ તેના ધંધાનેલગતી વાત છેડેછે, પણ તેઉપરથી ખુલ્લું જણાઇ આવેછે, કે તેઓ દુનિયાના રાહઘાતથી અજ્ઞાનછે. જોકે દરેક જણને પોતાનેલગતી વાતચિત વધારે પસંદ આવેછે, માટે પોતાપોતાવચ્ચે વાતચિત કરતાં એક માતાસાથે તેણીનાં બાળકવિષે, એક બાનુસાથે તેણી જે છેલ્લી મજલેસમાં જઈ આવી હોય તેવિષે, એક લખનારસાથે તેની બહાર પડેલી ચોપડીવિષે, એક ચિતારાસાથે તેના નવાં ચિત્રવિષે, ઇત્યાદિ વાત છેડી મુગા રહેવું, અને પછી તેઓને બોલવા દેવું; એમ કરવાથી તમો તેઓને માત્ર ઘણાં મનગમતાજ થઈ ન પડશો, પણ વળી તેઓને મનથી ઘણા ડાહ્યા, મળતાવડા, અને દુનિયાદારીથી વાંકેફગાર ગણાશે.

અજ્ઞાન અને હલકાં લોકોની હઝુરમાં પોતાનું જ્ઞાન અને દુશિયારી દેખાડવાના એક ગૃહસ્થ હંમેશાં અખાડા કરેછે, કેમકે એવાં લોકો ઘણું-કરીને તે સમજવાને કે તેની કીમત ધુજવાને અશક્ત હોયછે.

“ગ્રેટ બ્રિટન” માં સામા ધણીસાથે વાતચિત કરતાં તેનું નામ વારંવાર માંહે બોલવું ઘણું અવિવેકી ગણાયછે, પણ એજ વિવેક બીજે ઠેકાણે નથી.

એક ભેળાયલી મંડળીમાં તમારા કોઇ મિત્રસાથે કોઇ એવી બાબત-ઉપર વાતચિત ન કરવી, કે જે બીજાઓ સમજતા ન હોય, જે તેમ વાતચિત કરવી પડે, તો તે બાબત શુંછે, તેનો સઘળો ખુલાસો બીજાઓ આગળ પ્રથમથી કરવો જોઈએ, અને યાદ રાખવું કે તે બાબત તેઓ સઘળાને એકસરખીરીતે દેલપસંદ થઈ પડેએવી હોવી જોઈએ.

અગરજે તમોને કોઇ બાબતની પુછપરછ કરવી હોય, તો તેનેમાટે સામાને કાંઈ પ્રશ્ન પુછવો નહીં, પણ તેવિષે વાત છેડવી, અને સામાને પોતાને કીક લાગેએટલો ખુલાસો કરવા દેવો. કોઇ બાબતને કોઇપણ બાબત-તેવિષે કદીપણ પ્રશ્ન પુછવો નહીં.

સારી મંડળીમાં કદીપણ નીચ પ્રકારની ભાષા બોલવી નહીં. હલકે ઠેકાણે બોલાતી એવી નીચ ભાષા એક સારી મંડળીમાં બોલવાથી તે મંડળીને અપમાન કર્યાબરાબર ગણાયછે.

ઈંગ્લેન્ડ ભાષામાં વાતચિત કરતાં તેમાં “ફ્રીન્ડ” ભાષાના શબ્દો

વાપરવા, એ ઇંગ્રેજ લોકોમાં એક અવિવેક ગણાયછે. એક માણસ જેવો એક મંડળીમાં વાત કરવાને પોતાનું મોં ઉઠાડેછે, કે તરત જણાઈ જાયછે, કે તે હલકી બુનિયાદનો છે કે ઉંચી બુનિયાદનો, તે અવિવેક છે કે વિવેક. અગરજે તે ગૃહસ્થ હોયછે, તો તે ત્યાં એવી ટાઇ બાબત-ઉપર કદીપણ વાત છેડતો નથી, કે જે બીજાંએને નાપસંદ હોય. દરેક જણને એક મંડળીમાં મળતાવડા તથા ખુશી થવાને નોત્યામાં આવ્યાછે, તે તેને બૂઝી જવું જોઇતું નથી. એક માણસ કે જેને દુનિયાદારીના અનુભવ હોયછે, તે એક મંડળીમાં કદીપણ શર્માતો નથી; તથા એક માણસ કે જે પોતામાં કેટલું લડોલછે તે જાણેછે, તે કદીપણ બીઅદબ થતો નથી.

જે કાંઇપણ બોલવું તે સાચુંજ બોલવું. અગરજે તમારામાં એક સારો ગુણ હોય, અને તે તમો સામાં માણસમાં ન જુઓ, તો તેમાટે તેને કદીપણ અપમાન કરતા ના, કેમકે જે કદાચ તમારામાં એક સારો ગુણ હશે, તો તેનામાં કાંઇ બીજાજ સારા ગુણો હશે.

તમો કાંઇ વાતમાં તમારા મિત્રોની વખાણ કરો, તો વાઝબીછે, પણ પોતાને મોંડે પોતાનીજ વખાણ કરવી ન જોઇએ, તે કામ તમારા મિત્રોનું કે સામા ધણીનું છે.

અગરજે તમો તમારેથી હલકી પદવીનાંને ઘણું ડાહું આપશો, તો તેઓ તમારીસાથે ઘણી છુટ લેવાને ચુકશે નહીં. તેઓસાથે દુઃખમરખેરીને વેહેવાર રાખશો, તો આખરે તેઓ તમારી તથા તેઓનીવચ્ચેનો અંતર ભૂલી જઇને તમારી દુઃખમરખેરી કરવા માંડશે. યાદ રાખજે, કે ઘણી દુઃખમરખેરીનું પરિણામ ઘણું માહું નિપજેછે.

અગરજે કાંઇ તમારીપાસે કાંઇ કામમાટે ઉપકાર માંગે, અને તે જો તમારેથી બની શકે, તો તે કામ ઝર જગવી આપજે. અગરજે તે બજાવવાને તમો અશક્ત હોવ, તો તે એવીરીતે ના પાડજે, કે એકજવાર બોલવાથી સામાં ધણીની ખાતરી થઇ જાય, કે ખરેખર તે તમારેથી બની શકતું ન હશે.

અગરજે વાતચિતમાં કાંઇ ખેતાબવાળા ગૃહસ્થનો ઓળખાણ બીજાં-સાથે કરાવવી પડે, તો માત્ર એકજવેળા તેનું નામ ખેતાબસાથે બોલવું. વારંવાર તેમ બોલવાથી એવું જણાયછે, કે તમો પોતે ખેતાબ ન ધરાવતા હોવાથી તેનું નામ વારંવાર ખેતાબસાથે બોલીને તમો પોતે પોતાને મંડળીમાં ઉંચી પદવીના દેખાડવા માંગોછો. એવીરીતે વારંવાર ખેતાબ

બોલવો માત્ર નૌકરોનેજ જાણેછે. તોયેપણુ તે ગૃહસ્થની ઉંચી પદવી તમો સમજેછો, એમ સભ્યતાખાતર જણાવવામાટે જો અવારનવાર ક્રોધકવેળા તેનો ખેતાખ બોલો, તો તેમાં કશું ખોટું નથી, પણ તે વાતચિતનેદર-મિયાનજ બોલવો ઘટેછે. એક ઉમરાવનીસાથે એક ગૃહસ્થનીપેઠેજ વાત કરવી જોઈએ. આપણા પાટવીકુંવર “પ્રિન્સ આવ વેલ્સ”^૧ સાથે વાતચિત કરતાં માત્ર “સાહેબ” કરી બોલવામાં આવેછે, અને મહારાણીજીસાથે વાતચિત કરતાં “બાઈ” કરી બોલવામાં આવેછે. બીજા ખેતાઓ, જેવાકે “જનરલ,”^૨ “ડૉક્ટર,”^૩ ઇત્યાદિ પુરૂષોસાથે વાત કરતાં તેઓનાં કુટુંબનું નામ તેઓનાં હોદ્દાસાથે બોલવામાં આવેછે, જેમકે “આ બાબતવિષે તમારો શો અભિપ્રાયછે, જનરલ મેંકડોનાલ્ડ?” અને નહીંકે “આ બાબતવિષે તમારો શો અભિપ્રાયછે, જનરલ?” તેમજ “હું આશા રાખુંછું, કે તમો સારીપેઠે હશે, ડૉક્ટર બ્રાઉન?” અને નહીંકે “હું આશા રાખુંછું, કે તમો સારીપેઠે હશે, ડૉક્ટર?” ખુદ તેનું નામ એવીરીતે ન બોલવાનો હક તેના અતલગના મિત્રોનાજી, જેઓ પોતાવચ્ચેની મિત્રાઈનેલીધે તે ન બોલે, તો ચાલે.

અગરજો મંડળીમાં વાહાલા થવા માંગતા હોવ, તો જે બાબત સામા ધણીને પસંદ પડે, તે બાબતઉપર ઝાઝું સંભાષણુ કરવું, અને પોતાને ગમતી બાબતઉપર વાતચિત કરવાના બનતાંસુધી અખાડા કરવાં.

વાતચિતમાં દુષ્ટો આપવો, એ પારાની કે અશીલુનો દવા આપવા-બરાબરછે. અગરજો તે વખતસર અને જોઈતા પ્રમાણમાં ન આપશો, તો તેથી તમોને તથા સામા ધણીને બંધેને ગુણનેબદલે અવગુણ થશે.

ક્રોધપણુ ગૃહસ્થનાં ખાનદાન, ધંધા, કે હરકોઈ ગુણદોષઉપર ટીકા કરવી, એનાંકરતાં અવિવેકી બીજું થોડુંજ હશે. અગરજો એક મંડળીમાં તમારા ક્રોધ ગેરહાજર મિત્રવિષે માહું બોલાતું હોય, તો તેનીતરફથી લડવા ઉતરો પડવાની તમોને અગત્ય નથી. તે “સાઈં માણુસછે” એમ સ્હેજ એશારો કરવો, એટલે બસ. એટલા એશારાપછી, જો સામા ધણીઓ ગૃહસ્થો હશે, તો વધારે બોલતા બંધ પડશે. ખરેખરીરીતે જોતાં એક

૧ Prince of Wales. “ઈંગ્લાંડ” નાં વડા રાજ્યકુંવરને એ ખેતાબધી હુંમેશાં ઝોળખવામાં આવેછે.

૨ General. લશ્કરનો વડો અમલદાર. સેનાપતિ.

૩ Doctor. વર્ધક, અથવા હરકોઈ વિદ્વાન.

ગેરહાજર ગૃહસ્થનીપછવાડે માડું જોડવું, એ એક ખરા ગૃહસ્થની દેવજ નથી, માટે જે કદાચએવા ગૃહસ્થોની મંળીમાંથી દુર થાઓ, તો તેથી તમે તમારા પોતાના હકમાં ગુણ કરશો. નિંદા કે નાલેસી કરવી, કે દોષનીપછવાડે જોડું જોડવું, એનાંજેવું અવિવેકી અને પાપી કામ ખીલું કાંઈજ ન દશે.

જોડીજોડી અટકળો કરવી, એ ખીવકુદ માણસનું કામ છે. એક ઘડું માણસ કદીપણ એવી અટકળો કરતું નથી, કેમકે તે સારીપેઠે જાણે છે, કે આ દુનિયામાં કાંઈ ચીજનો ઓકસ ભરોસો નથી; માણસ ધારે છે શું, અને થાય છે શું.

એક જણ જે વાતચિત કરનાં ઘણી ઝડપમાં જોડે છે, તો તેથી તેનાં સાંભળનારાંએ તે ઝરાઝર સમજી શકતાં નથી. તેઓને તેનું જોડેલું પોતાનાં ભેજમાં ઉતારવાને પુરતો વખત મળતો નથી; તેમ ઘણી ઘણે ધીમે જોડનારાંએ પોતાનાં સાંભળનારાંએ તેથી હિલ્લીજ જતનો કંટાળો આપે છે.

એક ગુસ્સે થયલા માણસને શિખામણ દેવા જતા ના, કેમકે તેમ કરવું એ તુફાનનીસામે ઝૂંક મારવાઝરાજર છે.

ઝગરજે તમોને એક એવો પ્રશ્ન પુછવામાં આવ્યો હોય, કે જે ખાનગી હોવાથી તમો તે કદી શકતા ન હોય, યા તે પ્રશ્ન તોછડાપણુંથી પુછવામાં આવ્યો હોય, તો તે પુછનારને તમોએ પોતેજ કાંઈ ખીજે પ્રશ્ન ઉમેરી ઉત્તર દેવાના અખાડ કરવા, પણ તે ઉડાવવામાટે કદીપણ જુદું જોડવું નહીં.

ઝગરજે ભારે એટા કરીને તમારું દેહ દુઃખાવવામાં આવ્યું હોય, તો તમોને દુઃખ લાગ્યું છે, એમ અનલાવવાના અખાડ કરી જવા, કેમકે નહીંતો સામા ધણીએ તમોને વધારે પજવવાનું મન કરશે. એવી ટીકાઓ દુર કરવાને સર્વેથી સરસ ઇલાજ એજ છે, કે તેઓને વધારે કાઢું આપવું નહીં. વાતચિતમાં આનુઓના એટા કરવા ન જોઈએ, કેમકે એમ કરવું એ ધણું અવિવેકી છે. એવી વર્તણુક ચલાવનાર પુરૂષ હલકાં લોકોમાં વસનારો ધારવામાં આવે છે. એક આગરદાર ધણીનાં દીવાનખાતાંને પોતાના હકામરુએરીથી એક નાટકશાળાનું રૂપ આપવાની કાંઈને કશી સત્તા નથી.

તકરાર કદી કરતા ના, સિવાયકે સામો ધણી ડાલો હોય, અને પોતાનો સ્વભાવ જાળવી શકેએવો હોય. જે આગતમાં તમો માહિતગાર

હોય, તે બાબતઉપર વાતચિત કરતાં પણ ચુપ રહેવું, યા થોડુંજ બોલવું, કે જેથી જો બીજા કોઈ બાબતઉપર વાતચિત આવે, કે જેથી તમો અજ્ઞાન હોય, અને તેવેળા પણ તમો ચુપ રહો, તો બીજાઓ તમારું તેવિવેનું અજ્ઞાનપણું જાણશે નહીં. તેઓ તો એમ સમજશે, કે તમો વિવેકી હોવાથી હંમેશાં થોડુંજ બોલો છો.

એક વાક્યના બે અર્થો ઉઠેએવા વાક્યો કદીપણ બોલવા નહીં, કેમકે તેમ બોલવું એક ગૃહસ્થને છાજતું નથી. એક જાનુસારે વાતચિત કરતાં એવા બે અર્થો ઉઠેએવા વાક્યો ઉચરવા, એ ગાયા તેણીને અપમાન આપ્યાબરાબર ગણાયછે.

મંડળીમાં મુગામંતર થઇને પણ બેસ્વું ન ભેધએ, કારણકે તેઉપરથી એવું જણાયછે, કે તમો અભિમાની છો, યા લુચ્ચા છો, કે ખીવકુદ્દ છો. તમારા વિચારો છુટથી પણ સભ્યતાથી જણાવવાને કશી અડચણ નથી.

આગળ જણાવી ગયા છેએ, અને ફરીથી પણ જણાવ્યે છેએ, કે મંડળીમાં વધારે બોલવાકરતાં વધારે સાંભળવાથી આપણે આપણા પોતાનામાં સુધારો કર્યે છેએ. વળી એક વખત બોલવાઆગમચ વધુ વખત વિચારીનેપછી બોલવું ઘણું સલામતીલયું છે. પરમેશ્વરે મ્હોંમાં એક જીભ, બે આંખો, અને બે કાનો આપ્યાછે, તેની મતલબ ડાહ્યાઓ એવી ઉઠાડેછે, કે બેવાર ભેવું, બેવાર સાંભળવું, પણ એકવાર બોલવું.

વાતચિતમાં કેળવણી ચલાવી “નોટ” ના ૧ જેવી, અને ડાહ્યાપણ તથા સારી ચાલચલણ રૂપાંનાણુંજેવીછે, કે જે સઘળી વખતે કામ લાગેછે.

વાતચિત કરતાં સામા ધણીને તેનો બોલેલો વાક્ય પાછો બોલવાને કદીપણ ફર્માવવું નહીં. “મને માફ કરીને જરા ફરીથી તે બોલશો?” “તમો પેહેલાં બોલ્યા તે મેં સાંભળ્યું નહીં,” એમ કહેવું એ ઘણું અવિવેકીછે, અને એવું બતલાવેછે, કે જ્યારે તે બોલ્યો, ત્યારે તમો ખીદરકાર રહ્યા હતા.

અગરજો કોઈ તમારીઆગળ “જાવા આદમ” ના વખતની જુની ચવાઇ ગયેલી વાત કરતો હોય, કે ગપ મારતો હોય, તો બેહતર કે તેને બોલ્યા કરવા દેવો. તે તમોને કાંઈ નવું કહી સંભળાવેછે, એવા ખુશ વિચારથી જો તે બોલ્યો જતો હોય, તો તમારે તેને શામાટે ખુશ થવા દેવો ન જોઈએ? વળી તે જે કહેછે, તે માનવાને તમોને આંચકા

લાગેછે, કે તેની વાત “કાચરાનાં સાલ” ની જુની ચવાઈ ગયેલીછે, એમ તેને કહેવાથી માત્ર તેનેજ તમો દુઃખી કરતા નથી, પણ આખી મંડળીને તમો નારાજી કરાછો, અને તેથી સઘળાઓ સામા ધણીતરફ દેલસોણ દેખાડીને તમારી વિરૂધ મત ધરાવેછે.

વળી વાતચિત કરતાં જો કાંઈ ભાષામાં ભૂલો કરે, તો તેઉપર ધ્યાન આપતા ના. એવી ભૂલોઉપર શબ્દોથી કે દેખાવથી એશારા કરવા, એ અતિ ઘણું અવિવેકીછે.

અગરજો મંડળીમાં વાતચિત ચાલતી હોય, તેટલાં કાંઈ બીજું ત્યાં આવી લાગે, તો પ્રથમ તમો શું બાબતઉપર વાત કરતા હતા, તે તેને દુઃકાંમાં જણાવી દેવાની ફરજી છે, કે જોથી તે પણ તમારી વાતચિતમાં ભાગ લઈ શકે.

કાંઈના ખાનગી આચારઉપર, કે કાંઈનાં કુટુંબનેલગતી બાબતઉપર વાતચિત ન કરવાની ઘણી સંભાળ લેવી, અને એવી વાતચિતમાં ભાગ લેવાથી પણ દુર રહેવું. એવી બાબતઉપર વાતચિત કરવી, એ નિંદા કરવાખરાબર ગણાયછે.

વાતચિતમાં કદીપણ કહેવતો બોલવી નહીં.

અગરજો એક પુરૂષ પોતાની પત્નીની, કે એક સ્ત્રી પોતાના પતિની, કે કાંઈ માઆપ પોતાનાં બાળકની, કે કાંઈ બાળક પોતાનાં માઆપની ફરિયાદ તમારીઆગળ કરે, તો એવાં નઝદીકનાં સગાંઓની ખટપટમાં પડવાની સાવચેતી લેજો, કેમકે વક્ષ જતે તેઓતો એકના એક થશે, અને આખરે તમો બંધે બાજુની છતરાણ અને ગુસ્સાના ભોગ થઈ પડશો. બનતાંમુઘી ગાદાપરુલરેલીરીતે બંધે બાજુને શિખામણુ દઈ તેઓવચ્ચે એખલાસ વધેએવું કરવાનો યત્ન કરજો.

એક ઓરડામાં એક મંડળી મળી હોય, તેમાંથી એક જગુને ખુણાંમાં લઈ જઈ ત્યાં તેનીસાથે ધુસધુસ કરવી નહીં, એ ઘણું અપમાનભર્યુંછે. એમ કરવાથી આખી મજલેસને અપમાન થાયછે. જોકે એવી વર્તણૂક ચલાવવી એ અવિવેકીછે, એમ જાણવાજતાં વારંવાર તેમ કર્યામાં આવેછે.

બાનુઓની એક ટોળીમાં કોઈ બીજી ગેરહાજર બાનુની વખાણ કરવી નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી હાજર હોયતી બાનુઓમાં તેણીવિષે અંદેખાઈ ઉત્પન્ન થાયછે, અને નાહકમાં ગેરહાજર બાનુને તેણીઓ અંદેખાનેથી ચિદ્ધારેછે.

તમારી ફેરસતને વખે કેટલાક લાયક વાક્યો, કે જેઓના આ ઝેંદગીમાં વારંવાર ખપ પડેછે, તેઓના અભ્યાસ કરવાથી ઘણા ગુણ થશે, જેવાકે તમારેથી ઉંચી પદવીનાંઓતરફ નમનતાઈ, તમારેથી ઉતરતી પદવીનાંઓતરફ માયા, મુજારકબાદી, દેલાસો, મેહરબાનીને માટે ઉપકાર, ભૂલચુકનું કબુલ કરવું, ઇત્યાદિ બાબતોવિષે કેવીરીતે તમારે બોલવું, તે તમારે જાણવું જોઈએ. સારા અને વિવેકી માણસોને વારંવાર તેવા વાક્યો ઉચરતા સાંભળવાથી, તથા તેની નકલ કરવાથી, તે જરૂરીથી શિખી શકાશે.

ખુશામદ કરવાથી બિલકુલ દુર રહેજો. જેઓની ઘટે તેઓની ઘટતી વખાણ કરવામાં કરી અડચણ નથી, પણ છેક ખુશામદ કરવી, એ ધિક્કારવાજોગ તથા કંટાળાભર્યું છે. અગરજો તમે તમારેથી ચટતા દરજ્જાવાળાંઓની ખુશામદ કર્યા કરશો, તો તેઓ તમારીતરફ કુદરતી-રીતેજ બેવિશ્વાસથી જોશે, એમ ધારીને કે તમારી કાંઈ ખાનગી મતલબ હશે, તેથી તમે તેઓની ખુશામદ કરોછો; અગરજો તમે બાનુ-ઓની ખુશામદ કરશો, તો તેણીઓ તમોને ધિક્કારશે, એવું સમજીને કે તમોને બીજી કાંઈ વાતચીત કરતાં આવડતી નથી, તેથી માત્ર ખુશામદ કરીનેજ તમે વખત પુરો કરોછો.

અગરજો મંડળીમાં કોઈ અવિવેકી પુરૂષ મળે, કે જેના મોટા સાદથી, અને નહારી ચાલચલણથી તમોને કંટાળો આવતો હોય, તો તે તરત ઝાહેર કરવો નહીં, કેમકે તેમ કર્યાથી કબ્જિયો ઉભો થઈ બીજાંઓની મજાહમાં ખલલ પુગેછે.

વાતચિત કરતાં ખુદાનું કે શયેતાનનું નામ વારંવાર લેવું નહીં; ધર્મપોથીના ફકરાઓ બોલવા નહીં; કોઈ ગંભીર કે પવિત્ર બાબત કે વસ્તુઉપર હસ્તુ નહીં; કરમ ખાત્રા નહીં; ભાંડ અને અનીતિભર્યાં શબ્દો કે વાક્યો ઓચરવા નહીં; “લાટિન,” “ગ્રીક.” “ફ્રેન્ચ,” ફારસી કે હરકોઈ બીજી ભાષાના ફકરાઓ, કે નાટકશાળામાં ભજી બતાવવામાં આવેલા નાટકમાંહેલા ટોચકાઓ, ઇત્યાદિ વાતચિતમાં દાખલ કરવા નહીં. એ સવળું નહીં કેળવાયલા અને હલકા ધણીઓજ કરેછે, ડાહ્યા પુરૂષો તેમ કરવાનું પસંદ કરતા નથી.

અગરજો દશ શબ્દોમાં તમે તમારું કેહેવું સમજાવી શકતા હોવ, તો બાર શબ્દો બોલવાની કરી અગત્ય નથી.

પેહેલીજવારની વાતચિતમાં જો સામો ધણી તમોને નકારો લાગે, તો એકદમ તોડછોડ કરી તેની ઝાળખાણ તોડી નાખવાને ચાહતા ના. કદાચ તમો જીવતા હોવ, માટે તેનેવિષે તમારી વધુ ખાતરી કરીને, અથવા ખીખ્ખોથી ખાતરી કરવાપછીજ જો ઘટે, તો તેને દુર કરજો.

વાતચિત કરતાં મોટે સારે કદીપણ ઘોણવું નહીં, તેમજ રાગડો કાઢીને, અથવા નાટક કે ભાષણ કરતા હોવ એવીરીતે પણ ઘોણવું નહીં; હાથના ભારી ચાળાઓ કરીને, તથા સામાને જાણે શિખામણ દેતા હોવએવી રીતે વાતચિત કર્યાથી જાણે પાદરી વાપઝી કરતો હોયએવું લાગેછે. આનુઓએ એ બાબતઉપર વિશેષ ધ્યાન આપવાની અગત્યછે. વાતચિત કરતીવેળા મહોંડાંનાં ચાળા કરવા, અથવા જરાજરામાં હસી પડવા-માટે અધુરું મહોં ઉંઘાડું રાખવું, વગરવિચારે સામાનાં મહોંડાંતરફ ટકટકયા કરવું, આંખો અઢીંથીતઢીં ફેરવ્યા કરવી, ઇત્યાદિ ચાલ હલકાપણું અને ખીવકુકાઈ બતલાવેછે.

અગરજો સંભાષણ કરતાં માંહે કોઈ વાતીં કેહેવી પડે, તો તે બ-નતાંચુધી હુંકી, રમુછ, દેલખુશ, નવી, અને જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં મતલ-બસરનીજ કેહેવી જોઈએ. વાતચિત કરતાં જરાજરામાં વાતીંઓ કદી સંભળાવ્યાથી તમારાં જ્ઞાનવિષે સામાને હલકું મત બેસેછે, અને તેઓ તે સંભળતાં પછી કંટાળેછે.

સાર છેક ધીમો કરી નાખીને પોતપોતામાં ખાનગી વાતચિત કરવી નહીં, તેમ એકજ કુટુંબનાંઓએ મંડળીમાં સાથે વાતો કર્યાં કરવી ન જોઈએ.

અગરજો પારકાં દેશનો રહેવાસી મંડળીમાં આવેલો હોય, અને તમારાં દેશની ભાષા બરાબર ચા બિલકુલ સમજી શકતો ન હોય, તો તેની પોતાની ભાષામાં વાતચિત કરવાની તમારી ફર્જછે; પણ જો તે ભાષા તમોને આવડતી ન હોય, તો કોઈ તે ભાષાના જાણકારનીમારફતે વાત-ચિત ચલાવવી જોઈએ.

વાત કરતીવેળા મુજબ કે દાઢીના બાલો રૂપ્યા કે સમાર્થા કરવા નહીં. સામા ધણીસાથે એવીવેળા ધણી છુટ લેવી નહીં; તેના શરીરના કાષ્ઠપણ ભાગઉપર તમારા હાથો લગાડ્યા કે ઠોક્યા કરવા નહીં, કે તમારી કોઈ ખુશહાલી ઝાહેર કરવામાટે તેનાં પાંસરામાં આંગળાં ભોકવાં નહીં. જવાન આનુઓએ વાતચિત કરતીવેળા ખીખીખીખી હસવું નહીં, ૨ હસ્તીવેળા મહોં ઉપર હાથો દાંડી દેવા નહીં.

ક્રોધને તેનાં પગાર, આવક, દૈલત, ઇત્યાદિ ખાનગી બાજતોવિષે કદીપણ પ્રશ્નો પુછવા નહીં. કેટલાક અણુધડો પગારવિષે પુછતાં વળી વધુ પુછેછે, કે “ખીજું કાંઈ ચરવાનું પણ ખરું કે?” એવા ખીઅદ-ખીલયાં પ્રશ્નનો ઉત્તર જો ન આપવામાં આવે, તો તેમાં કશું ખોટું નથી. ક્રોધને કદીપણ તેની ઉમર પુછવી નહીં. એમ કરવાથી જુદા ઉમરનાંઓને અપમાન થાયછે.

ટુંકાંમાં, જણાવવાની અગત્યછે, કે એક બાનુએ કે ગૃહસ્થે વાતચિતમાં ઘણો વિવેક જળવવાની અગત્યછે. સભ્યતા અને વિવેકછે, એજ દૈલતછે, માત્ર દૈલતવાળી બાનુ કે ગૃહસ્થ વિવેકી ગણાતાં નથી. ગમે-એવી મધ્યમ સ્થિતિની કે દૈલતવાળી બાનુ યા ગૃહસ્થ જો વિવેકી હોયછે, તો શ્રીમંતકરતાં હજાર દરજ્જે ચઢતાં અને દૈલતમંદ ગણાયછે, એ સારી-પેઠે યાદ રાખવાની ઘણી અગત્યછે. એક લખનાર જણાવેછે, કે “સઘળાં ઉંચી પદવીનાં માણસો વિવેકી, અને સઘળાં ઉતરતે દરજ્જે નાં લોકો અવિવેકી હોયછે, એમ સમજવામાં મોટી ભૂલછે.”

પ્રકરણ ૧૭.

પુશાક.

DRESS.

(ડ્રેસ.)

“યુરોપ” નાં લોકોના તથા હિંદુસ્તાનનાં લોકોના પેહેરવાસવચ્ચે મોટો ફરક હોવાથી શું પેહેરવું તે જણાવવું ફેકટ છે, તેટલામાટે “પુશાક” ને લગતા સાધારણ વિવેકવિષેજ અને જણાવવું થટવું વિચાર્યું છે.

પુશાક ઘણી નજીવી આવતછે, એમ સમજીને ઘણાકો તેઉપર પુરતું લક્ષ આપતાં નથી, પણ તેથીઉલટુંજ છે તે જણાવવાની ફરજ અગત્ય નથી. માણસનો બહારનો દેખાવ તેની આલયવચ્ચેની પ્રસ્તાવનાજેવીછે. જેમ એક ચોપડીમાં શુંશું આવતો સમાવેલીછે, તે તેની પ્રસ્તાવના વાંચવાથી જણાયછે, તેમ એક માણસ કેવા વિવેકનુંછે, તે કેવી પદ્ધતી ધરાવેછે, ઇત્યાદિ આવતો તેના પુશાકઉપરથી જણાયછે. લૉર્ડ ચેમ્બર્લેઈન કહ્યુંછે, કે “એક માણસની બુદ્ધિ અને આલયવચ્ચેની વિષે તેનાં પુશાકઉપરથી કાંઈક મત આપવાને હું હું મેંશાં શક્તિવાન થયોછું.” વળી સારી-રીતે પુશાક પેહેરેલા એક ઘણીતરફ જેટલી મર્યાદા અને માનથી બીજાઓ બુઝેછે, તેટલી મર્યાદા અને માનથી તેઓ એક હાલદવાલ પુશાકવાળા ઘણીતરફ ભેતાં નથી. નામાંકિત શેક્સપિયરે લખ્યુંછે, કે “હજી પણ દુનિયા શોભણુશાભણુથી ઠગાયછે.” ઘણાકો વળી એવાછે, કે જેઓ સારા પુશાકવાળાને સારાં માણસતરીકેજ ગણેછે, પણ યાદ રાખવું કે છેક તેમ નથી. સોનેરી “ગિલ્ટ” નાં પુઠાં તથા પાનાંઓથી કાંઈ એક ચોપડીની કીમત થતી નથી. ખરી ખુબી તેનીઅંદર સમાવેલી આવતમાછે.

એક ગૃહસ્થનો પુશાક એવો ન બેઠ્યો, કે જેથી તેનીતરફ સઘળાં-ઓનું ધ્યાન ખેંચાય, સિવાયકે તે સફાઈની અને મર્યાદાની બાબતમાં હોય. વસ્ત્રની કાંઈ બનાવટ એવી અસાધારણ કરવાની કોશેશ ન કરવી, કે જેથી સઘળાં તમારા લુગડાંતરફ બેવાને લલચાય, તેમ વળી એકદમ ઘણુંસરખું ઘરેણું પણ પેહેરવું ન બેઠ્યો. આ બધે બાબતમાં અવધી ધણુંકરીને હલકાં લોકાળ કરેછે. ગૃહસ્થે રંગીન પુશાક કદીપણ પેહેરવો ન જોઈએ. રંગીન પુશાક રંગીલાનેજ જાણેછે, અને ધણુંકરીને રંગીલાઓ ખરેખરા ગૃહસ્થમાં ખપી શકતા નથી.

ઈંગ્લેન્ડમાં “ફેશન” નું રાજ્યછતાં ઘણાંક વિવેકી ગૃહસ્થો અને બાનુઓ ચાલતી “ફેશન” નાં વસ્ત્રો પેહેરવાને પણ અચકાયછે. ધણુંકરીને અફડાંજો અને ડોળધાણુઓજ “ફેશન” ની વાંદર નકલમાં હોમાવી પડેછે. તોયેપણ સારીરીતે પુશાક પેહેરવાથી બેશક ઘણાં ફાયદા થાયછે. વળી ભાતભાતના રંગોનાં વસ્ત્રો પેહેરી નિકળવું, એ પણ ખરાબ શોખની નેશાનીછે, અને વિવેકી ગૃહસ્થો તથા બાનુઓમાં એવો શોખ કવચિતજ નઝરે પડેછે.

એક વિવેકી પુરૂષનો પુશાક બનતાંસુધી સ્વચ્છ હોવો જોઈએછે. દરેક જણથી ઊંચી જાતનાં લુગડાં પેહેરી શકાતાં નથી, તોયે પાણી સસ્તું-છે, અને તેનો લાભ લેવાવિના ઘણાજ થોડા જણા મંડળીમાં સામેલ થવાને ઇચ્છશે. સારીરીતે પુશાક પેહેરી ફરવામાટે મોટાંમોટાં કપ્પાટોભરી લુગડાં રાખવાની કાંઈ અગત્ય નથી. એવીરીતે તો માત્રે માતખરો કે ધક્કી દેવાળિયાઓજ કરી શકેછે. થોડાં વસ્ત્રો ધરાવનાર પણ વિવેકી ગૃહસ્થ પોતાનો દેખાવ સફાઈભર્યો ધણો સહેલાઈથી રાખી શકેછે. ધણાસરખા સોનાના ભારી છેડાઓ, ખાંડીખંધ વીંટીઓ, ઇત્યાદિ ઝવેરાત પેહેરવાથી, કે ધણો કીમતી પુશાક પેહેરવાથી કાંઈ એક જણ પોતાને ગૃહસ્થમાં ખપાવી શકતો નથી. અલબત્તાં, જો કોઈ ગૃહસ્થ પોતાને કીમતી વસ્ત્રોથી સણુગારવાને શક્તિવાન હોય, અને તેટલામાટે તેમ જો તે કરે, તો તેમાં ખોટું કશું નથી, પણ તેથી કીમતી વસ્ત્રોવગરનો એક પુરૂષ ગૃહસ્થમાં ન ખપે, એમ પણ કાંઈ નથી. એક તવાંગર ગૃહસ્થ જો દશ રૂપિએ વારતું કપડું પેહેરતો હોય, અને એક ગરીબ ગૃહસ્થ માત્ર દશ આને વારતું કપડું પેહેરતો હોય, તો તેમાં કશો ફેર નથી. સવાલ

સઘળો માત્ર લુગડાંની સફાઈનો છે. અંગઘેરતો પુશાક, સારાં “શુઝ,” ૧ સફાઈદાર દાઢનાં મુઝાં, એક મુઝેદ રૂમાલ, અને તેનીસાથે ચાલવાની સારી દબ ગમેએવાને એક ગૂઢસ્થનો દેખાવ આપવાને ગણા છે. પોતાને શોભતો પુશાક પેહેરવો સારો છે. એક ઊંચા, ખુશમુરત માણસને એક અંગઘેરતો પુશાક સારો લાગે, તો તેવાજ પુશાકની એક કીંગણાં અને બદમુરત માણસે નકલ કરવાથી સઘળાંએ તેનીતરફ દસે છે. એના માણસે કશાપણ હાલમાલવગરનો સાદો પુશાક પેહેરવો વધારે પસંદ પડતો થઈ પડે છે.

વસ્ત્રોના કસ કે “બટના” ૨ અર્થાં છુટાં રાખીને ફરવું, કે એવીજ કાઠ બીછ રીતે પુશાકની બાજતમાં બીદરકાર રહેવું, એ હલકાં લોકોને કે પોશાગીરોનેજ જાણે છે. અઙ્ગબાજો ધણાં ધરકી થાય, તેનાંકરતાં પણ તેઓ વસ્ત્રોની બાજતમાં બીદરકાર હોય છે, તેઓ વધારે ધિકારવાજોગ ગણાય છે.

એવા માત્ર ચાર રંગોજ છે, કે જે એક ગૂઢસ્થ કાંઠપણ વાંધાવિના પેહેરી શકે છે, અને તે કાળો, નીલો, ભૂરો, અને બદામી છે. તેઉપરાંત પુશાકના કાંઠ નહાના ભાગતરીકે “ટ્રેચ,” ૩ રાખોડી, ઇત્યાદિ રંગો વાપરવામાં કશી અડચણ નથી. કાળા રંગના પુશાકથી શરીરનું કદ નહાનુંજેવું દિસે છે, પણ તેથી પેહેરનારનો દેખાવ ધણો સફાઈભર્યો લાગે છે. એક ઇંગ્રેજ ગૂઢસ્થને કેહેવું, કે “કાળો રંગ તમોને ધણો શોભે છે,” તો તે તેની સ્તુતિ કરવાબરાબર ગણાય છે.

ગૂઢસ્થો ધણાંસરમાં ઝવેરાતો પોતાનાં શરીરઉપર લાદવાનું કામ કઠીપણ પસંદ કરતા નથી. ધરેણાં માત્ર નાઝુક નારીઓનેજ જાણે છે. તેજતાં સારા શોખવાળી બાનુઓ સવારનાં બહાર ફરતાં કદાચજ ધરેણાં પેહેરે છે. ધરેણાં પેહેરવાનો વખત સાંજનો, અથવા મોટી મળલેસવેળાનો છે. તોયે રહેજ ઝવેરાતનો ઉપયોગ એક ગૂઢસ્થ કરી શકે છે, પણ તેણે પેહેરલાં ઝવેરાતમાં મહેલા હીરાઓકરતાં તેની બનાવટ ઊંચી હોવાની વધારે અગત્ય છે. શું બાનુએ કે શું ગૂઢસ્થે કઠીપણ બનાવટનું જોડું ઝવેરાત પેહેરવું નહીં. અગરજો વીંટી પેહેરવામાં આવે, તો તે માત્ર એકજ પેહેરવી જોઈએ.

૧ Shoes. અને “શુઝ” નો અર્થ સામાન્યરીતે કરવામાં આવ્યો છે, એટલેકે દરેક બાતનાં ખાસડાં.

૨ Buttons. ૩ ફારાં, અને વગરધાંએમાં લુગડાનાંજો રંગ.

ગૃહસ્થો સ્નાનાનાં “અટનો” પેહેરી શકેછે, પણ તેઉપર માત્ર કાંઈકે, કે માંહે કામતી પથ્થરો મટેલા હોવા ન જોઈએ. પોતાના હોદ્દાનેલગતા “કલારપો,” ૧ શીટો, ઇત્યાદિ સાધારણ વસ્તુ પેહેરી ફરવામાં આવતું નથી. સ્નાનાનાં “અટનો,” સ્નાનાનો એક છેડો તથા ઘડિયાળ, અને એક સુંદર વીંટી, એટલુંજ ઝવેરાત માત્ર એક ગૃહસ્થને પેહેરવામાટેછે. અનતાંમુધી ભારી કામતનાં ઝવેરાતોકરતાં નવાઈનું ઝવેરાત વધારે પસંદ કરવાજોગ ગણાયછે, જેવુકે એક હીરાકરતાં એક કાળું મોતી વધારે સાફ ગણવામાં આવેછે. ગૃહસ્થો કાંઈપણ કામ લાગેએવું ઝવેરાત પેહેરેછે, અને બાનુઓનીપેઠે માત્ર શોભાનેમાટે તેઓથી ઝવેરાત પેહેરી શકાતું નથી.

એક ગૃહસ્થે કદીપણ પોતાની ટોપી કે પાઘડી વાંકી પેહેરવી નહીં. વાંકી ટોપી કે પાઘડી “બાકે મિયાં” ને શોભેછે, એક ગૃહસ્થને નહીં. તેમ વળી ટોપી કે પાઘડી છેક પછવાડે પણ રાખવી નહીં, કારણકે એમ પેહેરવું, એ જાકટાપણાંની નેશાનીછે. એક ગૃહસ્થનાં “બુટો” હંમેશાં સાફ હોવાં જોઈએછે.

બાનુઓએ જેમ અનેએમ ઓછાં લુંગડાં પેહેરવાં, એ વધારે સાફછે. ભાતભાતનાં અને ચકચકીત રંગોનાં ઘણાંસરખાં વસ્ત્રો પેહેરવાં ન જોઈએ. ઇંગ્લેન્ડ બાનુઓના છેક ભેંયઉપર લખડતા લાંબા જલ્લાઓવિષે ડાહ્યાં માણસો ધિક્કાર રાખેછે. એવા પુશાકો ગાડીમાં બેસી ફરનારને કદાપી ચાલે. ગૃહસ્થોનીપેઠેજ બાનુઓએ પણ સાદો પુશાક પેહેરવો વધારે સારોછે. એક સ્ત્રીના સણગારમાં તેણીનાં વસ્ત્રોની સાદાઈ સર્વેથી મોટો સણગારછે. ઘણાંસરખાં અને ભારે વસ્ત્રો, તેમજ સારીપેઠે ઘરેણું પેહેરવાથી એક બાનુતરફ બીજાંબાનુ ધ્યાન ખેંચાયછે ખરું, પણ તેથી તે પેહેરનારી બાનુની જાતિ ખુબસુરતીને ધક્કો પોહોંચેછે, અને તેણીનાંતરફ થોડાંજ લોકો માનથી જોએછે. ફટલીક બાનુઓ શોભિતો પુશાક પેહેરવાસાફ પોતાની ઓછી ખુબસુરતીનું બહાનું લાવેછે, અને એવા વિચાર ધરાવેછે, કે તેમ કરવાથી તેઓ પોતાની જાતિ અગ્રેય ઢાંકી શકેછે, પણ એ વિચાર ભૂલભર્યોછે. ગમે તેણીઓ ઉંચામાં ઉંચો પુશાક પેહેરે, કે ગમે એક બેગમ પેહેરેએટલું ઝવેરાત પોતાનાં શરીરઉપર લાદે, તોયે જો તે પુશાકનાં રંગમાં કે ઢબમાં સારો શોખ ન હોય, અથવા તેણીની ચાલ-વાની ઢબ મરોડદાર ન હોય, તોપણ ગમે એવાં વસ્ત્રો કે ઝવેરાતો પેહે-

રવાં રહે છે. એક બાનુનો સર્વેથી મોટો સહુગાર તો તેણીના સદ્ગુણો છે.

એક બાનુનો પુશાક અંગેસ્તો હોવો જોઈએ છે. તેણીના પુશાકનો જે ભાગ લોકોનાં વિશેષ ધ્યાન ખેંચે, તે ભાગ ખાંભીભરેલો સમજવો. કેટલાક ગૃહસ્થો અને બાનુઓ પુશાકની બાબતમાં બિલકુલ ખીદરકાર રહેવામાં મોટાઈ સમજે છે. શ્રીમંતો ઘણું કરીને એવો વિચાર ધરાવે છે, પણ તે તેઓનો માત્ર એક જાતનો ફાટો છે, અને જેઓ એવાં લોકોની નકલ કરી મોટામાં ખપવા જાય છે, તેઓ ઉપલાંનાં કરતાં પણ વધારે ઝાઝી બુદ્ધિનાં ધારવામાં આવે છે. કેહે છે, કે જેઓ પુશાકની બાબતમાં સંભાળભર્યાં હોય છે, તેઓ ખાનગી ચાલચલણમાં પણ હોય છે. જવાન બાનુઓ, જેણીઓ વસ્ત્રોની બાબતમાં ખીદરકાર હોય છે, તેણીઓ સામાન્યરીતે પોતાની સઘળી ચાલચલણમાં ખીદરકાર હોય છે. તેણીઓ ધરખારનાં પોતાનાં કામમાં પણ ખીદરકાર હોય છે. એટલામાટે એક જવાન બાનુએ પેહેરવા-આદવાની બાબતમાં ઘણી સંભાળ લેવાની અગત્ય છે. સાદો પણ સ્વચ્છ, સસ્તો પણ સારા શોખનો પુશાક એક બાનુના કેટલાક સારા ગુણો દર્સાવે છે, જેવાકે સફાઈ, ડાહ્યાપણ, આગરણી ચાલ, ઇત્યાદિ. કેહેવાય છે, કે ઘણું કરીને બાનુઓ પુશાકની બાબતમાં ઘણી શોખીન હોય છે, અને તેણીઓનો પુશાકતરફનો ખ્યાલ કુદરતી છે, એ કાંઈ પણ ના પાડી શકશે નહીં. ખુબસુરતીની સંપૂર્ણતા લાયક પુશાક છે.

એક બાનુએ પોતાને ત્યાંની મજલેસવેળા મેહમાનાઓ કરતાં વધારે ઇશ્કી પુશાક પેહેરી નિકળવાની - કાળજી રાખવી નહીં. તેમ ક્યારેય એવું જણાય છે, કે તેણી પોતાનો ભપકો દેખાડવાની ઇચ્છા રાખે છે.

તમારા ગામની કે મોહોલ્લાની ફલાણીબાઈ તમારા કરતાં વધારે ઇશ્કી થાય છે, માટે તેણીનાં કરતાં તમારે વધારે ઇશ્કી થવું, એવા વિચારથી ઘણો હાકમાફ કરવો ન જોઈએ. ઉમરપ્રમાણે પુશાક પેહેરવો વધારે સારો છે. દાખલાતરીકે એક છુટાં ડોસાં જે એક ચોત્રીસ વર્ષની જવાન બાનુને ડાજે એવો ભપકો કરી નિકળે, તેમ એક જવાન બાનુ છુટાં ડોસાંની નકલ કરી નિકળે, તો તે બંધે હરવાજોગ છે. એવિયે ગૃહસ્થોએ પણ સંભાળ લેવાની અગત્ય છે.

પુશાક છેક ઘણો ઇશ્કી પણ નહીં, તેમ વળી ઘણો લોચ પણ પેહેરવો નહીં, તે પેહેરનારે મંડળીમાં પોતાનો દરજ્જો જોઈને તેપ્રમાણે પેહેરવું આદવું જોઈએ છે.

પુશાકની બાબતમાં એક બાબતઉપર વધુ લક્ષ દોડાવવાની અગત્ય-
છે, અને તે એકે દરેક જણે, પછી ગૃહસ્થ કે બાનુઓ, પોતાના દાંતો,
હાથો, અને હાથોનાં નખો અતિ ઘણાં સફાઈ રાખવાં જોઈએ, કે જેથી
સારો દેખાવ લાગે, તથા સુખ થાય.

ઈંગ્લેન્ડમાં અને મુખ્યકરીને “ગ્રેટ બ્રિટન” માં હાથે મુઝાં પેહેરવા-
વિના ગૃહસ્થો કે બાનુઓથી બહાર નિકળો શકાતું નથી. ધણુંકરીને
“કિડ” ૧ કે “કાફ” નાં ૨ મુઝાં વધારે પેહેરવામાં આવેછે. ગુથેલાં
કે સુતરાઉ મુઝાં ધણુંકરીને હલકાં લોકો પેહેરેછે. એક ઈંગ્લેન્ડ ગૃહસ્થની
પદવી તેને હાથે પેહેરેલાં મુઝાંની હાલતઉપરથી તરત જણાઈ જાયછે.
મુઝાં હાથએસ્તાં પેહેરવાં જોઈએછે. નાચની, કે બીજી કાંઈ સાંજની
મજ્જેસવેળા, તેમજ ખાનાંની કે લગ્નની મજ્જેસવેળા સુદે અથવા ખુલા
ખીણ રંગનાં મુઝાં હાથે પેહેરવામાં આવેછે. પણ સવારની સાધારણ
મુલાકાતે જતીવેળા, કે બહાર જવામાટે કાંઈ ઘેરા રંગનાં મુઝાં વધારે પસંદ
કરવામાં આવેછે. ઘણાં લલકદાર રંગનાં મુઝાં હાથે ધાલવાથી બીજાં-
ઓતું ધ્યાન તે પેહેરનારના હાથોતરફ કુદરતીરીતેજ ખેંચાયછે.

ગૃહસ્થો સુધંધી અત્તરોનો ઝાઝો ઉપયોગ કરતા નથી. બાનુઓ
પણ તેનો ઉપયોગ માત્ર સાંજનાંજ કરેછે, અને ત્યારે પણ તે ધણું
થોડું વાપરેછે. અત્તર સારી જાતનું વાપરવું જોઈએછે, કેમકે કસ્તુરી કે
એવીજ બીજી કેટલીક જલ્દ ખુશ્ખુ ધણાં જણાંની તબિયતઉપર મારી
અસર કરેછે.

અગરજો હરકોઈ કારણનેલીધે તમોને અશ્મો પેહેરવાની ફર્જ પડે,
તો તે સારી બનાવટનો અને હલકાં વઝનનો હોવો જોઈએ. અને તેના
કાચો સોનાની કે તિખાં લોહાંની કમાનમાં બેસાડેલા હોવા જોઈએછે.
અગરજો નબળી આખોનેલીધે રંગીન કાચો વાપરવા પડે, તો તે “બ્લુ” ૩
કે “સ્મોક” ૪ રંગના હોવા જોઈએછે. લીલા કાચો ધિક્કારવામાં આવેછે.

પુશાકવિષે લખતાં સણુગાર સજવાની રીતબાબે સહેજ જણાવવું
અગત્યનું થઈ પડશે. સણુગાર સજવાનાં કામને “ટોઇલેટ” ૫ કહી કેહેછે.
“ટોઇલેટ” માં મુખ્ય કામ શરીર સાફ કરવાનું, યાને નાહાવાનું છે.

બહારની સફાઈ અંદરની યાને દેલની પવિત્રતા બનવાવેછે. સ્વચ્છતા તે તનદરોસ્તી, અને તનદરોસ્તી તે ખુબસુરતીછે. એક ઈંગ્રેજ બાનુને ખોતાને “ટોઇલેટ” કરતાં લગભગ પોણા કલાક લાગેછે. નાહાવાનું કામ “ટોઇલેટ” માં ઘણું મુખ્ય ગણાયછે. એમ ન સમજવું, કે માત્ર સંદ્રાઈ થવામાટેજ નાહાવામાં આવેછે; આપણે નાહિયે કેયે, તેનું મુખ્ય કારણ સંદ્રાઈ રહેવાનુંછે. એક તનદરોસ્ત બાનુએ શિયાળામાં દરરોજ એકવાર, અને ઉન્હાળામાં દરરોજ બેવાર નાહાવું નેહ્યેછે. મઝસુત બાંધાની બાનુને થંડાં પાણીથી નાહાવાની ભલામણ કર્યામાં આવેછે. થંડાં પાણીથી શરીરને આરામ થાયછે, તથા પુષ્ટિ મળેછે, પણ તેથી શરીર જેવું નેહ્યેએવું સંદ્રાઈભર્યું થતું નથી. તેટલામાટે જેણીએ સવારના થંડાં પાણીએ નાહેછે, તેણીએ સાંજના યા રાત્રે ગર્મ પાણીએ ફરી નાહાવાની અગત્યછે. શરીર સાફ કરવામાટે ૯૬ થી ૧૦૮ “ડીગ્રી” મુધીનું ગર્મ પાણી લેવું સાફછે. પણ ગર્મ પાણીથી નાહાતાં સંભાળ લેવાની અગત્યછે, કેમકે તેથી શરીરને થાક ચહેછે. થોડાં ગર્મ પાણીથી નાહાવામાટે ૮૫ થી ૯૫ “ડીગ્રી” મુધીનું પાણી ઠીક પડેછે, અને સાધારણ વપરાસમાં એવું પાણી લેવું સલામતીભર્યુંછે. તેથી જીવને આરામ થાયછે, અને વળી શરીર પણ સ્વચ્છ થાયછે. પાણીનાં “૮૫” માં ૧ બેસીને નાહાવું વધારે સાફ ગણાયછે. એવીરીતે નાહાતાં ઘણા વખત પાણીમાં રહેવું ન નેહ્યે. બાંડાં ખડખડાં વાદળાંના કકડે પાણીમાં બોળીને તે શરીરઉપર ખુબ મસળવો, અને થંડાં પાણીથી નાહાવાઆગમ્ય માથું ભિંજવવું સાફછે. મ્હોં તથા આખાં શરીરઉપર ઝોરથી ખીસા ૨ ચોળવો તનદરોસ્તીનેમાટે સારોછે. દરરોજ ખીસા વાપરવાથી મ્હોંડાંના રંગ ખુલેછે. નાહાવાપછી મોટા “ટુવાલ,” ૩ અથવા જેને આપણાં લોકો સાધારણરીતે “દેલનુજનું” કહેછે, તેવડે સારીપેંઠ શરીર લુછીને તદન ક્રારકું કરી નાખવું જોઈએ.

દાંતોની સંભાળ લેવાની આતંધણી અગત્યછે. અગરજો નાહાનપણથીજ દાંતોની પુરતી સંભાળ લીધી હોય, તો મોટપણે દાંતવંદોનું ઝાઝું કામ

૧ Tub. નાહાવાનું વાસણ. એમાં બેસીને અથવા યુદને નાહી શકાયછે.

૨ અત્રે જણાવવાની અગત્યછે, કે ગામઠી ખીસાએ, જે ખઝારમાં વેચાયછે, તેનાંકરતાં વેલાયતી ખીસાએ, જેને “ફ્લેશ-ગ્લવ” (Flesh-glove) કરી કહેછે, તે શરીર સાફ કરવામાટે વધારે સારા અને સગવડભર્યા હોયછે.

૩ Towel.

પડતું નથી. ઘણાં ગર્ભગર્ભ ખાનાંઓ સાથે ઘણાં થંડાં પીનાંઓને ઉપયોગ કર્યાથી “અમેરિકનો” નાં, આખો દહાડો ખાંડ ખાયા કર્યાથી “સ્પેનિશ” આનુઓનાં, અને “સિગારેટ” પીયા કર્યાથી “મેક્સિકન” લોકોનાં દાંતોને નાશ થાયછે, પણ એવી કાંઈ ટેવ ન હોવા છતાં ઇંગ્લેન્ડ આનુઓનાં દાંતો ખરાબ થાયછે, તેનું મુખ્ય કારણ એટલુંજ છે, કે તેણીઓ જેટલી જોષએ જેટલી દાંતોની જતન કરતી નથી. ઘણો ગર્ભ, અને ઘણી મિદાસવાળો ખોરાક ખાવાથી દાંતો ખરાબ થાયછે, માટે ખનતાંમુઠી તેવો ખોરાક ન ખાવો. દાંતોને રાત્રે તેમ સવારેજ માત્ર નહીં, પણ દરેક વખત ભોજન લીધાપછી “ટુથ-બ્રશ” વડે^૧ સાફ કરવા જોઈએ. દાંત સાફ કરવાનો “બ્રશ” ઘણો કઠણ વાપરવો ન જોઈએ, કેમકે તેથી પારાને તુકસાની થાયછે. “બ્રશ” સાથે લઇને મસળવામાટે સાધારણ ચાકનું બનાવેલું કાંઈ સાદું મંજન વધારે સલામતીભર્યું, અને ખીજાં તરેહવાર નકામાં મંજનો કરતાં વધારે શુભકારક છે, માટે તે વાપરવું. ખોરાકમાં ઘણો કાંદો ખાધામાં લેવાથી પણ દાંતો ખરાબ થાયછે, માટે તે મધ્યમસર વાપરવાની સંભાળ લેવી.

અછર્ણ થાયએવો ખોરાક ખાવાથી શ્વાસ લેતાં નફારી વાસ આવેછે, માટે જેવું જણાય, કે નાપસંદ વાસ મ્હોમાંથી નિકળેછે, તો જાણવું કે કાંદો ખગડયોછે, અને તરત તેનો છલાજ કરવો.

નખો ઘણાંજ સાફ હોવાં જોઈએ, તથા તેઓને ઘણાં મોટાં વધારવાં ન જોઈએ. નખો કાપતીવેળા તેનો ઘાટ સારો રાખવાની સંભાળ લેવી જોઈએ. નખ સાફ કરવાના “બ્રશ” નો,^૨ ગર્ભ પાણીનો, અને ઉંચી જતનાં સાબુનો સારીપેઠે ઉપયોગ કર્યાથી હાથો સફાઈદાર તથા સોહામણુ રહેશે.

ખાલોની પણ સારીપેઠે જતન લેવી જોઈએ. ખાલને સારા અને ચળકતા રાખવામાટે એક સફાઈદાર ખાલ સાફ કરવાનાં “બ્રશ” ની^૩ ઘણી અગત્ય છે, અને જે આનુઓ દાસી ન રાખતી હોય, તેણીઓએ પોતે પોતાના “હેર-બ્રશો” અવારનવાર ગર્ભ પાણીમાં ખારાને મેળવીને તેવડે ઘાંઘાં સ્વચ્છ રાખવા જોઈએ. એકવાર “બ્રશ” ને બિલકુલ સાફ કર્યાપછી ખાલ સાફ રાખવાનું બાકીનું કામ ઘણું સહેલું છે. સંભાળ લઈ રાત્રે તેમજ સવારે ખાલોને “બ્રશ” થી હોરવા; અવારનવાર

૧ Tooth-Brush.

૨ Nail-brush. “નેલ-બ્રશ.”

૩ Hair-brush. “હેર-બ્રશ.”

ઈંગ્લીશની દાખને ડોલોવીને તે, અથવા “ગ્લિસરિન” ૧ અને ખાટાં લીંબુના રસને સાથે મેળવીને તે, બાંધાઉપર સારીપેઠે મસળીને પછી ઘોઘ નાખવા ; એમ કર્યાથી બાલનેલગતા ખોટી બનાવટવાળા નુરુદ્રવ્યોપજવાડે ઢાંઢાં મારવાની અગત્ય રહેશે નહીં. બનતાંમુઘી “પોમાડ” ૨ અને બીજાં તેલો બાલને થોડાં લગાડવાં, પણ જે દરિઆમાં નાહાવા ઉત્તરો હોય, કે દરિઆની સફરે ગયાં હોય, તો “પોમાડ” ને સ્નેહ ગર્મ કરીને, તે બાલઉપર લગાડવાથી બાલ નર્મ થાયછે. બતબતના રંગો, અને બીજી બનાવટી પ્રવાહીઓથી બાલોને કદીપણ રંગવાની કોશિશ કરવી નહીં. એવીરીતે રંગેલા બાલોનો રંગ અને તે રંગનારની આમડી, આંખો, અને લવાનો રંગ જે કુદરતે તેને બખ્શયોછે, તે કદીપણ એકમળતા થતા નથી. આ ટેવ ઘણી નકારીછે. તેમ કર્યાથી એવું જણાયછે, કે તે રંગનાર હરકદી દેખાવાનો બીવકુદાલ્લેથી વિચાર ધરાવેછે, અને પોતે ખુબસુરતછે, એવો વિચાર બીજાંઓના મનઉપર ખેસાડવાની ઇચ્છા રાખેછે. બાનુઓએ ખોરાકની આજતમાં જતન લેવી ; ખુશી હવામાં ફરવાની ટેવ રાખવી ; મોહાડાંઉપર તડકા ન પડે તથા પવન ન ફુકે તેની સંભાળ લેવી ; મોહાડાં ઉપર ઊંટવાનાં તરેહવાર “ખાઉરો” ૩ અને દરેક બતના અંગરાગો યાને શરીરની આમડી ખુબસુરત કરેએવાં પાણીઆ અને લેપોંઠ બનતાંમુઘી વાપરવા નહીં ; રાત્રે સફરે મુઘું, અને સવારે સફરે ઉઠવું ; એમ કર્યાથી જે તેણીઓ “હંમેશની ખુબસુરત” ન થાય, તો યાદ રાખવું, કે બીજાં કર્યાથી તેણીઓ ખુબસુરત થનાર નથી.

કસરત કરીને કે ધાડીને આવ્યાપછી કદીપણ મોહોડું ઘોવું નહીં. પ્રથમ આમડીઉપરનો પરસેવો સારીપેઠે ઘસીને નુકી નાખવો, અને આમડી થંડી પડે ત્યાંમુઘી ઓખીનેપછી ગર્મ પાણીથી તે ઘોવું. આમડીને ઘોવાસાદ વરસાદનું પાણી ઘણું સારુંછે. અગરજે આમડીઉપર ફોક્ષા, શુમડાં, ખુબલી, કે બીજું હરકોઈ બતનું આમડીનું દર્દ થયું હોય, તો “ગકટર” ને પુકીને તેનો તરત ઇલાજ કરવો. એવીવેળા પોતે પોતાના વેદ બનવું ખોટુંછે.

એક ગૃહસ્થના “ટોઈલેટ” નેમાટે પણ નાહાવાનું સવેથી ઘણું અગત્યનુંછે. તેને ઉંદાળામાં સવારસાંજ બેવાર, અને શિયાળામાં એક-

૧ Glycerine.

૨ Pomade.

૩ Toilet-powders.

૪ Cosmetics. “કોસ્મેટિક્સ.”

વાર અગત્યકરીને નાહાવું જ જોઈએ છે. ગામડાંમાં રહેનારા ગૃહસ્થો થંડાં પાણીએ નાહી શકે છે, પણ શહેરમાં રહેનારા ગૃહસ્થોએ તેમ કરવાને લોભ કરવો ન જોઈએ, કેમકે આખું વર્ષ થંડાં પાણીએ ચાલુ નાહાવા-માટે ઘણો મજબુત અને તનદરોસ્ત આંધો હોવો જોઈએ છે. એક મજબુત આંધાનો ગૃહસ્થ જો ૬૦ થી ૭૦ “ડીગ્રી” નાં ગર્મ પાણીથી નાહે, તો તેમાં કંથું ખોટું નથી, પણ શિયાળામાં ૮૫ થી ૯૫ “ડીગ્રી” નાં પાણીથી નાહાવું વધારે સલામતીભર્યું ગણાય છે. નારી રહ્યાપછી શરીર સારીપેટે નુજીને કારકું કરી નાખવું જોઈએ છે. મ્હોડું ઘાવાપછી બરાબર ધસીને ન નુજવાથી મ્હોડાંઉપર છટો પડી આવે છે. નાહી રહ્યાપછી થોડોવાર નાગે શરીરે રહેવું સાઈં છે. શરીર કારકું લુછી નાખવાપછી શરીરને હવા અને સૂર્યમાં ખુલ્લું રાખવાથી તે તનદરોસ્ત થાય છે, અને તેટલામાટે ફેટલાક તખીઓ સૂર્યમાં ખુલ્લાં નાહાવાની મજબુત ભલામણ કરે છે. દરિઆનાં પાણીમાં નાહાવાપછી સોજાં મિઠાં પાણીએ ફરી નાહાવું સાઈં છે.

દાદીવાળા ગૃહસ્થોએ દાદીને સંભાળથી વારંવાર ઘોવી, કાતરવી, અને હોરવી જોઈએ છે, અને તેનાં તથા થોભિયાના બાક કંઈયું “બ્રશ” થી હોરીને, તથા સાબુ અને ગર્મ પાણીથી ઘોષને અતિઘણાં સાફ રાખવા ઘટે છે. દાદીનો ઘાટ મ્હોડાંનાં ઘાટસાથે મળતો હોવો જોઈએ છે. લાંબા બાક ગૃહસ્થોને જાળતા નથી. ઇંત્રિજોમાં ઘણી લાંબી મુછો પસંદ કરવામાં આવતી નથી.

રહેજ વધારે બોલી આ અતિ અગત્યનું પ્રકરણ સમાપ્ત કર્યું છે. આનુઓએ તથા ગૃહસ્થોએ નાકમાંથી બહાર દેખાતા તથા કાનોઉપર ઊગતા ઝીણાં બાલો કાઢાડી નાખવા જોઈએ છે; કાન, નાક, નખ, દાંત, ઇત્યાદિ રસ્તામાં, કે બીજાંઓનાં દેખતાં સાફ કરવાં ન જોઈએ, એ સઘળું કામ પોતાના ખાનગી ઓરડામાં જ થવું જોઈએ; આનુઓએ પોતાના પુશાકઉપર ઘણું ઝાલરઝુલર, કે ઘણું પટાપટી કરવું ન જોઈએ; તેણીઓએ કાનો તોડી પાડેએવાં મોટાં “ચરિંગો”^૧ પેહેરવાં ન જોઈએ; શું આનુઓએ કે શું ગૃહસ્થોએ રંગીન “બુટો” પેહેરવાં ન જોઈએ, કેમકે તેથી તે પેહેરનારનો નકારો શોખ જણાય છે. આનુઓનાં

“બુટો” નો રંગ ખુલ્લો ગુલાબી કે “ખુ” હોવો જોઈએ, પણ મુદ્દે
કે કાળી “સાટીન” ના કે “કિડ” ના “બુટો” વધારે સ્વચ્છ અને
શોભિતાં લાગેછે.

પ્રકરણ ૧૮.

થોડીક અગત્યની સૂચનાઓ.

A FEW USEFUL HINTS.

(એ ક્યુ યુસફુલ હિન્ટસ.)

જેકે આ પ્રકરણમાં જણાવેલી બાબતો બીજાં આગળાં પ્રકરણોમાં જુદેજુદે રૂપે અને છુટીછુટી આવી પણ ગઇ હોય, તોયે તેઉપર ફરીથી ધ્યાન આપવાની વાંચનારને અગત્ય છે.

અગરજે તમે વિવેકી થવાનું શુરૂ કરવા માંગતાં હોવ, તે પ્રથમ તમારાં શરીરની બાબતઉપર સર્વેથી વધુ લક્ષ દેજે, અને જે તમે તેમાં બીદરકાર રહેશો, તોપછી બીજી દરેક બાબતમાં પણ તમે પછાત પડશો, માટે બનતાંતુડીક વધુ ધ્યાન તમારું શરીર શોભાવવા, અને પુશાકઉપર આપવાની એક વિવેકી બાબતની કે ગૃહસ્થની મુખ્ય ફર્જ છે. પુરતી સંભાળથી તમારું શરીર સજવું, એ એક સંસારી તેમજ તમારી પોતાની પેહેલી ફર્જ સમજવી, અને તેબાથે જરાપણ બીદરકાર રહેવું ન જોઇએ. તમારે ગમેતો મેલાં અને અને ફાટાંતુટાં કાંડાં પેહેરીને ગમે ત્યાં જશો, તો તેમ કરતાં તમેને કોઇ અટકાવશે નહીં, પણ તેવીરીતે ગલીય હાથો અને મ્હોંડાંસાથે, તેમજ હાલહવાલ પુશાક પેહેરીને એક આબરૂદાર મંડળીમાં જઇ, ત્યાં બીજાંઓમાં કમકમાટ ઉપજાવવાનો તમેને કશો હક નથી. જેવા તમેને હકોછે, તેવાજ બીજાંઓને પણ છે, અને તેટલા-માટે બીજાંઓનું દેલ કચવાવવાનો તમેને વધુ કશો હક નથી.

કોઇપણ સાદી અકલનું માણસ, પછી તે સ્ત્રી હોવ કે મર્દ, તોયે તે એવી કંટાળાભરેલી અને ધિક્કારવાળેગ ચાલ ચલાવી મંડળીમાંથી બાતેલ થવાને કદીપણ ઇચ્છતું નથી.

પણ ન્હાનાં દીવાનખાનાંમાં જવાનો તેઓને કશો હક નથી.

સફાઈદાર ચામડી તનદરોસ્તી, ખુબસુરતી, અને સુખશાંતીનેમાટે પુષ્કળ અવશ્યનીછે, અને તેટલામાટે શરીર સફાઈલયું રાખીને તમારી ચાલચલણને તેમજ તનદરોસ્તીને શોભાવવું, અને સામાં ઘણીનો તિરસ્કાર ખેંચી ન લેવાની દરેક જણની ફર્જછે. એટલાસાથ આ બાબતઉપર જેટલું બની શકેએટલું ધ્યાન આપવાની એકવાર ફરીથી સખ્ત લલામણુ કર્યામાં આવેછે.

શરીરને સ્વચ્છ રાખવામાટે દરરોજ નાહાવાની ઘણીજ અગત્યછે. દરરોજ સવારના બિઝાનેથી ઉઠ્યાપછી બનતાંતુલીક ઉતાવળે નાહાવું ભેધ-એછે, અને નાહી રહ્યાપછી શરીરને ખુબ મસળીને લુછી નાખવું, કે જેથી જીવ હલકો પડેછે, અને તનદરોસ્તી સચવાયછે. અગરજે તમોને થંડાં પાણીએ નાહાવાની ટેવ ન હોય, પણ તેમ કરવા ઇચ્છતાં હોવ, તો પ્રથમ થોડા દિવસો થોડું ગર્મ પાણી થંડાં પાણીમાં ભેળીને તેથી નાહાવું, અને એ મુજબે ગર્મ પાણી થોડુંથોડું ઓછું કર્યા કરતા જવું, અને પછી એકદમ થંડાં પાણીએ નાહાવું. પણ તેમ કરતાં જે તમારી તબિયતઉપર માડી અસર થતી જણાય, કિંવા તમોને ખેંચેંની લાગે, ત્યારેતો ગર્મ પાણીનોજ ઉપયોગ કરવો વધારે સલાહભર્યુંછે. પણ થંડા કે ગર્મ ગમે-તેવાં પાણીથી સાણુ ચોળીને એકવાર નાહાવાની આદત તો દરેક જણે રાખવીજ ભેધએછે.

“ ઇંગલાંડ ” કે એવાજ બીજા મુલકો, કે જ્યાં વખતોવખત સખ્ત થંડી પડેછે, ત્યાં કદાચ દરરોજ નાહાવાને ન બને એ સ્વભાવિકછે, પણ આપણા ગર્મ દેશમાંતો દરેકેદરેક જણે એ ફર્જ દરરોજ અદા કરવી ભેધએછે. પણ વળી નાહાવાનાહાવામાં પણ ફરકછે. ઉપર જણાવ્યા-મુજબે ઘણુંસરખું પાણી લઈ શરીરઉપર યરાયર સારીપેઠે સાણુ મસ-ળીને નાહાવું ઘટેછે, અને નહીકે જેમ કેટલાક હિંદુઓ એક ન્હાની-સરખી તામડીભરી પાણી લઈ, તે તેલના ચિકણાં માથાઉપર ઓતી મેલાં પોટિયાંએજ શરીર નુછીને નાહેછે તેમ ! તે તો ફક્ત મન મનાવવાજેવુંછે ! ઘણાં ગર્મ દેશમાં દિવસે એકથી વધુવાર નાહાવાથી સુખ, તનદરોસ્તી, અને સફાઈ મળેછે. જે તનદરોસ્તી વધારેછે, અને તનદરોસ્તીજ દૈલતછે, તે ખુબ ધ્યાનમાં રાખવું. મુસલ્લીમોના હઝરત પયેધામબર સાહેબનું મઝબુત ફર્માનછે, કે દરેક દીનદાર મુસલમાને દિવસમાં વારંવાર

શરીરને સાફ કરવું, અને તેવી એક ધર્મતરિક્ક ફર્જ નાખવામાં આવી છે, કે જે ખરેખર તદ્દન વાજબી છે. તેવીજરીતે હઝરત જરથોસ્ત પચેધામ-ખર સાહેબનું પણ સખ્ત ફર્માન છે, કે એક ભલા જરથોસ્તીએ તનની તેમજ મનની સફાઈ રાખવી. હિંદુ ધર્મમાં પણ અધોળા કરવાવિના જન્મવાની ખંદી છે, પણ તે તો કેવીરીતે અમલમાં આવે છે, તેઆળે ઉપર જણાવ્યામાં આવ્યું છે. તોયે હાલના સુધરેલા વખતના શાસ્ત્રા અને ટેળ-વાયલા હિંદુઓ સાથુ અને પાણીનો સારો ઉપયોગ કરતા જણાય છે, એ એક સારા સુધારાની નેશાની છે.

પણ દરરોઝ ફક્ત અધોળા કરવાથીજ કાંઈ સર્વે ગરજ સરતી નથી. શરીરનાં સર્વે છિદ્રોમાંથી એક જતનો ચિકણો પદાર્થ નિકળે છે, કે જે શરીરને નર્મ રાખવામાટે અવશ્યના છે, અને જેને આપણે “પરસેવો” કહી કલે છે. આ પરસેવો શરીરઉપર બેઠેલી ધૂળનીસાથે જ્યારે મળી જાય છે, ત્યારે આમડીનાં છિદ્રો બંધ થઈ જાય છે, એટલુંજ નહીં પણ તેમાંથી દુર્વાસ નિકળીને માંદગી થાય છે, કે જે દુર કરવાની અતિશય અગત્ય છે. તેમ કરવામાટે થંડું યા ગર્મ પાણી અને સાબુનો સહિયોગ કરવો ઘટે છે. આ બંધકા દુર કરવામાટે થંડાં પાણીકરતાં ગર્મ પાણી વધારે સાફ છે. જ્યારે બને ત્યારે વારંવાર ટુકું કે થંડું પાણી વાપરવું ઘણું ભલામણ કરવાજોઈ છે, પણ તેમ કરતાં યાદ રાખવું, કે વાપરેલો સાબુ શરીરઉપરથી સદંતર ધાવાઈ જવો જોઈએ. બનતાંતુલીક સારી જતનો સાબુ વાપરવો. ઘણા ખુશ્બુદાર સાબુઓ શરીરની આમડીને તુકસાનકારક હોય છે. ઘણો મોંઘો સાબુ કાંઈ હંમેશાંજ ઘણો સારો ગણાતો નથી. ચોકસ જાણીતા બનાવનારાઓનો સાબુ ખબર કાઢાડીને વાપરવાની સંભાળ લેવી જોઈએ. ઘણો હલકી જતનો સાબુ વાપરવાથી શરીરની આમડી સુકી થઈ જાય છે, તે યાદ રાખવું.

આખાં શરીરમાંનો સર્વેથી જલ્દી ગંદો થતો ભાગ પગો છે, અને તેથી તેઓમાંથી બીજા ભાગોકરતાં વધારે દુર્ગંધ નિકળે છે, માટે બનતાં-તુલીક તેઉપર વધુ ધ્યાન આપવું જોઈએ છે, તેમાં મુખ્યકરીને જેઓને વધારે પરસેવો છુટતો હોય, તેઓએ તો પગોની વધારે માવજત કરવી જોઈએ છે. એટલામાટે પગોને દરરોઝ, અને જો બની શકે તો દિવસમાં એકથી વધુવાર થંડાં કે ગર્મ પાણી અને સાબુથી ધોઈને સ્વચ્છ રાખવા.

એકવાર નાહીને પાછાં તેજ ઉતારેલાં કપડાં પેહેરવાં એમાં કશો સાર

નથી. આગમચથી ઉતારેલાં પણ ધોષને સ્વચ્છ કીધેલાં હુગડાં પેહેરવાં જોઈએ, નહીંતો નાહાવાનું તદ્દન વ્યર્થ સમજવું. દરેક જણથી ઉંચાં, કુમાસદાર કપડાં પેહેરવાને બને એમ સમજવું, એજ મૂર્ખાઈ છે, તોયે ગમેએવાં ગડાં, સસ્તાં કપડાં પણ ધોષ સ્વચ્છ કરીને તે પાછાં વાપરવાં જોઈએ. દિવસે પેહેરેલાં હુગડાં રાત્રે સુવા જતીવેળા ઝડપ બદલવાની સંભાળ લેવાથી તનદરોસ્તીઉપર સારી અસર થાય છે. રાત્રે પેહેરેલાં કપડાં સવારે તડકાંમાં સારીપેહે સુકાવા દેવાં જોઈએ.

અલખતાં, તમે કાઠપણ મંડળીમાં, કે ખુદ તમારે ત્યાંની જન્મવાની મેઝઉપર ગંદા હાથોસાથે તો કદીપણ જવાને ઇચ્છશો નહીં, તેમાં મુખ્ય-કરીને તમારા ગલીચ નખો સાથે? જ્યારે પણ હાથ મેંદાં ધુએ, ત્યારે તમારાં નખોને બરાબર સાફ કરવાને ચુકશો ના, કારણકે ઘણુંકરીને તેમાંજ વધુ મેલ જમા થઈ રહે છે, અને મેલાં નખો ગંદી ટેવની નેશાની છે, માટે એક આનુએ કે ગૃહસ્થે શરીર સ્વચ્છ રાખવાસાથે હાથ મેંદાં ધોતી-વેળા હંમેશાં નખો પણ સાફ રાખવાની ઘણી કાળજી રાખવી જોઈએ. તેઓને હંમેશાં સરખાં કાપ્યાં કરવાં, કે તેમાં મેલ ભરાઈ રહેવાને સંભવ રહે નહીં. જો નખો ઘણાં લાંબાં રાખશો, તો તેઓ લાંબી જશે, અને તેમ થવાથી વાકાંટીકાં દેખાશે, તેમજ વળી જો ઘણાં ટુકાં કાપશો, તો આંગળાંની ટીચકીઓનું રક્ષણ તેઓથી થશે નહીં, કે જેને-માટે ખાસ તેઓની અગત્ય છે.

શરીરના કાઠપણ ખીજ લાગોકરતાં એક ખીદરકાર માણસ સાધારણ-રીતે માથાંની આગળમાં વધારે ખીદરકાર રહે છે, અને તેથી ઘણીક નુક-સાની થાય છે. બાલમાં ખોરો થાય છે, ધૂળ જમા થાય છે, નાલકની ચામડીમાં દોઢો ઉભાય છે, અને બાલ સુકા થઈને પછી ખરી પડે છે, અને જો તેઓની વખતસર સંભાળ લેવામાં આવતી નથી, તો માથું બોડકું થઈ જાય છે. જ્યારે પણ અને જેટલી પણ વખતે અનેએટલી વખતે માથાંને ધોઈ સાફ રાખવું જોઈએ. કેટલોકોના એવો વિચાર છે, કે માથાંને વારંવાર ધોયા કર્યાથી બાલને ઇજા થાય છે, પણ તે વિચાર બૂઝ-ભરેલો છે, તેથીઉઠતું તેમ કરવાથી બાલની વધ થાય છે, અને તેઓની શોભા પણ વધે છે. અગરજો બાલને સાબુ ચોળીને ધોવો, તો તેઉપરના સાબુ બરાબર ધોવાઈ જાય, તેની સંભાળ લેવી જોઈએ. બાલને દરરોજ સવારના પુરતીરીતે હોળવામાં, અને પછી “અશ” કર્યામાં આવે, તો

તેઓને વારંવાર ધોવાની પણ ઝાઝી અગત્ય રહેતી નથી. અગરજ્જે તાલકને સારી તનદરોસ્ત હાલતમાં રાખવામાં આવે, તો બાલ બીના, ચળકતા, અને ભરેલા રહેશે, અને પછી ઘણાં તેલા કે તરેહવાર “દર-વોશ” નો ૧ ઉપયોગ કરવાની પણ ઝાઝી ઝડર રહેશે નહીં, કેમકે ઘણાં-ખરાં “દર-વોશ” ખરેખરો ગુણુ કરવાનેઅદલે સામો અવગુણુ કરેછે. રાત્રે સુતીવેળા અનતાનુલીક સાથાંને ખુલ્લું રાખવું, અને, ટોપી પેહેરીને સુવું નહીં, કારણકે તેમ કરવાથી અકુદરતીરીને માથું ગર્મ રહેછે, સાથાંને તાઝી હવાનો લાભ મળતો અટકેછે, અને તેમાંથી નિકળતો ચિકણો પદાર્થ છુટથી નિકળતો અટકવાનેસમયે બાલ નયળા પડી જઈ આખરે ખરી પડેછે. આનુઓએ ગમેતો રાતના સુતીવેળા બાલને સરખા કરી તેઉપર જળી પેહેરવી ઠીક થઈ પડશે.

દાંતોની સંભાળ લેવાને પણ બૃહદો ના. તનની સફાઈ, તનદરો-સ્તી, દમનો સ્વચ્છ શ્વાસ, વગેરે બીજાં ઘણાંક કારણોનેમાટે દાંતોને સોજાં પાણી અને “ટુફ-શ” થી ધસીને સાફ રાખવા જોઈએછે. અગરજ્જે ઝડર જણાય, તો પાણીમાં સોજા સાબુ પિગળાવીને તેવડે દાંતોને દરેક દરરોજ સવારના સાફ કરવા. દાંતોને બહારથી તેમજ અંદરથી, દરેક બાજુથી સાફ કરવા. દાંતની આખતમાં જેટલી સંભાળ લેશે, એટલી થોડીછે. “અશ” દાંતોને સાફ કરવાપછી બીજાં સોજાં ઘંડાં પાણીથી ટ્રાગળા કરવા, ઘણાંક જણાં દરેક વખતનું બોજન લીધાપછી પણ દાંતો-ઉપર સોજા “અશ” ફેરવવાની કાળજી રાખેછે, અને તેમાં કંથું ખોટું નથી. તોયે ઘણા કદણ “અશ” અને ઘણું ધસીને વારંવાર દાંતો સાફ કર્યાંથી તેઉપરનું પડ, જે દાંતોનેમાટે અવશ્યનુંછે તે તથા પારાઓ ઘસાઈ જાયછે. જમી રહેવાપછી “કુવિલ” ની દાંતદાતરણી વડે તેમાં ભરાઈ જોડેલા ખોરાકની રજકણો કાઢાડી નાખી એકાદમે ટ્રાગળા કરવા સારાછે. ઘણોકા “કુવિલ” નેઅદલે કાંડી, કે એવીજ કાંઈ બીજી જાતનાં નર્મ લાકડાંની પાતળી સળીથી દાંતોને ટ્રેરેછે, અને તે પણ ભલામણુ કરવાજોઈછે. કદીપણુ ધાતુની દાંતદાતરણી વાપરવી નહીં, કારણકે તેથી દાંતોનું નષ્ટાદ વળી જાયછે. કેટલાક દાંતો બીજા દાંતો-કરતાં વેહેલા કાઢીને નિકળી પડેછે, પણ ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણુ તેઓની સંભાળ લેવાથી તેઓ વધુવાર ટકી રહેશે, અને શુદ્ધપણાંમાં કામ આવશે.

ને થોડાક ખખરી ગયા હોય, તો બાકીના બીજા જેથી રહ્યા હોય, તેઓને અચાવવાનો પ્રયત્ન કરજો. ઝડપ કરી તમારાં બાળકોનાં દાંતોની ઘણીજ સંભાળ લેવાને ચુકશો ના.

વર્તમાનપત્રોમાં તરેહવાર જાતના દાંતના મંજનો, “ટીક-વોશ,” અને એવીજ બીજી મેળવણીઓની પુષ્કળ જાહેર ખબરો છપાય છે, પણ તેઓથી એતેલું રહેવામાં ડાહ્યાપણ છે, કારણકે તેઓમાં વપરાયેલી વસ્તુઓ ઘણીકવાર ગુણુનેઅદલે ઉલટો અવગુણુ કરે છે. અગરજો કોઈખી જાતનું દાંતનું મંજન જોઈતું હોય, તો બળેલા કાચલાનો સાદો લુટો બીજાં અવગુણુકારક અને મોઢાં મંજનોકરતાં વધારે સલામતીભર્યો છે. છતાં ઉપર જણાવ્યામુજબે ફક્ત થંડાં પાણીસાથે રહેજ સાબુનું શીણ લઈ તેનેથી “બ્રશ” કરવું વધારે સલાહકારક છે.

ટુંકમાં એક બાનુએ કે ગૃહસ્થે પોતાનાં દાંતોની સફાઈઉપર ઘણુંજ ધ્યાન આપવાની ભારે અગત્ય છે.

મોંમાંથી નિકળતી નદારી વાસ ઘણુંકરીને દાંતોની માવજત જોઈ-એએની ખરાબર ન લેવાનેલીધે હોય છે. અગરજો પેટમાં ભાર થયો હોય, અને તેથી જો મોંમાંથી નદારી વાસ આવતી હોય, તો સોજો અને સાદો ખુરાક લેવો, તેમજ ઝાડો સાફ આવે, તેનો ઉપાય કરવો જોઈએ.

આ તો દેખાઈતું છે, કે વિવેકને તનદરોસ્તીસાથે ઘણી નેસ્જત છે, તેટલામાટે તનદરોસ્તી જાળવવામાટે જો અને કાંઈ જણાવ્યામાં આવે, તો આશા છે, કે અમારાં શાણાં વાંચનારાંઓ તેને લક્ષતી આપત સમજશે નહીં. જેમ મંડળીનેમાટે વિવેક અવશ્યના છે, તેમ શરીરના માંહેલા અવયવો, તનદરોસ્ત કાળજી, સારી પાચનશક્તિ, વગેરે તનદરોસ્તી તેમજ જાતી સુખસગવડનેમાટે ઝરનાં છે.

ખાધાનો ઘણો અલખરો રાખવાથી પાચનશક્તિ અગર છે, માટે જેટલું કુદરત માંગે, તેટલુંજ ખાવું વધારે સાચું છે. દરરોજ ઉંઝાં અને તરેહવાર પકવાનો, તેમજ ઉંઝાં દારૂઓ તનદરોસ્તીનું નખોદ વાળનારાં છે, અને તે એટલાઉપરથીજ સામેત થશે, કે ઘણુંકરીને એક ગરીબ માણસ એક તવાંગર આસામીકરતાં તનદરોસ્તીમાં ઘણો ચઢિયાતો રહે છે. “એક તનદરોસ્તી હઝાર ન્યામત,” એ સોનાના મૂળની કેહેવતને હમેશાં યાદ રાખજો, અને ખાનાંઉપર મનને મારીને હાથ ખાંચજો. નહીંતો ગમે-એટલી દૈવતજતાં તમારી ઝેંદગી કંગાઝ થયેલી સમજજો. જાનવરોવટીક

પોતાનેબરનો અને જોઇતો ખુરાક પસંદ કરેછે, અને ખાયછે, અને કદી-પણ એધીનીપેઠે વધુ ખાઇને પોતાની તનદરોસ્તીનું નજોદ વાળતાં નથી. ત્યારે માણસજાત, કે જેને પરમેશ્વર શુદ્ધિ આપીછે, તેનો જો તે સઉ-પયોગ ન કરે, તો જાણવું, કે તે જાનવરથી પણ બદતરછે. ખાધાની વસ્તુઓનો શોખ લાંબે રાખે, પણ તે તમારી તનદરોસ્તીને કેવીરીતે માફક આપશે, તેઉપર પણ ધ્યાન આપવું જોઇએ. ગમેએવો પણ જે ખુરાક જલ્દી પચે, શક્તિ આપે, અને જેથી ભૂખ મટે, તે તનદરોસ્તી અખ્શનારો, શક્તિ આપનારો, અને ખુણસુરતી વધારનારો ગણાયછે.

જતાં ભૂખ પણ ઘણીવાર કુદરતને કમાર્ગે ઉતારેછે. કેટલીક વસ્તુઓ જે તનદરોસ્તીને ભારે નુકસાનકારકછે, તેતરફ માણસજાતને ખુદ કુદરત દોરવેછે. દાખલાતરીકે તંબાકુ, ઉંચા અને જલ્દ દાડેઓ, વગેરે. છલને ખોટા અને દાણીકારક શોખ લાગે, એવી શોધો પકવાનોમાં થાયછે, અને તેથી ઘણીવિઠા આપણે આપણી ઝેંદગીને લંબાવવાને ખાતા નથી, પણ તેને હુકી કરવાનેમાટે ખાઇએ છીએ, યાને હુંકમાં સાદો, મુતરો, અને સંગીત ખુરાક માણસજાતની ઝેંદગી લંબાવવાને અને તેને તનદરોસ્ત તથા ખુણસુરત કરવાને ઘણોજ અગત્યનોછે.

અનતાંતુડીક વગર ભૂખે ખાવું નહીં, એ નિયમ હંમેશાં યાદ રાખવો, પછી ગમેએવાં મોહસંવાદ્યાં તમારીસનમુખ હાઝર હોય. એવી-રીતે વગરભૂખે ખાધેલો ખુરાક પચવાનેબદલે સાવ ભારે ઝહરજેવો થઇ પડેછે.

થુંથું ખાવું, તે તમારા દેશની હવા, રૂતુ, અને તમારા ધંધાઉપર મુખ્ય આધાર રાખેછે, માટે તેવિષે વિસ્તારીને જણાવવાનું કામ આ ચોપડીનું નહીં, પણ વૈદકનેલગતાં પુસ્તકોનુંછે, તોયે ફક્ત એટલુંતો જણાવી-શું, કે થંડીના મુલકમાં યા થંડીની માસમનાકરતાં ગર્મ દેશમાં યા ઉનહા-ળામાં ભારે ચર્બદાર ખુરાક વધારે નુકસાનકારકછે.

સારો ખુરાક એટલે ઘણો ઉંચો અને મસાલાદાર ખુરાક સમજવો નહીં. તો જોડે એક યજમાનને પોતાનાં મેહમાનોને ઉંચો ખુરાક અવ-ગવવાની ફર્જ પડેછે, એવા વિચારથી, કે સાદું ખાનું તો તેઓ હંમેશાં પોતાને ઘેર ખાયછે, માટે જ્યારે ખાસ ખાનાંઉપર નોતર્યામાં આવે, ત્યારેતો ઉંચું ખાનું તેઓને પિરસ્વુંજ જોઇએ!

હીલો મેવો ઘણો તનદરોસ્તી વધારનારો તેમજ સ્વાદદારછે, માટે

દરેક યજ્ઞમાનાએ પોતાની ખાનાની મજલેસવેળા પુરતો, સારો, તરેહવાર જાતનો મેવો પશેણાંએનેમાટે હાઝર કરવાની ઘણી કાળજી રાખવી ધટેછે, કેમકે દરેક તનદરોસ્ત માણસને મેવાઉપર કુદરતીરીતે વધારે ભાવ રહેછે, અને જેઓ આ કુદરતી પુષ્ટિકારક વસ્તુતરફ અભાવ રાખેછે, તેઓની આપણે દયા ખાવી જોઈએછે. કેટલાંકો ચોકસ મૈસમમાં તાઝા મેવાતરફ શકની નજરથી જોઈને તે ખાવાથી પરહેઝ રહેછે, એવા ભૂલભરેલા ખ્યાલથી કે તેથી “કાલેરા,” મરડો, વગેરે દર્દો થાયછે, અને કાફાને નુકસાન કરેછે. પણ ખરી ખામત તો તેથી ઉલટીજાય. એવાં દર્દોમાટે પાકા મેવા કરતાં ખીજું વધારે સાફ કાઠજ નથી. તોયે તે રીતસર, પચતો, અને વખતસર ખાવો સારોછે. જેમ અનેએમ કાચો મેવો ખાવાથી દુર રહેવું, અને જો જરાપણ કોહેલો જણાય, તો તે નખાઈલો વધારે સલામતીભર્યું છે. ઉનહાળામાં પુરતો તાઝો મેવો ખાવો, એનાજેવું ખીજું કાંઈપણ વધારે સાફ નથી, અને એટલામાટે દરેક યજ્ઞમાનાએ પોતાની મેઝઉપર તાઝા મેવાનો પુરતો જથ્થો રાખવો, એ ધણું સલાહકારક છે. થંડીની મૈસમમાં તેની ઝાઝી ઝર રહેતી નથી, તોયે તેવીવેળાએ પણ મેવો તો “ટેબલ” ઉપર અવશ્યનો ગણાય છે. અગરજો એવી કાંઈ મૈસમમાં તદન તાઝો મેવો ન મળે, તો પછી શીરામાં આંધેલો મેવોવટીક એવીવેળા હાઝર રાખવાની દરેક યજ્ઞમાનાએ કાળજી રાખવી જોઈએછે.

ન્યારે પણ તમારું હોજરું ખુરાકની માંગણી કરે, ત્યારે બેલાશક ખાજો. જેઓ નિયમસરની ઝેંદગી ગુજારેછે, તેઓનું હોજરું પણ નેમેલે વખતેજ ખુરાક માંગશે, તે યાદ રાખવું, માટે નિમેલે વખતેજ ખાનું લેવું, એ નિયમ કદીપણ ભૂલતા નાં. તેમ ન કરશો, તો બદહઝમીથી પીડાશે, ઉંઘ ખાહોશે, અને તમારી ઝેંદગી તમારે પોતાને હાથેજ કંગાલ કરશે. દહાડામાં કેટલીવાર, અને કયે વખતે ખાનું લેવું, તે જણાવવાનું કામ આ ચોપડીનું નથી, તોયેપણ એટલું તો યાદ રાખજો, કે તમારાં હંમેશનાં ભોજનોનીવચ્ચે જે ગમે તે દગ્યા કરવાની ટેવ આતિ નુકસાનકારક છે. ખનતાંસુધી એવી કુટેવથી તમારાં બાળકાને પણ દુર રાખજો, કે જેથી તેઓ તનદરોસ્ત, ખુબસુરત, અને વિવેકી થશે.

કેટલું ખાવું, તેનું માપ કે ભરત આપવાનું કામ આ ચોપડીનું નથી. તે ખાનારની ઉમર, જાતિ, ધંધો, અને રૂતુઉપર આધાર રાખેછે, તોયે એટલું તો જણાવ્યાવિના ચાલતું નથી, કે જેમ ખુરાકની જાતઉપર

આધાર રહેછે, તેમજ તેનાં વજનઉપર પણ મોટા આધાર રહેછે. થોડું ખાવાની ભૂલ કરવી, એ વધુ ખાવાની ભૂલ કરવા કરતાં વધારે સારીછે. ખાંધાપછી કુદરતે આવે, પેટ સુસ્ત થઈ જાય, અને ચાલવાહાલવા ન ગમે, તો જાણવું, કે જોઈએ તે કરતાં તમે વધારે ખાધુંછે, માટે જ્યારે પણ ખાઓ, ત્યારે ધીમેધીમે ખાજો, બરાબર ચાવીચાવીને ખાજો, અને ઘણું ખાતાં નાં.

જે જેમતો અને માફકસર ખુરાક તમો ખાશો, તો તમોને ઘણી તરસ લાગ્યા કરશે નહીં. જોઈએ તે કરતાં વધુ તરસ લાગે, એ એવું દેખાડેછે, કે તમારો કાંઈ બરાબર નથી, અને તે જોઓ ભારી ખાનું ખાઈ આવ્યા હશે, તેઓને તેનો અનુભવ તો થયોજ હશે.

જીવવાને અને તનદરોસ્ત રહેવાને માટે દરેક જણને સાદું પાણી ઘણુંજ અવશ્યનુંછે, તે ઘણું સ્વચ્છ હોવું જોઈએ. નકાદું પાણી વાપરવાથી અનેક દર્દો ઉત્પન્ન થાયછે.

ઘણી જલ્દિ આ પીવી નહીં, અને ઘણી પીઓ, તો જેટલી ઘણી હોય, તેનાં કરતાં બમણાં વજનનું ઉકાળેલું દુધ તથા બરાબર મીઠાસ તેમાં ભેળીને પીવી સારીછે.

સર્વે ખાવાનું કે પીવાનું, કે જોઈ નકારે શ્વાસ આવે, તે હંમેશાં મંડળીમાં ફરનાર જાનુએ કે ગૃહસ્થે તજવો જોઈએછે. કાંદાના શોખીનોએ આ આગત ખાસ કરીને ધ્યાનમાં રાખવી, અને પોતાના શોખને ખાતર ખીજાનું નાક ગંધારાએ ઘાડી નાખવું, એ વિવેકી નથી, તે ખુબ યાદ રાખવું. ગમે તે કારણે મ્હોંમાંથી નિકળતી બરાબ વાસ દુર કરવાનો યત્ન કરવો.

મંડળીમાં ઘેસીને તમો કાપવાં કે ઘસવાં નહીં; દાંતો કાતરવા નહીં; બાલો હોળવા, કે એવુંજ ખીજું કાંઈપણ કરવું નહીં. તે સર્વે તમારા પોતાના ઓરડામાં ખાનગીરીતે કરવું જોઈએછે. મંડળીમાં નાકમાં આંગળાં ઘેસીને ચેપડ કાઢાડવા, કે કાનો કાતરવા, અથવા માથું કિંવા શરીરનો ખીજો કાંઈપણ ભાગ અવરો, એ વિવેકી જાનુ કે ગૃહસ્થનું કામ નથી. તમારાં મનઉપર કાંઈ રાખીને જો એવી કાંઈ કુટેવ તમારાંમાં હોય, તો તે દુર કરવાનો યત્ન કરવો. પેહેલી નજરે આ સઘળી આગતો ઘણી નજીવી લાગેછે, પણ ધ્યાનજેટલી તે નજીવી નથી, અને તેઉપરથી તમો કેટલાં વિવેકીછો, તે સામાં ઘણીને તરત જણાઈ જાયછે.

આ પ્રકરણ કદાચ અમારાં ઘણાંક વાંચનારાઓને અત્રે નકામું લાગશે, પણ તેમ નથી. સારી તનદરોસ્તીવાળું માણસ હંમેશાં વિવેક જાણાય છે, અને તેટલામાટે આ પ્રકરણ આપેલું તદ્દન વ્યર્થ ગણાશે નહીં, એવી અમારી ખાતરી છે.

પ્રકરણ ૧૯.

થોડાક સાધારણ વિવેકી દૃયકાઓ.

A FEW HINTS ON ETIQUETTE.

(એ કથુ હિન્ડસ ઓન એટિકેટ.)

આ પ્રકરણમાં જણાવેલા થોડાક વિવેકી દૃયકાઓ પણ આગળાં પ્રકરણનીજપેઠે ખીજાં પ્રકરણોમાં જુદેજુદે રૂપે આવી ગયેલા હોવાજતાં, તેઓને અત્રે ફરીથી આપવામાં આવ્યાછે, અને તેઉપર દરેક વિવેકી આતુ કે ગૃહસ્થે ખુબ ધ્યાન આપવાની અગત્યછે.

એક “ફ્રેન્ચ” લખનાર કેહેછે, તે ખરું છે, કે “સલામ કરવી, એ સારાં ખાનદાનની કસોટીછે.” જુદીજુદીરીતે કેમ અને કેવીરીતે સલામ કરવી, એ જેવો વખત, જેવી જગ્યા, જેવો સંજોગ, અને જેવાં લોકોનીઉપર મુખ્ય આધાર રાખેછે. અગરજો તમે તમારા કોઇ અંગત મિત્રને મળશો, તો ખરા પ્રેમલાવથી તેનીસાથે “શેક-હાંડ” કરશો, અને તેની તથા તેનાં કુટુંબની તનદરોસ્તીની ખચરખચતર પુછશો; તેમ કોઇ ખીજા ઓળખાણવાળાને મળતાં ફક્ત નમીને કથું પણ ઓલવાવગર સલામ કરશો; તેમ વળી સહેજ પીછાનવાળાતરફ તમે સહેજ માથું ઘુણાવીને એમ દેખાડશો, કે “હા, હું તમોને ઓળખું છું.” તોયે તમેજો કોઇની પણ હાજરીમાં કોઇપણ રીતે સલામ કરવાવિના આવવું ન જોઇએ, સિવાય કે તમે તમારાં કોઇ ખાસ કારણનેમાટે જાણે તેની હસ્તીવિષે અખાડજ કરવા માંગતા હોવ, અને તે પણ જો તે તમારી ઓળખાણને તદ્દન નાલાયક, અને મંડળીને નુકસાનકારક કે ધાસ્તીભરેલો હોય. તમેજો કોઇ ધણીસાથે ટપો હોય, તોયે જો તમે તેને એકાદ મંડળીમાં મળો, તો સાધારણરીતે થંડાં દેલથી, અને ધણીજ સભ્યતાથી

રહેજ નમવું ભેદબેદ, અને નહીંકે જાણે તેને ભયેજ ન હોય, એવી-
રીતે તદ્દન અખાડા કરી જવા, એવી વર્તણૂક અવિવેકી ગણાયછે.

તમારેથી ગમેએવો ઉતરતી પદવીનો કે ગરીબ આસાંખી બે તમોને
સલામ કરે, તો તરત તેને પાછી સલામ કરજો, એમ ન કરવું, એ છાલકાં
ભેંજાંની નેશાનીછે.

“લા ફ્રેંટેન” નામનો એક અચ્છો લખનાર જણાવેછે, કે “એક
સલામછે, તે તમારીઉપર તરત મુદ્દતની ખેંચેલી હુંડીજેવીછે, અને તમારી
આખર જળવવામાટે તે સ્વિકારી જાણે નાણાં પુરેપુરાં પગાર કર્યાં હોય,
તેમ તેનો પાછો ઉત્તર તરત તમોએ દેવો ભેદબેદ.” “ઈંગ્લાંડ” નાં
સર્વેથી ઉંચી પદવીના અને ઉંચાં ધુનિયાદના બે વિવેકી રાજાઓ,
“ચાર્લ્સ” બીજો, અને “જ્યોર્જ” ચોથો, પોતાની રૈયતના ગમેએવો
મુફ્લેસમાં મુફ્લેસ માણસની સલામનો જવાબ તરત પોતાની ટોપી ઉતારીને
પાછો વાળતા હતા.

ઉપલા બન્નેકરતાં પણ વધારે મોટો અને ખરો ગૃહસ્થ અમેરિકાનો
“પ્રેસિડન્ટ જ્યોર્જ વૉશિંગ્ટન” હતો, છતાં બે રસ્તામાંથી પસાર થતાં
ગમેએવો ગરીબમાં ગરીબ એક હજીશીવટીક તેને ટોપી ઉતારીને સલામ
કરતો, તો તે પોતે પણ તરત પોતાની ટોપી ઉતારી તેનો પાછો
ઉત્તર દેતો હતો.

મુલાકાતે આવનાર એક ગૃહસ્થને આવકાર દેવાનું કામ ધણુંકરીને
ધરધણિયાણીનુંછે, માટે એવીવેળાએ તેણીએ શાંત સ્વભાવ, અને મનઉપર
પુરતો કાણુ રાખવો ભેદબેદ, અને અગત્યકરતાં વધારે બીનઝરૂરી વિવેક
દેખાડવાની કાળજી રાખવી ભેદબેદ નથી. એમ કરવાથી તમારી મુલાકાતે
આવેલો વધારે કરારથી રહેશે, અને તેની મુલાકાત, પછી તે ગમેતે
સખાસર હોયછતાં, તેને તેમજ તમોને બન્નેને વધારે ખુશકારક થઇ પડશે.

મુલાકાતે આવનાર જેવો દીવાનખાનાંમાં દાખલ થાય, કે તમે
બેઠેલાં હોય, તો ઝટ ઉઠીને તેને આવકાર દેવા આગળ જાજો, અને તેને
બેસ્વાની અર્જ કરજો. બે તે જવાબ પુરૂષ હોય, તો એક “આર્મ-ચેર,”
કે હરકાઇ બીજી ગાદીવાળી કુરસીઉપર બેસ્વાની ડ્રમાશ કરજો, પણ બે તે
વૃદ્ધ ઉમરનો પુરૂષ હોય, ત્યારેતો ખાસ કરી તેને “આર્મ-ચેર” ઉપરજ
બેસ્વાની બેઠાંસ કરવી ભેદબેદ. અગરજો આ વેળા ધરધણી મુલા-
કાતે આવનારને પોતેજ આવકાર દેતો હોય, તો તેણે પોતાના મુલાકાતે

આવનારના જેસ્વાસાથેજ પોતે પણ એક સારી કુરસી લઇ તેનેથી થોડેજ છેટે જેસ્વું, પણ જો મુલાકાતે આવનાર એક ઘણી ઝાળખાણવાળી યાતુ હોય, અને તેણીને ઘરઘણિયાણી આવકાર દે, ત્યારેતો ઘરઘણિયાણીએ તે યાતુની સોડમાંજ જેસ્વું જોઇએછે. અગરજો એકથી વધુ યાતુઓ સાથે મુલાકાતે આવી હોય, તો તેઓમાંની જે સૌથી વધુ ઉમરની, કિંવા વધુ પદ્ધતીની હોય, તેણીને પ્રથમ સર્વેથી વધુ મામલરી જગ્યા આપવી ઘટેછે. થંડીના મુદ્દમાં એવી મુલાકાતવેળા એવી હોય પદ્ધતીની કે વૃદ્ધ ઉમરની યાદને હંમેશાં સગડીનીનજદીકમાં જેસાડવામાં આવેછે.

અગરજો તમોએ દ્રાઇસાથે દ્રાઇપણ સળગસર મેળાપ કરવાનું નક્કી કર્યું હોય, તો બનતાંતુલીક બરાબર નિમેલે વખતે હાઝર થવાને કદીપણ ચુકતા ના. આ બાબતમાં આપણા દેશી લોકો હજી ઘણા પછાતછે. મેળાપમાટે નિમેલા વખત કરતાં પા કલાક વધારે મેહરબાની દાખલ હંમેશાં આપ્યામાં આવેછે, તોયે બનતાંતુલીક તે પા કલાક પણ સામે ધણી ખોટી ન થાય, તેની ઘણી સંભાળ લેજો. અગરજો દ્રાઇ ન ધારેલે સળગે જો મોડું થાય, તો તેવિધે તમારો ખોલાસો થોડા સખ્તમાં કરી, સ્ટેજ માસી માંગવાથી તમો ઘણા વિવેકી ગણાશો.

અગરજો તમોએ દ્રાઇને તમારાં પોતાનાંજ ઘરમાં મેળાપ કરવાની કસુલાત આપી હોય, તો તે વખતે બીજા દ્રાઇને પણ મળતા ના, પણ તેટલો વખત ફક્ત તેનીજસાથે રોકજો.

ઘણી રોકાણવાળાંની મુલાકાતે કામસર જવું પડે, તો બરાબર નિમેલે વખતે જવું, અને તમારાં કામનો ઉતાવળે નિવાડો લાવી, તે ખલાસ થતાંજ ત્યાંથી વિદાય થવું.

જમતીવેળા તમારો ખુરાક હંમેશાં જરીથી કાપવો; પણ તે મ્હોંમાં લઇ જવામાટે ફક્ત કોટોજ વાપરવો; કાંટાથી જે ખુરાક ખવાઇ ન શકાયએવો હોય, તેજ માત્ર ચમચાવડે ખાવો. ખાવામાટે બધે હાથો સાથે કદીપણ મ્હોંઆગળ લઇ જવા નહીં. હંમેશાં કાશી, આ, વગેરે પેવાત્રામાંથી પીતી, રકાળી તો ફક્ત પેવાણું મુકવામાટે પકડવી. કાંઇપણ વસ્તુ ગર્ભગર્મ પીતી નહીં, પણ પીવાયએટલી થંડી પડવામુધી થોળવું.

જમી રહ્યાપછી તમારો જરીકોટો પાસેપાસે મુકીને તેના હાથાએ તમારા જમણા હાથતરફ સ્ટેજ વાંકા રાખવા. કદીપણ તમારી ખાવાની જરી માખણ કે નમક લેવામાટે તેમાં ખોસ્વી નહીં, તેમજ તમારો ચમચો ખાંડનાં વાસણમાં ખોસ્વો નહીં.

માફકસર અને ધીમેધીમે ખાવું, તેમાં તમારી તનદરોસ્તીને પણ ફાયદોજ છે. ઊતાવળે, અચરઅચર આવાજે, અને એધીનીમાફક ખાવાનું કામ હલકાં અને આવેકડી માણસનું, તેમજ તનદરોસ્તીને નાશ કરનાર છે. મેઝઉપર જમતીવેળા અનીતિભરેલી, ધિક્કાર છુટેએવી, કંટાળો ઉપજેએવી, અને દમવગરની વાતો કરતા ના. તમો રમુજ ન હોવાજતાં જાણે કેવાક રમુજ હોવ, તેવું રમુજ કરતા ના, તેમ કરવાથી આખી મજલેસની નઝરમાં તમો હલકા દેખાશે. નાક નુજવાની ઝર જણાય, તો બેલાશક નુજનો, પણ તેમ કરતાં પુંઉં-પુંઉં-પુંઉં આવાજ કાઢાડશે ના. જો તેમ કરવાની કે થુંકવાની ઘણીજ અગત્ય જણાય, તો તરત “ટેબ્લ” ઉપરથી ઉડી જજો.

“ટેબ્લ-ક્લોક” ઉપર કદીપણ નમક મુકતા ના. સારી રીતભાતવાળું માણસ પાઉંસિવાય ખાધાની બીજી કાંઈપણ વસ્તુ પોતાની રકાબીની-બહાર મુકતું નથી.

અગરજો દાદરઉપર ચઢતાં કે ઉતરતાં જો તે બે આસામીએ ઉતરેએટલો પોહોળો હોય, તો તમારીસાથે ઉતરતી ખાનુને તમારા હાથની મદદ આપવાની માંગણી કરજો, પણ જો તે તેટલો પોહોળો ન હોય, તો પછી પેહેલાં કાણે ચઢવું કે ઉતરવું, એબાબે વિવેક મંડળોમાં પણ મતફેર છે, વિવેકના કાનુનોથી જાણકારો પણ આ બાબતમાં એકમત થતાં નથી. રવૈયો પણ કાંઈ ચોક્કસ નથી. દરેક બાબતમાં એક ખાનુને પેહેલો હક વિવેકના રવાજથી મળેલો છે, ત્યારે આ બાબતમાં પણ તે શામાટે ન આપવામાં આવે, તે સમજી શકતું નથી. સત્તાસમાન ગણાતો એક લખનાર જણાવે છે, કે “ખાનુની પાછળપાછળ ઉતરવાથી તેણીના પુશાકઉપર તમારો પગ પડી જવાનો સંભવ રહે છે, અને ચઢતીવેળા પાછળપાછળ ચઢવાથી તેણીના મોટા પગો, કે જડી ઘુંટી તમારા જોવામાં આવે છે, કે જે છુપાવવાને તેણી હંમેશાં આતુર હોય છે !” એટલામાટે તે જણાવે છે, કે “ગૃહસ્થે હંમેશાં પેહેલાં આગળઆગળ ચઢવું કે ઉતરવું.” તેમ વળી આગળા રવાજને વળગી રહેનાર બીજો એક સત્તાસમાન ગણાતો “કરનલ લુનેટસ” ઉપલાનાં મતથી વેગલો જાય છે. તે જણાવે છે, કે “કેટલાક મદોં ખાનુઓનીઆગળ ચઢેછેઉતરેછે, તેનાંકરતાં બીજાં કાંઈપણ વધારે કદંબુ નથી. જો તેમ કરવાથી એક ખાનુનાં ફાટેલાં મુઝાં, કે બીજો નિચ્ચે પેહેરેલો હાલહવાલ પુશાક એક ગૃહસ્થનાં દિઠાંમાં આવે, તો તેણીની તેવી બીદરકારીમાટે તેણી પોતેજ જોખમદાર છે.” માટે હવે તેબાબે

જોઈએ. એક ગૃહસ્થે મોટી કીમતની પણ સાધારણ ચીઝ ભેટ આપવાથી જાણે એવું જણાયછે, કે તમે ઘણા તવાંગરછો, અને તે ભેટ લેનારને કાઠરીતે વરતાવવા માંગોછો. તે ભેટ નહીં ગણાતી, પણ જાણે કાંઈ નોકરને અખ્શેશ આપતા હોય, તેવું લાગેછે, તેમાં મુખ્યકરોને એક આનુને તો એવી કીમતી ભેટ આપવામાં એક ગૃહસ્થે ઘણીજ યોગાસી રાખવાની અજત્ય છે. તેથી જાણે એવું જણાયછે, કે તેમ કરીને તમે તેણીને તમારા ઉપકારના યોગ્યમાં કચડવા માંગોછો, અને તેણીને સારો વિચાર મેળવવાને તકબગારછો. (જુઓ ભેટ-સોગાત.)

એક આનુએ પણ એક ગૃહસ્થને કીમતી ભેટ આપવાથી પરહેઝ રહેવું, પણ જો ભેટ આપવીજ પડે, તો ન્હાની કીમતની, અને બનતાં-તુલીક પોતાનીજ હુશિયારીથી પોતેજ બનાવેલી આપવાથી વધારે સાફ લાગેછે. પોતેજ ચિતારેલું એક ન્હાનું ચિત્ર, કે પોતાની સોયથી લરેલું-શુથેલું, કે એવુંજ કાંઈ વગરકીમતનું હોય, તો સાફ.

એક અખ્શેશ આપતીવેળા કાંઈપણ જાતની ધાંધલધુધલ કે ક્રિયા કરવી નહીં. સોનાની એક “ પેનસિલ,” કે અંગૂઠી, કે એવુંજ કાંઈ બીજું જો એક આનુને અખ્શેશ આપવી હોય, તો તે પોતેજ નહીં આપવી, પણ કાંઈ બીજાનીમારફતે આપવી જોઈએછે.

અગરજો તમોને ખાનાંની મજલેસનું ઇજન કર્યામાં આવે, પણ તમે ધારો, કે ત્યાં જવાથી તમોને કરી ગમત મળશે નહીં, કિંવા તેથી તમોને ખીજો કશો લાલ ઘશે નહીં, તો બેલાશક તે ના પાડજો, તેમાં સામાને માફું લાગવાજેવું, કે તમોને અવિવેક દેખાડવાજેવું કશું નથી. તમોને ગમે, તો “ મંડળીઆ ” માં બિલકુલ ભેળાતા ના. તેમ કરવા-માટે તમે કાંઈપણ રીતે બંધાયલા નથી. ઘણીવાર એવી મંડળીઆ તમારે-લાયકની હોતી નથી, તેમ વળી કેટલીકવાર તમે પોતે એવી મંડળીઆને-લાયકના હોતા નથી, માટે સર્વેથી સાફ, તો એજછે, કે તમોને જો નહીં પસંદ હોય, તો મંડળીઆમાં ભેળાવુંજ નહીં. તોયે તમારા મર્જી-ઉપરાંત પણ તમોને ઘણીવાર મંડળીમાં સામેલ થવુંજ પડેછે, જેમકે સફરવેળા એક “ સ્ટીમર ” ઉપર, કે મુસાફરી કરતીવેળા એક “ હોટેલ ” માં, વગેરે, તો તેવીવેળા મંડળીના વિવેક જાણેલા, અને તે પ્રમાણે વર્તેલું લેવું.

કેટલાક ગામડાંમાં જાયછે, તો ત્યાં તેઓની ઘણી સારી મદદરત

કર્મમાં આવેછે, છતાં જ્યારે તેજ ગામડેના રહેવાસીઓ શેહેરમાં તેઓને મળેછે, ત્યારે તેઓના ગામડિયાસહી પુચાક કે રીતભાતનેલીધે તેઓને દુર રાખ્યામાં આવેછે. એવી ચાલ ચલાવનારાંઓ ઘણાંજ હલકાં અને ધિક્કારવાલાયકછે. ગામડિયાં થયાં, તો શું થયું, પણ તે દૌરતની બાજતમાં, કે પોતાનાં સાક દેલની બાજતમાં ઘણાંક શેહેરીઓકરતાં ઘણીવાર સાગણા અદિયાતા હોયછે, તે યાદ રાખવું. એક વિવેકી બાનુ કે, ગૃહસ્થ એવાં પોતાનાં ગામડિયાં યજમાન કે યજમાનાને હર્ષભર્યો આવકાર દેવાને, અને બીજી કાઠરીતે તેઓને જોઇતી મદદ આપવાને કદીપણ પછાત પડતાં નથી.

ખાનગી વેહેવારમાં તેમજ કામકાજના સંબંધમાં પણ વિવેકી રહેવાની ઘણી ઝરૂરછે. નર્મતા એ આપણા સંસારનેમાટે ખચિતજ એક ઉમદા ઝવેરછે. જેવીરીતે એક શાહ વેપારીને વિવેકી તથા હાયકીવાળા થવાની ફઝીલ, તેવીજરીતે એક સાધારણ દુકાનદારને પણ થવું જોઇએછે. દુકાનદાર થયા, માટે તરકડા કે અવિવેકી થવું, એમ સમજવામાં, તેમ સમજનારની ભૂલછે. જુઓ તો બંધે વેપારીઓએ, અને તેટલામાટે બંધેએ વિવેકી અને સભ્યતાવાળા થવાની ઘણીજ અગત્યછે. પણ તેવીજરીતે આ વેપારીઓના સંબંધમાં આવતા ન્હાનાંમોટાં દરેક ઘરાકે પણ વિવેકીજ વર્તવું જોઇએછે.

હવે આપણે સાધારણ દુકાનદારો તથા તેઓનાં ઘરડાવિધેજ બોલી-શું, કે જેઓ અભિમાનીથી કિંવા અજ્ઞાનપણાંથી વારંવાર નર્મતા અને વિવેકને કાયદો તોડેછે, અને તેમ કરી બીજાંઓનું દેલ દુઃખવેછે. ઘણાક દુકાનદારોમાં ઘણીવાર એક ગૃહસ્થને જાજતીજ રીતભાત અને વિવેક દિશામાં આવેછે. તેમ વળી બીજા હાથઉપર પૈસાવાળા દુકાનદારો કે વેપારીઓ ઘણાંજ તોજડા અને અવિવેકી હોયછે. એટલાજમાટે કે તેઓ ઝરનું ઝોર ધરાવેછે, પણ તેઓમાં વિવેકની ક્રાતાહી હોયછે. ઘણીક ઉંચે વધેતી બાનુઓ પોતાનાથી ઉતરતાંઓસાથે જ્યારે સભ્યતા અને વિવેકથી વર્તેછે, ત્યારે સાધારણ પૂંછની બાનુઓ પોતાનાં નૌકરોસાથે તુંદીથી વર્તેછે. એ શું દેખાડેછે? એટલુંજ, કે તેઓનાંમાં સારાં ખાનદાની લોહીનો અંશ હોતો નથી.

એક દોલતમંદ ઘરાક આબુ, કે ખોટી ધાંધલધુધલ કરતી, છેક હલકા હજમડા બની જવું, અને એક ગરીબ ઘરાકસાથે તોજડા થવું, એ એક શાણા અને પાકા દુકાનદારની રીત નથી. પોતાના હાથનિચ્ચેના

માણસોસાથે હંમેશાં સખ્તરીતે વર્તવું, અને નેઓતરફ શકની નહીં જોવું, કારણકે તેઓ ગરીબ છે, એ એક વિવેકી કે અકલમંદ દુકાનદારને જાણવું નથી. કામકાજમાં ખોટી ધાંધલ કરવાથી, એક ડાહ્યા ધરાકઉપર સારીનેબદ્ધે ઉલટી માડી અસર થાય છે. તે જો ચતુર હોય, તો તરત ચેતી જાય છે, કે તમે પુરેપુરા “હંબગ” છો, અને એમ કરીને તેનું ગજવું ક્ષતરવાની વેતરણ કરાછો. વળી તેથી તેના હાથનિચ્ચેના માણસો પણ ગુંચવાય છે, અને તેથી થાય છે એમ, કે દશમાંથી નવ દાખલામાં તમારાં ધરાકો તમારેથી ખુશી થવાનેબદ્ધે ઉલટાં કંટાળે છે. હા, તમારાં ધરાકતરફ પુરતી સભ્યતા વાપરવી, ગરીબ હોય કે તવાંગર, તોયે તેઓને એકસરખું આદરમાન આપવું, તેઓસાથે ચોખ્ખીરીતે વર્તવું, કે જેથી તેઓ સર્વે સમજી જશે, કે તમે પુરતા ઇમાનદાર, લાયકીવાળા, અને વિવેકી ગૃહસ્થ છો, અને તેવીજરીતે તમારા હાથનિચ્ચેનાઓ પણ વર્તે, તેની પુરતી સંભાળ લેજો. તોજડા, તરકડા, અભિમાની, અવિવેકી મદદનીશોનું તમારી દુકાનમાં કામ નથી, એ નિયમ કદો લેલતાના. ગમે-એટલું થોડું ખરીદે, કે નહીં ખરીદે, તોપણ ધરાકોતરફ એકસરખી લાયકી વાપરશો, તો આજે નહીંતો હવેપછી પણ તમા મોટી ધરાકી ધરાવવાને શક્તિમાન થશો. તેજ ધરાકો વગરઅચક્રવે ફરીફરીથી તમારે ત્યાં પગ મુકશે, અને તમે વિવેકી દેખાવાઉપરાંત દૈવતમંદ થશોજ. થણાંક ટુંક લેડોળિયા દુકાનદારો ફક્ત પોતાની સભ્યતા અને વિવેકને લીધેજ આજે મોટા શાહ વેપારી અને તવાંગર થવા પામ્યા છે.

તમારાં ધરાકના “ટેસ્ટ” ને કદીપણ હસી કાઢાડતા ના. તમે દુકાનદાર થયા, એટલે તમારોજ “ટેસ્ટ” સારો હોવો જોઈએ, એમ નથી. હસ્તું મ્હોડું, બોલવું થોડું, વિવેકી ચાલ, અને સોને માલ, એજ તમારા ધંધાની ફતેહમંદીની નેશાની છે. રડતું મ્હોડું, બોલવું કદોડું, હલકો માલ, અને તુંદ ચાલ, એ તમારા ધંધાની ખરાબી છે, તે દરેક દુકાનદારે સારીપેઠે ગોખી રાખવું જોઈએ. હસીનેવિવેકી ચાલથી સ્હેજ વધુ લાવ લેશો, તોપણ ધરાક તમારેથી ખુશી થઈ તમારો માલ ખરીદવાને અચકાશે નહીં.

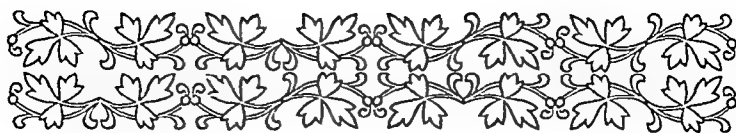
તમે દુકાનદાર થયા, એટલે હલકા માખાપના થયા, એમ કદી ધારશો ના. દુકાનદારો પણ ન્હાનામોટા વેપારીઓજ છે, અને વળી ગૃહસ્થોજ છે. જ્યાં દુકાનદારો ગૃહસ્થો હોય છે, ત્યાં તેઓના મદદનીશો પણ

ઘણાખરા ચંચળ અને સખ્યતાવાળા હોયછે. તેઓ પોતાનાં ધરોહારને શું લેવું તે કદીપણ સૂચવતા નથી, સિવાયકે ધરાક પોતેજ તેઓનું મત પુછે, તો તેવીવેળા 'તે પ્રમાણિક અને ખરું કહેવામાં કશું ખોટું નથી, પણ તેમ કહેતીવેળાથી ધીમે સાદે, આગરણેલીરીતે કહેવું, કે જે ગમેએવા હલકા ખવાસનાં ધરોહારને પણ પસંદ આવશે.

એક દુકાનદારે પોતાનાં ધરોહારનીસામે કદીપણ પોતાના મદદનીશોને પોતાનું ચલણ અને સત્તા દેખાડવામાટે ધમકાવવા કે કપકા આપવો નહીં. એમ કરવું, એ હલકાંપણાંની નેશાનીછે. જે કાંઈ કહેવાની ઝરૂરજ પડે, તો જ્યારે ધરાક ન હોય, ત્યારે એકાંતમાં સમજાવીને કહેવું. તેજતાં પણ જે તેની કશી અસર નહીંજ થાય, તો સર્વેથી સુતરો માર્ગ એજછે, કે તેઓને નૌકરીએથી ખરતરફ કરવા.

છેલ્લે યાદ રાખજે, કે તમો ગમેએટલા પણ દૌલતમંદ હોવ, કે ગમેએવા ઉંચા હોદ્દાઉપર હોવ, તો શું થયું, પણ જે તમારામાં વિવેક-જેવું કશું ન હોય, તો તમો મંડળીનેલાયકના ગણાશો નહીં, તેનેઅદલે તો એક ગરીબ પણ વિવેકી માણસ વધારે પસંદ કરવાજે અને લાયક ગણાયછે, માટે યનતાંતુલીક પૈસાની ગરૂરી બાબુએ મુકી, જેમ અનેએમ નર્મશલયાં અને વિવેકી થવાનીજ દ્રાશેશ કરવી વધારે સારીછે.

પ્રકરણ ૨૦.

નૌકરો.

SERVANTS.

(સરવંટસ.)

ખુબ યાદ રાખવાની અગત્યછે કે વિવેકી બાનુઓ અને ગૃહસ્થો ખુદ પોતાનાં કે બીજાનાં સ્ત્રી અથવા મર્દ નૌકરોને કદીપણ ધિક્કારતાં નથી ; તેઓતરફ અસભ્યતાથી બોલતાં કે વર્તતાં નથી ; તેઓ ગરીબ છે, માટે તેઓતરફ તુચ્છકાર કે મગરૂરી દેખાડતાં નથી. એ સર્વે ચાલ ધણાંજ હલકી બુનિયાદનાં, અતિશય અવિવેકી, અને છાલકાં મગજનાંઓજ ફક્ત ચલાવેછે. તમારાંકરતાં ઊંચી પદવીનાં, કે તમારી બરાબરનાંઓતરફ જોવો વિવેક અને સભ્યતા તમો મંડળીમાં દેખાડતાં હોય, તેવો અને તેટલોજ કાંઈ નૌકરોતરફ દેખાડવો ઝરૂરનાછે, એમ કેહેવાની કાંઈ અમારી મતલબ નથી. અમારી મતલબ એટલીજછે, કે તમારાં તેમજ પારકાંનાં નૌકરોતરફ જોઈતી સભ્યતા, મમતા, અને મેહરબાની દેખાડવાથી તેઓની નઝરમાં તમો ધણાં ડાહ્યાં, લાયકીવાળાં, અને વિવેકી લાગશે, અને તેથી તેઓ પણ તમારીતરફ માન અને મુહબતથી જોશે.

એક ધરધણિયાણીએ હંમેશાં પોતાનાં નૌકરોતરફ ચોક્કસ નિયમોથી, એન્સાફી રીઠીથી, તથા દ્રઢતાથી વર્તવું જોઈએ. અગરજો એક બાધ પોતાનો ધરખટલો કેાધપણ ચોક્કસ રીઠીથી ન ચલાવતાં હાલહવાલરીતે ચલાવે ; જો તેણી ડામાડોડ સ્વભાવની હોય ; જો તેણી તુરંગી હોય ; ઘડીમાં નૌકરોસાથે એકદમ ભેળાઈને હીડી-હાડા કરવા પડે, અને ઘડીમાં ઘણીજ કરડી થઈ જાય, તો તેણીનાં નૌકરો તેણીની તાબેદારી ન કરે,

તેણીને માન ન આપે, બરાબર કામઉપર ધ્યાન ન આપે, મહાંઉપર તરકડાં થઇ જાય, ચોરી કરે, આલસાઇ કરે, તો તેમાં તેણીના પોતાનાજ વાંક સમજવો જોઇએછે.

નૌકરોને ચાકરીએ રાખતીવેળાએજ તેઓને શુંશું કામો કરવાં પડશે, તે ખુલ્લેખુલ્લું જણાવી દેવું ઠીક થઇ પડશે.

અગરજે નવો આવનાર નૌકર, પછી તેણી સ્ત્રી હોય કે પુરૂષ હોય, તે જેખી “સરટિફિકેટ”^૧ લાવે, તેઉપર એકદમ ભરેસો રાખતાં નાં. ફેટલાંકો ન જણાયલાં, કે વગરજેખમનાંઓ તરફથી એવી “સરટિફિકેટો” કાલાવાલા કરીને માંગી લેછે, માટે સર્વેથી ઉત્તમ માર્ગ તો એજછે, કે બાઇએ પોતે જે ધણીની “સરટિફિકેટ” હોય, અને તે જે એક બાનુ કે ગૃહસ્થ હોય, તો તેને રૂબરૂમાં મળીને પોતાની ખાતરી કરવી. તેમાટે ને નૌકરનેજ કેહેવું, કે તેવણને હું મળવા કે લખવા માંગું છું. અગરજે તમો તેઓને ખરેખર મળો, તો પ્રથમ સવાલ કરજો, કે તે નૌકર પ્રમાણિક અને નીતિનો સારોછે કે નહીં? અને જે તેમાં કશું વાંધાજેવું ન જણાય, તોજ આગળ ખીજી બાબતોવિષે પુછપરછ કરવી. પણ એમ મળીને પોતાની ખાતરી કરવાની રીતી દેશી બાનુઓમાં ચાલે, એમાં મોટો શક છે, કારણકે આપણાં લોકો ગમેએવાં નઠારાં નૌકરને પણ કાહાડી મુક્તીવેળા જરા-સરખા કાલાવાલા કરવાથી લાગણું એક ચિહ્નું ચિતરી આપશે, એવા વિચારથી, કે “કાઇ ગરીબનાં પેટઉપર લાત મારવી નહીં!” પણ તે નૌકરની બદઆલથી ખીજાંઓને ખમવું પડશે, તેના તો તેઓ રતીભાર પણ વિચાર રાખતાં નથી. ખરું જોતાં, તો એવાં નઠારાં નૌકરોને સારી “સરટિફિકેટ” લખી આપી, તમો એક જતનો જોખમ તમારે માથે ખેંચી લેઓછો, અને એકનું લણું કરવા જતાં, ખીજાંને નુકસાન કરોછો, માટે જે “સરટિફિકેટ” આપવીજ પડે, તો તેમાં તે નૌકરનું નામ, તે ફેટલો વખત તમારે ત્યાં હતું, પ્રમાણિક અને તાજેદાર હતું કે નહીં, કામ બરાબર બજાવતું હતું, કે નહીં, અને શા કારણમાટે તેને નૌકરીઉપરથી રજા આપવી પડીછે, તે વિગતવાર ખરેખર જણાવવું જોઇએછે. તમો પોતે તમારાં એક નૌકરને ચાકરીમાંથી હાંકી કાહાડો, અને તેજ વખતે તેને ખીજાંને નૌકરીએ રાખવાની લલામણુનો પત્ર

૧ Certificate. નૌકરી છોડતીવેળા આપવામાં આવતું લલામણુ-પત્ર. તેમાં તે નૌકરની ચાલચલાણુ, તે ફેટલો વખત નૌકરીએ રહ્યો હતો, ઈત્યાદિ બાબતો જણાવ્યામાં આવેછે.

ચિતરી આપો, એ કેમ બને? બીજાઓ તમારી પોતાની અકલ, અને આલસલણવિષે તેઉપરથી શું વિચારે? તેનાંકરતાં તો જુડી દયા ન ખાતાં બિલકુલ તમારા હાથદસ્તખત નહીંજ આપવા એ ગેહતરછે, તે ખુબ યાદ રાખવું. તેમ વળી બીજા હાથઉપર એક નૌકર બંધીરીતે સારી ચાલનું હોય, છતાં જરાસરખી કસુરનેમાટે તમો તેનીઉપર ગુસ્સે થઇ તેને રક્ષા આપો, કિંવા તે પોતે તમારેથી કંટાળીને નૌકરી છોડી જવા માંગે, તો મનમાં હસદ રાખી, તેનું વેર લેવાનાં એરાદાથી તેને તેની લાયકાતની “સરદિક્ષિકેટ” ન આપવી, એ પણ હલકાં, અવિવેકી, અને પાપી માણસનું કામછે. નહીંતો તેનીઉપર વેર લેવાખાતર બીજાને ત્યાં તેને-વિષે ખોટું કેહેવડાવવું કે લખી મોકલવું, એ પણ ઘણુંજ નીચ કામછે, અને વળી ધારાથી પણ તેઓએ પગલાં લેવાઇ શકાયછે.

કાંઇ બીજાનાં નૌકરને વધુ પગાર આપવાની, કે એવીજ બીજી કાંઇ લાલચ દેખાડીને પોતાને ત્યાં ચાકરીએ રાખવું, એ એક વિવેકા બાનુ કે ગૃહસ્થને ન જાજતુંછે, અને એવું હલકું કામ ફક્ત હલકાં ખવાસનાં-ઓજ કરેછે.

નૌકરોસાથે તુંદાઇ અને મગરૂરીથી વર્તવું, જરાસરખા વાકનેમાટે મ્હોંમાંથી અપશબ્દો ઓચરવા, તેઓ ગરીબછે, માટે તમારાં નૌકર નહીં પણ ગુલામછે, એમ મનમાં સમજવું, એ કાંઇ નહીં, પણ હલકી ઔલાદની નેશાનીઓછે. આજે તમો તવાંગર હશે, પણ કાલે તદન મુકલેસ નહીં થઇ જશે, તેની કામીનગીરી શું છે? દુનિયામાં હંમેશાં ચઢતીપડતીનું ચક્ર ફરતુંજ રહેછે, અને ખુદ ન કરીને તેવી અવસ્થામાં તમો પોતે આવી પડો, અને તેવીવેળા તમારો શેઠ કે શેઠાણી જો તમો-સાથે તેવીજરીતે વર્તે, તો તમોને કેટલું દુઃખ થાય, તેનો વિચાર મનમાં રાખવો. ગરીબને ગરીબ ગણી કદીપણ હીણુશો ના. તેમ કરવાથી તમો તમારા પૈદા કરનારતરફ ગુનાહગાર બનોછો, કેમકે તેણેજ તેઓને ગરીબ અને તમોને તવાંગર બનાવ્યાંછે. આ કેહેવત હંમેશાં ગોખી રાખજો, કે “ગરીબાઇમાં પાપ નથી.”

એક જશે, તો બીજાં નૌકરો મળશે, એવો ખોટો ક્રોધો રાખીને બીચારાં નૌકરોને જરાસરખા વાંક માટે કાહાડી મુક્યા કરતાં ના, કેમકે એમ “ઘોભીના વાગા” વારંવાર બદલ્યા કરવાથી પછી તમારી પોતાની ખરાબ સાખ બહાર જણાશે, અને સારાં નૌકરો મળવા મુશ્કેલ પડશે.

યાદ રાખવું, કે નાકરોવિના ચાલે એમ નથી. તમો ગમેએવાં પણ મેહેનતું હશે, તોયે ચોકસ કામ, કે વધુ કામનો જોજો ઉપાડી લેવામાટે નાકરોવગર કદીપણ ચાલવાનું નથી.

અગરજો તમો તેઓનાં કામમાટે “ઉપકાર થયો” શબ્દો બોલશો, તો તેથી તેઓ ઘણાં ખુશ રહેશે, તમારું કામ બળવવાને ઉલટમંદ થશે, અને ચાટલા ફક્ત જે બોલોથી જે કામ થશે, તે મુહોલકી સોનું આપવાથી પણ થનાર નથી, તે સારીરવેસે બાણવું.

કોઇ બીજાનાં નાકરને ચાકરીએ રાખવાપછી તેની આગળી બાઇનાં ઘરનેલગતી ખાનગી વાત, કે બાઇની ચાલચલણવિધેની ચાવાચીવી કરવી નહીં. તેમજ તેઓવિષે કશી પણ ટીકા કરવી નહીં જોઇએ.

પ્રકરણ ૨૧.

ભેટ-સોગાત.

PRESENTS.

(પ્રેઝન્ટસ.)

ઝરૂરીકે ખીનઝરૂની વખતે ભેટ-સોગાત કરવાનો રવૈયો હમણાંહમણાં ધણા આગળ વધ્યોછે. જેઓનાં ખીસાં દૌલતથી તર હોય, તેઓને તો સમજ્યા, પણ જેઓ ખીચારાં ટુંક ગુનસવાળાં પણ આબરૂદાર હોય, તેઓહિપર આ જાતનો બોજો ખરેખર એક જુદમસમાન થઇ પડેછે, સાંથી વધારે કમનસીખી તો એછે, કે જેઓ આ જાતના રવાઝને અંતઃકરણથી ધિક્કારેછે, તેઓ પોતેજ આ નુકસાનકારક રવાઝને જડમૂળથી હિપેડી નાખવાને અશક્ત હોયછે, અથવા અચકાયછે. તેઓ પોતે ભેટો સ્વિકારવાને નારાઝી હોયછે, પણ બ્યારે તે સ્વિકારવાની તેઓને રવાઝની-રૂએ ફર્જ પડેછે, ત્યારે અંદરખાનેથી બહુજ કચવાયછે. આ જાતની બદીતું મૂળ જેઓને એકાએક વારસો મળ્યો હોયછે, કિંવા ફાધ ખીજી-રીતે એકદમ દૌલતમંદ થયાં હોયછે, અથવા જેઓ જાતી મેહેનતથી પૈસા ભેગો કરવાને નસીબવંત નિવડ્યાં હોયછે, તેઓમાંથી પૈદા થાયછે. તેઓ પોતાની દૌલત બહાર દેખાડવાને ધણાં આર્જુમંદ હોયછે, અને ઘટતે કે અણઘટતે પ્રસંગે ખીજાઓને ભેટ-સોગાત કરવામાં કશી કચાશ રાખતાં નથી. પણ તેથી મરો ખીચારાં ગરીબ, પ્રમાણિક, અને આબરૂદારોનો થાયછે. એક રવાઝ તે સારો કે નહારો દાખલ થયો, કે પછી મંડળીમાં ભેળાનારાંઓને તેમજાલવાને બાણે ફર્જ પડેછે.

જોકે દૌલતની ફેરવણીમાટે ભેટ-સોગાત કરવાનો રવૈયો એકરીતે

કાપડાકારકે, તેણે જેઓ દુકંદ આવકવાળાં હોવાજતાં મંડળીમાં સારા મોંઘા ધરાવતાં હોયકે, તેઓ ખીચારાંઓનો એવા રવાજથી ખચિતજ મરેલા થાયકે.

વળી એવી બેટ-સોગાન લેનારાંઓને પણ કાંઈ દમિયાંજ કાપડો થતો નથી. સમજે, કે એક શાદીનીવેળા પરચુનાર બેટાંને બુદીબુદી આરગમથી “ડી-સેટ” ની બેટ થઈ હોય, જતાં તેરમીગમથીખી વ્યારે તેવીજરીને “ડી-સેટ” બેટ આવે, તો પછી તે સઘળાંને તેઓ શું કરે ? શું એક દુકાન ઉંઘાડીને વેચવા બેસે ? આ ઉપરથી જણાવવાની ધણી અગત્યકે, કે બેટ-સોગાનો ઘણુંકરીને શાદીને ટાંકણેજ ધણી કરવામાં આવેકે. જણાવવાને દેલગીરી ઉપજેકે, કે દેશીઓમાં એવીરીતે પેટુરા-મળી કરવાનો અસહ્યારેનો રવાજ દહી બેઠએએટલે નૃત્યો નથી. દેશી-ઓમાં અને તેમાં મુખ્યકરીને પારસીઓમાં યગ્નનીવેળા, વરરાત્રને કે તેના આપને, દિવા વેરવાદને શાક ઓઠાડવાનો રવાજ ઘણો સાધારણકે. મજલસમાંથી એક જણ ઉઠેકે, અને નાકનાં ફેફરાં ચઢાવી, જાણે શું એક રાજ્યદુઆરી અગત્યની ક્રિયા કરતો હોય, તેમ વરરાત્રને તથા તેના આપને ત્રણ “દંચ” લાંબો ચાંદલો કરી, ધાખળીજેવી મોટી, પછી સૂતી કે મોઢી શાક તેનાં ખભાંઉપર લાદેકે, અને પછી જાણે કેવોક વાદ્ય માર્યો હોય, તેમ પાછો પોતાની બેઠકતરફ ફરેકે, કે તરતજ ખીજે, અને પછી ત્રીજે એમ મિત્રો કે સગાંઓ તેઓને તેવીજ ક્રિયા કરી શાલો પેટુરાવ્યાં જાયકે ! અવગતાં, આ વેળા વરરાત્રને કે તેના આપને મોટુંડું તો દસ્તું રાખવુંજ પડેકે, પણ આ વેળા તેનાં મનમાંથી શું વિચારો પસાર થતા હશે, તે તો તેઓજ જાણે ! હવે આ શાલોના દગળાને શું કરે ? મારવાડી ખાઝારમાં વેચવા જાય ? ઘરે લઈ જઈ તેઓને પેટી-ઓમાં મુટ્ટી જાંડી પડે, અને વખ્તોવખ્ત બહાર કાઢાડી, પખોડી, તરફ મુટ્ટીને તપાસ્યા કરવી પડે ! હવે એ એક જતનો કુદમ નહીં, તો ખીજું શું હેતુવાય ? આગળા વખતમાં શાકનું માન કદાચ અનુપમ હશે, એ આપણે ના પાડીશું નહીં, પણ આજના કેળવણીના, અને મુદ્દારાના વખતમાં એવીરીતે શાલો પેટુરાવવાની રીતિ કાંઈ ઘણી પસંદ કરવાજોગ તો નથીજ, એમ અમારાં દરેક સમજી વાંચનારાંઓ પણ કહી-લવાવગર રહેશે નહીં. નથી તે કામમાં આવતી, કે નથી તે વેચી શકાતી, એટલે આવડે એવીજ કાંઈ તીર્થ તે લેનારને વળી કાંઈ ખીજને

ખભે ઓળવવાની ફર્જ પડેછે, અને એરીતે શાલો, વગર ઘડી ઉમેડાવે, એક હાથથી બીજે હાથ બીચારી ધક્કા ખાયા કરેછે ! ફેટલીકવાર તો પોતાનીજ ઓઢાડેલી શાલ ચોકસ મુદતે વળી પાછી પોતાનેજ પેહેરાવવામાં આવેલી ઘણાંકોની જાણમાંછે ! જે એમજ હોય, તો શાલનેખદલે સુતરાઉ અને ગર્મ કાપડના તાકાઓની ગાંસડીઓજ જે આપવામાં આવે, તો કદાચ તે તેઓના પોતાના અને તેઓનાં કુટુંબના અપમાન આવે ! પણ એવો હસ્વાસરખો રવાજ હવે પારસીજેવી ચંચળ અને ફળવાયલી કામમાંથી દુર થવો ઘટેછે. અલખતાં, શાલનીસાથે એક પરખીડયું પણ હાથમાં સેરવવામાં આવેછે, કે જેમાં રોકડ નાણાંની પેહેરામણી કીધેલી હોયછે, અને તે લેનારને ઘણી આવકારદાયક થઇ પડેછે. ત્યારે શાલનેખદલે સઘળું રોકડુંજ આપવામાં આવે, તો તે ખચિત વધારે આવકારદાયક થઇ પડેછે.

અગરજો તમોને શાદીની મજલેસનું ઇજન કર્યામાં આવ્યું હોય, અને તમો પરણનાર જોડાંના અતલગના ચિત્રો કે સગાં હોવ, તો પરણનાર જોડાંને કાંઇ પણ ભેટ યા પેહેરામણી કરવાની જાણે તમારે માથે ફર્જ પડેલી આજના વખતમાં ગણાયછે, પછી તમો મજલેસમાં જાઓ કે ન જાઓ. આ ઇંગ્રેજી રવાજ હાલમાં દેશીઓમાં પણ ઘણો દાખલ થયોછે, અને તેથી ઘણીકરીતે આખરૂદાર પણ ગરીબ કુટુંબોના મરો થાયછે. શર્માશર્મામાં કાંઇખી ભેટ તો મોકલવીજ જોઈએ, એટલે મોટાંની સુઝે ન્હાનાંઓને પણ તણાઇ તુટવાની જાણે એક જાતની ફર્જ પડેછે. પરણનાર જોડાંતરફથી કાંઇ માંગવામાં આવતું નથી, એ ખરી વાતછે, પણ નોતરેલાં પરોણાંને રવાજને આધીન થઇ શર્મનેમારે પોતાની ગુંજશ ન હોવાજતાં ખર્ચના યોજનામાં ઉતરવુંજ પડેછે. અલખતાં, ઘણાં નઝદીકનાં અને શક્તિવાળાં સગાંવાહાલાંઓ ગમેએટલી ભારી અને કામતી પેહેરામણી કરે, કે ભેટ-સોગાત આપે, તો તેમાં વાંધાજેવું કશું નથી, પણ ગરીબ ખેશીઓ કે મિત્રોને તો તે ખચિતજ ભારી પડેછે. આગળા વખતમાં ઇંગ્રેજોમાંવટીક શાદીની વખતે એવી ભેટ-સોગાતો કરવામાં આવતી હતી, કે જે પરણનાર જોડાંને તદ્દન નકામીજેવી થઇ પડતી, અને વળી એકજ જાતની ભેટ-સોગાત ઘણીકતરફથી થતી. પણ આ રીતમાં આ શાણી કામે હવે સુધારા કરવા માડ્યાછે, અને તે ઘણા અને પસંદ કરવાજોગછે. મુખ્યકરીને પરણતી કન્યાનું કે વરરાજાનું એકાદ અતલગનું ખેશી પછવાડેથી તેઓને કામ લાગે, એવી ઘણીક જોઇતી

જે સભ્યતા અને માયા દેખાડવામાં આવી હોયછે, તેમણે પોતાની ખુશી જાહેર કરી ઉપકારનો પત્ર લખી મોકલવો જોઈએ.

ઈંગ્લેન્ડમાં એક બાળકને ખ્રિસ્તી ધર્મમાં લેવાની^૧ ક્રિયા^૨ વખતે જેઓ ધર્મનાં-માયાપર થયાં હોયછે તેઓને, તેમજ પારસીઓમાં નવજોતની ક્રિયા જો માયાપર પોતે નહીં, પણ કોઈ બીજું આ સામી કરાવી આપેછે, તો તેને એવી ક્રિયા વખતે બાળકને ભારખમ ભેટ કરવાની અગત્ય હોયછે.

ઈંગ્લેન્ડમાં^૩ એકસ પ્રસંગોઉપર બીજી ભેટોમાં મારેલા શેકારો, ઉંચો મેવો, સારી જાતની માછલી, અને સુઘંધી ફૂલોની ભેટો પણ ઘણીજ આવકારદાયક ગણાયછે.

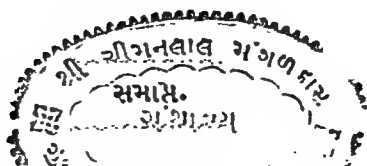
ભેટ ગમેએવી નજીવી હોય, છતાં તે લેનારે તે મોકલનારને ઉપકારનો પત્ર લખવામાં કદીપણ અખીલાઈ કરવી નહીં, કેમકે એમ કરવું, એ ઘણું અવિવેકાં છે. ઉલટું એવાં મોકલનારાંઓને વધારે માયાકુલ પત્ર લખવાથી તમારો યોગ્ય રહેછે. તમારે જાણવું જોઈએછે, કે દરેક જણ કાંઈ તમારાજીવાં તવાંગર નથી, છતાં પોતાની તમારીતરફની મમતા દેખાડવા ગમેતે ભોગે પણ તેઓએ તો પોતાની ફર્જ બજાવીછે, અને તેટલામાટે તેઓ-તરફ અસભ્યતા અતલાવવાનેબદ્ધે વધારે સભ્યતા દેખાડવી અગત્યનીછે. જો તક મળે, તો મ્હોંડેમ્હોંડું પણ તેનો ઉપકાર માનવામાં કશું ખોટું નથી.

છેલ્લે જણાવવાની અગત્યછે, કે પરણતી કન્યાને કિંવા વરરાજને જે ભેટો આપવામાં આવે, તે તેઓના સંસારી દરજ્જાનેલાયકની હોવી જોઈએછે, ધારો, કે એક ગરીબ પરણતાં જોડાંને જવેરાત મુકવાને કીમતી પેટી આપો, કે દારૂથી દુર રહેનારાંઓને “ડીકાંટરો,”^૩ કે બીજો એવોજ દારૂનેલગતો સામાન આપો, તો તે ન જાજતું, તેમજ સાથે અપમાનભર્યું ગણાયછે. તેઓની હાલત, ધંધો, શોખ, વગેરેઉપર ઘણુંજ બારીક ધ્યાન પોહોંચાડીનેજ જે ભેટ મોકલવી હોય, તે મોકલવી, બનતાંતુલીક શું શું ભેટો મળી ચુકાછે, તે આગમચથી જાણવાની કાશેશ કરી, તેજ પાંચી ન મોકલવાની કાળજી રાખવી.

૧ Christening.

૨ God-father, or God-Mother. “ગોડ-ફાદર” અથવા “ગોડ મદર.”

૩ “Decanters” દારૂ ભરવાના બીલિરી શોભિતા શીશાઓ.

“વિવેક વાણી”ની પેઠેલી આવૃત્તિ બહાર પડવાપછી આ અતિ ઉપયોગી પુસ્તકવિષે અત્રેનાં ઘણાંખરાં સઘળાં આગર-દાર પત્રોએ સારાં મતો આપેર ક્યાં હતાં, જેઓ ભાગ અત્રે ઉતારી લીધો છે. લખનારાઓની અર નેણી જેમનીતેમ રાખવાની સંભાળ લીધી છે.

રીપન રીપોરતર.

સતીવાર, તા. ૧૯મી ડીસેમ્બર ૧૮૮૫.

વીવેક વાણી યાને અંગરેજ રીતભાતનું પુસ્તક—આ નામનું પુસ્તક તેના રચનાર મી. ફરદુનજી ખેદરામજી મરજ્યાન તરફથી મલયુ છે જેની પહેાંચ માનસહીત કબુલ કરીએ છીએ. દેશી ગરદસથો તથા આનુઓને ખાતગી તથા બહાર ખાખદામાં ઇંગરેજોની સાથે જે એખલાસ વધતો જાય છે તે વાત ધ્યાનમાં લઈ ઇંગરેજ વીવેકથી તેઓ સંહેલાઈથી જાણીતા થાય એવી મતલબથી આ પુસ્તક બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. આ પુસ્તકની સહીથી મોટી ખુબી એ છે કે વીવેક વીશે લખાયેલાં ઘણાંક ઇંગ્રેજ પુસ્તકોના માવો કલાડી લઈ આ પુસ્તકમાં સમજ પડે તેવી રીતે આપવામાં આવ્યો છે. વીવેક ઉપર લખાયેલાં પુશકલ પુસ્તકોના ગોયા આ અરક છે અને તે અરક દરેક ફરદુનજી લાઈખરેરીમાં રાખવા જોગ છે. જેવું આ પુસ્તક સગીન ખીનાથા ભરેલું છે તેવુંજ તેવું બહારનું પુકું દીલકશ વેલાતી આંધણીથી સોલછતું કીધામાં આવ્યું છે. * * *

મુખાઈના જામે જમશેદ.

બુધવાર, તા. ૨૩મી ડીસેમ્બર ૧૮૮૫.

* * * * અમારી તે વેલાની સુચણા તેવણને બદલે ખીજાજ એક અંચલ જુવાનીયાએ એટલા થોડા વખતમાં ઉપાડી લીધેલી જોઈ અમાને ખેવડી ખુશાલી ઉપજે છે. પેઠેલી ખુશાલી એટલામાટે કે શુજરાતી ભાશાને ઇંગરેજોની સંસારી તાજમવાજોની એક વિગતવાર કેતાગ મળે છે, અને ખીજી ખુશાલી તદ્દનજ એક નવા લખનારે પોતાની શુભ કોશેશનું પેદ-કુંજ કલ સારા “તેસત” અને ઉંચા શોખની સામેતીઓ સાથે બહાર પાડ્યું છે તેટલા માટે છે. આ નવા લખનારની વાંચનારને એટલીજ ખીજાણ આપવી અસ થશે કે તેવણ “તોએ નથુ”ના સરખી સંસારી બોધાથી ભરેલી કેતાગના કરતા મી. ખેરામજી મરજ્યાનના એતા

છે, * * * * અને મરજ્યાન ખાંદાંનનો વીદ્યાબીયાસ પાછલનો ઉત્તમ શોખ હાલના આ જીવાન ગરંથ કરતાના મરહુમ અપાવાના વખતથીજ ગુજરાતી વાંચનારાઓમાં મસદુર છે. * * * *

આવા વીદવાંન ખાપ અપાવાના એક નખીરાએ પોતાની કાશેશનું પેહેલું ફલ, જે “વીવેક વાણી”ને નામનું છે તે “સરવે દેશી કામના દરેએક વીવેકી અને આખરુદાર ખાનુ તથા ગરહસથોને માન અને પયાર સાથ અરપણ કરવાની રજ” લીધીછે. દીઆયા ઉપરથી જણાયછે કે ગરંથકારે આ પુસતકમાં ઇંગરેજોની સરવે સારી અને નકલ કરવાળેગ રીતભાતો અને વીવેકા ચુટી કાઢાડી તેજ માતર રજુ કરવાની તસદી લીધી નથી, પણ જુદીજુદી રીતભાતાને લગતી ઇંગરેજ કૈતાબોની મારફતે તેવણે લગલગ સધલી ઇંગરેજ રીતભાતોનો એક શાંમતો સંગરહ ગુજરાતી વાંચનારાઓને જ્ઞાન આપવા ખાતર રજુ કીધાછે અને તે મધેથી શાની નકલ કરવી અને શી શી ચીજો પડતો નાખવી તે તેવણ વાંચનારની મુનસરી ઉપર મુકેછે. અલખતાં દેશીઓએ ઇંગરેજોના કદ જાતના સંસારી વીવેકાની નકલ કરવી તે કાઢને માટે પણ કહી શકવું મુશકેલછે અને મતદેરના એવા ગુચવાડને વધારવાને બદલે ગરંથકારે જે રસતો અખતયાર કર્યોછે તેજ અમો વાજખી વીચારીયે છીયે. પુસતકને ચઉદ પરકરણમાં વેહેંચવામાં આવ્યુંછે અને તેમાં “એક ખીજ સાથ ઓલખાણ કેમ કરાવવી,” આપણા ઓલખીતાઓને આપણા મીતરો ઉપર લલામણ પતરો લખતી વેલાએ કેવી કીસમની સંભાલ લેવી જોઈએ, ઇંગરેજોમાં પોતાનાં નામનાં “કારદો” વાપડવાની રીત શી છે. સવાર સાંજની મોલાકાતો અને ખાનાં પીનાની મીજલસોમાં કેવી રીતે વરતવું જોઈએ, રમત ગમતો, પરવાસ અને મુસાફરી, વાતચીત અને પોશાગને લગતા ઇંગરેજ વીવેકા સંબંધી હકીકતો એવીતો સાદી, સહેલી અને રશીલી જીખાંનમાં રજુ કીધીછે, કે કોઇપણ ગુજરાતી વાંચનાર, ઇંગરેજોના સંબંધમાં આવતો હોય યા ન આવતો હોય, તે જતાં આપણી રાજ કરતી કામની રીતભાતોનું જ્ઞાન મેલવવા ખાતર ઉલટથી તે વાંચવા વગર રેહેશે નહીં. * * * * ખાંદાના ખીજ સફાઓ મધેથી ઇંગરેજો સાથનાં સંબંધ વેલાએજ નહીં પણ દરરોજનાં તેમના દેશી સંસારમાં પણ કામ લાગી શકે એવું ઘણુંક મલી આવશે. “વીવેક વાણી”નું હઠીસોથી ઉપર સફાનું શોભાવમાન પુસતક તેની સોનેરી દશકત સાથની સુંદર બંધાઇ સાથ આપણા દેશી માતજરોના દેવાંખાનાંની ટેવલો શોભાવવા ખાતર દોહોડ રૂપીયાની કીંમતમાં ઝાઝું મોઢું નથી. * * * * “ઇંગરેજ એતીકત”ને લગતાં કેટલાંક લેરોસેદાર પુસતકો તપાસી જોતાં આટલું તો અમારે કબુલ કરવું જોઈયે કે મીં કરદુનજ મરજ્યાને પોતાની “વીવેક વાણી”માં પોતા તરફનું ઝાઝું ન ઉમેરતાં જમ અને તેમ ઇંગરેજ રીતભાતો, તાજમ તવાજો, અને વીવેકોનો જોડો બની શકે એટલો સંગરહ આપવાની

ફતેહમંદ ડ્રાશેશ કીધી છે અને તેમની પેહેલીજ ડ્રાશેશની એ ફતેહ માટે અમો તેમને મુજારકબાદી આપી બીજા વધુ ઉપયોગી પુશતકાની તેમની કલમથી આશા રાખીએ છીએ.

ગુજરાતી.

તા. ૨૭ના ડીસેમ્બર સને ૧૮૮૫.

“વિવેક વાણી” એ દેશીઓને શિષ્ટાચાર શિખવમારો એક ઘણો સરસ ભોમિયોછે. મી. પ્રદુનશ બેરામશ મરઝખાને આ વિવેક શિખવનારું ઘણું સરસ અંધાઇનું પુસ્તક બહાર પાડ્યુંછે, દેશી પ્રજામાં પોતાના વિવેકોછે, પણ અંગ્રેજ લોકોના વીવેકો કેવા છે, તેઓની સાથે વાતચીતમાં, પત્રવ્યવહારમાં, ખાનગી મીજલસો, તથા જાહેર મીલાવડામાં કેમ વર્તવું એ ઘણા થોડા દેશીઓ જાણેછે, તેઓને તથા નથી જાણતા તેવા સઘળાઓને આ હાથપોડી ઘણી ઉપયોગી થઇ પડશે. યુરોપિયન પ્રજાના સહવાસમાં આપણે વારંવાર આવિએ છીએ, પણ ઘણી વેળાએ તેમના વિવેક શા છે તેથી અણજાણ્યા હોવાને કારણે આપણા પોતામાં ઘણો ગભરાત થઇ પડેછે. એવા પુરૂષોને માટે આ પુસ્તક એક કીમતી સાંધણ થઇ પડશે. આખાં ગ્રંથમાં ૧૪ ઉપયોગી વિવેક સમાવ્યા છે, જે સઘણાજ આપણને ઉપયોગી નથી, પણ ઘણો ભાગ ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય છે. ઘણા દેશીઓ અંગ્રેજોને ત્યાં મળવા જાય છે, પણ સાહેબ જો કામમાં બેઠા હોય તો કલાકના કલાક મુઠ્ઠી બારણે બેઠા ઝોંકા ખાયા કરશે, અથવા લાલીયાને ચેરીમેરી આપી પોતાનું કામ કરાવવા માંગશે તેવાઓને, તથા રોજની મોલાકાત કરનારા દેશીઓએ આવા વિવેકના પુસ્તકો એકવાર વાંચી જવા જોઇએ. એમાં જે કેટલુંક ઉપયોગી છે, તેમ કેટલુંક જાણવા યોગ્ય પણ છે. ગૃહસ્થ દુરુગમાં, સંભાષણમાં, મુલાકાતમાં કેમ વર્તવું એ આ “વિવેક વાણી” શિખવે છે, ને તાઝી-મતવાઝોની બાબતમાં એવો ગ્રંથ અત્યાર મુઠ્ઠીમાં આ પેહેલોજછે. એની ભાષા સરળછે, પારસીસાઇ કરતાં ઘણી મુઠ્ઠેલીછે, વાંચવા ગમે તેવીછે.

અખબારે સોદાગર, સમાચાર દરપણ તથા મુંબઈ આબુક.

તા. ૩૦મી ડીસેમ્બર ૧૮૮૫ ને વાર જુધં.

“વિવેક વાણી” (રચનાર મી. પ્રદુનશ બેરામશ મરઝખાને.) આપણુ દેશીઓમાં વીવેકનો કાઠખી ચોક્કસ નીયમ હોતો નથી, અને જેછે તે એકજ હદમાં વધતો નથી. શાધારણ રીતે દેશીઓમાં વખત જોઇને પરખવાનો આદ્ર છે. એક જણ પોતાના વડને “શેઠ સાહેબ” જેટલુ માન આપે છે, તો બીજો “ખાને આબાદ મુરખી” કરેછે ત્યારે વડી કાઠ તરીજો તો એથીબી મોટા આશમાની દરજજો આપી દેછે. એ

શબ્દ સુ ચોક્કશ નીચમની ખામીને લીધે બને છે. અગરજોમાં એમ નથી પણ શંકાર વેહેવારમાં જેવો જેનો દરજ્જો અને મરતબો, તે માફકતુ તેને માન અકરામ એક શરખી રીતે મલે છે, અને તે માન આપનારાઓ પોતાની વરતણકની હદ ઘણેક દરજ્જે પોતે સમજી શકે છે, જેથી તેઓ ઓછી કે વધતી હદ ઓલંગી જઇને મશકરી કે ઠેકરીના ભોગ થઇ પડતા અટકે છે. હવે દેશીઓ માહાવરો, અંગરેજોના શાથ વધુ સંબંધમાં આવવા લાગ્યાથી જો સુધરેલી વીવેકની રીતથી તેઓ શાથ વરતી શકાતુ નથી. તો ઘણીકવાર અજ્ઞાનપણામાં કફાડું છોળત થઇ જાય છે. વલી એવી રીતભાત કે રશમો કાંઇ દેશીઓમાં એટલી બધી હદ શુધી આમેજ થઇ નથી, કે જેથી આપની વરતણક ઉપરથી તેનો દીકરો તે રશમની નકલ કરતાં શીખે. એટલામાટે અંગરેજો શાથના સંબંધમાં આવતા દેશીઓને અરશ પરશ વરતવાની અને તે વેલા કેવી તાજીમ તવાજો જાલવવી તેની સમજ પાડનાર એક નાહાની ગુજરાતી પોથી મથાલે જણાવેલા પારશી જવાને એવી કીશમના અંગરેજ પુશતકને આધારે રચી છે. એવી કીશમના આ ચોપડી ગુજરાતી ભાશામાં પેહેલીજ પરગટ થયેલી હમો ધારીએ છે, અને શારો વીવેક એ માણુશનો એક પેહેલો દરજ્જો ભોગવનાર સુભ સીણુગાર ગણાતો હોવાથી તે વીવેક શીખવનારો પોથીની તેવાજ દરજ્જો ભોગવી શકે એટલા માટેની આહારના શીણુગારને માટે તેના રચનારે ઓછી કાલજી રાખી નથી. * * * * બાંધેલી અને ઘણી શકાઇદાર રીતે શારાં કાગળે ઉપર છાપેલી આ શુંદર પોથી જે રીતભાત શીખવે છે તેના બદલામાં તેની નજીવી કીમત કાંઇજ નથી. એમ કમુલ કરીએ છે તોપણ ખરેખર પરજનાં ભલાં અરથે તેમના ગુરૂ દાખલ જે ઉતમ અને જરૂરીઆતનો ઓધ શીખવવાની પરમારથી નેમ રાખીને એ પુશતક પરગટ કર્યુ છે તે તરફ જોતાં એવી કીશમનાં પુશતકો લગાર શશતી કીમતે વેચાવાં જેઇએ છે. જેથી ખરેખર તેનો યોહોલો ખપ થઇ શકે. પણ યોહોલો ખપ થતો હોએ તો શશતી કીમત કરવી એવા નીચમથી થોભીએ ત્યારે તો એક જમાનો વટીક નીકલી જાય અને દેશીઓ હાલના જેવાજ બુદ્ધા ને બુદ્ધા રહી જાય. તોખી આટલી શંતોશની વાત ગણીશુ કે, કેલવાએલા દેશીઓનો મોટો ભાગ પોતાના કુટુંબો અને બાલકોમાં આ પુશતકની કદર બુજીને તે છુટથી વંચાવાની ઉલટ રાખે છે, જે ખીના તેના રચનાર માટે ઓછા શંતોશની હોવી ન જોઇએ. એ ઉપરાંત એ પુશતકને આપણી નીશાલોમાં શીખતા દેશી વીદીઆરથી પણ જો એ પુશતક આમેજ કરવાને નીશાલનાં વડાઓ જો વાંધો ન જોએ તો ખચીત તેઓ પોતાના નીશાલોઆઓના હકમાં ઘણો અગતનો ફાયદો નીપજવી શકે.

રાસ્ત ગોફતાર તથા સત્ય પ્રકાશ.

તા. ૩૭ જાન્યુઆરી સને ૧૮૮૬ ને વાર રવેરે.

ઈંગ્લેન્ડ અને દેશીઓ વચ્ચે મીઠાચારીનો એખલાસ હાલ ધણો ખુશારરક રીતે વધતો જાય છે, અને હવે ગ્રેટરથોર્ન નદી પણ ઈંગ્લેન્ડ જાનુઓ અને દેશી જાનુઓ એકબીજાને મળવા ભેટવાને રાજ થાય છે. જાનુ માન ધણુ ખર્ચ થોડોક વખત થયો જે ભેગી મીઠાચારી ગુણુ થઈ છે તેઓને ધરે છે આવા સમયે સાધારણુ વિવેક સંજોગી કંઈ મોટી જુલ થાય નહીં એ ખચીન કહવાનું છે, માટે એવો અરસપરસનો વિવેક શીખવનારી ચોપડીની જે ખુટ માત્રમ પડતી હતી, તે દેટલેક દરજ્જે મી. ૦ ફરફુનજી બેલુરામજી મરજીમાને પ્રગટ પ્રીધિયાં એક નવાં પુસ્તક “વિવેક વાણી” યાને ઈંગરેજ રીતજાન” થી પુરાય છે. * * * * * મુખ્ય કરી બલામણુ કાવવા વીશે જુદે જુદે વખતની મોલાકાનો સ્ત્રી પુરોનો ભેગી મીઠાચારી, અને વાતચીત દંપતી વીશે આપેલી સમજણુ ગોળી રાખવા ભેગ છે.

આ પુસ્તકની આંધણી અને જાણ એવી સુંદર અને તેને જાન-તીજ છે, કે તે ખાસ રીતે દીવાનખાનામાંની રેખાક્ષ મુકવા લાયક છે, જેમ પ્રીધિયાં વળી નાહતા મોટાં સર્વેનાં હાથમાં આવી તે ચોપડીનો ખરો ઉખોગ થશે.

ગુલ અફશાન.

પુસ્તક ૮મું.]

જાન્યુઆરી ૧૮૮૬.

[અંક ૪થો.]

“વિવેક વાણી” એવે નામનું પુસ્તક તેના જનાવનાર મી. ૦ ફરફુનજી બેલુરામજી મરજીમાને તરફથી મલક્યું છે, જેની પહેલું ઉપકાર સહીત સંવીધારીએ જાહેર. દેશી ગરદસથો તથા જાનુઓને ખાતરી તથા જાહેર જાગૃદમાં ઈંગરેજોની સાથે જે એખલાસ વધતો જાય છે તે વાત ધ્યાનમાં લઈ ઈંગરેજ વીવેકથી તેઓ સહેલાઈથી જાણીતા થાય એવી મતલબથી આ પુસ્તક બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. * * * * * વીવેક વીશે

ઈંગરેજમાં પુસ્તકલ પુસ્તકો રચાએલા છે. તે પુસ્તકોનો આ પુસ્તક ગોળા અરક છે. ભાશા ઘણીજ સહેલ અને સરલ હોવાથી દરેક વાંચનારને આ પુસ્તકમાંની જાગૃદો સહેલાઈથી સમજ પડે તેવી છે. ઈંગરેજોની સાથે હાલના વખતમાં આપણા દેશીઓને વારંવાર કામ પડે છે તેથી અને તેમની સાથે આપણો સ્નેહ વધતો જતો હોવાથી તેઓમાં આકતી વીવેકની રૂઠીઓથી જાણીતા થવું એ ખરેખર અવશ્યનું છે. તેમની વીવેકની રૂઠીઓ નહીં જાણવાથી ઘણીકવાર આપણાથી કાચું દેખાઈ જાય છે અને આપણા વાસ્તે નહીં થતી જગાએથી ઉજાજલા નાખ-કામ વધે છે એવી ભુલો ભવીશ્યમાં થતી અટકે એવા સંદેહ રીકાઓ થાય છે. એવી ભુલો ભવીશ્યમાં થતી અટકે એવા વીચારથી મી. ૦ ફરફુનજી આ પુસ્તક બહાર પાડ્યું છે, અને જાન-તાની વાંચણમાંની લાંબા વખતની દેખાઈતી ખુટ પુરી પાડી છે. ગુલ

અધ્યાનનાં વાંચનારાઓને આ પુસ્તકના રચનાર ક્રોધપાલ રીતે અણગમ્યા નથી, કારણકે “ફરીદુન” ની નીશાનવાણી આ ચોપાનીઆના આગલા અંકોને સોભા આપનારાં લખાણો કરનાર તેજ ગ્રહસ્થ આ મીંઠ ફરદુનજી બહેરામજી મરેજખાન છે. તેવણની કલમથી અમારાં ચોપાનીઆમાં લખાએલી એક લાંબી વારતાએ વાંચનારી આલમ તરફથી ઘટતી વખાણ મેલવી હતી. અમારાં ચોપાનીઆને પોતાની કલમથી દીપાવનાર આ ગ્રહસ્થનાં આ પુસ્તક તરફ અમે મગફરીની નજરથી જોઈએ છઈએ, અને તેવણનાં એ નવાં પુસ્તકને દરેક કુટુંબની તેમજ સોભાવવાને લાયક.

મધુર વચન.

બનેવારી ૧૮૮૬.

અમારી નવી તેમજ ઉપર સઉથી પેહલી જે ભેટ આપીને પડી છે તે એક સુંદર સીકલની ચોપડી છે જેની નમુનાદાર જાપાઈ જે જાપખાનામાંથી એ બહાર પડી છે તે જાપખાનાને કાંઈ જેવી તેવી શોભા લગાડનારી નથી. ઘણીજ થોડી ચોપડીઓ મુંબઈમાં બહાર પડતી હશે કે જેનાં પુઠાં આએ વિવેક વાણીનાં પુઠાં જેવાં શોભીતાં હોય. જો અમે એમ કહ્યે કે એ ચોપડીના દેખાવ સાથે અમે પ્યારમાં પડ્યા છીએ તો તે ખોટું નથી.

વિવેક વાણીએ ગુજરાતી વાંચનારા દેશીઓની એક અનિ અગતની ખુટ પુરી પાડી છે. આજે કામ ધંધાના સળખથી કરીને દેશીઓને ઇંગ્લેન્ડના સંબંધમાં વધતું ઓછું આવવું પડે છે જેથી કરીને તેઓની રીતભાત તથા રાહ રસમનું જ્ઞાન આપણને ઘણું ઉપયોગી થઈ પડે છે. * * * * *

વિવેક વાણી ક્રોધ ચોક્સ ઇંગ્લેન્ડ ચોપડીનો તરજુમો નથી પણ ઘણીક ચોપડીમાંથી ઉપજાવી કાઢેલી જાણવા જોગ વીગતોનો સંગ્રહ છે. એ ચોપડીને ચઉદ પ્રકરણમાં વહેવી છે જે ચઉદ પ્રકરણમાં ઘણીક જાણવાજોગ બાબદો આવે છે. * * * * *

મીંઠ મરઝખાનનાં પુસ્તકમાં વિવેકના એવા ઘણા કાવ્યાઓ મલે છે કે જેથી ઉલટાજ કાવ્યા પ્રમાણે આપણા દેશીઓ ચાલે છે. જે આ બધાનું અતરે વિવેચન કરવા એસ્યે તો ઘણું લખાન થઈ જાય છે. માટે તેવણનાં પુસ્તકમાંથી અતરે કેટલાક ઉતારા કરીનેજ સંતોષ પકડ્યે છીએ. * * * * * અમે દલગીર છીએ કે મીંઠ મરઝખાનની ચોપડીમાંથી વધુ ઉતારા કરવાને અમારીપાસે જગા નથી, પણ જે હવે પછી તેમ કરવાની જોગવાઈ મલશે તો મોહોટી ખુશીથી તેનો લાભ લઈશું. સંવટે મીંઠ મરઝખાનની ગ્રંથકરતા તરીકેની પેહલી ક્રોશિશ તમામ ઉત્તેજનને લાયક છે. એ ઉધરતા લખનારની પહેલી ક્રોશિશ એટલી તો સરસ ઉતરી છે કે થોડાજ લખનારાઓની પાકી ક્રોશિશ કેટલી સરસ ઉતરતી હોય.

++++ આએ પુસ્તકની સફાઈદાર છપાઈ, મુદ્રર બધાઈ, તથા અંદર સમાવેલી ઉપયોગી બાબદો ધ્યાનમાં લેતાં તેની દોહોડ રૂપ્યાની કીમત કાંઈ ઘણી નથી, અને અમારી ભલામન છે કે દરેક કુટુંબમાં બધરાં તેમજ માટીડાઓએ એ પુસ્તક એકવાર ધ્યાનથી વાંચી જવું જેમ કીધાથી તેઓ પોતાને બેહદ ફાયદો કરશે.

પુરસદ.

પુસ્તક પમું.] જાનેવારી ૧૮૮૬. [અંક ૬થો.

++++ અંગરેજો તેમજ બીજી યુરોપીય પ્રજાઓ સુધારામાં ઘણી વધેલી હોવાથી તથા તેઓમાં દ્રવ્યનો પ્રસાર પુષ્કળ થવાથી અલગત “ફેશન” તથા “ટેસ્ટ” પણ ઘણા આગલ વધી ગયા છે, જેથી તેમનાં મંડલો વિવેક રીતભાતોથી ભરપુર થઈ ગયાં છે, અને તેવાં મંડલોમાં ભેલાવા માટે વિવેક શીખવવાને એવાં પુસ્તકો અવશ્યતાં હોવાથી તેમની માટી સંખ્યા છપાઈ ગઈ છે. જેમાંના કાંઈ કાંઈ ગ્રંથો ઉપરથી મીં મર્જ્યાને પોતાનું પુસ્તક રચ્યું હોય એવું તેની પ્રસ્તાવના ઉપરથીજ માલમ પડી આવેછે.

અંગરેજ લોકોના ચઢતા વર્ગોમાં કેવો અને કેટલો વિવેક છે તે આ પુસ્તક વાંચ્યાથી માલમ પડેછે—એવો વિવેક મંડલીના બાંધાને મજબુત કરેછે જેથી તેનો નીલાવ લાંબો વખત ધાયછે—++++

અલગત એ માંહેલા કાંઈ કાંઈ વિવેકો બહુ અગતતા છે અને આપણુ ઉદ્યરતાં મંડલને પુષ્ટી આપે એવા છે, જે ઉપર વાંચનારે ધ્યાન આપેલું વ્યર્થ જશે નહીં.

+ + + + +

પુસ્તકની ભાપા ઘણી ખરી સરલ ને મુદ્દર છે, + + + + +

મુખાઈ સમાચાર.

તા. ૧૮મી જાનેવારી ૧૮૮૬ ને વાર સોમ.

“વિવેક વાણી યાને અંગરેજ રીતભાતનું પુસ્તક” એવાં નામવાલી ચોપડી મીં ફરફુનજી બેહરામજી મરજ્યાન તરફથી હમોને મલીછે, તેની પોંદઅ હમો લખ ચુકા છીએ. યુરોપીયન પ્રજાઓની કેટલીક સંસારી રીતભાતોનું વરણન કરી તેમની માલીની દેશી વાંચનારાઓને ધાય એવી કાશોશ તેમાં કરવામાં આવીછે. પશ્ચીમ વાસીઓની અનયોચનપ સાથે

મુલાકાત લેતી વખતની રીતભાત, તેમની મીજલસોના કાયદા, પરોણાચા-
કરી કરવાના તેમના નીયમો, નાચો અને ખાણુઓ વગેરેથી કેટલીક રીતીઓ,
તે સંબંધી પોતાની તરફના કંઈપણ અભીપ્રાય વગર કરતાએ આ ચોપ-
ડીમાં દાખલ કરી છે. + + + + + મીં ફરદુનજીએ આ ચોપ-
ડીમાં અંગરેજી રીતભાતોનું વરણન આપતાં તેમને પસંદ કરી નાપસંદ
કરવાનું કામ વાંચનારની મુનસરી પર સોંપવામાં વિવેક તથા હકાપણ
દેખાડ્યાં છે. અંગરજોની ચોક્કસ રીતભાતો દેખાડનારી આવી એક
ચોપડીની ખુટ હતી, અને તે મીં ફરદુનજીએ પુરી પાડવામાં સારી
પુર અદેશી વાપરી છે. + + + + + યુ. પી. અનોની સંસારીક
કેટલીક રીતભાતનો માત્ર સાદો અને સરલ હેવાલ તેમણે આપ્યો છે,
અને તેવા હેવાલ વાંચી તેમાં વાણવેલી રીતભાતોથી માહિતગાર થવાની
લક્ષમણ અમે ખુશીથી ગુજરાતી વાંચનારી આલમને કરીએ છીએ.
+ + + + + આથી સમજી માણસોએ પોતાની તથા પારકાની
રીતભાતોથી માહિતગાર થવાની અગત્ય સમજવી જોઈએ છે. તેવી એ
અગત્ય પાર પાડવાને પરદેશીઓની રીતભાતો સમજાવનાર પુસ્તક એક
સારું સાધન છે. મીં ફરદુનજીએ એ તે સાધન ગુજરાતી વાંચનારી
પ્રજા આગલ ધરી એક સેવા બજાવી છે, જેનો લાભ લેવાથી તે પજાત
પડશે નહીં, એવી આશા અમે રાખીએ છીએ.

પખવાડયાંની મજાહ.

(પ્રસિદ્ધ થવાનો દીવસ, તા. ૨૦મી જાનેવારી ૧૮૮૬.)

વિવેક વાણી. ઉપલા નામનો એક સારી બાંધણીનો, શુદ્ધ જાપા-
દનો, સારા કાગલનો. અને રસીલી છબારતનો ૨૬૮ સફાનો ૧૬ પેજ
ગ્રંથ તેના બનાવનાર મીં ફરદુનજી બેરામજી મરજખાન તરફથી અમને
દનાયત થયો છે જેની પોહાંચ સ્વીકારતાં અમને લગાર એ ગ્રંથ વિશે
બોલવું પડે છે. ઉપલા વર્ણવેલા સઘલા તારીફ લાયક ગુણગતાં મીં મર-
જખાને કાંઈ બીજાજ વિષય ઉપર પોતાની ઉંચી મનશક્તિનો તેમજ
રસીલી કલમનો ઉપયોગ કર્યો હોત તો અધિક પ્રજા ઉપયોગી ફલ
સંપાદન કરત. + + + + + આ પુસ્તક રચવા પછલ અત્યંત
અને અઠાગ મેહેનત લીધેલી જણાય છે, અને તેની હસ્તીથી ગુજરાતી
સારાં પુસ્તકોની સંખ્યામાં એક કિમતી ઉમેરો થયેલો અમે જોઈએ
છીએ. સારાં પુસ્તકોને અલગતાં પ્રજા તરફથી આશરો મલવો જોઈએ.

આવું પુસ્તક જે યુરપ ઇઆ અમેરિકામાં જન્મ પામ્યું હોયતો
કાંઈ લખો કાપીનો સેહેજ વારમાં ઉદાવ થયા વીના રહે નથી.